A

1295

I

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARVM HVNGARICAE
MDCCCXXVI
1963
FOTO
N.R.

1

MTA KÖNYVTÁRA
KÉZIRATTÁR
AKADÉMIAI LEVÉLTÁR

1871

KÉZIRATOK

FOLYTATÁS

89 k. inl.
1871 apr. 16.

A
Csajkájok kerületek viszonyának
nem és faj szerinti felsorolása.

Dr Schlesinger Sándor
által.

ad 1395
1871

Az
Csajkások Kerületének virányai
épletbe 1870ik évi Augustus
havában.

Equisetaceák

1. Equisetum palustre L. nedves réteken, mocsárokban.

Salviniaceae.

Salvinia natans Hoffm. Katy és Ujvidék közt határ árok a duna melletti lüce-t álló vizének felületén úsplié
Lemna orbicularis L. és Villarsiával.

Marsilieae

Marsilea quadrifolia L. Fitelnél kőrel a Sipákhoz, a nedves
rét tepsta álló vizében.

Gramineae

Leersia Oryzoides Sw. A Katys lüces nedves réteje kőrela
Dunákoz.

5. Zea Mays L. Fulánkos fekete szemű, majd két öl nagy
ságu, Mexikói fajját, Katynál ritkábban mivelik
a közönségesnél.

Cyperus aureatus Host. Szentiványi mocsár felén nem gya
kori.

" " Schoenoides Lam. Fitelnél a Sipa melletti ijapos
nedves útfelei, a Szentiványi mocsár közül.

Cyperus Alopecuroides Schrad. Titelnél a tipa pert.
jén minden növénytől puszta ipszben, Szuhó
vánczi mocsárban, Villovo tó partján, és más
sós nedves helyeken.
Alopecurus geniculatus L. Katy, Ráczl, Villovo, és más
Mocsárokban, pocsolyák és álló vizekben.
10. Beckmannia eruciformis Host. Katynál a Duna ér 25.
ben másfél lábnyi magas példányokban és
tizebb szinom kalászkával.
Phalaris arundinacea L. Katy a Duna ér partján.
Panicum sanguinale L. a római sáncokon, és más part
dokon.
" " Fabrum Gaud. a római sáncokon, és komod. földeken.
" " Crus Galli L. árkokban, partagokon, vizek part 30.
" " jain kivált a nagy növésű és sokszor kalászos P.
Sanguinum óriási példányai a Katyi töltésen.
Miliaceum L. Titelnél termelik.
15. " " Setaria verticillata P.B. a róm. sáncokon, Titeli földön
Viridis P.B. rom. sánc. földön sokszor szántó földeken
" " glauca P.B. igen dominálja a töltéseket, nedves 3
réteket, a római sáncokon.
Lappago racemosa Schr. komodos helyeken Gospodinczán,
Zsáblyán és Gurgevón, a római sáncokon.
20. Stipa capillata L. a római sánc. komod. szárax helyeken.
Agrostis stolonifera L. nedves réteken. 4

Calamagrostis lanceolata Roth. Batj nedves helyeken.
füreseben.
" " Epigejos Roth. római sáncokon.
Chaagmites communis Trin. ét duna és tisza árado tainak
Rietet helyeken, Mocsár és tavarban, füreseben Gly
ceria fajtakkal Sárjas lausztris, tiszta latitjoba tartsa
Ságában, és Carex acuta és stricta val.
Cynodon Dactylon Pers. Utakon, füveseken, legelőkön.
Avena latiua L. mív.
Poa Eragrostis L. Közönséges földeken, utakon, a római sán
cokon, Posgodhozsai legelőn.
" " pilosa L. Fiedlnél nedves homokos helyeken, a tisza
árterében, Katynál a duna mentében, másból is.
" " pratensis L. füves helyeken, a római sáncokon.
Glyceria spectabilis M.K. álló vizekben, mocsárokban a fo
lyók partjain.
" " fluitans R. Br. árkok és mocsárokban.
" " distans Wahl. nedves réteken és legelőkön, mocsárok.
Dactylis glomerata L. a római sáncokon.
Festuca ovina L. Legelőkön, homokos helyeken, rom. sáncok.
Bromus arvensis L. utak, árkok félein, legelőkön.
Triticum vulgare Vill. igen jó minőségű mív.
" " repens L. és
" " glaucum Desf. füves helyeken, utak mellett, rom. s.
" " Cristatum Schreb. Fiedli legelőkön, rom. sánc.
Secale cereale L. mív.

Hordeum murinum L. Füveseken.
" " Vulgare L. Mez.
Andropogon Ischaemum L. Sárga homoki füveseken, arónia
sáncokon. Gozgatinczei homoki legelön.

Cyperaceae.

Carex vulpina L. Vizzel telt árkokban, mocsárokban.
45. " " stricta Good. Mocsárokban p. az Alpreseka barában
Zsáblyánál, a Szentiványi Mocsárban.
" " acuta L. Mocsárok, és árkokban.
" " paludosa Good. Mocsárokban, a adacsokban Villovó.
" " distans L. nedves réteken, mocsári legelökön, Bosso
rin, Villovónál
Scirpus palustris L. árkok és mocsárokban, gólyalépén.
50. " " acicularis L. Arada tokrat Eitett nedves iszapos
helyeken, nedves legelökön, a duna és Tisa part.,
jain, Rata, Titel, Mojorinnal. 1-5' hiv. magyságig.
" " fluitans L. Mocsáros helyen, a Katyi fürdés viz
vel töltött árkában, a polatt nagyságot fölül
túlhaladó és láb magas példányokban.
" " lacustris L. álló vizekben, nádasokban.
" " Tabernaemontani Gm. Mocsárokban.
" " triqueter L. a duna áradatának Eitett helyen Katyn.
55. " " maritimus L. Árkok's mocsárokban, Katy, Vil
lovó, Szentiványinál.

59. Scirpus Michelianus L. A Duna és tisza árterében, iszapos
vadvizek fölein, nedves legelőkön, Baty, Villovo
tó, Dusorin s Fitelnél.
Cyperus flavescens L. nedves réteken, árkokban, mocsárok
és árasztásra kitett helyeken, Baty, Fitelnél
a Villovoi tó partján.
" " fuscus L. az előbbinél gyakoribb ugyan azon helyeken.
" " pannonicus Jacq. lelegyenesedő lábnyi magas
példányokban a Villovoi tó partján, az előbbi
settőkkel.
60. " " glomeratus L. nem ritka a Duna és tisza part-
jain, a fokyst árterében, Titel és Katynál;
Mosorin mocsáros helyein.
" " paradoxus Rit. Vizzel telt árkokban Katynál és
a Villovoi tó partján.

Alismaceae.

Alisma Plantago L. var. lanceolata Baty és Zsablya
mocsárjaiban v. gramineifolia Szenicsánya
mocsárban.
Sagittaria sagittifolia L. álló vizekben, a Duna és tisza ere-
ben.

Butomaceae.

Butomus umbellatus L. Mocsárokban, álló vizekben.

Juncaceae.

65. Juncus communis Meyer. Mocsárok partjain, nedves helyeken.
" " obtusiflorus Ehrh. Mocsáros füveseken.
" " compressus Ehrh, nedves mocsáros réteken, árkokban.

68. Juncus acutus Koch. Mocsáros réteken Katynál; a
Szenkivényi mocsárban.
" " Acuti flexus Ehrh. Arendatnak Eitelt-mocsárus helye
ken Katynál.
70. " " Gerardi Lois Sósvelején mocsárok fölein, nedves he
lyeken.
Liliaceae
Ornithogalum pyrenaicum L. Elhagyott szőllők fölein
Zsablyánál Gurgevo felé vezető uton.
Allium oleraceum Kit. nedves réteken.
Asparagus officinalis L. tóm. sánc.
Irideae.
75. Iris Pseudacorus L. Mocsárok's vizzel töltsárkokban.
Najadeae.
Najas minor All. a Katyi füves álló vizében, a duna
Potamogeton colloratus Hoffm. Katy a füves- és a duna ér
" crispus L. az előbbivel. vizében.
Lemna gibba L. álló vizekben.
80. " " minor L. az előbbivel.
" " Lenticula L. Zsáblyai mocsárvizét annyira bebo
rítja, hogy már messiről a tó zöldel
" " Orbicularis Kit. Najas minor és Salvinia natansal
a Katyi füves mocsárjában.
Aroideae.
Acorus Calamus L. a terjedelmes Alyncsaiai mocsárban
néhány év előtt gyakori, ma igen ritka.

Typhaceae.

85. Typha latifolia L. Mocsárolban.

Sparganium ramosum Huds. álló vizekben, mocsárolban.

Ceratophylleae.

Ceratophyllum demersum L. A Katyi, Titeli álló vizek-
ben, Zsablyai tóban, és más álló viz.

Moreae.

Morus alba L. Országutakon és
" " nigra L. Zsablyán erelött sorral gyakrabban mi-
velték a fügyem tenyésztés célgyért, mint most
midön ez igyarág megszünt.

Urticaceae

Urtica dioica L. Óriási példányai a Katyi tóletésen; a
romai fánkon, és más parlagokon.
90. " " urens L. parlagokon sem olly gyakori mint az elöbbi.

Cannabineae.

Cannabis sativa L. Mint. Katyon és mashol is.
Humulus Lupulus L. a romai fánkon.

Salicineae.

Salix alba L. a duna mentében Katy és Ujvidék Zentha
táros kegyei a fürészt a kövidinyörvel.
" " amygdalina L. v. discolor. as elöbbiek.
95. " " fragilis L. m. d. elöbbi.
Populus alba L. a Katyi ligetben.
" " nigra L. as elöbbiek.

Salsolaceae.

Atriplex hastata L. Villovo tó partyán.
" " litoralis L. Só, talajú parlagokon, Katy, Titel, Villovónál.

100. Atriplex oblongifolia W.K. Gorgodinnel legelön.
" " lanciata L. Sárét, Lenkéfelé mellett, Josephsdorf
nál gyakori
" " tatarica L. ritkább az előbbinél, a romai Sánczo
és Tűzkőnél.
Beta vulgaris L. mív.
Kochia scoparia Schrad. Garlagodon, a Kadyi tövében
Josephsdorfban és más helyeken.
105. " " prostrata Schrad. Veröjénye helyen a tiszti
földöheggyen pánczos, sűrűbb példányokban hö
vös gyakran elterülve, míg a tipusnál a
mennyiben hegy oldal omlékony löszanyag
ban 2-3 láb nagyságu példányokban te
nyészik, 2-3 láb hosszu, hüvelyk ujnyi vastag
gyökerekkel.
Chenopodium rubrum L. Szentiványi mocsár partjain.
" " urbicum L. Utakon, házak mellett.
" " hybridum L. földeken, parlagokon Tűzkőnél.
" " album L a romai pánczoknál.
110. " " glaucum L, utkon ritkán.
" " polyspermum L. nedves legelőkön parlago
Salsola Kali L. homoky, agyagos földeken, a rom. pánczo
kon.
kon.

Amaranteae.

113. Amaranthus retroflexus L. Sólyben, parlagon, a római sáncon, közönséges.

Polygoneae.

Polygonum amphibium L. Álló vízben, a Duna exiben Kalynál.

115. " " lapathifolium L. Mocsárokban, sólyói sétán Tétel Katy stb.

" " Persicaria L. az előbbivel, Tétel, Katy, róm. sánc.

" " Hydropiper L. m. a. e.

" " Aviculare L. Uton, utfélen közönséges, parlagon, tóéleken, réten és legelőkön, két alakban keskeny és szélesb levelűvel.

" " graminifolium Viersbicky. Katynál a Duna melletti töltésen és alatta előforduló sziget alsóbb növény, alább a Duna mentében még Dimony és Baráéénál is.

120. " " convolvulus L. Sólyben, tarlókon.

" " Dumetorum L. a római sáncokon.

" " Rumex maritimus L. Baty a mocsárnál réten.

" " crispus L parlagokon, réteken, kúsak mögött. p. Tétel.

" " Hydrolapathum Huds. A Kövil Bencziványa és Villovai mocsárban.

Daphnoideae?

125. Passerina annua Wikstr. a római sáncokon, és az alatta levő tarlókon.

Plantaginaceae.

Plantago Major L. rudus Brassóban ritkán, folyóvízi helyein.

" " limosa Kit. a diszelő rudus réten igen elterjedve Marsilia társaságában.

" " media L. úton útfélen, romai sánokon.

" " lanceolata L. legelőkön, réteken dőltéjében.

" " hungarica Wk romai sánokon, Postyénnei légt.

130. " " arenaria Wk. homokos, füves helyeken a Gürgevói temetőben.

Dipsaceae.

Dipsacus fullonum Mnch. Udvarhelén, folyóvízi partjain Fitelnél.

" " laciniatus L. mint a. c.

Cephalaria transylvanica Schrad. Postyénnél, a romai sánokon, a Zsablyárol Gürgevóra vezető út mellett a fasorok közt, a pestivánfai elhagyott föllőrben.

135. Asperocephalus columbarius Spr. romai sánokon, Gürgevói föllők galyán.

Knautia arvensis Coult. romai sánokon.

Compositae.

Aster Amellus L. a romai sánokon.

" " Trifolium L. Szentiványi Antalnál Gelén.

Erigeron canadensis L. a rom. sánc. és más párnás helyeken parlagokon, közönséges a Katyi tölténes nagy pályaterben.

140. Solidago Virga Aurea L. a romai sánczon.
Linosyris vulgaris DC a rom. sánc.
Inula germanica L. rom. sánczon.
" " ensifolia L. rom. sánc.
" " Britannica L Utak mellett Tiszáig, a rom. szán.
145. Pulicaria vulgaris Gärtn. nedves réteken, mocsáros
füveseken, a tisza és duna partjain.
" " dysenterica Gärtn. nedves füves, kilyeken, a Katyi
töltésen.
Xanthium strumarium L. gazos helyeken, házak falai mel-
lett, a romai sánczon.
" " Spinosum L. a romai sánczon, azon ulfelén
és legelöön nem oly gyakori és Szárcsony mint
fehér" magyarországban a mátra alján, és Erdély
némely részén.
Bidens tripartita L. és
" " cernua L. Mocsárok, árkok, és tóiszéfekben.
150. Anthemis tinctoria L. Uton, Garlagoton, Tarlodon, a ró
maisánczon.
Achillea Millefolium L. réteken és legelöön.
" " Setacea W.K. a Katyi és Titeli legelöön.
Matricaria Chamomilla L. Különösen a finom fesze
tü egyéb Virág gyömbü alakja, a fiatal szár
ivány Mocsárban.
155. Chrysanthemum inodorum L. Utakon, parlagokon
füveken.

158. Tanacetum vulgare L. Szigetekben, andres rétekben, Tiszel, Katyon.
Artemisia campestris L. Csoportosan a romai sáncokon, már mesterül müvészi ízlésünk, s talajunk jegyében fedik.
" " Scoparia Dk a tiszteli föllö leggyen.
" " Annua L Tiszteli Kösök árokban.
160. " " vulgaris L, Uton, tölteléken, a röm. sáncokon.
Graphalium uliginosum L Tiszteli a tiszta partjiá.
" " luteo-album L. Katy vidéken homokos legelö.
Senecio vulgaris L. Közönsége utjáu.
" " erucifolius L. a röm. sáncokon
165. " " Jacobea L mocsárok, andres rétekben a romai sáncokon, Gyspodvore, Jolyokhodnál.
Xeranthemum annuum L. Tiszteli föllöleggen.
Carlina vulgaris L a romai sáncokon.
Centaurea Jacea L romai sáncokon.
" " Cyanus L Tarlókon.
170. " " Scabiosa L röm. sánc.
" " paniculata Jacq. Szárazföldes Szöcs helyeken, a romai sáncokon.
" " Solsticialis L a Gurgevoi föllöl Szélein a Jsáblyas úton, a tiszteli föllökön.

Cerasus Calidrage L. Gosgadinesei legelön, Jo Leyb
dorf'é's Gurgevói uton az Alica és Feder
fa lor között.
Carthamus lanatus L. Sárosi Lehyelen, a romai Sánco
ron, Gosgadinesénél a legelön, a Jsabley é,
Gurgevói uton, a viteli fölső Leggen.
Crocordon Acanthium L. Katyi töltésen, a róm. Sánc.
Cardnus nutans L. Gosgadinesei legelön.
" " Acanthoides L. Utak mellett perlagokon, róm. Sán
Cirsium lanceolatum Scop. m. a. előbbi de ritkábban.
" " eriophorum Scop. Jsabley és Gurgevo Zöld uton
a római Sáncokon.
" " Arvense Scop. földeken, tölteséken.
Lappa tomentosa Lam.
" " Major Gärtn. és
" " Minor DC. Ondavkokon, útfélekben, sövényeken.
Cichoreum Intybus L. Utakon, róm. Sáncokon.
Leontodon Autumnalis L. réteken.
Tragopogon pratensis L. réteken.
Podospermum Jacquinianum Koch, Utakon réteken.
Picris hieracioide, L rom. Sánc, és más perlagokon.
Sonchus oleraceus L. Kertekben, perlagokon,
" " asper Vill. az előbbiek.
" " Arvensis L. rom. Sáncokon, fellöben

192. Sonchus palustris L. A Katyp mocsárvidéken.
Lactuca scariola L. Kőlő gátaron Gurgevo, Fitelnél.
" " Salzna L. tócséken, Gosgodmezei legelőn.
195. Taraxacum officinale Wigg. Réteken és mocsárokban, er
utóbbiban tavirózsa a F. cornículatum társaja.
Barkhausia taraxacifolia Moench. Szántó földeken, elhagyott 215
pőlőkben.
" " hispida Cand. rom. sáncokon.
Crepis biennis L. Fitelli legyőzdalon.
" " tectorum L. Szántó földeken, utakon.
200. Hieracium Pilosella L. rónai sáncokon.
" " Sabaudum L. rom. sánc.
" " umbellatum L. rom. sánc.
Campanulaceae. 220
Campanula bononiensis L. rom. sánc.
" " rapunculoides L. rom. sánc.
205. " " Trachelium L. rom. sánc.
" " patula L. rétekben.
" " perfoliata L. rom. sánc. 225
" " glomerata L. rom. sánc.
" " fastigiata L. rom. sánc.
Rubiaceae.
210. Galium palustre L. árkokban, nedves füveseken.
" " verum L. rom. sánc. 230
" " Mollugo L. rom. sánc.

Galium erectum Huds. rom. Sárc. Jsóblyai fröllöben.
Gingerón.
Rubia tinctorum L. korábbi időben mivelt lett Jsób,
Lyán és vidékin, ma miveléséről fel hagyt tak,
elvadulton is igen ritka.
215. Asperula cynanchica L. homoki lejtyeken, gyepeken, Gingerón
gerói tanetőben, rom. Sárcodon.
" " galioides MB. rom. Sárcodon.
Lonicera
Sambucus Ebulus L. rom. Sárcodon.
Asclepiadeae
Cynanchum Vincetoxicum L. Vinczefélre Tufsa
Cattam.
Periploca graeca L. Gingerón Kertekben Tenésére Tufsa
Cattam.
Gentianeae.
Erythraea pulchella Fries. nedves fűrészben.
220. Villarsia nymphoides Vent. Katy, Tiszi, állo vizekben.
Labiatae.
Mentha Sylvestris L. árkokban, vizek partyain, rom. Sár.
" " aquatica L. Mocsárok Lábyain nedves fűrészben
" " arvensis B. Katynál földeken, mocsárok Lábyain. rom. Sár.
" " Pulegium L. a Duna és tiszai árterében, nedves fűvén.
225. Lycopus europaeus L. árkokban, fűrészben, Mocsárokban.
" " exaltatus L. Mint az előbbi Katynál.
Salvia Sylvestris L. forma floribus albis rom. Sárcodon.
" " verticillata L. rom. Sárc.
Origanum vulgare L. rom. Sárc.
230. Thymus Serpyllum L. var. angustifolius rom. Sárc. Gospodinec.
Clinopodium vulgare L. rom. Sárc.

Calamintha Acinos Clairv. a római fánál.
Scutellaria galericulata L. Katy
" " hastifolia m. a. előbb: Mocsár, fűrész Lilyeken.
235. Glechoma hederacea L. róm. sánc.
Leonurus marrubiastrum L. róm. sánc.
" " cardiaca L. katy fűrészben
Galeopsis versicolor Curt. m. a. előbb
Scutellaria germanica L. róm sánc.
240. " " pulchris L. rudvey, mocsár, Lilyeken.
" " arvula L. Kisrét földeken róm. sánc.
" " vera L. róm. sáncok.
Betonica officinalis L. a róm. sánc.
Marrubium vulgare L. róm. sánc. és házak mellett.
245. " " peregrinum L. m. a. előbb:
" " remotum Kit. a róm. sánc. éj Jakabyánál Lisi
Ballota nigra L. Barlogokon, pásza Lilyeken, róm. sáncokon. tépő mellett.
Teucrium Scordium L. rudvey, fűrész Lilyeken Katy.
" " Chamedrys L. róm. sánc.
250. Ajuga Chamaepytis Schreb. földeken.
Verbenaceae.
Verbena officinalis L. Utakon, parlagokon, réteken.
Asperifoliae
Heliotropium europaeum L. a pántó földekből a római sáncokra felvig.
Echium vulgare L. róm. sánc.
Lythospermum purpureo-coeruleum L. róm. sáncok.
255. Anchusa officinalis L. fűrész, Lomok Lilyeken.

256. Hyoscyamus pallustris Koch. Borcsán-dban, mindig vétlen.
Symphytum officinale L. Fitchél-dispa partyon, vétlen.
Echinospermum Lappula Lehm. rom. sánc.

Convolvulaceae.

Convolvulus arvensis L. Kőrösfája falvakon, utakon.
260. " " Sepium L. Tipa mellett Fitchél, Borokban.

Solanaceae.

Nicotiana rustica L. és
" " Tabacum L. mív.
Datura Stramonium L. Barlag helyeken, szemét dombokon
Katy, Fitchél.
Hyoscyamus niger L. Szántóföldeken, parlagokon Katy
Gorjodmezeil, a rom. sáncokban.
265. Capsicum annuum L. Ujvidék, Katyon mivelt kosztu
keserny é, rövid vastag válfajait.
Solanum nigrum L. Barlagokon, a római sáncokon.
" " Dulcamara L. a rom. sánc. alatt árokban.
Lycopersicum esculentum M. mív.
Lycium barbarum L. Sövenyeken

Scrophularineae.

270. Verbascum phlomoides L. gatokon, legelokon, rom. sánc.
" " Orientale M. B. rom. sánc. Katynál, 2sab
lya és Szentiványi föllöl félén.
" " Blattaria L. erdők, utak mellett.

Linaria Elatine Mill. Farkor, elhagyott földekben Csepreg, dorf, Guirgevó.

Graciola officinalis L. a dunai és tiszai árterében, mocsárrétjeiben.

275. Limosella aquatica L. Aradatnál Lietti helyeken, Katy, 29. Fitel, Kovil szentiványi mocsárban.

Veronica Anagallis L. Mocsárokban, folyók partjain.

" " Beccabunga L. m. a. e.

" " Anagallis L. rom. sáne.

" " Spicata L. rom. sáne.

280. Euphrasia officinalis L.

" " Lutea L

" " Odontites mind a 3 faj a rom. sánczokon. 30

Melampyrum barbatum W.K. Szendrányi elhagyott földeken.

Pedicularis.

Anagallis arvensis L. var. phoenicea, rom. sánczokon.

Umbellifera. 30

285. Falcaria Rivini Host. rom. sánc.

Pimpinella saxifraga L. rom. sánc. legelőkön.

Sium latifolium L. Aradatnál Lietti helyeken, magában az álló vízben is.

Bupleurum tenuissimum L. Sóstalagi legelőkön.

Scandix Chaerefolium Lam. Katy, Szendrányi, Csabljai 31
nagyárban.

290. Seseli annuum L. rom. sánczokon.

Peucedanum officinale L. róm. sánc.
Bastinaca sativa L. Kőrösfő, utak árkaiban, réteken, róm. sán.
Daucus Carota L. rom. sánc. és m. a. e.
Torilis helvetica Gmel. Szentiványi fölött Fülén.
Conium maculatum L. Barlagoron.
Cornu.
Cornus sanguinea L. rom. sáncokon.
Crassulaceae.
Sedum Telephium L. róm. sáncokon.
Ranunculaceae.
Thalictrum collinum Wallr. rom. sánc.
" " galioides Nestl. Katyn füvesben.
Ranunculus aquatilis L. Állóvizekben.
" " auricomus L. réteken, bgelőkön.
" " Sardous Cr. nedves réteken Katy
" " mediterraneus Kern. Katy, Fitel gyakrabb az előbbi-nél.
" " repens L. Mocsarakban, nedves bgelőkön.
" " sceleratus L. n. a. előbbi.
Chelidonium majus L. Barlagoron, Szénégető mellett.
Caltha palustris L. Mocsárokban, nedves réteken.
Aquilegia Arsenjevii L. Szárastó fölében, róm. sáncokon.
Delphinium Consolida L. Kőrösfő, földeken, búzában Lilyken
a római sáncokon
Orientale Gay Gosyodmezei határban a erdőkön
közel a római sánczokhoz nevű hímmé elvétett pél
dányokban, ég a Jablyai vetések közt.

Papaveraceae

Papaver rhoeas L. Gurgevoi fövölt helén.
Kukoricában.
Sisymbrium officinale Scop. Villovo tópartján.
" " Columnae Jacq. róm. sáncokon.
" " Loeselii L. Jakabfa a Gurgevoi fövölt ben.
315. Erysimum repandum L. Utak és Tölgyesben Tücheil.
Brassica elongata Ehrh. römai sáncokon.
" " oleracea L. Kertekben és fölvetken mív.
" " napus L. és
" " Rapa L. mív.
320. Sinapis arvensis L. Kövöfejü, tölvetken, parlagokon. róm. sán.
Diplotaxis muralis DC. var. scapiformis, Ratyon, Kukoricában
Coclearia Maerocarpa W.K. Bételen árvadtnak lett helyen
Bonja amphibia Besk. Fitel, állóvizekben árkokban. egyben.
" " palustris Besk. a Duna és Tisza partjain.
325 " " Sylvestris Besk. m. a. előbbi, s Vak gyalmán.
Lepidium sativum L. Barlagokon, kertekben, mezei útakban.
Thlaspi arvense L. Kukoricában, kertekben, gyümölcsösökben.
Capsella Bursa pastoris Monch. Kertekben, minden alatt álló
Isatis tinctoria L. Erdő alatt, parlagokon, mindenfelé, fölvetken.
most a vetélyek közt kukoricában fenn elő.
Bajestrum peregrinum All. róm. sáncokon.

Resedaceae.

Reseda lutea L. a római síkságon

Cucurbitaceae

Cucumis Citrullus Ser. és

335. " " Melo L. a Görög és Fehér dimyét a Katyi sóskán nagyban termesztik.

" " sativus L. mív.

Cucurbita Pepo L. és

" " lagenaria L. a Katyi határban gyakran mív.

Portulacaceae

Portulaca oleracea L. mívelet alatt álló földeken, ker tekben. p. Káposztásokban.

Caryophyllaceae.

340. Arenaria serpyllifolia L. Gospodinczei legelön.

Malachium aquaticum Fries, rudvés fűvel, helyeken.

Silene parviflora Pers, a római síkságon erdő teljes nagy Zlábnyi magas példányokban.

Lychnis dioica Sadl. I. utakon, tölcséren.

Melandrium.

Lavatera thuringiaca L. római síkságon.

345. Althaea officinalis L. Rudvés tájakon, árkokban, odvas és sima árterében, Katy, Gospodinczes, Rosa tis, Villoro, Tiszahél.

" " hispida L. igen ritka, a római síkságon.

" " pallida W.K. rom. Sanc. Szabolcs és Gyurgyevo kürti úton.

Malva Sylvestris L. Parlagfüvön, házak mellett. Fiúc. 3b
" " rotundifolia L. m. a. előbbi.
350. " " borealis Wallm. rom. száne. Sitelnél.
Hibiscus trionum L. Szántóföldeken Kadytól Sitéig.
Abutylon Avicennæ Gärtn. Gospodinrei földeken.
A lipsa éj a Bega partján Sitelnél gyakr.

Hypericineæ.

Hypericum perforatum L. a rom. sánczl. Jsablye ś 36
Gurgevoi füllöl Sélein.
Polygaleæ.
Polygala vulgaris L. rom. sáncokon.

Celastrineæ.

355. Evonymus europæus L. rom. sánczl.

Ampelideæ.

Vitis Vinifera L. elvadultan a rom. sáncokon.

Euphorbiaceæ

Euphorbia platyphylla L. gyepeken,
" " palustris L. nedves mocsáros helyeken.
" " Peraldiana Jacq. homokos legelőkön, a 3f
Gurgevoi temető mellett.
360. " " Cyparissias L. Gospodinrei legelőn
" " Micaceæ Vill. rom. sánczl. Gospodinrei le
gelőn.

Fiel. 362. Euphorbia exigua L. Tarlóon, a róm. sáncokon.
" " lucida W.K. Ujvidék Baty, Csablya s ü
zeken s mocsárokban.
Ete Euphorbieae.
ig. Tribulus terrestris L. Gurgevoi temetőben, Batyon
homokos legelőkön, a róm. sáncokon, a dite
ikegyoldalon.
Geraniaceae.
yes 365. Erodium cicutarium L. a róm. sáncokon.
Lineae.
Linum flavum L. róm. sáncokon.
" " austriacum L. rétek en, Gurgevoi legelőn,
róm. sáncokon.
" " perenne L. a róm. sáncok.
Verbeneae.
Verbena officinalis L. Duna mellett, Batynál.
Halorageae.
n. Myriophyllum verticillatum L. primatifidum
en. 370. Batyi mocsárban, a duna erében.
" " spicatum L. az előbbivel.
Lythrarieae.
uzzile Lythrum salicaria L. rudvei füveiken.
" " virgatum L. Tschirla Bega partján.

Rosaceae.

Rubus caesius L. róm. sáncokon.

375. " " agrestis W.K. szántóföldeken, pöllöbben Jv.
Lepkedorf, Györgyevo.

Fragaria vesca L. róm. sáncokon.

Potentilla anserina L. Legelőkön.

" " reptans L. árkokban, réteken.

" " Argentea L. róm. sáne.

380. " " recta L. róm. sáne.

Agrimonia Eupatorii L. róm. sáne, Jsábgyán Györgyvónal.

Spiraea filipendula L. róm. sáne.

Amygdalus Nana L. róm. sáne.

Prunus Armeniaca L. mív.

385. " " Spinosa L. róm. sáne.

" " domestica L. Kertekben m.

Papilionaceae.

Cytisus austriacus L. y luteus, róm. sáncokon.

Medicago falcata L. rom. sáne. Gyepadinczi legelőn, Györgyvói szeleton.

389. " " lupulina L. homokos legelőkön, parlagokon.

390. Medicago minima L. Gyurgyevoi legelőn, Zemuvá
nyi tó partján.
Melilotus officinalis L. rom. sánc. utakon, homo
kos helyeken.
" " alba Desr. Batyi töltésen, rom. sánc.
Trifolium patense L. réteken, tömai sáncokon.
" " arvense L. szántóföldeken.
395. " " repens L. réteken és nedves legelőkön.
Lotus corniculatus L. rom. sáncok. Gospodinecei
legelőkön vivált hosszú formája.
Glycirrhiza echinata L. nedves réteken, mocsáros
füveseken Titelnél, a Béga partján.
Galega officinalis L. Duna és tisza bozotos
partjain.
Robinia Pseudacacia L. Jósablyárok Titelre
vezető Bpsétúton szúrós fürtcsoport
képez.
400. Astragalus Onobrychis L. rom. sáncokon.
Gyurgyevoi temető.

401. Vicia Sylvatica L. Lépő növényt a Raby-i völ-
völgyi Erdő-ligetben, sehol gyüre ül
Kuftra virágrása leg szebb faka
ban találtam.

" " Lathyrus tuberosus L. Gimpergoi szőllőkben
a rónai sáncokon, Raby-i ligetben.

404. Coronilla varia L. rónai sáncokon, utakon.

Esztergom November havában 870.

Dr Feichtinger Sándor

Soroni Vármegye közönségének
nem és saját nevében felfolyamodása.

Dr Feichtinger Sándor
ügyvéd

Torontálvármegye Növényzetének felsorolása 1870-ik évi August hava közepén történt

Equisetaceae.

1. Equisetum palustre L. Közönséges, mocsáros, nagyobb vizenyős helyeken. Valkány, Körcg. Kikind. stb.

Gramineae.

Zea Mays L. Nagyban mivelik.
Cynosurus echinatus L. Ujszegeden a Maros partján.
" " alopecuroides Schreb. Vizzel töltött árkok mélyén, Mokrinban, Kikinda, Valkány, Ujszegeden.
5. Alopecurus geniculatus L. Mocsáros helyeken.
Panicum Sanguinale L. Mivelt helyeken, és parlagokon.
" " glabrum Gaud. Kikindán homokos buerkö kon, homokos legelőkön és földeken.
" " Crus Galli L. Hombros legelőkön, ugaros földeken.
" " Miliaceum L. Mivelik, Ujszeged, Billicet, Begejnél.
10. Setaria verticillata P. B. Mivelt helyeken és parlagokon Ujszeged, Kikinda stb.

II. Setaria viridis L. B. D-Kikinda i más kövér gyepes földön
Ren, szomoros legelőkön.
" glauca L. B. D-Kikindai Ujszegedi földeken.
" italica L. B. mivelék.
Tragus racemosus Desf. D-Kikinda Szabadalak vetésjén
homok barkokon, és legelőkön, sőt a gyepes homoks
földekben is.
15. Stipa capillata L. Ujszegedi legelőkön.
Agrostis Vulgaris With. Rétteken, legelőkön.
" " stolonifera L. rétteken, nedves helyeken.
Calamagrostis Epigeios L. recolata B. Ujszegeden a Maros mellett
füves pélén.
" " Epigeios B. Maros partján.
20 Phragmites communis Trin. A Tisza és a Maros partján
Ujszegedi sziget ben Szirgos, Lausztris és Glyceria
Spectabilis D-Kikindai árkokban.
Cynodon Dactylon Pers. Utakon, gyepeken.
Avena Sativa L. Miv.
" " Orientalis Schreb. Miv.
Poa Eragrostis L. A Kis Kesteny füvészkert alatti Ki
Kindai homok barkokon. Másol ja a negyiken. 40
25. " " pilosa L. Nagy Szentiségben a Kikindai homokos

ëlve

gyepeken, és homokbuckákon Fragus s racemosa,
és Tribulus terrestrissel. A Mokrim, Szalakúti é,
Ujszegedi legelőkön.

Poa annua L. Parlagokon és Mindt helyeken.
" " pratensis L. Réteken, gyepeken.
" " sertichis Host. Nedves füves helyeken.
Glyceria Spectabilis M.K. Állóvizekben. Az Ujszegedi ví
" eken.
30. " " Elevitaus L. Br. Vizenyős érkokban, Mocsárokban
Kikinda, Valkány, Mokrin.
llett " " Hispanus Vahl. Mocsárv, nudus helyeken p. Secal
Kásán Kikindán.
" " aquatica Presl. D-Kikindán; a tisza partjánál.
Dactylis glomerata L. réteken, utak mellett.
rsján Festuca ovina L. Gyepeken, párás legelőkön közönséges.
uris 35. Bromus arvensis L. és
" " mollis L. Uton, gyepeken, tölteléseken.
" " tectorum L. Gyepeken, parlagokon. D-Kikindai
Erdőkben.
Stipa pennata Vulgaris Vill. Mivelik hires jó minőségben.
ki " " capensis L. Utak mellett, Gyepeken, töltéseken.
gyen. 40. " " glaucum Desf. mint az előbbi.
hos Secale cereale L. Mint.

42. Hordeum vulgare L. és
" " distichum L. mív.
" " murinum L. Gyepeken, utakon.
45. " " maritimum With. Nyíregyházi gyepeken a vízben.
Andropogon Ischaemum L. Száraz homokos legelőkön
vasúti töltéseken (Kikinda :) és más száraz helyeken.
Sorghum vulgare Pers. mív. itt ott elvadulva is.

Cyperaceae.

Carex vulpina L. Mocsárokban, és a Tisza s Ma-
ros partjain.
" Strieta Good. Mocsárokban.
50. " Acuta L. m. a. előbbi.
" distans L. Nedves réteken. Alibunári Mocsár ban,
" paludosa Good Mocsárokban.
Scirpus palustris L. Nedves réteken, vizes árkok
és Mocsárokban.
" " Acicularis L. Rönkvesekben, a Tisza és
Maros partján.
55. " " lacustris L. Álló vizekben, Mocsárokban
árkokban. Kikinda, Nyíregyházi stbk.

5b. Scirpus Tabernemontani Gm. m. ax. e.

" " Maritimus L. Mocsárok és nádványok
can, nedves helyeken, vasut. árkokban p.
N-Kikinda, Ujszegeden.

" " Michelianus L. Ujszegeden a Tisza és Maros
partjainál, és nedves mocsáros legelőkön.

Cyperus flavescens L. Ujszegeden kiöntéseikben,
a Tisza és Maros partjain, N-Kikindán
a vasut melletti nyirkos árkokban.

60. " " fuscus L. gyakoribb az előbbinél.

" " Australis Schrad Ujszegeden a Maros
partján.

Alismaceae.

Alisma plantago L a) gracilis és rövidebb
β) lanceolatum hosszabb keskenyebb
levelekkel.
Vizenyös árkok és mocsárokban.

Sagittaria Sagittifolia L. álló és lassan folyó vi
zekben.

Butomaceae.

Butomus umbellatus L. állóvizekben, árkokban.

Juncaceae.

Juncus conglomeratus L. és
" " effusus L. Ujszegeden a Maros partján. 80.
" " lamprocarpus Ehrh. nedves réteken.
" " acutiflorus Ehrh. Mocsáros nedves réteken
" " D. Kitaibelii, Ujszegeden.
" " compressus Jacq. Mocsárokban. Valkaja
" " Gerardi Lois Ujszegeden a Maros partján.
70. " " bufonius L. Nedves ipafos helyeken. Ujszegeden a Maros partján az előbbivel. 85.

Liliaceae.

Allium ulizinosum Kit. nedves réteken.
" " oleraceum L. Berjénvesi erdőben.
" " fistulosum L. Föveny Hagyma.
" " Cepa L. veres fh.
" " Ascalonicum L. Magyar fh.
75. " " Sativum L. Fok fh.
" " Porrum L. Kore' Kertekben mivelik. 90
Asparagus officinalis L. Réteken.

Irideae.

eben. Iris Pseudacorus L. Mocsárokban.

Najadeae.

80. Lemna gibba L. Állóvizekben.

én. " " minor L. m. a. előbbi.

" " polyrhiza L. D-Kikindán állóvizben.

Typhaceae.

Typha latifolia L. és

" " angustifolia L. Mocsárokban.

85. Sparganium ramosum Huds. állóvizekben mo„

csárokban nádasokban.

Ceratophylleae.

Ceratophyllum demersum L. Mocsárokban.

Cupuliferae.

Quercus sessiliflora Sm.

" " pedunculata Ehrh. és

" " conferta Kit. Derjámosi erdőben.

Ulmaceae.

90. Ulmus campestris L. Derjámosi erdőben.

Moreae.

Morus alba L. és

" " nigra L. Udvarokon és házak előtt mív.

Urticeae.

Urtica urens L. Barlagyon, házak mellett.
" " dioica L. m. a. elöbb.

Cannabineae.

95. Cannabis sativa L. mivelt k.
Humulus Lupulus L. Beridéseken.

Salicineae.

Salix fragilis L. Ujszegeden.
" " alba L. N-Kikinda hánk előtt
" " Amygdalina L. Kikinda, Ujszegeden.
100. Populus nigra L. Kikindán.

Salsolaceae.

Atriplex patula L. N-Kikindán a vasuti tölt
tésen. Ujszeged, Valkány Szőregen sós
helyeken.
" " hastata L. Ujszegeden m.a.e.
" " Littoralis L. Ujszegeden m.a.e.
" " Laciniata L. Uthon, házak mellett.
105. " " rosea L. Kikindán m.a. el.
Spinacea oleracea L. Kertekben.
Beta vulgaris L. mív.

Rochia Scoparia Schrad. Parlagon, vasuti sín
szesen, Szikeskára, Mokrin, Kikinda
Ujszeged.

Chenopodium rubrum L. Sóvirágjú helyeken.

110. " " " urbicum L. Udvaron kásak mellett.
" " " hybridum L. Földeken parlagokon.
" " " murale L. Omladékokon.
" " " album L. árkokban, Parlagokon.
" " " glaucum L. Ujszegeden Utakon.

115. " " " olidum L. m. a. e.
" " " polyspermum L. rudves legelőkön, parlagok.
" " " Botrys L. Szőregen vasuti töltésen, Ujsze
ged parlagokon.

Salsola Kali L. Vasuti töltéseken, Legelőkön, földeken.
N. Kikindai és m. h.

Amaranthaceae.

Polycnemum arvense L. Földeken
" " verrucosum Láng. homok legelőkön Kikindai.

120. Amarantus retroflexus L. Kőrösségen minden helyeken.

Polygoneae

Polygonum amphibium L. álló vizekben — szerteszet
jelig tiszántúli helyeken, Ujszegedi kigetben.

133. Polygonum lapathifolium L. Mocsárokban, folyó-partokon. 14
" " Persicaria L. m. a. c.
135. " " Hydropiper L. m. a. c.
" " Aviculare L. közönséges uton utfélen.
" " Convolvulus L. földeken.
" " Dumetorum L. 14

Rumex maritimus L. Sóség Mocsáros helyeken.
130. " " conglomeratus Murr. N-Kikindán.
" " obtusifolius L. Határ.
" " crispus L. réteken, partokon.
" " Hydrolapathum Huds. Mocsáros helyeken Kikinda, Ujszegeden. 15

Daphnoideæ.

Passerina annua Wikstr. Tarlókon.

Elæagneæ.

135. Elæagnus Major L. Ujszegeden a Maros partján.
" " Media L. Utón utfélen.
" " lanceolata L. m. a. e. 13
" " hungarica WK. Kikindai homokos legelőkön.

Dipsaceæ.

Dipsacus laciniatus L. Legelőkön
140. " " Sylvestris Huds. m. a. e.
Knautia arvensis Coult. Vasuti töltésben, földeken.

eléin. 142. Cephalaria transylvanica Schrad. Rikinda vas. tölt.
Compositae.
Eupatorium cannabinum L. Maros partjánál Ujszegeden.
Erigeron canadensis L. Garlagodon, tölténeden.
145. " " acre L. Rikinda Romlos legelőin.
Inula britannica L. Ujszeged a Maros mellett úton.
Calicaria vulgaris Gärtn. és
" " dysenterica Gärtn Mocsárs, helyeken. Ve
Rány, Szög a Rikinda, Ujszegeden.
Rikin 150. Xanthium strumarium L. és
" " spinosum L. Rikinda Ujszeged vasuti töl
tesen, parlagokon.
Helianthus annuus L Ujszegeden termesztk.
" " tuberosus L. Szivel.
Bidens bipartita L és
" " cernua L. Mocsárok és kiöntésekben.
ón. 155. Anthemis arvensis L. Földeken.
" " Cotula L. Utakon.
előin. Achillea Millefolium L. réteken.
" " Setacea W.K. a Rikindai Vasuti töltésen,
Ujszegedi réteken.
Matricaria Chamomilla L. parlagokon.
ken. 160 Chrysanthemum inodorum L. földeken, Utakon.

Galactella punctata a Nees. Zsombolyon.
Tanacetum vulgare a. Ujszegeden a Maros partján.
Chrysanthemum Leucanthemum L. Ujszegedi síkon.
Artemisia Absynthium L. Ujszegedi legelőkön.
" " Vulgaris L. Alton Ujszélen.
165. " " Monogyna WK. Rocsán Só, homo
Eos helyeken Szukalásán.
Graphalium uliginosum L. Ujszegedi rend. legelő
Senecio Vulgaris L. körön Jégy Alton, Ujszélen.
" " Jacobea L. Ujszegedi legelőkön.
" " paludosus L. Ujszegedi síkeskan.
170. Xeranthemum annuum L. N-Kikindai vas. töltés.
Centaurea Cyanus L. gyakori földeken.
" " Scabiosa L. Ujszegeden
" " paniculata Jacq. Ezsan helyeken.
" " Solstitialis L. N-Kikindai vasut töltésen.
175. Carthamus Lanatus L. Kikindai utkán.
Onopordon Acanthium L. N Kikinda vas. töltés.
Cardius Acanthoides L. m. az. előbbi.
Cirsium lanceolatum Scop. Jutason.
Cirsium rufans L. Kikindai vas. töltésen.

180. Cirsium eriophorum Scop. Rákosban a Vas. tölténél.
" " Arvense Scop. Sölderen, töltésen.
Arctium Lappa Willd. Rákosdi Vasúti töltésen.
" " Majus Gaertn. és
" " Minus Bernh. Útfélen
185. Cichorium Intybus L. Utakon, réteken.
" " Endivia L. Kertekben.
Leontodon Autumnalis L. réteken.
Tragopogon Major Jacq. Ujszegedi Legetben.
" " pratensis L. és
190. " " Orientalis L. m. a. el.
Lactuca Scariola L. Rákosdi Vasúti töltésen.
" " Sativa L. Kertekben.
" " Saligna L. Utakon.
200. Chondrilla juncea L. homolos legelőkön Rákosd.
Taraxacum officinale Wigg. réteken.
Barkhausia foetida Mönch homolo, legelőkön
" " Setosa Cand. hom. legelőkön Rákosdán.

Scopis biennis L. réteken.
205. " " sectorum L. Orlódékolon, földeken.

Campanulaceae.

Campanula patula L. Gyüregeg szigetrétjén.

Rubiaceae.

Galium Aparine L. földeken. 225
" " palustre L. árkokban, nedves réteken.
" " verum L. Kikinda vas. töltésen.
210. " " Mollugo L. réteken.
Asperula cynanchica L. Utakon. 230.

Lonicereae.

Sambucus Ebulus L. Kikindai vasuti töltésen.

Gentianeae.

Erythraea pulchella Fries. nedves párfitokon.

Labiatae.

Mentha Sylvestris L. Kikinda árokszélén 235
215. " " Aquatica L. Ugyan ott.
" " Arvensis Berk. u. o.
" " Pulegium L. Mocsárokban Valkány.
Lycopus europaeus L. Kikindán, Gyüregedi szüret.
" " exaltatus L. f. Kikindán Vasut töltés és
Kukoricán. Gyüregedi szüresben.
220. Salvia Aethyopis L. Kikinda Vasut. töltés szélén. 240

Salvia Sylvestris L. Rikinda vas. tövében.
Scutellaria galericulata L. Ujvegeden a Maros part.
jánál Dlább nagyságu.
" " Hasteifolia L. Mocsáros füves helyeken.
Stachys annua L. Szőlőben, Rikindán
225. " " recta L. Vasuti töltésen Rikindán
" " germanica L. m. a. e.
" " palustris L. nedves füves helyeken.
Betonica officinalis L. réten.
Sideritis montana L. Vasuti töltésen Rikindán.
230. Marrubium vulgare L. ritkább a rét utobbinál; m. as. el.
" " peregrinum L. m. as előbbi.
" " remotum Kit. m. a. e.
Ballota nigra L. kukorjalakon Rikindán, - parlagokon.
Teucrium Scordium L. Ujvegeden nedves helyeken.
235. Ajuga Chamaepytis Schreb. Rikindai szőlőben.
Verbenaceae.
Verbena officinalis L. Parlagokon.
" " Supina L. Ujszegéd a Tisza partján sárak
körében
Asperifoliae.
Heliotropium europaeum L. Rövegen, Rikindán, szőlőben
Echium Vulgare L. Legelőkön, Utakon.
Anchusa officinalis L. Legelőkön.
240. Myosotis palustris L. Mocsárokban.

Symphytum officinale L. Bikinai tőtetésen.
" " uliginosum Kern. Ujszeged a Maros
partjánál a réten és fűzesben.
Cynoglossum officinale L. Gyepében.
245. Echinospermum Lappula Lehm. Földeken.
Convolvulaceae.
Convolvulus arvensis L. Körösüséges földeken.
" " Sepium L. Ujszeged a réten és Szent-peter-
Solanaceae.
Nicotiana Tabacum L. és
" " rustica L. mint. Kivált a Begga éjszaki részén.
250. Datura Stramonium L. Barlagodon, Bikinta, Ujszeged.
Hyoscyamus niger L. Csalárdokon.
Capsicum annuum L. mint.
Lycopersicum esculentum Mill. mint.
Solanum nigrum L. Barlagodon.
255. " " Dulcamara L. Bikinta árokban.
" " tuberosum L. mint.
Lycium barbarum L. Bikinta, Mokrin vas. tőtés.
Scrophularieae.
Verbascum phlomoides L. Bikinta, Ujszeged. útkk.
" " Orientale M.B. m.a.e.
260. " " Nigrum L. m.a.e.
" " Blattaria L. m.a. elöbbiek és Oroshámon.
" " Pseudoblattaria K. Oroshámon.

Schrophularia nodosa L. Ujszegeden a Maros partján
és a Fegyeben.
Linaria Elatine Mill. Rikinkai földeken.
265. " " Spuria Mill. m. a. e.
" " Genistifolia Mill. Rikinkai vasuti töltésen.
" " Kocianovichii Aschers. D-Rikin
dán Mokrin felé a vas. töltésen.
gyakoribb az előbbinél.
" " vulgaris Mill. m. a. e. és Baláznyánál.
Gratiola officinalis L. rétekben.
270. Lindernia pyxidaria All. Rikán Ujszegeden a
Maros torkolatjánál gilisz kisvá
radt homokos iszapban, Limosel
la aquatica, Juncus Gerardi, Cuffo-
nius és Rasurtium palustre-val.
Limosella aquatica L. Ujszegeden árvadmadt kitelhe
lyeken.
Veronica Beccabunga L. Mocsáros, nedves helyeken,
" " Anagallis L. m. a. e.
" " longifolia L Ujszegedi füzesben.
275. Melampyrum barbatum Kit. L. Földeken.
Orobanche ramosa L. dohány földeken.

Primulaceae.

Lysimachia vulgaris L. Ujszegeden füzesben.
Anagallis arvensis L. földeken.

Umbellifere.

Eryngium planum L. Mokrin árok fölén.
280. Apium graveolens L. mint.
Peucedanum sativum Hoffm. mint.
Pimpinella Saxifraga L. réten Rikinda, Ujsreged.
Sium latifolium L. Ujsregeden a Maros melletti füzesben
Oenanthe Phellandrium Lam. Mocsárokban.
285. Falcaria Rivini H. Rikinda vas. tövén.
Anethum graveolens L. mint
Pastinaca Sativa L. Körönvége réten.
Daucus Carota L. réten.
Conium maculatum L. Kenitével együtt.

Crassulaceae.

290. Sedum acre L.
" " sexangulare L.
" " Hill Braunii Fenzl. Rikinda az udvar falán
és kártetőlön, az előbbiekkel.
Sempervivum tectorum L. Rikinda kártetőlön.

Ranunculaceae.

Thalictrum collinum Wallr. és
295. " " elatum Jacq. Ujsregedi füzesben.
" " galioides Nestl. és
" " flavum L. mint az előbbi.
Ranunculus polyphyllus W. K. Zsomboly mocsárban.
" " repens L.
300. " " acris L. és
" " bulbosus L. réteken

Ranunculus sceleratus L. Ujszeged nedves helyeken.
" " arvensis L. Sólyiken
" " Sardous Cr. var. exuberculatus. Kikinda, Ujszeged réteken.
305. Caltha palustris L. Bröcsában.
Nigella arvensis L. Kikinda homokos, sólyiken.
Delphinium Consolida L. Körösvége, sólyiken, utak m.
" " Orientale Gay. Zsombolya, Ujszeged kom. hely Papaveraceae?
Chelidonium Majus L. Házak mellett, gatoson.
310. Papaver rhoeas L. N-Kikinda homokos, legelőkön.
" " Somniferum L. Kiv.
Glaucium corniculatum Curt. Kikinda va sur. tóltéj. Cruciferae?
Sisymbrium officinale Scop. Kikinda kom. sólyiken árkok pélein.
" " Loeselii L. és
315. " " Columnae Jacq. m. a. e.
Erysimum repandum L. Utak mellett.
" " crepidifolium Rchb. Ujszegedi legelőkön sürü.
Brassica oleracea L.
" " Napus L. és
320. " " Rapa L. Mivelik.
Sinapis arvensis L. homokos, legelőkön sólyiken.
Diplotaxis muralis L. Utakon.
Barbarea vulgaris R. Br. Kikinda kom. legelőkön.

Alyssum calicinum L. Legelőkön.

325. Cochlearia Armoracia L. réteken.

Roripa Austriaca Bess. Valkány-utak é, árkok mellett.

" " Amphibia Bess. áradatok által elsett helyeken.

" " palustris Bess. Ujszeged folyó partjain.

" " Sylvestris Bess. Árkokban nedves réteken.

330. Camelina Satira Cr. Valkány, Földeken, parlagokon.

Lepidium ruderale L. Homoki Szikes földben Ujszeged. Kik.

Raphanus Sativus L. Mív.

" " raphanistrum L. Ugarokban.

Resedaceæ.

Reseda lutea L. Utakon.

335. " " luteola L. m. a. e.

" " Mediterranea L Jószombatyon.

Cucurbitaceæ.

Bryonia alba L. Sövényeken.

Cucumis Citrullus Ser. és

" " Melo L. mivelik nagyban különösen Lovrin vidékén.

340. " " Sativus L. Mív.

Cucurbita Pepo L. mív.

" " lagenaria L. gyakran mivelik kivált Ujszegeden.

Portulacaceæ.

Portulaca oleracea L. hom. legel. udvar falak tetején Kikinda Tábrán.

Caryophylleæ.

Scleranthus annuus L. földeken, homok. legelőkön.

345. Stellaria media L. Mivelt helyeken.
Malachium aquaticum L. Árkok pedig erdei helyeken.
Gypsophyla Muralis L. Ujszegedi legelőkön.
Dianthus prolifer L. Kikindán homokos legelőkön.
Lychnis dioica L. Utak mellett, parlagokon.
350. Agrostemma Githago L. Földeken.
Malvaceae.
Lavatera thuringiaca L. A Kikinda vasuti töltés tövén.
Althea officinalis L. Ujszeged, Szöreg Kikinda mocsárin, árkokban, töltéseken.
Malva Sylvestris L. és
" " rotundifolia L. Kikinda vas. töltés.
" " crecalis Wallm. Kikinda, Ujszeged legelőkön.
355. Hibiscus trionum L. Valkány, Szöreg, Ujszeged, Kikindai földeken, Abutilon Avicennae Gärtn. Kikindai földeken, Ujszegeden a Tisza partjánál.
Hypericineae.
Hypericum perforatum L. Legelőkön földeken.
" " tetrapterum Fries. Ujszegeden a Maros mellett.
Angelicae.
360. Pimpinella Saxifraga L. Több helyeken földes mivelt.

Euphorbiaceae.

361. Euphorbia helioscopia L. mivelt és parlag helyeken.
" " platyphylla L. Mezőkön
" " palustris L. Ujvidéki Szőregben a Maros mellett, Rákosdán Vicsa körök mélein.
" " Cyparissias L. homok. legelőkön Kikindán.
365. " " Esula L. Kikinda árok mélén, szőreg helyek.
" " Virgata L. Terete földben Kikindán.
" " Lucida W.K. Ujvidéken a Maros torkolatjén.
" " Taleata L, és
" " exigua L. ugarokban, veteken.

Euphyllae.

370. Ribes sericeum L. Kikindai homok. legelőkön.

Geraniaceae.

Erodium cicutarium L. Mivelt és mivelletlen helyeken.

Lineae.

Linum usitatissimum L. Kikindán.
" " Austriacum L. Ujvidéken, Kikinda.
" " catharticum L. Ujvidéki legelőkön.
375. " " perenne L. rétekben.

Oenotherae.

Oenothera biennis L. Kikinda, Ujvidéken itt a Maros mellett, ott a Vasút közelében mélén, árkok.

Epilobium parviflorum Schreb. és
" " tetragonum L. árkok, mocsárokban.

Halorageæ.

Hippuris vulgaris L. Mocsárokban.
380. Myriophyllum verticillatum L. és
" " spicatum L. Mocsárokban.

Lythrarieæ.

Lythrum Salicaria L. Lyiszegeden rudvégeken.
" " Virgatum L. Valkány, Lyiszeged mocsarakban.

Lyiszén.

Cornaceæ.

Cornus sanguinea L. mív.
385. " " mas L. mív.

Rosaceæ

Rubus idæus L. Sölvében.
" " agrestis W.K. Rikinkai sölvében.
Potentilla argentea L. Rikinda vasuti töltésen.
" " anserina L. rudvég Legelőkön.
390. " " reptans L. rudvég helyeken.
" " supina L. Valkány rudvég helyeken.

Amygdaleæ

Cerasus vulgaris Mill. mív.
Prunus domestica L. mív.
" " spinosa L. Rikintan, Mokrinél és egyéb tövön Lévő sölvében.
" " domestica L. m.
" " Avium L. m.
" " Cerasus L. m.

Papilionaceæ.

Medicago sativa L. mir.
" " falcata L. utakon, legelőkön.
400. " " lupulina L. hom. legelők. Kikinda.
Melilotus officinalis Desr. Kikinda, vörcg vas. tölt.
" " alba Desr. m. az. e.
" " procumbens Besk. Kikinda nedves helyeken
ugy szinte legelőkön.
Trifolium pratense L. szinte, legelőkön.
405. " " arvense L. földeken
" " repens L. pázsitokon.
Lotus corniculatus L. ugyszinte legelőkön.
Glycirrhiza echinata L. nedves szinte, Mocsárok
füves, áradatoknak kitett helyeken a em
ritka, sőt még a vasuti töltés mellett is
valóban, ugyszinte.
Galega officinalis L. Füreseb és legelőkön az egész
megyében igen elterjedt.
410. Robinia Pseudacacia L. Mokrin, Kikinda, ugyszint m.
Astragalus Cicer L. Kikinda vas. töltésen.
Vicia pubescheula Sadl. ugyszint, Kikinda földeken.
" " cracca L. Kiniéssel mellett m. a. e.
Lathyrus tuberosus L. földeken, árkok szelein Kikinda.
Coronilla varia L. földeken, utak mellett.
416. Phaseolus vulgaris L. mir.

Eperjes 870. Dec. Dr Fiichtinger Sándor

Romer Flóris rendes taggá ajánlott levelező tag
munkái:

Önállók:

„A Bakony" természetrajzi és régészeti vázlat. Győr 1860. I kötet.
Műrégészeti Kalauz, „Ostor" I. kötet.
Képes Kalauz a m. n. Museum érem- és régiségtárában.
Ugyanez németül.
Diplomákat a római könyvtárakban őrzött négy Corvin-Codexből.

Szerkesztések:

Ráth Károlyval: „A Győri Történelmi és Régészeti füzetek" négy kötetét.
Az „Archeologiai Értesítő" négy kötetét.
Az „Archeologiai Közlemények" öt kötetét: IV.-VIII.-ig.
Dr Hanka és Dr Rómayval a m. orvosok és term. vizsg. pozsonyi Evkönyvét.

Egyes nagyobb értekezések:

1.) Czudar László sírköve (Tudománytár 1841. I. füzet).
2.) Magyarország földirati és természetrajzi tekintetben.
3.) A győri káptalan könyvtárában őrzött Corvin-Codex (Győri Történ. és Régészeti füzetekben).
4.) Német-Jahrendorfi szentségmutató. U. o.
5.) A győri főegyház. (U. o. II. kötet).
6.) A pannonhalmi Lárlya-codex a m. kir. egyetemi könyvtárban. U. o.
7.) Kinizsy Pál sírköve. U. o.
8.) Nehány Magyarokban, Pannonia területén fennmaradt váracsról. Archeol. Közlemények 1862.
9.) Régészeti levelek a „Vasárnapi Ujságban".
10.) Szala megyei műemlékek a m. tud. é. term. vizsg. évkönyvében.
11.) Tégla építészet Magyarországon. U. o.
12.) Keresztény Museum Pozsen. (A Religióban).
13.) Horvát (Nyisler) Márk sírköve. Győri Tört. é. rég. füzetekben. III. köt.
14.) Mise-Kannákról. U. o.
15.) Kiadatlan római feliratok (Archeol. köl. több cikk.)

1396
1871

16.) A Buda környékén feltalált római sírokról. (Arch. Közl. IV. köt.)
17.) A téli Lazában talált régi arany műemlékekről. (U. o. V. köz. 1. füz.)
18.) Magyar régészeti Krónika. (U. o. a IV. és V. kötetben.)
19.) A lelet az újabb m. archeol. könyvészetben. (U. o. IV. és V. kötetben.)
20.) Tót-e a Szemeredi templom felirata? (Magyar Sion 1865. 4. füzet.)
21.) Pozsony régészeti műemlékei. (A m. orv. és term. vizsg. pozsonyi emlékkönyvében.)
22.) Ugyanaz német nyelven.
23.) Névsorozat a pozsonyi ipar-és régészeti műtárállításhoz; az archeologiai részt, 861 számot, Wenzelmannal magyarul szerkesztettem;
24.) Ugyan ez magam németül.
25.) Trümksallel im National-Museum in Pesth. (Mittheil. der KK. Central Comission für Baudenkmale. 1865. 41. Lap.)
26.) Magyar régészeti Krónika (Arch. Közlem. VI. köt.)
27.) A lelétek a m. régészeti irodalomban. (U. o.)
28.) Harangöntés. (Az „Idők Tanujában")
29.) Ismét néhány szó a régi harangok ügyében. („Vasárn. Ujság" 1865. 50. sz.)
30.) A bakonyszombathelyi éremleletről. (Archeol. Közl. V. köt.)
31.) Egy XVI. századbeli vázlatkönyv. (Uj Korszak 1865. 25. száma.)
32.) Egy középkori kolostor iskola felszereléséről. (Magyar Sion 1866. II. füz.)
33.) A felső-Szemeredi templom feliratának betüi nem cyrill-betük, maga a felirat pedig nem tót. (U. o. VI. füz.)
34.) Az ujabb időben Ó-Kőnyön kiásott római régiségekről (Archeologiai Közlemények VI. kötet.)
35.) A Margit-féle lári oltárról. (U. o. VII. köt.)
36.) Hausaltar der h. Margaretha. (Mitth. d. KK. Central-Commission.)
37.) Trojan sibila-felirata („Magyarország képekben. 1. füz.).
38.) A párisi világtárlaton kiállíttatott muzeumi tárgyak catalogue raisonnéja.
39.) Magyarországi kutatásoknak a történelem előtti korszakban való vázlata. (A párisi anthropologiai társulat munkálatainak.)
40.) Párisi levelek. („Pesti Naplóban.")
41.) Az őskori agyagmüvesség viszonya a történelemhez. (Századok. II.)
42.) A barlanglakókról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról. (Arch. Közl. VII. köt.)

43.) A porosnyi kápolnának újabban talált ékszerei. (Egyházi Lapok.)
44.) Remek műveretű ereklyetartók (U. o.)
45.) Domokos fehérvári prépost breviariuma. (M. Sion. VII. köt.)
46.) Ráth Károly emléke. (Értekezések a történettudományi osztály köréből.)
47.) Zur Geschichte der Carthause zu Aggsbach. (Berichte und Mitth. des Alterthumsvereines in Wien.)
48.) Galotti sálmok Magyarországon. (A m. orv. é. term. vizsg. XIV. évkönyvében.)
49.) Rövid pillantás Fiume város régiségeire. (U. o.)
50.) A bőnyi ref. egyház XII.–XIII. századbeli pohara. (Győri T. é. R. fűz. I.)
51.) Régiebb templomok ismertetése. (U. o.)
52.) Adalékok a bosnyákság-korából (U. o. és a kk. közletekben.)
53.) Adatok a Corvin-könyvtárból hazánkban fennmaradt Codexekben. (U. o.)
54.) Az árpádi h. fajtából eredett püspökség. (U. o.)
55.) Filcsont tükrök a XIV. századból (III. köt. u. o.)
56.) Ó-kőkori eszközök Magyarországon (Arch. Ért. I.)
57.) Egy középkori rézkút. (U. o.)
58.) Visszapillantás a m. történ. társulatnak Kolozsvárott tartott első vidéki nagygyűlésére. (U. o.)
59.) A legújabb ó-budai ásatások. (U. o.)
60.) Ismeretlen Corvin-Codex. (U. o.)
61.) A Latárfalvi ref. templom. (U. o.)
62.) A gesztesédi ásatások és a szabolcsi museum. (U. o.)
63.) Új római sarkophag. (U. o.)
64.) Három nap Karánsebestől északnyugatra. (U. o.)
65.) Solmári római ezüst ereklyék. (U. o. II. köt.)
66.) Horvátországi úti naplómból. (U. o.)
67.) Középkori miniature-ök és a Corviniának egy eddig ismeretlen maradványa. (U. o.)
68.) Hogyan lehetne régiségeinket megőrizni. (III. köt. U. o.)
69.) A kövesdi templomok. (U. o.)
70.) Privigyei ereklyék. (U. o.)
71.) Két szabolcsmegyei őskemence. (U. o.)
72.) Érmészeti adalék (BELA DVX). (U. o.)
73.) Faházak. (U. o.)

74.) A görögkeletiek temploma Kősztevén. (u. o.)
75.) A fr. erzsébetfalvi bronzlelet. (u. o.)
76.) Régi kályhacsövek. (u. o.)
77.) A galgóczi ezüstlelet. (u. o.)
78.) Sarkantyú és kengyelvas. (u. o.)
79.) Agyagmüveink helyes elnevezéséhez. (u. o.)
80.) Fehér egyházról (A „Buda-Pesti Közlönyben.")
81.) Ujabb tanulmányok a tömaiak dunamenti erődítési rendszerét illetőleg. (Kézirat.)
82.) Schuler Ferencz; Dudik Beda; Schmidt Ferdinand; Simor János; Rath Károly; „egy nemes pár"; stb. (Életrajzok többféle lapban.)
83.) Apróbb cikkek: a „Pesti Naplóban"; a „Honban"; a „Budapesti Közlönyben"; „Ungarischer-é Pester Lloydban" stb. —

Romer Flóris

I/11.

Vélemény

egy ásványtani pályamunkáról, Telizes „Semmi nem múlja felül az örömet, mellyet a' természet tanulmányozása nyújt."

A' munkának a' nyelve nem szabatos. Bizonyságúl elég lesz, csak is az 1ső lapra vonatkozó kifogásaimat felvonulnom:

3dik sor: „és ügyesen", inkább: „és <u>arról</u> ügyesen".

4. sor: „mellyeknél fogva", inkább: „mellyeknek segélyével".

5. sor: „létezésének javulását", inkább: létele'nek, vagy létének javulását".

6. sor: „sokszerűbb", inkább: „többszerű", valamint nem mondjuk: „sokfélébb", hanem „többféle".

8. sor: „annál nagyobb fokára lehet a' művelt'ségnek kivetkeztetni", inkább: „a' művelt'ségnek annál nagyobb fokára lehet következtetni".

14. sor: „Innen", inkább: „azokból".

A' bevezetésben a' szerző a' Kőzeteket is ásványoknak nevezi, úgy hogy ásványtan egyúttal geologiát is jelentene, a' mérő is a' Mineralogiát „tulajdonképi ásványtannak" nevezi. Végre azt mondja, hogy a' tulajdonképi ásványtan az ásványokat magokban és olly viszonyok közt vizsgálja, mellyek az ő meghatározásukat és megkülönböztetésökre befolynak, holott saját maga az általa hibásan Rendszerismének nevezett részben számtalan olly viszonyokat foglalkozik, mellyeknek a' megkülönböztetésre épen semmi befolyásuk nincsen.

A' 27 lapra terjedő egész szakasz: „az ásványok nyerésének módjáról", mellyben a' bányamívelésről és más mindenféléről értekezik, épen nem Mineralogiába való, a' legkevésbé pedig a' bevezetésbe, mert a' mineralogia megítélésére épenséggel elő nem segíti.

1397/1871

A' 32dik lapon rögtön, a' nélkül, hogy a' szerző a' tudomány
elébb részeken osztotta volna, Tellényisme felírással találkozunk;
a' 88dik lapon pedig Rendszerisme felírással. A' szerző tehát e' két fő-
szakaszra osztja fel a' tudományt: de meg nem mondja, hogy mit ért
a' „jellény" szó alatt. Az ember hajlandó lenne, ismertető „jelet" érteni
alatta, és az egész Szakaszt Karakteristikának venni, hanem a' kö-
vetkező sorokból kitetszik, hogy a' szó általában csak „tulajdont"
jelent, (: inkább: tulajdonságot :), és az egész Szakasz nem egyéb, mint
Terminologia, vagy is az ásványoknak egyetemes leírása. — A' másik
főszakasz felírását pedig az ember alig vehetí másnak, mint Syste-
matikának, hanem, jóllehet a' szakasz két harmadát teszi az
egész munkának, a' mi Systematika benne, az csak egy lapra terjed,
a' többi mind ásványfajoknak leírásából áll.

A' Krystallographiában sok helytelen értelmezés fordúl elé,
így p. o.:

„A' tengelyek azon vonalak, mellyek a' jegyet középpontján menők
keresztül, és az ellenni lapokban, élekben vagy sarkokban végződ-
nek". E szerint minden jegyeznek végtelen sok tengelye lenne.

„Metszés alatt értjük a' lapokat, mellyek a' jegyet két felre
(: ezek is felre?:) osztják (: inkább: vágják:) által keletkeznek. Ha
illyenkor az él (: melyik él?:) át nem vágatik, a' metszés
fönek (: inkább: fömetszetnek:) mondatik."

A' teljes alakok szétbontásának értelmezése olly szűk,
hogy azt még azon példákra sem lehet alkalmazni, mellyeket
maga a' szerző felhoz, kivéve a' nyolclapút; és azután milyen
különös szerkezet a' következő: „Minthogy már vagy egyik
vagy másik felét gondolják a' jegyeznek kiterjedni és ele-
nyészni, tetszésre, hogy ...".

Az alakoknak leszármaztatása mennyben homályos és
érthetetlen.

A' vegytani részben a' szerző csak is magyarított nev-
ket használ, ugymint: álany, csalany, fesany, ímeny stb, s azok-
nak vegytani jeleit és vegyátlyait felsorolja, a' nélkül, hogy
azoknak később valahol használá vennék.

A' szerző az ásványfajok neveit is majd mind meg-

magyarította. Ez már magában szép, de annál szebb, ha a magyarítás fonák, mint például „Chlorit = halvanykö", holott a' Chlorit zöld színűkö képe nevét (: χλωρός :), nem pedig halványkö, (: Chlór :), mellyel épen nem tartalmaz.

Ábrák a' munkához mindenik esetben, ámbár a' szerző több helyt hivatkozik rajok.

Mindezeknél fogva a' szóban forgó pályamunkát díjazásra vagy kiadásra nem tartom méltónak.

Selmecz. 1870ki Decemb. 21én.

Böckh János

Vélemény

egy ásványtani pályamunkáról. Jelige:

Semmi nem muljá felül az örömet, melly a' természet tanulmányozása nyujt.

1398
1871

Igentisztelt Jötitkár Úr!

Nagybecsű levelére röviden annyit bátor-
kodom válaszolni, hogy a jelen hó folytán
tőt Februárban és annyira elleszek foglalva,
hogy Kau feletti értekezésemet lehetetlen
befejeznem, — illetőleg felolvasnom Feb-
ruar végén vagy Marcziusban azonban
ebbéli igéretemet beválsandom.

Az uj évhezi szivet megemlékezését leg-
nagyobb köszönettel viszonozva, maradok

Tekintetes Úr

Dest. Jan. 2. 1871.

Lives tisztelője
Kautz Gyulas

METEOROLOGIAI ÉS FÖLDDELEJESSÉGI

MAGY. KIR. KÖZPONTI INTÉZET. 10./z.

Tekintetes ~~akadémiai bizottság!~~ értekezlet.

A tekintetes akadémiai bizottság előtt nem lesz ismeretlen, hogy Müller József úr visszalépése után a második helyen ajánlott, Jasko Károly urat, a meteorologiai országos intézet segédjéül szemeltem ki. Minthogy ezen állomás mielőbbi betöltése igen kívánatos volt, a főméltóságu ministeriumhoz azon kérelemmel fordultam, miszerint megengedné, hogy Jasko Károly ur a végleges kinevezteléig ideiglenesen felvétethessék és azonnal alkalmaztathassék. A főméltóságu ministerium ezen kérelmemet helybenhagyta.

Illető levelemre Jasko ur azt válaszolta, hogy nem hajlandó egy ideiglenes állomást elfogadni, a mire ő, felszólítottam, hogy a viszonyokkal való megismerkedés végett, személyesen jelenjen meg. Jasko ur csakugyan December 1.én Budára érkezett és néhány nehézség elhárolitása után az állomás elfogadására ismét készneK nyilatkozott. A főméltóságu ministeriumhoz intézett felterjesztésem mellékleteiből kitünik, hogy később ismét oly feltételekhez kötötte ezen állomás elfogadását, melyeknek megfelelni a főméltóságu ministerium épen hajlandó nem volt; hogy ezen lemondását később ismét visszavonta stb. Ezen hosszu alkudozások eredménytelensége, valamint az ügy sürgős volta engem arra birlák, hogy a főméltóságu ministeriumhoz egy alkalmatos egyén kijelölése végett forduljam. A főméltóságu ministerium Kurlaender Ignácz urat ajánlotta nekem. Minthogy véleményem szerint Kurlaender Ignácz ur tudományos tekintetben Jasko Károly urat, sokkal felhaladja és ez utóbbi, a mint látszik, a segédi állomás betöltése fölött kelleleg tájékozva nincsen: bátorkodom a tekintetes akadémiai bizottság elé azon óhajtványnyal járulni, miszerint Kurlaender Ignácz urat, a főméltóságu ministeriumnak ezen állomásra ajánlani szivesKedjék.

Budán, 1871. január 4én Dr. Schenzl Guidó

1399/1871

1 Értekezlet ~~Jelentés~~ Jan. 16. 1871.

A

Magy. tudom. Akademia
Math. és természettudományi
tekintetes ~~bizottmányának~~
értekezletének

Dr. Schenzl Guidó, a meteor.
és földdelejességi Magy. Kir.
központi intézet igazgatójának

előterjesztése

a betöltendő fizikai állo-
más iránt.

Pest, jan. 6/71.

Tisztelt barátom,

Nem tolakodom ugyan, de az összes ülések tárgyaira nézve nem lehetek Veled egy véleményben. Igaz hogy a „Szabályok" nem szorozsnak értekezéseket azok tárgyai közzé, de nem is tiltják el, úgy hiszem, az akademiát attól, hogy tudományos állapotainak fejleményeivel haladva, egy vagy más ülésfaj tárgyait meg ne tolhatnak, csak az akademia —, s illetőleg az összes akademia elébe illjék valami.

De aztán e vízbeni indítványom csakugyan elfogadtatott; s nem úgy enunciáltatott a végzés, hogy összes-ülési indítványomnak csak azon része fogadtatik el, mely az ülések önállóságára vonatkozik, az pedig, mely azok körének tágításáraz nem. Sőt, ha az összes akademiát illetherő előadások kivekesztettek volna, magam voltam volna az, ki azt kérdem vala: Mikép fogunk akkor némely üléseket betölthetni? — A végzés szerint (Ertes. 15. sz. 142. l.) egy bizottság ki is rendeltetett, melynek szendője volna „az Ügyrendnek e szerinti módosítása". Azon hogy az Ügyrend 17. pontjából e három szót: „az osztályülés után" ki-

törölje, arra csakugyan nem kell bizottság. Ez nem is módosítás, csupán törlés. Mi tehát a módosítás egyéb mint azon Értesítő 239-d. lapja 7d és köv. sorai-ban mondottak bele dolgozása az Ugyrend 29d pontjába.

Így fogom én fel ama végzést. Azonban alávetem magamat a Te felfogásodnak.

Ez alkalommal, ha szerénytlenségnek nem vesszed, kérnék egyszerűen példányt szerencsétlen hármas indítványomból — úgy is elaltatják, amint látom. 66 nap alatt szinemi sem történt.

Nem volnál hajlandó vasárnap, jan. 8. telén 11 órakor, kompetáns ülést tartani?

De akkor jó volna mindjárt holnap Takácsot in persona Posnerhez küldeni, hogy küldje el kölcsön 2 napra a londoni programmot in origine.

Ista Deléd, igen tisztelt barátom!

Jobbyf

Mélóságos Arany János M. Akadémiai
főtitkár Úrnak

1401
1871

Tisztelt Barátom,

A január 30-dikai Öltzes Ülésre, ha tetszik, bejegyez-
hetsz ily című előadásomat:

Az akademiai eszme Magyarországon
Bessenyei előtt.

Boldog újévet!

Toldy F.

ad 1401/1871

Tekintetes Szabó József Urnak
a m. tudom. Akadémia III-ik osztálya titkárának!

A magyar tudom. Akadémia mathem.- és természettudom. osztálya 1871. novemb. 13-án tartott értekezletének határozata következtében: Xántus Jánosnak kelet-ázsiai utazásáról jelentését, alólírotthoz nyilag oly utasítással küldette, hogy az abban előforduló nyelvtöbb kifejezéseket mutassa ki.

Alólírott nyelvtöbb kifejezéseket a jelentésnek két első pontjában talált, melyeket megváltoztatni szükséges lett volna; miért is a szerzővel értekezett is, mint kinek tudta nélkül iratában változtatásokat tenni - úgy hiszem - nem is szabad. Miután azonban ő jelentésében semminemű változtatásokba bele nem egyezik: én az első véleményemet visszavonom, s a jelentést - melynek kivonata amúgy is az "Értesítő" nek 1871-ki 9-ki számában közöltetett - kiadásra nem ajánlom.

Pesten 1872. januárhó 5-én

Frivaldszky János
a m. tudom. Akadémia lev. tagja.

1402
1871

Érdekelet

Az 1863 ’s 1864 ik évi határpiri
pénzáni Számadás és Okmányai
egyszersmind Köve az Irtásban
a nagy zöld appalra tettem;
hogyan Kérem azokat honán hozzam
Kitűlem.

Tóth

Dein Folgen Rivida
30/I. 71.

1403
1871

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

mély fájdalommal jelenti felejthetlen **elnökének**, nagyméltóságu vásáros-naményi

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF,

magyar királyi minister urnak, a tudomány és irodalom kitünő diszének, folyó 1871-ik év február 2-án esti 11 órakor történt gyászos elhunytát.

Földi részei folyó február 5-én délutáni 2 órakor fognak, erzsébet-téri lakásán, (10-ik szám) beszenteltetni.

A Magyar Tudományos Akadémia minden rendü Tagjai felhivatnak, hogy a temetés előtt félórával az Akadémia Kisfaludy-termébe gyüljenek, innen testületileg indulandók szeretett Elnökük utolsó tisztességtétele megadására.

Pesten, a M. T. Akadémia 1871 február 3-án tartott Elegyes üléséből,

Arany János,
főtitkár.

Lónyay Menyhért,
másod-elnök.

Nyomatott az „Athenaeum" nyomdájában. Pesten.

Báró **Eötvös Józsefné Rosti Ágnes** saját és gyermekei: **Ilona, Návay Lajosné**; — **Jolánta, Inkey Istvánné**; — **Loránd** és **Mária** nevében, szomorodott szivvel jelenti felejthetlen férjének, s azok édes atyjuknak

VÁSÁROS NAMÉNYI BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEFNEK,

vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszternek, a magy. tudom. akadémia elnökének, szab. kir. Buda főváros országgyülési képviselőjének

Pesten 1871-ik év február 2-án, éjjeli 11 órakor, hosszas szenvedés után, élete 58-ik, boldog házassága 29-ik évében történt gyászos elhunytát.

A boldogult hült tetemei folyó évi február hó 5-én, délután 2 órakor, fognak Pesten saját lakásán (Erzsébettér 10. sz.) beszenteltetni, s onnét Ercsibe szálitatni.

Az engesztelő szent mise áldozatok mikortartása a hirlapokban fog közzé tétetni.

Pesten, 1871. év február hó 3-ikán.

Pest. 1871. I. Schnitzer und J. Kohn.

Entreprise de pompes funèbres.

Ludán, febr. 4. 1871.

Tekintetes Főrész Úr!

Csak ma Estén estve vett levelére — minthogy hivatalomból szállásomra csak Estén estve térhetem — fájdalommal és őszinte bocsánatkéréssel vagyok kénytelen válaszolni, hogy a megtisztelő felszólításnak eleget nem tehetek; ugyanis magam is, nyolc napi fekvő betegségem után, még most is gyógyítás alatti lábbadozó beteg lévén, orvosom az Ercsibe való utazást a jelen Esemény szélj időben határozottan megtiltotta.

Legyen szíves erről Tek. Főrész Úr, Másodelnök Úr őt Nmlgát bocsánatkérésem mellett értesíteni. —

Tisztelettel

Tekintetes Úrnak

alázatos szolgája

Fhalty Kálmán

1406
1871

Igen tisztelt Főtitkár úr

Tegnap ült össze bizottságunk és oly határozatra vettem, hogy azt magam fejezhetem ki a' beli nyilatkozatomat, mi szerint, ügyemben egyességem miatt, a' perbeli tudakozódásban nem akadályoztatom.-

Kiváló tisztelettel vagyok

Ur

Alázatos szolgája

Gál Mihály

5/2.871.

1407
1871

Vetkem 1871 febr. 8.

Méltóságos Főrendiházi Ur!
Különösen tisztelt Uram!

Csapó Imre elleni, kit mint néhai Kiss Bálint
ur Csapó Ida végrendeleti főörökösét, a' mos Tisztelt
Akadémia részére tett hagyományát
perelem kifizetni, Cső levéli elrendelve, s akö
vetelének bejelentésére a Határőrvidéki e Ho 13.14.
cs. k. Kötörsc-

Mutatom a' főtörhiedelmeseknek a' fen-
lebbi hagyományról minden tudomásu-
Nehogy e részben valamely mulasztással
vádoltathassanak

Arra kérem Méltóságod arravaló
dalmasan felhatni: méltóztassanak azt aka
demiai hagyományokat 1860ik Tör Tj ve
zetés jegyzékéből mielőbb megtekinteni:
vallion fennáll-e még Csapó Ida hagyo
mánya v sem? ha igen, engedje ezt
a végrendelet e hagyományra vonatkozó
kivonatának kiszolgáltatásában rögtön
eljárni, kérem Kegyelmed maradván

Méltóságod

Pest 871 Febr 8.

alázatos szolgája
Szinka Vet

A Rhétoy fél. pénztárokat tegnapreggel ár
Szinka Verest. —

Kitűnő Barátom,

Minthogy nálam az alapítványok végleges
jegyzéke nincs meg, kérlek szíves
közlésre, a mit kívánsz.

Pest 1871 febr. 8.

Arany

1408
1871

Kolozsvárt febr. 12. 871.

Kedves Barátom!

Nem tudom, mi lett a dolga még tavalyi
Septemberbe felküldött nyelvészeti
értekezésemnek. De bármi lett legyen,
igen óhajtanám, hogy vajha igazi„
táját tegyek. Ez okból tisztelettel
és bizalommal kérem, legyen
szíves mind a két rendbeli iratot„
azt mielőbb visszaküldeni,
és hogy a bépakolással ne töltse
idejét. Szerdahelyi Rálmánnak
átadni, akinek ma irtam hogy
pakolja bé, s küldje el nekem
a postán bért itt fizetendőleg.

Igen jó néven venném, ha
becses észrevételét is megtenné
reá egészbe vagy egyes részekre,
úgy a másokét is, akik láttak,
hogy azt is figyelembe vegyem,
ha mindjárt a lenne is, hogy
az egész nem ér semmit; ezt is
tudni szeretném. A bírálatot
éppen óhajtom, minthogy elfogult
nem akarok lenni.

Becses sorait elvárva
tisztelettel vagyok
tisztelő barátja
Gyergyai

1409
1871

E3
K84

Mélyen tisztelt Igazgató Úr!

Nov. 8-i hivatalos felhívására tisztelettel jelentem, hogy én Kolozsvár Törvénykezési rangú műven dolgozásaitt annyira hiányában tartásban, tálárban, hogy minőségi a tanfolyamok elvégzésére, kibővítésben és ezután el a kiválasztásra. Bizonyos új adatok szakértőnek nyújtó egy jövőbeli részletekről szólnak, sőt minden nagyobb szellemi munkálatok elvégzésére.

Elsőrendű tárgyat tekintve az ügyvédségről, mert sok nyelven a magát egészségen kívüli tűzelmélyét nem engedhetnek, olyan dologgal foglalkozást, mint ők hasonló tapasztalás alatti megjelenésre és tűzhöz alkalmas legyen ——— szégyen s kínos ügy. Ilyenkor jegyzőre nem akarok. Én tudok jóténi — erről — hogy mellett írni által, mennek már ittjárni nagyon tudni ebben a mi időt, éjjel és mindenkor Ezelőtt, mikor pedig nincs nagy. Az előadásokat el lehetne olvasni, ezt nagyon nagy; de mi be van kapcsolva — egy kijárás — erre jönni még. Szükséges az ügyben erősítő lehetőség ——— nagy dolog. Olyat akarok írni, mivel írószerrel kapcsolat vagy.

Még tisztelettel vagyok

az igaz hívő tisztelője

Kolozsv. 14/11 871.

alázatos szolgája
Jakab Elek

1410
1871

Veltem 1871. 18/II

Budn. 1871 febr. 17a

Tekintetes főtitkár Úr!

Dár magam személyesen valók szerencsés a tek. főtitkár urnak az akadémiánk folyó évi almanachjába szánt jelentést oda tartozó irodalmi munkálataimról átadni, s az valóban a 246 lapján az akadémia idei almanachjának ki is jött, sajnálva latom azonban, hogy azok Sándor fiamnak neve alatt jelentek meg, miutka én már tán kitörölve lenének, nem tudom az akadémiából, vagy az élők sorából.

Tek. főtitkár úr bölcseségére bizom e hibának kijavitását, hol és oly módon az lehető volna; úgy hiszem legczélszerűbben azon alkalommal, ha tán valami jelentés történnék az akadémia előtt, hol azon megemlitható volna, de hiszem sajtó utján leendő helyreigazitást, – kár hol is – nem kérek, sőt az ilyennek elmaradását kérem épen t. főtitkár urtól. Tisztelettel

Szilágyi Ferencz
l. tag

1871

Dr. Goldziher Ignácz ur értekezése: „A kotes szám az arabok-
nál", oly munka, mely minden tekintetben figyelemre és fel-
olvasásra méltó; mert azonkivül, hogy a sémi népeknek
a kotes számhoz csatlakozó mindenféle babonás nézeteit bőven
kifejti, túlnyomólag eredeti, eddig kiadatlan arab munkákból sok oly
adatot hoz fel, melyek arra nézetekre keletkezésére világot de-
nitenek, s igy azok eredetét megmagyarázzák.

Pest, 1871. Febr. 24-kén.

Bellagi Mór

1112
1871

10
1871. Vellem febr. 24.

I Bírálat

A csajkások körülmények Torontál megye flórájáról

írta

Feuchtinger Sándor.

1. A munka tartalma

A szerzőnek vágya volt a csajkások körülményeit, mely szerinte, füvészeti tekintetben teljesen ismeretlen, füvészeti tanulmányaik tárgyául venni. Ezen vágyát csak most elégítheti ki, mivel alább a m. t. Akademia által ezen vidékre kiküldetett. A kiküldetését felhasználja nem csak a csajkások körülmére, hanem a szomszéd Torontál megye bejárására is.

Ezen bevezetés után előadja, hogy miképen és mere utazott a csajkások körületében, jellemzi itt ott futólagosan néhány pont viszonyát, végre előszámlálja, mint utazása eredményét az észlelt növényeket még pedig 1, ször azon rendben a mint észlelte, 2 szor ábécze rendben azokat melyekkel legrövidebbekre tart, s B^ne előszámlálja még egyszer rendszeres sorban.

Hasonló rendben adja Torontál megyébe tett kirándulása eredményét.

2 A kirándulási körületéről szólja

A szerző hamis alapon indult a kirándulásra, azért elbeszélte czélját is legalább nagyobb részben.

Az I körül. mint mondja, hogy füvészeti tekintetben ismeretlen vidékre megy, a miért úgy is jár el, mintha kirándulási területe, a füvészetileg kutatott földet, véghatárán túl feküdt. Nem vette tekintetbe, hogy a czélja kis területe, mely különös tenyészeti viszonyokkal nem bír, mely nagy részben árterekből áll, s melynek környéke már ismeretes, alig szolgálhat új adatokkal. Nem tette meg a kis fáradságot bepillantani, a honi virány irodalmába, melyből megtudhatta volna, hogy a bánát, hazánk leg-

ismeretesebb

1413/1871

+1 db

ismeretesebb vidéket egyike, melyet legkülönöbb fürészei kutatáld, valamint azt is, hogy maga Fiúl kiterjedési=
ványát is hirgut melyet már Neilreich, magyarhon edé=
nyes növényei összeállításában felhasznált.

Ha a szerző, különösen az utolsó könyt ismerő, kivá=
nyosan feladatának tartotta volna, a lelvező adatokból kü=
lönbözni, azokat gyarapítani, kiigazítani, s kötelességének
ismerte volna, figyelmét különösképen arra irányozni, mely=
ekben a növények apraját viányozni, melyekből ál=
ló fajt figyelmére nem méltatták. De ezekből
nem emlit fel egy fajt sem. A kritikus növényekre
sem volt különös figyelemmel. Említ ugyan azok közül
néhányat n. o. Plantago limosa, Allium oleraceum,
Silene parviflora, Linaria Kocianovichii, Ranunculus
mediterraneus és Verbascum Pseudoblattaria. S. de azok=
ról sem ád semmi felvilágosítást, pedig ez nincs felesleges
valóban alig bír értékkel. Legnagyobb részben a legtörzsebb
mocsári – vetési – rom és mivelt növényeket, melyek la=
kromát, oly fárasztó füveket, mint a szerző, di nem könnyű
lesz még pharmacognostikai és megyebészlábi tekintet, ha ló=
hálon v. szekeren botanizál is, kiszállás nélkül is öszpró=
batta volna, sőt még könyelmesebben is.

3. A munka értelme.

A munka nem tart ugyan egyetlen egy fajt,
mely által ismeretes koni viányunk gyarapodott volna,
mert Periploca graeca kivonyodan, nem koni faj; nem
is magyarázt semmi észlelt kiirtsenyel, pedig lett volna
anyaga elég, ha csak példáúl annak által fürtkeixte vol=
na, mivel nem nő erre területen a három említett ló=
hesen kivül, más lóhere faj. De tart viány növényföl=
grafiai adatot, melyszerint fogitalott ezen munka által
következő fajok elterjedési területe: Scirpus triqueter,
Cyperus palulus, – Delphinium orientale, – Potamogeton
coloratus, – Polygonum graminifolium, – Passerina annua
Sedum Hillebrandtii és az Alsíni Kitaibeli pazsitlevelü
alakja – e.

Ezen nyereményjét kiemelésre mellett, az utazási vál-
lalot kiadhatónál tartom, de nem a feleslegos függelek
catalogusokat.

Eperjes 1871 Jan 26.

Hasslinszky Jenő

83½ ult
1871 apr 16.

5½ print

Tisztelt math. és termtud. Osztály!

II Darabot

A Tisztelt math. és termtud. Osztály megbízásából D. Feichtinger Sándor füvészeti dolgozatát átvizsgáltam és jelölt rövid bírálatomat ezennel közölni szerencsés vagyok.

Szerzője a m. t. akadémiától Torontálvármegye és a Csajkások területének füvészeti átkutatásával megbízva; dolgozatában útjának vidéktagságait elbeszéli és a'hol észlelt növényfajokat rendszeresen felsorolja.

Természetes hogy rövid kirándulás alkalmával egy nagyobb területü vidéknek növényzetével teljesen megismerkedni, s'annak viszonyait kifejteni nem lehet, és ezért nem csudálkozhatunk hogy az utazó füvészt — Augusztus hóban — csak néggyel több fajt találd, és ujjat ejtsen nem. De jelentése mindenesetre érdekesebb, tanulmányosabb lett volna, ha az illető füvészeti irodalmára tekintettel van, — ha az ottani vidék

növényzetét a magyar alföld általányos viszonyával
összehasonlítsa, – ha a tőle ismert fajok felett
újonnan nyilatkozik. s. a. t.
Mindazonáltal, – miután dolgozata a tőle be-
utazott táj növényzeti jellemeit elegendőleg tün-
teti elő, és a földtani fejtegetések nincsenek
nem megvetendő adalékul nyujt, – azt kinyomat-
dónak vélem
De a sok hibásan irt név. p. o. Schrofularia, Alsi-
Lothus. stb. kijavítandó.

Kelt. Pesten-Ofenben 1871. Martius hó 11kén

a Kisztelt. math. és természettudományi bizottság

alázatos szolgája

Kalchbrenner Károly

l. tag.

14/1871

Erkezett mart 3.

Elküldten Egyetemberghez

1870. Sept. 22.

Tokár

Debrecen 871 febr. 27.

Tekintetes Tiskár úr!

Az akadémiának legközelebb vett könyvküldeménye figyelmet engem arra, hogy némely hiányok kipótoltatásáért Tekintetes Úrasagodat ismeletlel meghérjem. Így nem kapsam soha:

1. Czuczor-féle akad. szótár 24. füzetét (a 25-diket igen)
2. Nyelv- és népsudományi értekezések 1. X. X. számát: Foldy Adalékok, – Brassai Mondat – (Az új foly. 1. számát igen)
3. Akad. Ertesítő IV. évfoly. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. noha a 13. 14. 15. megjött.

[Az engem kevésbbé érdeklő osztályok értekezéseit nem említem.

4. A Nyelvtud. Közlemények-ből megvan a VIII: 1, 2 füz. Boczánasos kérve ha nem jó helyen zörgesek s elintézést ha lehetséges, ismeletlel vagyok

Tekintetes Úrnak

alázatos szolgája

Imre tanárdott

Stantken Miksa bírálata arról pályamunkának melynek címe: „Növénytan alapvonalai tekintettel a müveltebb közönség szükségeire" és melynek jelige „Semmi nem emberi felül az örökre melyet a természet tanulmányozása nyujt.

A szerző egy általános bevezetés után 3. és 4. lapon az növényeket igen tökéletlen és felületes értelmezést ad, melyből alig lehet az növénytan tárgyairól és tényegéről szabatos fogalmat szerezni. Azon tétel miszerint az növények az által különböznek a szervetlen testektől hogy nem növekszenek nem szaporodnak s mindaddig állandóság állapotában maradnak míg külső hatások által meg nem másíttatnak, első részében helytelen a többiben nem eléggé jellemző. Akután említi meg a szerző az növények táplálkozásának és nyerésök módjának tárgyalására. Az növények elöforduláši módjá rendszer nélkül s olly viszonyokra való hivatkozással tárgyaltatik melyek közül a ~~meg~~ tudományba bevezetendőnek fogalma nem lehet. 7–31 lapon fejtegetvén az növények nyerésök módját a szerző sok mellékes dolgot hoz fel terjedelmesen míg a legfontosabb viszonyokról igen elégtelenül tesz említést.

A munka legközelebbi vonatkozásban (32–89.) melynek címe: Tellenyi ~~az növények~~ folytonosan találkozunk igen elégtelen magyarázatokkal és értelmezésekkel; a legjellemzőbb és legfontosabb viszonyokról alig lévén említés mellékes dolgok körülményesen felhozatnak. 35–36 lapon tárgyalvan az élősögök meghatározására szolgáló jegyeket a szerző csak a kéri-jegymérőnél

1415/1871

és a Haidingerféle elgáráról jól nem is emlékeznek a vízpárverődési jégmérőt. (Reflexions goniometer). A téri-jégmérővel való elgárás magyarázatánál nem mondatik hogy az ollo fiúkjának függőlegesen kell állani a mérendő élen külömben a mérés külömböző jégöket eredményezhet. — 36. l. az mondatik: „Vannak jegecek melyek másoknak fél vagy negyed lapkaiként jelentkeznek. Előbbiek úgy származnak hogy az egész párhuzamos (gyakori) alakon az egymást felosztó lapokat annyira külejedve gondoljuk miszerint a közbe helyezettek teljesen elenyészenek. A szerző ennélfogva azt ezen egyetlen módját megismerte. a fél alakok származásának mi vannak félalakok melyeket az imént felhozott módon az egész alakból lefarmarkatni nem lehet.

44–45 lapon az alsó része az mondatik: „Ha a fölengelyt végtelenre nyulni gondolyuk a négyes nyolclap négyen hasábbá válik melynek oppidumon helyzete ugy mint a nyolclapnak. A fölengely szerfölötti megnövekedése által négyen lábbá áll elő.“ — s ugyanazt mondja a kétszeres négyes nyolclapra (Diakisdoder) nézve. Ha ezen alaknak fölengelye még kétszeresbödik nyolcoldalu hasábbá ha ugy belenne fogy nyolcoldalu láblát nyerünk. Hogy az alólap alatt a szerző valóban láblát észlelt abból kitünik hogy a következőben azt irja: Önállólag eddigelé még nem észlelteték hanem csak különböző kapcsolatokban. — A különböző rendszerek alakjainak tárgyalásánál fok beható alaknál emlitést fognak tétetni mint a 2-rendü pyramis és prisma a makro és brachypinakoid. az orthó és brachydoma s. a. t.

67-68 lapon a „sainról következő" értekezés olvasható. A fűrészen azon benyomást jelöli meg, melyet az ásványolaj vízpárolgás és elnyelő képességének a fényről. A Plea chroococcusról semmi említést sem tesznek

A villódzást egy magyarázatra a „perzó" iron tulajdonát az ásványoknak miszerint az a fölületben világot villódzásának mondják. Ezek jellemző jelleg-ül tehát midőn el nem fogva villódzó ásványok a mérséklet alantabb fokánál világítanak midőn ezt körön-ségesen nem tesznek, a fentebbi magyarázatban teljesen hiányzik.

Hasonlót elégtelen módon tárgyalnak az ásványok fentebbi tulajdonságai is.

Az érintkező leíró nyílt alig jobb annak előkészítőénél. Az elavultak Mohs és Haidingerféle rendszer használtatik. Az ásványok tagjai korábbi jegyzetlakjainak felhozása teljesen hiányzik. Néhány igen fontos ásványfaj előszámolása mellőzetett. A földpátok közöl csak az orthoklast s mint annak válfajait az adulai-, a nap-, a hold-, az amazon- és a labradorkövet hozza fel. Hogy a földpátok egy egész csoportját képezik egymástól különböző fajoknak arról a „perzó" egy szóval sem tesz említést.

166. ba Az augitcsoport néhány fontosabb fajai, mint a diallag, említtetnek. ×

A láradany előfordulási helyei közöl kapnak, Olaknyomba, Kisebánya, Ojtenbányát s.a.t. hozza fel a mi ezen ásványnak a láradany fényével (talumonit) közelebbi összetételi viszonyaival magyarázatát adja ki.

245. A barnaspán kelelkeresének csak egy
módját ismeri a fiers ö ärl mondván
hogy a barnaspán ásványolaj erdőségeknek
közönni eredetét részben a harmadkori fajokban
olvasok által fajdarabolódva kullámhok által
öszeseperetve üledékkel is homokkal betemettetett
hogy a barnaspánlelepek hajdani turfalepelekből
keletkerlek - annál nem ben emlitest.
246. A fekete közönher framitja a fiers ö
a falgalarjani és erdélyben a zsilvölgyi
barnaszenet - l. a. !

Minthogy a felhozottak szerint azon
ásványtanilleszkedés melynek jelleg éje:
kemmi' sem mutja fellé az önönnek me„
lyet a természet tanulmányozása nyujt
a pályarat fellételeinek nem felel meg „
minthogy a lárgyat nem tárgyalja azon
alapossággal mely oly kéri könyvnél mint „
kellenék pitkéges mely a müveltebb közön„
ség igényeinek megfelelni kivan, - a fen„
lebb jelzettek elléttett eredményeit a pálya„
dijra érdemesnek nem itélem.

Pest. 1871. feb. 27kén. Hanikon Miksa

Tekéntetes Mathem. és természettudományi bizottság

Kegyes Uraink

Bocsánatott hogy bátorkodunk tekéntetes bizotság előtt folyamodni midőn csekély fizetésünkből a sok já rás folytan nem vagyunk képesek cabbelienket kifizetnie azért esedezünk tekéntetes bizotság előtt folya modni évenként egy jeári fejelés cis mát a budsedből legkegyelmesen utaloá nyozni

Pest 1871 martius 6án

Emödy Mihály akadémiai Szolga

1116
1871

Deim Ferenez akadémiai Szolga

83-ik ülés

1871 április 6

8 órakor

A magyar tudományos
Akadémia Mathem.,
és természettudó,
mányi bizottságának,

a benne irtt tétt
egyéneik legalázatos
sab folyamodvá
nya

Kolozsvár Márt. 7. 871.

Tisztelt Barátom!

Legnagyobb vétó "értesítő" levele nyomán
tisztelettel kérem, legyen szíves
átadni kéziratomat egészbe,
úgy amint van, Szerdahelyi
Kálmánnak, a ki viszsza fogja
küldeni nekem a postán
az én költségemre.

Köszönöm szíveden iránt tanusított barátságát és fára, dozását, és becsánatot kérek alkalmatlankodásomért.

Magamat továbbra is ajánlva becses barátságába vagyok

igaz tisztelője
Gyergyai

1417
1871

20/1871. Vettem mart. 9.

Debrecen 871. márcz 8.

Tekintetes Tiskár úr!

Fogadja legszívesb köszönetemet szíves és gyors válaszaért s fáradságaiért

Telegdihez azonnal elküldsem s nála minden nehem hiányzó akad. darabot egy csomóban megtelsek s azonnal elküldsek. A csomó febr. 11-dikén érkezett; tehát nem szeptemberben; azomba meglehet, hogy Pestről indítottak el későn, akarhogy van is bejegyezve.

En nehány év óta minden lehetőt igyekszem megtenni az akadémia nyomtatványai terjesztésére. Jutalomkönyvekül év végén rendezett olyeket ajánlok és vétetek. Tanítványaimat, legalább ossályuk élvezhetőbb műszere újra meg újra figyelmezzesem. Így Foldynak, általam most vesz nagyon becses Adalékjais olvasás, megismerés végett füre-fára tukmálom. Fájdalom kevés sikerrel, a minálunk is elhatalmazott üzletség s off. miatt.

1871
18/11

Ha csak tehetem, becses figyelmeztetése folytán, egy értekezést állítok össze több rendbeli jegyzeteimből s azt, hogy mikorra szolgál, hatok vele felolvasás végett, mint harmadéve tettem, jó korán tudatni fogom.

Magamat további kedvező indulatába ajánlván, tisztelettel vagyok

Tekintetes úrnak

alázatos szolgája

Imre tándorit

Van szerencsém az Akademia II osztályába megválasztandó tagokul a következő
írókat ajánlani:

I. Rendes tagokul:

Thaly Kálmánt.
Szilágyi Sándort
Pesty Frigyest.
Knauz Nándort.

Mind a négy levelező tag már a mult évben is lévén ajánlva, irói érdemeik s munkáik elsorolása a tavali ajánlatok mellett az Akademia levéltárában létezik; ismételni tehát szükségtelen.

II Levelező tagokká:

B. Nyáry Albertet,
Balássy Ferenczet,
Haán Lajost
Boór Antalt.

Ezek három elseje tával is ajánltatott; a negyedik, mint már két pályamunka közös szerzője s a világtörténelemmel foglalkodó tudós válnék diszére az Akademiának.

III. Külföldi tagokul:

Arneth Alfredet,
Birk Ernőt,
Fiedler Józsefet.

Mind a három osztrák tudós és történetiró, s mint ilyen „Magyarország történetével is foglalkodó. Az első különösen több jeles monographiák szerzője; az utóló a császári levéltárban levő „Magyarországot illető" okmányokat Boiskay korától kezdve gyüjti sajtó alá.

Pesten 1872ki Marczius 15kén.

Horváthkikáby r. t.

1419
1871

1420/1871

Nekem, sajnálatomra, Április-ban se lesz lehetséges
Rád feledi Emlékbeszédemet megtartani, mert
nemely ügyek értekezlet a nagy tudósnak
maly Ezredrabban maradt hátra, — szeretném
megkeresni, hogy Ihrenfeld jelentését
Ramsay felügyelete alatt feldolgozhassam. Ez utóbbi
körülmények sok az utóbbi napokban
jöttem tudomására levelező ügyén.

Kivalo tisztelettel Lánczy

Tek. Arany akad. érdemes Titkár urnak.

Igen tiptelt Titkár Ur!

A termépettud. optály megbizásából, néhány hét alatt elkészülök néhai akad. lev. tag

Sauer Ignác orvostudor

életadatainak beperzésével; azért ha a 27. mart. tartandó akad. összes ülének tárgya nem volna kyelölve, kérem nekem megengedni

f. é. 27. Martiusban Sauer Ignác felett

emlékbeszédet tartani.

Pest 1871. febr. 27.

Poor Imrefl
l. tag.

1421/1871

Deirsam 7/III.

Véleményes Jelentés

Hradetzky József „Mélbonctani közlemények"
című munkája felett.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy a munkának címe nem felel meg egészen a tartalomnak, a mennyiben benne a méhnek nemcsak boncztani viszonyai, hanem még életműködései is tárgyaltatnak, milyenek például a méhélet táplálása és lakása, a méhek öszvöne, szorgalma, szeretete, igazmatlansága, emlékezete s több efélék.

A mi az egyes szerveknek boncztani leírását illeti, őszintén meg kell vallanom, hogy, ámbár a szervek nagy részre elég pontosan és szemléltően van tárgyalva, néhány némely szervek, mint p. a szív, vérszem és a béltő leírása általán véve igen felületes és hiányos, s nincs is a tudomány legujabb állása szerint előadva, sőt némely fontosabb szervek, p. az izmok még felemlítve sincsenek.

Továbbá a műkifejezések nem elégé szabatosak, némelyek elavultak, vagy helytelenül rosszak. Ilyenek p. „fogak" - rágonyok (mandibulae) helyett, - „lyék" szőrök helyett, - „ajktapintó" ajkfalám helyett, - „szép fődények" állkapcsok (maxillae) helyett, - „sipcsont" lábszár helyett, - „ondóvivővezeték" ondóvezeték helyett stb.

Nyelvezete a kijavításról után elég tiszta ugyan, de irálya nem elégé folyékony s egyes helyeken nem is elégé világos.

1422/1871 sz.

Minthez tekintetbe véve, a neovezett munkát, — melyet több év előtt a tudomány akkori állása szerint mint elfogadhatót ajánlottak, — a mostani jobbal előhaladottabb állása mellett, a fennemlített kiállol miatt a kitüntetésre nem ajánlhatom.

Pesten 1871, Március 1-jén

Magyó Tivadar
akadémiai tag.

2ik értekezlet

1871 Május 3. 2 fors.

1/1

B. Eötvös. szobor

A 1871 februari 27-iki ülésben felolvastatott Pest városi közgyűlésének végzése, melyben b. Eötvös J. emlékére felállítandó szobor költségeire 5000 frt szavaz meg, és felkéri az Akadémiát, hogy ezen összeg kamatja fölé, kiválasztand a megfelelő művészekkel megegyezés tegye meg.

Az ügy "előadó" az ügy fontosságától áthatva a határozatra elsietni nem akarva, Horváth M. elnöklete alatt Egyes A. Hunfalvy J. Toldy Ferenc r. tagokból és a főtitkártól álló bizottságot nevez ki, mely e tárgyban vélemény és javaslatot tegyen elő."

A bizottság a mai ülésben tegyen előterjelentését, melyben a felhívás lényegére nézve nem ajánlhat mást, mint hogy azt az Akadémia teljes készséggel fogadja el, a kivitel módjára nézve az egész szobor ügyének megindítására és vezetésére 20 tagú állandó vegyes bizottság alakítását javasolja.

Az Akadémia a bizottság kiküldését elhatározza, azzal hogy a annak mintegy magából 12 tag nevében, annek élén fenhagyva a bizottságot úgy Pest városa mint a törvényhatósági kir. Kormány küldöttségeitől és belátása szerint más tagokat magához csatolása által kiegészíteni és szervezni. Mely

Lányi
Gyulai
Szarvady

Ig Tan
Kiss Tan
Képzőm.
fővárosi

1423
1871

alad. biztos ágba Lónyay M.
alelnök, Deák F. t. barátja
A. Horváth ek. Hunfalvy J.
Ipolyi A. Pauler T. rr. s Henl.
man Imre l. t. urat választ-
tatnak, a mély tisztelő nézet-
kinyilvánítása mellett a Tg. Társasnak
tartatnak fel.

A Tg. Társ. április 11-én
gróf Károlyi Gy., Rubinyi K.,
b. Vay ek. és gr. Waldstein
János ig. tagokat választotta
meg.

Ez az április 24-iki ülésen
a "téren tegyelentetvén a bizottsági
teendői megtétetésének utasíttatnak.

Lónyay
Hunfalvy Pál
Ipolyi A
Pauler Gyula
Henrlmann
Szarvas K.
Szász Károly
~~Gyulai~~
Beöthy Zs
főtitkot

4.

4. Hunfalvy
2 Szarvas
2 Képiron
2 Kozmok

Az ago
Az Arany-t
roborra alakí-
tandó ülésen
az Akademia
jelentésére
Kerelő f. maga
fölolvasólinde.
ezéhez Beöth.

Pest Mart. 29. 8.

Tekintetes Ur!

Tegnap annyira át fáztam, hogy
nehány nap, nagy náthám
miatt a házat el nem hagy-
hatom; eszerint igen saj-
nálom, hogy ma az igaz-
gató tanács gyülésén részt
nem vehetek.

alázatos szolgája
Kubinyi Ágostony

1424
1871

Tekintetes Ur Ferenc János
Urnak, a Magyar Akademia
Kitkárának

a Magyar akademia
Palotájában

Másolat ő mellékel ad 1425/71

A febr. 27-ki ösmes ülés határozatából küldom

a) Eidy. Erdély ékmei, képallással

b) Augusteon

3) Monum. Archaeol. I. k. 1-2 Rétr.

4) Történelmi Tabl I—XIV kétf. mindegyikből két-két pél. dányban, egyiket ur Arch. Bizottság, másikat a Museum rézmetszői osztálya részére.

Küldött erenkinül a koronavári tanitó egylet részére egy pótlóny: Fehérvári ásatásból eredménye.

Pest 1871. márc. 16

alára tőyt.
Takács István m.p.

Hopp. ü főtitkot. Römer Flóris urnak.

Az eredetiből összetanyzé
Dr Römer Flóris
érem- és régiségtári Őr.

1425
1871.

Bírálati vélemény

a magy. tud. akadémia 1871/72. évre kitűzött költői alapítványi jutalomra beérkezett pályamüvek.

Az 1. számú pályamű jeligéje: Das eigentliche Sandkorn der Menschheit ist der Mensch. – Gutzkow.

A 2. számú pályamű jeligéje: Ich habe einen anderen Wunsch, als der andere? – Heine.

Mindkét müvet szerzőjének személyes ismerőse, kik ezeket sem tudom (nem ismerem), és igazán nem is kívánom tudni, sem pedig a jutalom méltóinak vélemé-nyemet.

Az első" iskolai kéziratait vagy épen kéziratait másnál alig valami fölös rendben, a mellett világos és szabatos előadás, de a küzdés számára adandó, s magyarázat által rémlésein ki nem egé-szítő" olvasmányai már arról sem tanús-kodnak, hogy a német Endymion" költő" müvét" és keletkezésének való elhelyezés-

1426/1871

is ismeri, a megszokásra. Bár igaz, hogy
sokat részletekben vagy más társaságban,
vagy sokáig tanulmányozva láthatunk
egy tájat részletekben mindaddig,
míg végül

A második szám mit mutat, amennyi
ellenkezőség igen sok forrásból keveredik
szemléletében, a tagoltságtól kezdve mind
addig nem sok olvasó, de bel is kap,
mélyül, és (egészében nem változni, (addig
sőt nagyon is. Sajátosan. Az egészben
sok ismerős, és több tízezernyi mél,
ső részlet van. De a sok olvasónak
még nem elég sokra" és "pontosságra",
"találó" és valóban rendezett egé,
szet akarni, és összegzésben ismerős,
szapanszerű nagyrészben mutatis
sőt mutandis vannak összefüggésben és sok
reflexiók, s átírásból nem egy másik
kifejlve, hanem csak más adva
lévők alkotóelemei vannak.— Ehhez
járul még egyéniség, hogy az emberben
ahol jól és elemezve veni, mélyet az
mesterek szabadjára a rendszerében ed,
dig szokásos határait, pl. tájszavain
az emberek társadalmi viszonyait és
pesszimizmusát érezzük át, sőt még tovább
is. Így pl. egyén részek szétfolyása

a nép-ről, az állam-ról, a vallás-
ról, és az emberi fejlődés-ről.-
Igaz hogy a törvény, a vallás-on, s
az állam-mindenségről, s az egész em-
ber is **szóval** az emberről sokat
szólnak, de ezek kiséretében az emberi
kíséletes, és az emberi cselekvésen
sejes tárgyaljuk, s az anthropologia,
akár a psychologia alatt még is ugy
felfogva az emberi minden egészet,
mégis vagy egész, mint az emberi cselek-
vékenység és kiválóan subiectumán
vizsgálni reszi és reszi ez egész élet-jelen-
ségeiben és mellemi anyagiságai-
gaiban és képességeiben.-

Az egész munka még most inkább
csak scholastikus materiale-ul kell
nézni, melyből még hosszas művész
dolgozhat szerkönyv.- Budán máj.
31
1871

Arany László

1426
1871

Vétlem 1871, marc. 31. 4/23.

A M. Tölgyek alapítványára beérkezett
Két pályamunka bírálata. Molnár Aladár l.t.

Anthropologia.

Tisztelettel értesítem, hogy a m. kir. Tudományegyetem bölcsészeti karának f. évi szeptember 30-án tartott ülésében a tanári oklevél megszerzése végett benyújtott értekezésemet a bölcsészeti kar figyelmébe ajánlván, mély tisztelettel maradok

A m. kir. Tudományegyetem bölcsészeti karának

Pest 1871. március hó

alázatos szolgája

Koch Antal

a budai kir. főgymnasiumnál a természetrajz rendes tanára.

1427
1871

83ik ülés

1871. április 6-án

A m. tud. Akadémia
Lekintetes math. és természettud.
Bizottságának.

Koch Antal, a budai kir. fő-
gymnasiumban a természetrajz
r. tanára, a Szt. Endre-Visegrá-
di trachythegységről tett és közzé-
tett egészen részletes tudományos
álkutatásaira, a f. évre 120 ftnyi
segélyösszegért folyamodik.

Tekintetes m. tud. Akademia mathematikai
és természettudományi Bizottsága!

Áthatva annak tudatától, hogy a tudománynak annál hasznosabb szolgálatokat tehetünk, minél részletesebben, behatóbban és kizárólagosabban foglalkozunk valami tárggyal, tekint. Szabó József tanár úrnak bizalmas felszólítására örömmel határoztam el magamat arra, hogy tanári teendőim után maradt szabad időmben oly részletes irányban tanulmányozzam hazánkinak egy kiváló hegyvidékét és annak köreiteit, a minőben azt tekint. Szabó tanár úr oly sikeresen megkezdette a Mátrával s folytatja a börzsöny-marosi trachythegységgel. Oly behatóan, egészen részletes tanulmányozásra több tekintetnél fogva első helyen érdemes a szt. endrei visegrádi trachythegycsoport, és pedig: 1-ször, mert legközelebb lévén Pest-Budához, legkönnyebb szerrel látogatható meg ismételve és gyakran, a mi egészen részletes tanulmányozásánál elkerülhetlen teendő; 2-szor, mert épen a fővároshoz való közelségénél fogva kívánatos, hogy ismerjük azt a lehető legtökéletesebben, mely mint tudományos mint ipari tekintetben leginkább érdekelhet a fővárost.

Ne, a mit földismei és körtani tekintetben ezen hegycsoportról tudunk, sorát Kocik Reudantnak első, tudományos leírására, Peters tanár és Dr. Stache jelentéseire, kik itt a földtani felvételeket eszközlék, mikor kiegészítésül szolgál saját jelentésem a hegységnek déli részét illetőleg, melyet a m. földtani intézet megbízásából 1868-ban vizsgáltam

át. Mindezek csak előmunkálatoknak tekintendők, minthogy azokban az egyes trachytfajoknak sem ásványos elegyrészei, sem azoknak viszonylagos föllépése és kora, sem vizonyai mellékkörülményeihez nem határoztattak meg teljes biztossággal s így véglegesen: minthogy mindezek csakis egészen terjedelmes vizsgálatok és kiterjedtebb tanulmányozások után állapíthatók meg.

Jelenleg, midőn a górcső oly tökéletesen alkalmazható a kőzetekben szabad szemmel nem észlelhető szerkezetének és elegyrészeinek kipuhatolására, ez által oly tudományos segédeszközzel jöttünk birtokába, mely nagyi kiterjedés által tanulmányozva és ellenőrizetve teljes és biztos eredményre vezet a tömött és apró szemű kőzetek meghatározásában. Ehez járul még tekint. Szabó tanár úr módszere a földpátok fajainak meghatározására a fáradságos és kiterjedtmas mennyileges vegyelemzés nélkül s oly esetben, midőn csak igen kevés anyag áll rendelkezésünkre, mely által a legbiztosabb alapra, a trachytok földpátfajaira feltételeken arányok becslését.

Oly eszközök mellett s szerény erőm és tehetségem buzgó és kitartó fölhasználásával biztos reménylem, hogy a körülményekhez képest 2-3 év alatt bevégezhetném a kitűzött feladatot, mely által a hazai tudománynak ha nem is kiváló, de mégis hasznos szolgálatot tehetnék.

Ezen tudományos vizsgálatnak létesítésére anyagi segélyre lévén szükségem, bátorkodom a m. tud. Akadémia tekintetes math. és természettud. Bizottságához folyamodni, méltóztatnék a hazai bővárlatokra előirányzott összegből a folyó évre mély tisztelettel alólirottnak a fenn említett célra 120 forintnyi segélyösszeget utalványozni, ki viszont szoros kötelességének fogom tartani, az évnek végén számot adni tudományos kutatásaimnak előmeneteléről és eredményéről.

Tekintetes Birtság.

Alulírás tanuly megkendette több rideken a mellékelt képletek részletes tanulmányozását s azt folytatandó keletre, hogy egész a Mátrág gyakorlatban, hol már ismét tápszerekre: hatná összehasonlításába, bátorkodik a Birtság rendelkezésére álló összegből ezen kirándulásire 120 ft kérni.

Pest 1871 Március 31.

ad ac 120 ft o.c.

Dr Szabó József

14428
1871

83ik ülg

1871. april 6.
6k pors

A m. Tud. Akadémia
Math. s Természettudomány-
állandó bizottságához
folyamodik

Dr Szabó József nyilvános tanárnak legelső szobb rendkívüli.

120 ft

Bírálat

Az I. számu pályamunka felett, melynek czime:

A lég, népszerü légtünettan (Meteorologia) a müvelt rendek szükségeihez alkalmazva, az évi egyenlő vonalak, a szelek és légköri csapadékok ábrozaival, czimképpel és 12 ábrával.

Jeligé:

„Valamint az eszmék és érzelmek arra felsőbb Körében a történelem, bölcsészet és szónoklat tanulmányában szintügy a természettudomány minden ágában stb „Kosm." I. 37. l.

E pályamü a bevezetésen és zárszón kivül 9 fejezetből áll: u. m. a lég természettani tulajdonairól, a lég alkota-, a lég tömörsége-, a légkör nedvessége-, a lég mozgalma-, a légköri csapadékok-, a légköri nyomás-, a légköri villámossági s fényjelenetei- és az éghajlatból áll.

Már a bevezetés mutatja, hogy a szerző e tárgyban tájékozottsággal bir, és feladatát biztos lépésekkel készül feloldani. Nyelve e helyen fellengős ugyan, de mégis érthető és tiszta.

Az egész munka érdekes történelmi adatokkal van füszerezve, szabatosan és körültekintéssel van kidolgozva, tanulságos és kellemes olvasmányt nyujt, és emiélfogva czéljának teljesen megfelel.

E munka becsét emelik még a hozzáadott tiszta fényképi ábrák, nem különben a czélszerüen készitett abrozok.

Ezek után e pályamunkát a kitüzött dija érdemesnek tartom.

Pest, 1871. mart. 31.

Kondor Gusztáv
lev. tag

1429
1871

Tekintetes

Dr Szabó József urnak

mint a mathematikai és természettudo-

mányi osztály titkárának

Pesten

Arany Sánosnak
a M. tud. Akademia Fösiskr

Az akadem

ESTE

Kedves Barátom!

Igaz, hogy beszéltük Gyulaival, hogy mintán az akademia Kazinczyt, Széchenyit, Deszewffyt, az emlékbeszéd mellett „ének"-kel is megtisztelte, Eötvöst a költőt ez annál inkább megilleti. S én azt is mondtam, hogy erre téged kellene az akademiának fölkérni; s mintán Gyulai mondta hogy te azt egészségi állapotod miatt el nem vállalnád, mondtam én, hogy az esetben én hajlandó volnék megkísérteni magamat reá.

Ez azonban abbá maradt. S ha tegnap leveledet nem kapom, nem is gondoltam volna reá mostanában. Köszönöm azért szíves figyelmeztetéseded; s ha a makranczos leány, ki mostanában nagyon is ritka vendégem, meglátogatná – nem utasítom el.

Isten veled; ismét köszönöm figyelmedet s kedvesiddel együtt ölel, ve, vagyok

Halasztó April 6.

hived
Szász Károly

1430/1871

ápr

1430/1871

83ik ülés

Jegyzéke

azon kiadásoknak, melyek a math. s természettudományi állandó biottság 4000 ftnyi általánya rovására történtek 1870 — ben. Összeállítva a főtitkári utasításnyi kimutatás (117. 118 lapon).

Athenaeum nyomda a Közlemények		545.55
Rohn Könyvkötő	—	42.—
Könyvkötő	—	5.95
Titoktelek díjak	—	382.55 976.05
Meteorologiai intézetre	—	303.07
Szertárőr díja (3/4-re)	—	250.—
Utazatás.	—	750 —
Barlangi (kőbani ujrovási) thermák) expedicio		534 —
Geographiai intézetből térképek		30 —
Apró kiadások (vitelbérek legutóbb)		50 f—
Előadói díj	—	400 f—
az egész összeg		3293 f 12 kr

Buda 1871 april 6.

1431 szám
1871

83.k ülé

1871. április 6

//.

4.k pont

Tekintetes úr!

Ez folyó évi márczius 31-ig beérkezett tagajánló leveleket (összesen kilencz levelet*) szerencsém van az osztályhoz áttenni, a végre, hogy azokat az osztály érzékezlet, az ügyrend 33. c.) pontja értelmében, tudomásul vehesse; kérem egyszersmind, hogy az osztály azon jegyzőkönyvét, melyben e tudomásul vétel foglaltatik, hozzám beküldeni méltóztassék, hogy, ugy annak azon ügyrendi pont értelmében, a többi osztályokkal közölhessem.

Tisztelettel

Pest 1871. apr. 11.

Tekintetes úrnak

alázatos szolgája
Arany János
főtitkár

* részint mellékletekkel is ellátva.

Tisztelt Szabó József úrnak.

Hiv. el 3-ik értekezlet
1871. April 17.

Tagok ajánlása

[redacted]
6 levelező
4 Vitéz
10 tag.

Aktaszámok: 243. 275 278 291 292 289 290

1432 (+3)
1871

Főtiszteletű Úr!

Az folyó évi márczius 31-éig beérkezett tag.
ajánló leveleket (összesen tizennégy levelet*) szc.
rendem van az osztályhoz áttenni, a végre, hogy
azokat az osztályérzékezlet, az ügyrend
33. C. pontja értelmében, tudomásul vehesse,
közöm egyszersmind, hogy az osztály azon jegy.
zőkönyvét, melyben e tudomásul vétel foglal.
tatik, hozzám beküldeni méltóztassék, hogy,
úgyan azon ügyrendi pont értelmében, a többi
osztályokkal közölhessem.

Tisztelettel

Pest 1871. apr. 11.

Főtiszteletű Úrnak

alázatos szolgája

Arany János
főtitkár.

* részint mellékletekkel is
ellátva

ad 1432
1871

Főtitk. Rónay Jácinthoz írnak.

Vellem 1871. apr. 16.

7/4

Elinterne. apr. 26.

Kivonat czikkely
az I-ső (nyelv- és széptudományi) osztály 1871 április 15-én tartott
értekezlete jegyzőkönyvéből.

19. Olvastatik a főtitkár átirata f. hó 11-éről, mely szerint a f. év
mart. 31-ikig, mint ügyrendileg meghatározott határnapig, becs-
kezett tagajánló leveleket átteszi az értekezlethez.

A következő tagok ajánltatnak:

1) Hunfalvy Pál r.t. ajánlja r. tagnak Budenz József
l. tagot a következő indokolással: Budenz a „Nyelvtudományi
Közlemények" nyolcz kötetében s az „Ugrische Studien" két füzetében
megjelent munkája által az európai altáji tudósok közt kitűnő
helyet foglalt. „Erdei cseremisz és Cseremisz tanulmányai",- Erdei
és hegyi cseremisz szótára",- Csuvas közlései és tanulmányai",-
„Mordvin közlései",- „A török hangutánzó igékről és a khivai
tatárságról" írt értekezései; „Magyar és finn-ugor szóhason-
latai";- a Miklosich Lexicon Palaeoslovenicum ismertetése; „A
magyar igeképzők és árja praefixumok" és „Az l és z donomina-
tiv igeképzők" czimü munkái oly tágas kört mutatnak fel,
a melyben Budenz alapos nyelvtudománya otthonos, hogy
nagyon is érdemes az I-ső osztály rendes tagságára.

2) Ugyancsak Hunfalvy Pál r.t. Külső tagoknak ajánlja:

a) Wiedemann Ferdinandot a péterváry akadémia rendes tag-
ját s ott a finn-ugor nyelvtudomány képviselőjét. Wiedemann
már mint a revali gymnasium tanára több munkával lépett
fel, melyek e tudománykörhöz tartoznak, jelesen egy kurjün, egy
cseremisz, egy mordvin és egy votják nyelvtannal. E munkák
érdemesítek őt arra, hogy a péterváry akadémiánál a Sjögren

ad 1432
1871

helyét elfoglalja, ki ott azelőtt a finn nyelveknek volt tudományos képviselője. Ott Wiedemann az akadémia megbízásából Sjögren nagy munkáját a „Livekről" adta ki, melynek teljesbítésére többször utazott a livek maradványaihoz. Sokáig dolgozott egy eszt szótáron, melyet a pétervári akadémia 1869-ben adott ki. Most az eszt nyelv tudományos nyelvtanán dolgozik, mely a legjobb kezek közé került.

b.) Kreutzwald Frigyest a ki Esztország Vero városában mint orvos él s a dorpáti eszt tudományos társaságnak tiszteletbeli tagja. Kreutzwald az élő eszt költők közt első helyen áll, kitünő eszt nyelvtudós, az eszt nép között fenn maradt mesék és mondák gyüjtője, az eszt mondai nagy költeménynek a „Kalevi poeg"-nek szerkesztője és kiadója.

3. Ballagi Mór r.t. ajánlja l. tagnak Szénássy Sándort, gymnasiumi tanárt Pesten, következő indokolattal: Szénássy Sándor hazánkban ma a Klassikai philologiának, melynek 15 év óta kizárólag és ritka szorgalommal él, nemcsak legsikeresebb müvelője, hanem minden nehézségek ellenére, melyekkel a latin philologia jelenleg küzdünk jár, oda is vergődött, hogy e mezőn közfelfogás szerint valóságos tekintélynek van elismerve s igy, ha valaki, ő joggal számot tarthat arra, hogy oly testület tagjai közt, melynek feladata a hazai tudományosságot minden irányban előbbre vinni, helyet foglaljon. Egyszersmind ajánló előszámlálja a latin nyelvészet terén kiadott számos önálló munkáit és folyóiratokban megjelent értekezéseit.

4. Lugossy József r.t. szintén ajánlja l. tagnak Szénássy Sándor gymnasiumi tanárt.

5. Ballagi Mór r.t. ajánlja l. tagnak P. Tewrewk Emilt a következő indolással: P. Tewrewk Emil a budai egyetemi főgymnasiumban tiz év óta a Klassika philologia rendes tanára és az óta philologiai

irodalmunkat számos becses munkával gazdagította. Tíz önálló munkát adott ki, melyek közül Homer Iliaszának magyarázatáról Homer legujabb német kiadója Amelis elismerő leg nyilatkozik. Ezen kivül számos értekezést, bírálatot irt a folyó iratokba.

6.) Greguss Ágost r.t. ajánlja Külső tagnak dr. Vischer Friggyes Tivadart, Zürichi egyetemi tanárt, mint Németország széptani irodalmának első tekintélyét.

7.) Gyulai Pál r.t. ajánlja l. tagnak Szarvas Gábor gymnasiumi tanárt, ki részint a klassikai irodalom, részint a szorosb értelemben vett magyar nyelvtudomány terén évek óta sikerrel munkálkodik. A lapokban számos cikk jelent meg tőle, melyek ben a magyar syntaxis némely nevezetesb kérdéseit fejtegeti. 1870-ben a „Magyar igeidőkről" irt értekezése akadémiai jutalmat nyert. Szarvas Gábor a magyar syntaxis szerencsés művelője s e tér meglehetősen el van hanyagolva mind az akadémiában, mind az irodalomban, holott a szabatos és magyar stylusra a nyelvtudomány ez ágának van legtöbb befolyása.

Ez ajánlatok az Ügyrend 33 §-a értelmében egyelőre tudomásul vételvén, a többi osztályokkal közöltetnek.

Az Irói osztály április 18-án tartott ülésének kivonatilag hiteles

Pest április 18-án 1871.

Gyulai Pál
osztálytitkár

1871.

Tagajánlási jegyzőkönyv

I. ötv.

Kivat ezikkely
a III osztály 1871 április 17-én tartott értekezletének jegyzőkönyvéből.

2. Felolvastatik a Főtitkár levele, melyben írja hogy 1871 márczius 31-ig 9 tag-ajánló levél érkezett, s ezeket az osztályhoz átteszi.

Az ajánlások összeállitva igy mutatkoznak:

Tiszteleti vagy rendes tagnak senki nem ajánltatik.

„Levelező" tagnak hat ajánltatik:

Turányi Lajost ajánlja Szabó,
Hoffmann Károlyt " " ",
Wartha Vinczét " " Than,
Kenessey Albertet " " Vész,
Tóth Ágostont " " Asboth,
Krenner Sándort " " Szabó.

Mindnyájának ajánlása indokolással történvén.

„Külső" tagnak négy ajánltatik?

Scacchi Arcangelo-t (Nápoly) ajánlja Szabó,
Parlatore Fülöpöt (Florencz) " " Haynald,
Boissier Edmundot (Genf.) " " —
Fenzl Edét (Bécs) " " —

Összesen 10 tag ajánltatik.

Tudomásul vétetik.

III. отд.

Kivát czikkely
a III. osztály 1871 april 17-én tartott értekezleté-nek jegyzőkönyvéből.

2. Felolvastatik a főtitkár levele, melyben írja, hogy 1871 márczius 31-éig 9 tag-ajánló levél érkezett, s ezeket az osztályhoz áttészi.

Az ajánlások összeállítva így mutatkoznak:

Tiszteleti vagy rendes tagnak senki nem ajánltatik.

Levelező tagnak hat ajánltatik:

1. Jurányi Lajos, az egyetemnél a növénytan rendes tanára; ajánlja Szabó József rendes tag.

Munkái: az Orthotrichium diaphanum spóráinak kifejlődése. M. tud. Akadémia értekezései közöl 1866.

A Voucheria geminata ivarszervei s a nemzési folyamat a moszatnál. A Kir. m. természettudományi társulat által koszorúzott pályamunka.

A Cordyceps hímsejtjeinek kifejlődése és alkata. Az Akadémia előtt felolvasva.

A Psilotum triquestrum spóra-tokjának kifejlődése és alkatáról. U. o.

Az Oedogonium diplandrum (Jur.) és a nemzési folyamat e moszatnál. U. o.

Több munkája a német külföldi szaklapokban is látott világot.

2. Hoffmann Károly, m. kir. főgeolog és volt műegyetemi tanár, több év óta önálló ás-ványi és földtani vizsgálatokkal foglalkozik. Ajánlja Szabó József rendes tag.

Munkái:

1.) Über die Darstellung einiger einfachen Doppelsalze und über die Dissociirung einiger Doppelsalze. (Megjelent 1868-ban. Poggendorf Annalen der Chemie und Physik 3-ik füzetében.)

2.) A szigligeti bazalttuffok és a leány-vári bazalt breccia palagonit tartalmáról. (A magyarhoni földtani társulat IV-ik kötetében.)

3.) Jelentés az erdélyhoni zsilly-völgyi harmadképleti szén-medencze-jének megvizsgálása eredményéről. (Ugyan ott.)

4.) A Zsilly-völgy földtani viszonyai részletesen, mely hasonlóképen a magyar földtani társulat munkáiban jelent meg. Hozzá egy földtani térkép, egy földtani átmetszet és egy tábla van csatolva.

---

3. Wartha Vince, a budai műegyetemnél a vegytan és ásványtan tanára. Ajánlja Than Károly rendes tag.

Munkái:

1.) Qualitative Analyse mittelst Ozonisirung über Bunsen'schen Flammen. Munk.

monklionnu. Zürich 1867. melyet mint a zürichi műegyetem vegytani tanársegéde és magán tanára adott ki.

2.) A szigligeti palaagoni-tufa vegyelemzése. Előadatott a magyar földtani társulatnál; megjelent német nyelven is.

3.) „A silicátok alkatáról", az újabb vegytani elmélet alapján. Előadatott a m. tud. Akadémiában 1868 novemberben. Németül megjelent a Neuues Jahrbuch für Mineralogie-ban 1869. 484. lap.

4.) A szilárd szénsavegről. Előadatott a m. tud. Akadémiában 1870-ben. Németül Zeitschrift für Analytische Chem. Ojrsillschaft Berlin. 1870. febr. füzet.

5.) Adatok az Anthracen-színanyagok ismeretéhez. Előadatott a m. tud. Akadémiában; németül Zeitschrift für Analyt. chem. Ojrsillschaft 1870. junius és julius füzetekben.

6.) Az ég és tüneményéről. A m. kir. term. tud. társulatnál tartott értekezés. Németül Revueban Zeitschrift für Analyt. chem. Ojrsill. 1871. februári füzet.

Ezenkivül több apróbb közlemények a term. tud. társ. üléseiin és a term. tud. Közlönyben.

---

4. Kenessey Albert. Ajánlja Vész János Armin rendes tag. Az ajánlott hazánkban egyedül foglalkozik a hajózás elméletével, melynek fejlesztése, a naponként nagyobbadó

nagyobbodó forgalmat tekintetbe véve, hazánk anyagi jobb létének előmozdí„ tására a legnagyobb fontossággal bír.

---

5. <u>Tóth Ágoston</u>, m. kir. honvéd ezredes és egyetemi tanár. Ajánlja Asbóthda„ jos honvéd tábornok s m. tud. akadémiai l. tag, ajánlatát következőleg indokolja:

1.) Mert nagy a mathematikai és ter„ mészet, mint a hadi tudományokban kitünő ismeretekkel bír.

2.) Mert irodalmi munkái — melyek mellékelve fekszenek — a magyar irodal„ mat e szakban uj tárgyakkal növelte és ezek a mély gondolkodó főt, az előretörő buvárkodó szellemet bizonyitják.

---

6. <u>Dr. Krenner G. Sándor</u>, a m. nemzeti muzeumnál az ásványtani osztály őre. Ajánlja Szabó József r. tag.

Munkái:

Két uj Kénsavas Káli-Kadmium kettős„ sónek jegyzőkönyvi alakja. (Magy. Tud. Akadémia Ertk. 1867. VIII. sz.)

Egy uj északamerikai Allanit (Or„ thit) jegyzőkönyvi alakjáról. (M. kir. term. tud. társ. Közlönye VII. köt.)

Magyarhoni földpátokról. Jegyző„ könyvi értekezés s egyszersmind a kir. m. ter„ mészettudományi társulat által pályá„ nyertetett jutalmazott munka.

A felső„

A felsőbányai antimonit krystályairól. Értekezés, mely a bécsi tudományos akadémia nyomtatványai között van kiadva. -

Ezenkívül több értekezés és előadással lépett fel a helybeli tudományos társulatok ülésein.

Külső tagnak 4 ajánltatik:

1. Scacchi Arcangelo (Nápoly), Commendatore dell' Ordine della Corona d' Italia, Senatore del Regno s több tudós társaság tagja, kinek szóinvs tudományos munkái, in Kivül Kiválóan Kiemelendő": Kitünő" jelentései a Vezuv több rendbeli kitöréséről, a Monte Vulture környékén elő"fordult nagyszerü" földrengésről és mindenek felett, hogy az annyira bonyolodott tárgyat: „a Vezuv ásványai" kitartó fáradsággal s mesteri kézzel egy a tudomány kivánalmait kielégitő" módon tisztába hozta, mit minden kimeritő" ásványtani munka fennen hirdet.

Ajánlja Dr. Szabó József r. tag.

---

2. Parlatore Filippo (Florencz), a florenczi királyi museumnak igazgatója, Olaszhon növénytan tudósainak legkitünőbbike, ki a mai tudomány szinvonalán áll. Decandolle-nak „Prodromus systematis regni vegetabilis" nagyszerü munkájában a Coniferáknak jeles monographiáját irta, valamint azonkivül több nevezetes dolgozatokkal

és

és kiválónásen Olaszhonnak, az első négy kö„
tetben már meg is jelent, szintoly alapos és
terjedelmes floráját-val gazdagította a
növénytan irodalmat. A francia In„
stitut tagjja.

Ajánlja Haynald Lajos kalocsai
érsek s m. tud. Akadémia igazgató s
tiszteleti tagjja.

---

3. Boisser Edmund Genfben, spanyol„
országi, görögbeni stb. útjainak eredményét
kitüntő munkákban tette a tudós világ elé,
részint rendszeres művekben, részint ritka
s ismeretlen növényeknek helyes leirását
tartalmazó és több vastag kötetekre szaga„
zodott rendszeren kivüli füzetekben. „Flora
orientalis“ a, mely első kötetében már meg„
jelent és nemcsak a Kelet növényzetét, ha„
nem a majdnem egészen a Középtenger
melléki Floráját foglalandja magában,
egy maga nemében hasonlithatlan művé
lenni igyekezik.

Ajánlja a fentebbi.

---

4. Fenzl Ede, a bécsi egyetemnél a
növénytannak tanára és a bécsi császári
füvészkert igazgatója, már a „Genera
plantarum“ czimü epochalis munká„
nak kiadásában a, fájdalom, korán
elhunyt Endlicher dolgozótársa volt,
azonkivül több jeles és fontos monographi„
ákban az Alsineákat, salsolaceákat, ama„
ran„

amarantaceákat dolgozta ki Martius „Flora Brasiliensis“-ze és Ledebour „Flora Rossica“-ja számára. Magyarországi növények leírásával is jelesen foglalkozott. Munkái nemcsak a terjedelmes ismeretekkel bíró systema-tikust, hanem egyszersmind a genialis-morphologust is tüntetik fel benne, növényleírásai remeteknek ismeretetnek és bárkinek is mintaképül szolgálhatnak.

Ajánlja Haynald Lajos Kalocsai érsek, a m. tud. Akadémia igazgató és tiszteleti tagja.

Összesen tíz tag ajánltatik.

Dr Szabó József
főtitkár

1871
433

Indítvány

(a III-ik osztály értekezletében elöadta Hunyady Jenö)

Tekintetbe véve, hogy a M. Tud. Akademia könyvtárában Cauchy „Exercises de Physique et de Mathématique" classikus müve nincs meg,

Tekintetbe véve, hogy a k. m. Terméfetudományi Társulat birtokában levö példány aránylag olcsó áron és azonnal megfereghető volna

indítványozzuk, hogy a M. Tud. Akademia könyvtára szolitassek fel osztályi határozat alapján, Cauchy fentidézett müvének megfeszésére.

Pest 1871 April 17én

Szily Kálmán

Hunyady Jenö.

1871
433

Tisztelt Barátom,

Itt küldöm a kívánt Bizottsági Ju-
dósítást, röviden, amint kívetted.

Egyszersmind bátor vagyok egy
évi apró kolbégeim lajstromát is
szíves utalványozás végett Elédbe
terjeszteni.

Maradva a legszívesb tisztelt

igaz híved

Foldy [illegible]

Apr 16/71.

1887
44

1435/1871

Tekintetes Főtiszt Úr!

Bessey tudósítását folyó hó 16-dikán Kelemhez vévén, siettek Kegyességeért legöszintébb Köszönetem nyilvánítni és ügyem erántani szives előmozdítását mély tisztelettel és bizalommal Kérni.

Pestre csak a pünkösd utáni napokban térhetek vissza; addig, úgy hiszem, az utazási úgy egészen nyélbe lesz ütve az Akademia részéről - bocsánat e szókért népies kifejzés használatáért - úgy hogy akkor csak annyi időt szándékom áldozni, amennyi az utlevél megszerzésére szükséges leend.

Mély tisztelettel Kifejezése után marad

Tek. Főtiszt Úrnak

Arad. 1871 április 16-án

készséges szolgája és legöszintébb tisztelője
Bálinth Gábor

107/871.

Tekintetes Főtitkári Hivatal!

Mentségemül szolgáljon, hogy hosszabb idey távol voltam. A jelentés már elébb készen volt, és így tiszt beküldésével.

Vagyok legmélyebb tisztelettel.

alázatos szolgája
Romer Flóris

Pesten April 17ei 871.

1471/26

1471/26

Pesten apr. 19. 71

Tisztelt főtitkár úr!

Bocsánatot kérve késedelmezésemért, mely nemileg az által van indokolva, hogy a mellékelt jelentést a stat. bizottsággal is akartam közölni, mely csak a hó 14-én tartotta meg havi ülését, – van szerencsém azt ezennel megküldeni

Kiváló tisztelettel

Főtitkár úrnak
Pesten 1871 april 19

alázatos szolgája

[illegible]

1437
78/71

375. sz. Budán 1871. Április 20án.

Nagyss. Szabó József egy. tanár úrnak.
m. az akad. III. osztály titkárának.

Tisztt. Knauer tanár ur egy ideje tett nyilatkozata folytán, minden félreértés kikerülése végett bátorkodom tudomására juttatni, hogy a mennyi. Központi intézet jövendő szabályai értelmében magam csak az élőbbe lépteléseket az az 1871.ó. januar 1. óta végrehajtott észleleteket fogja évkönyveiben kinyomatni, nem pedig azokat, melyeket a volt akademiai észlelde ezzel közölt. Ez utóbbi már azért sem volna ajánlható, mivel a közp. intézet közlemények egészen más — t.i. most kidolgozott — alakban fognak kiadatni.

Kérem tehát, hogy kedjét a jövő évben levő 1870.ó. végéig terjedő a Knauer tanár ur által szerkesztett budai észleletek mielőbbi kinyomatását sürgetni, annyival inkább, mivel külföldi mennyiségek adatok megjelenését már nagyon is várják.

Különös tisztelettel

Dr Schenzl Guidó
kir. igazgató.

1438/1871

Vittrup — 87½ tdr

1872 Juni 5 4 pmt.

Kriesch János ur a halak tanulmányozása czéljából
a Garam és Vág mentében tett kirándulásának jelentésére
vonatkozólag, ma következő észrevételeimet megtenni.

Az egész jelentés főleg a jelentéstevő utazásának igen rövid vázlatából áll, melyben a czélul tűzött utazásnak valódi eredménye kimeritve nincsen, miért is azt, mint minden érdek nélkülit a kiadásra nem ajánlom, annál is inkább, mintsem a jelentéstevő — igérete szerint — ez ügyben részletesebb értekezést szándékozik benyujtani.

A jelentés elején két tárgy van mellékesen felhozva, melyeket észrevétel nélkül nem hagyhatok. Az első a következő: „Magyar ország faunája még annyira ismeretlen, hogy ha ma egy európai térképvolna szerkesztendő, melyhez az egyes országok faunái bevolnának fejezendők, akkor Magyarország egy majdnem teljesen üres foltot foglalna el; miért nagy kiszem minél inkább oda kellene törekednünk, hazánk terményeit ismeretessé tegyük.“ — Igen állítás hazánkban eddig miből látszik, hogy Kriesch J. ur szamba sem veszi azon számos adatokat melyek a hazai állatok kutatása s megismertetése körül történtek, s a m. tud. Akadémia többnemü kiadványaiban, a m. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban, az egyes megyék Topographiáiban s a k. m. természettudom. társulat —, a pozsonyi természettudom. egylet — és bécsi cs. k. állat-növénytani társulat Evkönyveiben vannak letéve. Épen azon osztály, melyet Kriesch ur buvárkodása czéljául tüze ki magának, s melynek érdekében utazott, majdnem legterjedelmesebben van ismertetve; — vajjon mennyi ujat sikerülend neki hozzá csatolhatnia — majd annak idejében meglátjuk. De legalább jelenleg nem vártam volna azon megjegyzést oly egyéntől, ki a megtámadott ügy érdekében még semmit sem tett, és csak ezentul akar tenni.

A második tárgy pedig a következő: „Az, hogy országunk terményeit ismerjük, nem csak tudományos, de gyakorlati tekintetben is igen szükséges; azért reánk nézve sokkal fontosabb s hasznosabb, ha honunk természeinek minél bővebb kutatását s tanulmányozását előmozditjuk, mintsem hogy drága pénzünket más világrészekben gyüjtött termények megvásárlására vesztegessük, csupán csak azért, hogy azokat kiállítva bámuljuk.“ — Igen pontra nézve nem tettem volna észrevételt,

1439/1871

ha annak utolsó tétele kissé maskép hangzanék; de hogy mi a más világrészekben gyüjtött termények megvásárlására drága pénzünket vesztegetjük, ilynemü nyilatkozat egy természetrajzi tanártól nagyon is különös, annál inkább, mert tudjuk, hogy ő maga is vásárol külföldi terményeket, melyek nélkül tanitványainak aligha tudná megmagyarázni az állattani tárgyakat. Valamennyi müvelt nemzet azon iparkodik, hogy Muzeumait mennél nagyobb tökélyre felvirágoztassa, csak mi maradjunk tehát hátra s elégedjünk meg azzal, mi kezünkben felleltetik?! — Mélóit nyilvánitja, hogy a Nemzeti Muzeum hivatása az, hogy a tudományosságnak tágas körben terjesztésére hasson, bő s jól rendezett anyagot szolgáltatva a tudomány müvelőinek s kedvelőinek.

Sopron 1871ki április 30án

Frivaldszky János

84 24

1871 Juni 22

8k pmt.

Jelentés
a halak tanulmanyozása czéljából
~~Utazási jelentés~~
a Garam és Vág Környékébe tett
kirándulásról. ~~a halak kutatása~~ ~~czéljából~~

~~Budán 1871. március 10^in~~

Kriesch János
mügyetemi tanártól.

Tekintetes akademiai bizottság!

Legelőször is édes köteles-
ségemnek tartom a Tekin-
tetes tudós Akademiá-
nak szives segedelmeért,
mely utazásomat lehető-
vé tette, mély köszöne-
temet kifejezni; czután
pedig bocsánatot kérek,
hogy rövid jelentésem
annyira késett.
Nagyon szerettem volna

jelentésemmel egyszersmind-
utazásom eredményét is egy
kis értekezés alakjában be-
nyujtani, de fájdalom né-
mely, a gyüjtött halfajokat
illető kétes pontok folött
fáradozásaim daczára mind
eddig tisztába még nem jö-
hettem, miért is ebbeli érte-
kezésemet későbbre vagyok
kénytelen halasztani.

Magyarország faunája
még annyira ismeretlen,
hogy, ha ma egy europai tér-
kép volna szerkesztendő,
melybe az egyes országok
faunái be volnának jegyez-
zendők, akkor Magyaror-
szág ezen egy majdnem
teljesen üres tért foglalna
el, miért ugy hiszem

minél inkább oda kellene
törekednünk, hogy hazánk
terményeit ismeretessé
tegyük. Az, hogy orszá-
gunk terményeit ismerjük,
nem csak tudományos, de
gyakorlati tekintetben is igen
szükséges, azért reánk nézve
sokkal fontossabb s hasznosabb,
ha honunk terményeinek mi-
nél bővebb kutatását s
tanulmányozását előmoz-
ditjük, mintsem, hogy drá-
ga pénzünket más világ-
részekben gyüjtött termé-
nyek megvásárlására vesz-
tegessük, csupán csak azért,
hogy azokat kiállitva bá-
muljuk.

Azért bátorkodtam igény-
telen nézetemet itt röviden
kifejteni, mert meggyőződésem

az, hogy hazánk terményei-
nek kutatása tárgyában
sokkal többet kell tennünk,
többet kell dolgoznunk, töb-
bet kell áldoznunk és eb-
ben a Tek. Tud. Akademia
tekintélyes s erélyes föllé-
pése nagyon sokat lendit-
hetne. Kell hogy a kor-
mány, az intézetek, a szak-
férfiak e tekintetben fő-
figyelmöket országunkra
forditsák.

De térjünk most át
utazásom rövid leirasá-
hoz.

Utazásom czélja a felső
Magyarországon előfor-
duló halak és hüllők ta-
nulmanyozása volt, külö-
nösen pedig óhajtottam
a kárpati tavakat

kikutatni, melyekben meggyö-
zödésem szerint még sok
uj dolog lesz található.
Szép tervem azonban csak
igen csekély mértékben va-
lósulhatott egyrészt a mult
ősz roppant kedvezőtlen
időjárása miatt, mert
a folytonos esőzések, az
aránylag nagy hidegek
igen akadályozták ~~excur~~ kirándulá-
sa imat s okozták hogy
egy helyen sokkal több ideig
kellett tartózkodnom, mint
az előre tervezve volt;
másrészt pedig igen nagy
hátrányomra volt az is,
hogy a rendelkezésemre levő
csekély összeg miatt nem
voltam képes magamat
a szükséges hálókkal
s más fogásra való

eszközekkel fölszerelni,
sem pedig magammal se-
gédet vinni, ennél fogva
tehát mindennütt sok időt
kellett pazarolnom míg
halász embereket találhat-
tam s bérelhettem.
Úgy történt, hogy a
kárpáthi tavakhoz nem is
jutottam, hanem csupán
a Garam és a Vág folyam
mellékére voltam kénytelen
szoritkozni.
A Garamhoz először Esz-
tergomban értem, innen
Selmeczen keresztül Beszter-
czebányára mentem, hol
a Garamban előforduló ha-
lakból a legtöbbet fogtam.
Selmeczre különösen azért
igyekeztem, mert hallottam
volt, hogy a párizsi kiál-
litás alkalmával Pettko

bányatanacsos által Paris-
ba különös halfajok lettek
küldve, melyek a már felha-
gyott 30° mély Miklós ak-
nában fordulnak elő. Ezen
elég apró halacskákon kü-
lönösen feltünő mint mond-
ják a nagy fej és a kidü-
lesztett igen nagy szem.
Nem volt ugyan szerencsém
az emlitett halak egyetlen
egy példányát is láthatni,
de igen valószinü, hogy
ezek csak a közönséges hal-
fajok valamelyike, mely
táplalék és világosság hi-
ánya miatt növésében
visszamaradt; tapasztal-
tatott t.i. hogy midőn a
hal teste táplálék hiány
miatt nem nőhet, feje
aránytalanul nagynak
tünik elő. Ebbeli nézetemet
támogatja még azon

körülmény is, hogy a Miklós
aknával egy kis patakocska
van összeköttetésben, s ebben
több apró halfaj találtatik,
könnyen megeshetik tehát, hogy
ezek némely ivadéka az akná-
ba jut.

Beszterczebányáról
Óhegyen át Oszadára gya-
logoltam. Óhegyen Miha-
lovics bányatisztnek czement
készitési kisérletei emlitésre
méltók, a mennyiben a be-
mutatott próbák után itél-
ve a czement készités szépen
sikerült, készitési költsége
pedig bámulatos olcsó.

A folytonos felhöszaka-
dás miatt a Donnával
közelében vörös mészben elő-
forduló szép ammonitek
telepét nem tekinthettem meg,
az ammonitek nyomait
csakis az uton heverö köle-
mezekben láthattam.

Oszadán a plébanos urnál
a korytnyicza folyocskából
való szép pisztrángokra
akadtam, melyek részére a
tisztelendő ur különös
haltartóval is bir.

Oszadáról Rózsahegyre
mentem s innen folytono-
san a Vág bal partján
Strečnóra, Strečnóról pe-
dig Zsolnára, mely vá-
roska a Vág mentében
legfőbb allomás helyem
volt. Zsolnáról az elöle-
ges tervem szerint Arván
keresztül Szepességbe akar-
tam menni, de (a mennyiben
már az időből s pénzből is
kifogytam volt) azzal most
föl kellet hagynom, annál
is inkább, mert hideg s esös
időben a halak mind a

mélységbe rejtőzködnek s
igy tehát semmi kilátasom
sem volt a karpátti ta-
vaknál valami eredmény-
hez juthatni. Ihogy az
állomás helyeimről ki-
randulásokat tettem, azt
mint magától értetendő
dolog emlitenem sem kell.
Zsolnáról Trentsinbe
értem, innen Galanthára
és vissza haza.
Minét kisebb a buvár-
latra kitüzött tér, annál
jobban lehet azt kikutat-
ni s azért volt is elég al-
kalmam az itt elő forduló
pikkelyes lakosokat a
mennyire csak lehet alapo-
san megismerni.
A Vág halait részben már
Dr. Kornhuber, jelenleg a
bécsi müegyetem tanára

ismertette, a Garam halai
azonban mind eddig nem vol-
tak tanulmányozva.
De ebbeli részletes értéke-
zésemet majd más alkalom-
mal s pedig a legrövidebb
idő alatt bátorkodom a
Tek. Akademia elé terjeszteni.
Csekély jelentésemet egy
igen szivbeli kéréssel bátor-
kodom befejezni:
Megyeskedjék engem a Tek. aka-
demiai bizottság egy rendelkezé-
sére álló a magyarországi vas-
utak és gőzhajókra szóló szabad
jegygyel megszerencséltetni.
Egy ilyennek birtokában bár-
mikor, midőn időm engedi, ho-
nunk faunájának tanulmányo-
zása érdekében tevékeny részt
vehetnék.
A Tekintetes akademiai Bizottság
alazatos szolgája
Kriesch János

83e ülé

Vélemény
az emberkéni pályamunkákról.

I. Bölcsészek emberkéni. Jelszója: Der eigentliche Studium der Menschheit ist der Mensch. Goethe.

Szárnyas, vázlatos Rigvedai a hegeli lélektanról, Schleiermacher- és Erdmannéról, (kiváló Molnár Károly álduljon nevét.) A műfajokat Arany (még) egyenlőn fordítja. Semmi önállóság. Nyelvének (elhanyagolása) elég jó.

II. Anthropologia. Jelszója: Az ember tanulmány legmélyebb tárgya az ember. Goethe.

Darabos, unos összehordás s önálló gondolkodással, de nem elég rendszeres feldolgozás. Darwinig minden főbbnek ismerete. Tárgyát sokszorosan kevés tól, mint az olyan tudományos szerkés, s a könyv nem csupán az emberről szól, hanem az emberiségről is. A tartalom fogyan nélkülöz a jutalmat; az okat nem. Nem annyira oktató, mint inkább történő hangon van irva az egész; megkülönböztetései nem szabatosak; nyelve megyarkatlan, sőt nyelvtanilag és szófűzésileg hibás. Ha jó stylistra átdolgozná a munkát, megérdemelné a jutalmat és kitüntetést.

Budán 1871 april 30kán.

Greguss Ágost

1440
1871

Tekintetes m. Akadémiai Bizottság!

Mármaros-megye nem lévén eddig állattani szempontból át-
kutatva, elhatároztam magamat f. évben oda kirándulást
intézni, s hazánk faunája érdekében adatokat gyüjteni; miért
is bátor vagyok e czélra 200 ftnyi utazási segélyt kérni. Utam
bevégeztével a gyüjtött tárgyak rendezése s meghatározása után,
nem mulasztandom el az eredményről jelentésemet beterjeszteni.

Különös tisztelettel maradván

a Tekintetes Bizottságnak

Pesten, 1871-ki Április 30-án.

alázatos szolgája

Frivaldszky János

m. akadémiai tev. tag.

1441
1871

Tisztelt bizottsági tag!

Ezennel van szerencsém T. bizottsági tagot a mult április 28-ikai bizottsági határozatról értesiteni, a mely igy szól:

A Helyesirási szabályok átvizsgálására nézve jónak találtatik, hogy a vitatkozás az egész bizottságban folyjon. De a bizottság tagjai egyenkint megkéretnek, hogy szivesked jenek az 1856-iki Helyesirási megálla„ podást figyelemmel megolvasni, s mindent jegyzés„ be tenni, a mire nézve észrevételök volna, vagy le„ hetne, minélfogva majdan indokolva, sőt a mennyire lehet, vagy szükséges volna, formulázva adhassák elő a javaslandó változtatásokat.

A legelső" bizottsági ülés pedig, a melyben a Helyesirás tárgyaltatni fog, a Nagy ülések után„ ra halasztatik, a mikor is a tagok majd egybe hivatnak.

Pest 1871 május 5-én.

Tisztelettel,
bizottsági elnök.

1442
1871

Orahovica

maj

5 db + 1 boríték

Bécs 14 May. 871.

Tisztelt Barátom!

Mai alkalmam Pestre indulni,
de közbejött sürgős körülmények
kényszerítenek, ennek folytán csak
holnap este lehet Pestre érkezni
megyek tehát gyorsan, fogjanak
hogy a cselédek szobáimban
rendet tehessenek;

Szívem sürgetése hűséges

1443/1871 Liszt Ferenc

RCMDT
351

Arany Janis Mnek
a M. T. Akademia fölibkárának
Akademia poleta
Expres,

Pest

EXPRESS.

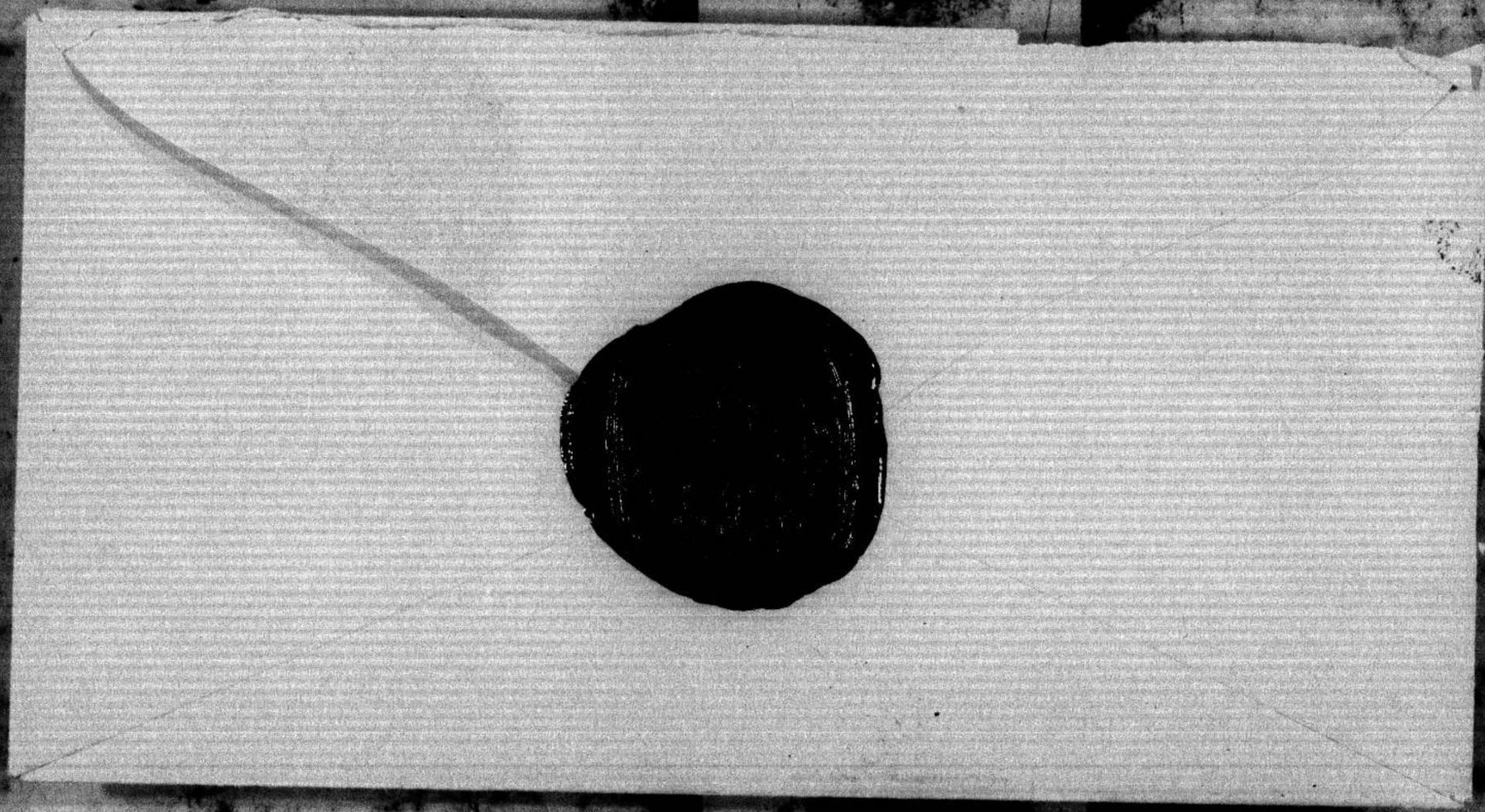

Veszprém 1871 febr. 28

Meran 25/II 871

Tisztelt Barátom!

F. h. 22 dikéről kelt becses levelét,
melyet Bécsből ide utánam küldött,
tisztelettel vettem. A benne foglaltakra alázattal
egyenkint válaszolni van szerencsém.

1. felterjesztést a vallás és közoktatási minisztériumhoz az archeologiai bizottságnak és a Magyartársalkodó úrhölgyek utasításának tegyében.

Pesten elvégzendem napján 15dikén

Szemben egy felkértem Pavlov egy Ön
ügyben utalványozási ügyet hiszen. ismét
ben igérte akkor emiatt hiánya egyek akkor
folyószámlát

2. Meggyenek egy minősítési ügyben kérdés
ügyben.

3. Alsóra ide vehetsem a pénz ügyes
helyiségek ügyében 3. példányát kiadás

4, A gr. Zichy ügyben Elutasító ügyben
utalványt kivenek

Ein ungefähres Maß mit 3 als Nenner
ist Null, also
also ungefähr ungefähr
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Bei 20/IV 871.

Tisztelt Barátom!

Hogy az Kiemelt Képemhez egy ide-
vonatkozó jelentést mellékelhessek, Pestről
hogyha írnátok kérjek tudósítást. egyúttal
ide csatolom a Miniket kis füzetem az írótok
kérni kellene.

A. f.h. 27 ikén tartandó ülésre
lenne szükség, mintsem ip akkor
Mennyben lehet valósítani annál hogy hagyjuk.

Kærlek meddelelse ved tvedragt.

med megen Lyst og Pleie besørgen og

Akademie ligger ..., Oberstaven og

Egnsgrøft Sand ... ældst ager negl kostbar

midler og Akademiker i elektrisk

Kulbue

Margrethe 5 dele elsker mon fjord

ryste Akvarel.

Sælge undersøgelse

statistik kvinde

Ingeniørvirksomhed.

Pesth, 3/11 871.

V. Pester Barátom!

Ez annyit vetett ugy ide vonatkozólag
vágyat az ostrák Selyemtenyészek,
mennyire ollyan ez felvilágosítás,
hogy szíves az Ön nyáj gyülésén jövőre
előfordítatni. Ha hogy illő alkalmat látna
magyarul felolvasni

Pesthi Barátja

Ungvárhelyi

Bécs 15/III 871.

Tisztelt Barátom!

Tegnapi napról Kelt becses levelét
vettem, a többi engedélyt Petrik
Gyula fő-nára alázom be csatolom.
Ohnyitanám ha a Igazgató Társaist
öszehivnánd, jobb szeretném ha 27
ikéri lehetne. azonban mindain kívánja
meg sthetik hogy a igazgató három
tagjai utasitások vannak hiánál elfogadni
hanem hatálok 26. ikéri d.e. 12 órán

A kér hercegi meg kiigazítási melyiket A
valahára kiigy fiúcs valami tudatni mely
egyben ami ez meg 28 akar i kiigy
Pesten lehet. ha a kirándulásból kelyes
kiigy kirándulás akkor meg is lehet
kutani.

Sziva üdvözlettel

Ti fiúcs kutat

Ligeti Ferenc

A közgyűlés és választó egyesületi minősítés nélkül nálunk Bécsben, és emlitett egy mindkét mindkétféle tárgyalás tárgyában.

Bécs 1/N 871.

Tisztelt Barátom!

Küldöttségem 3 okból vezetőben Pestre
lejött. a meglátogattak hogy tudomást
vegyek a dolgokban felmerült akademiai
ügyekről.

Addig is de csatolva küldi Szarvas
Pál levelét, melyből látja szíves ezen
a dolgokban akadémiai Pesti felvilágosítást.

Szívélyes üdvözlettel

igaz barátod

Hunfalvy

Előleges jelentés a Kelet-ázsiai Kiküldetése alkalmával gyüjtött természeti és népismei tárgyakról

Tekintetes Akadémia Sántus Jánostól.

(Felolvasta a III osztály ülésén 1871 Május 15).

A mint a Keletázsiai Expeditió szervezte, lett, a Bécsi irányadó urak — kiknek az egész befolyás kezeikbe adatott —, eppátalán ellene voltak, hogy magyarok — bármi né- ven nevezendő, csak fölajnedddj is függet- len állásban — felvétessenek. Midőn a M. tudom. Akademia kivánta, hogy az Expeditióval egy magyar küldessék, mint hazai tudom. érdekeink érde- kének képviselője, s e tárgyra az A- kademia ezekélyegyenest volt szives in- dítványba hozni —, Bécsben egészen pa- radoxumba jöttek az illetők, mert eppá- talán ellene voltak, hogy valamit mi is kapjunk az ő cugedelmek nélkül. Igy ezá beszéltek kereskedelmi minis- teriumunkhat, hogy az Expeditio vala- kis kereskedelmi ügyekkel fog kiszálni fog- lalkozni, — s kereskedelmi Miniszterü- nknek beleegyezett, hogy tehát magyar tudós ne menjen.

Azonban ők minden Bécsi tudomá- nyos intézettől pénzeket fogtak fel, ezen intézetek gyüjtöit „más czim" alatt be- csempészték a hajókra, s jól tevedve a magyarok kifékenységén — utnak is indultak.

Ezen stratégia azonban kötetudo- másúl tétetett volt, s igy a M. tudom. A- kademia, a mint emlékezni méltóz- tatnak — ujra felléjegett, s ez uttal e- rélyes és követelő hangon, s végre tétetett Eötvös és Gorove Miniszter u- rak combinált, s valóban erőpakos- kodó felléjének kivivni, hogy egy magyar is mehessen mint körnive- lődési intézetünk érdekeinek képviselője.

1111
1871

M. T. Akad. Értek. A Természettud. Köréből. 1871.

2

Én, tudva a dolgok állását, láttam
nilly tövise pálya áll előttem, de vége
Eötvös minister éppen ugy, mint több Aka-
demiai tagtársam arral kapacitáltak,
hogy menni Kötelességem, mert a sok
ostrák gyüjtő ellenében, mélt mint egy-
met – nem állithatnak fel, hogy ékesre
pánitani lehessen. S utovége mezam is
átláttam, hogy ez áldozat honalat, ugy-
polván „kötelességemmé" vált.

E végből Eötvös minister urnál ki-
kötöttem, hogy ha jónak látom tudom.
intéseink érdekében, oda is hazphassam
az Expeditiot, s gyüjthessek oltan és
ugy, a hol és a hogyan jónek látom
tudom. intéseink érdekében, feltéve
hogy ily elhetövég következtében kü-
lön bejelentem mindig fiándéklott ter-
veimet. Továbbá kikötém, hogy elegendő
tőkével láthassam el, terveim pontos és
gyors keresztülvitelére, minden magát e-
lőadható elhetöségre.

Eötvös minister ur mindenbe, a legye-
gyobb képviggel beleegyezett, ről több ki-
telt adott, mint kértem; s utosó szava
ii az volt: „ha több pénr kell, irjon
jókor előre, s mindig lesz, a mennyi
szükséges." — Igy csak kötelességemet
vevém le, ha a t. Akádemia előtt, ün-
nepélyesen bejmarem, mikent minden jó
akaratomnak, s minden kitartó fáradó
zásaimnak vajmi kevés tikere lehetett
volna, ha oly felvilágosodott minister nem
lett volna Elnökünk, – s igy a fényes tike,
melly küldetésemet koronrta, egyedül
é kizárolag korán elhunyt Elnökünk
é Ministerünk báró Eötvös érdeme. –

a Kétpeneven faj'tehát sokem kalála, hol
sem is volt alkalmam neki a gyüjtemé-
nyeket bemutatni, a nagylelkü és magas
pellemü fajadonásainak avon elöjételt
fenemi, hogy az eredmény en legalább
örülhetett volna.

Visszatérve tárgyamhoz, csak ert em-
liten még meg, mikent magam megnyug-
tatására az Akademiától és Museum-
tol utasitást kértem, a csekkel folyó-
relve 1868. Karácsonkor elis indultam.
Az kepeditio már régen előttem utaz-
kelt — mint a t. Akademia emlékez-
ni fog, a és ja posta hajón mindem el.
Singaporeban vele találkozandó. Ut
közben megáltam Adenben, Lélé Arábi-
ában, s artán Ceylon szigeten töltöttem
közel 3 hetet, hol mindenütt jelentő
kény gyüjteményeket szereztem. Artán
Penang szigeten, és Malakkában ál-
lottam meg egy kis időre, a vége Sia-
gaporéba érkeztem, honnét az kepedi-
tivval folytattam az utat Japány.

Igen sok tárgya lévén a mái ü-
lésnek, lehetetlen széljelentenem utazá-
mat, a csekély rendelkezésemre álló
idö alatt, de még ez sem tarolhat
ném elö egyszerüen, hol voltam mind-
denütt 2 évig tartott küldetésem alatt.
Részletes jelentésemet majd annak ide-
jében, — ha a gyüjtemények rendezése
jobban folyamatban leend, nem mu-
lasztandom el beadni; hogy ugyanba-
tásban mindenkinek alkalma legyen
tételeiben is megismerni. Most
csak annyit említek, hogy az kepedi-
tivval Siámban, Cochinchinában,

több Chinai és Japáni Japáni kikötőkbe fordultam meg, hol mindenütt az or-
vájok belsejébe jelentékeny kirándulá-
tokat — tokszor egész utazásokat — tet-
tem, s igen jelentékeny gyüjteményeket
szereztem össze.

Végre türelmem fogkadt nem akar-
tam magamat többé kitenni azon
tokféle kinoknyer bosszantásoknak, mel-
lyek feladatom megvállására irányoz-
tattak, s így 1869. Oktober elején oda
hagytam az expeditiot, s a Minister
ur újra kinyert beleegyezése mellett,
aztán rövid utazásom — Formosa szige-
tet utba ejtve — Khinába és Singa-
poréba, s aztán Borneo, Sumatra, Ja-
va szigeteken, s a Maláji archipela-
gus, s Sunda szigetenger több pont-
ján szerzett össze azon nagy gyüjte-
ményeket, mellyek Museumunk di-
szei leendnek tokáig. Különös tulyt
fektettem Borneora, részint érdekes
typusáru, részint ezéjben ismeretlen ál-
latorszája miatt, s ezért itten közel
5 holnapot töltöttem, s itten szerzett
azon nagy számú Borneoi gyüjtemé-
nyeket, mellyeknek a nagy szigetet e-
zen részét illustráló faunáját tekint-
vén, alig létezik párja a világon.

Bárhol megfordultam, s valu-
mellyik tudom. intézet létezik, tőlem mu-
latságot tartottam el soha felszolítani, hogy a
m. tudom. Akademiával összeköttet-
tébe lépjen. Ily összeköttetés életbe
léptetésére készek is nyilatkozott az
Angol Ázsiai társaság Ceyloni, Hongkongi,

Shanghaëi, és Japáni ága, mellyek mindeggyike önálló folyóiratokat ád ki, már tsak évek ota, s ezen folyóiratok az egyetlen jó kutforrás, honnét azon országok tudományos állását tanulmányozni lehet. Bátor voltúnk tehát a „jánlatba honni, hogy ezen tudományos tár„ sulatokkal a tsere vitsony mielöbb indít„ tathassék meg.

A Bataviai tudós társaság már e száad elsö évei ota ókönyvet és egyéb transactiokat ád ki, s egész Ázsiában a legjelentékenyebb ilynemü egyesület. ~~Sikerült~~ Sikerült ezzel olyaténbéjen hozni öszvekötteté be Akademiánkat, miként neveretett társaság minden eddig megje„ lent nagy fontosságú nyomtatványait küldeni átadta, mellyek száma mindig 100, télben nagy 4-rét kötet. Ezen gyüjtemény a Museumban van, s ot„ tan bármikor átvehetö. Aromban mél„ tóztassanak intézkedni, hogy ezentúl az Akademia kiadványai is mie„ löbb megküldessenek, s hogy a vitsz eretnlen is szakadatlanul beutas„ tassék.

Magánosok sinte több, nagybecsü munkát ajándékoztak az Akademi„ ának, névszerént Overbeck Hongkongi Fökonsulunk, egy legujabban megje„ lent nagy Angol Kinai és Kinai Angol szótárt, mellynek külömben bolti ára 35 font sterling. Ezentúl egy Kinaában megjelent igen nevezetes tudom. folyóirat egész folyamát, kötve.

Dr Schlegel Gusztáv, több tudom. társaságok tagja, s a Hollandi Kolo„ niák fötitkára, saját nagybecsü gyel„

ad 1444
1871

véseti munkáit ajándékozta Akadémiánknak, s ígérte hogy ezentúl is fog nyelvészeti becses könyveket, – különösen Malaji és Khinai nyelvben – küldeni. Bátor voltak indítványba hozni, hogy mindkét urnak köszönet nyilvánítsatnék a titkári hivatal által nagyobbszerü ajándékáért.

Gyüjteményében sok Sánskrit, Páli, Szingál, és Tamil kézirat is van, Talipot-levélbe irva, s több igen szép díszkiállitású példány. Ezek a Könyktatási Minister Ceylonban készíttették, de ugy hiszem, részben legalább – sőtte az Akadémia kézirattárának fognak adatni, minthogy az Akadémia eppen kivánságára készítem meg ezen kéziratokat.

Nem akarván ezuttal részletekbe menni, hogy Kelló tájékozást nyujthassak mégis a tek. Akadémiának küldetésem eredményéről, csupán felolvasom Feigvaldy (igazgató) János Museumi természetelosztályáról ur hivatalos összeirását, melly szerint Kelet ázsiai gyüjteményemből eddigelé a következő példányok érkeztek be a Museumba:

Emlös állat	171.
Csontvár és Koponya	56.
Madár, kitömésre	771.
Madárfészek és tojás	220.
Gyik, kigyó, és tekaszörfele	1362.
Halak	4524.
Rovarok	53,748.
Rovarfészek	17.
Rákfélék faj.	3868.
Pókfele állatok	4100
Csigák és kagylók	16,500.
Korállok	300

Lugárállatok é féregfélék . . 413
Növények, magvak fajz . . 65,000
Ásványok, Kövületek fajz 428
Ércek, pénzek fajz . . . 976
Könyvek, Kéziratok, fajz . 500
Ethnographiai tárgyak . . 2690 ✓

Ezeknél egy egész gyüjtemény a hajó-val, mellyre rakva volt, elsülyedt, — egy másik pedig még Mátrából útban van hazafelé.

Bolldogult Eötvös Miniszter ur igen nagy súlyt fektetett az Ethnographiai gyüjtemé-nyekre, s ezre különös figyelmet is fordí-tottam. A mint hara érkezem Kirán-dulásomból, Miniszter ur engem biro-ttó meg arok rendezésével, felállításával, és sorozásával, — s éppen e napokban feladatomat bevégeztem. Szerencsém van a gyüjtemény rigyuntatott leiró so-rozatát ezennel átadni a t. Akadémi-ának, s igen kérem a t. tagokat, mél-tóztassanak a gyüjteményt mielőbb fe-ményes látogatásukkal megtisztelni.

A természetrajzi gyüjteményekből már jónte igen tok példány látható kiállitva, de bár Fridvaldszky János ur Körül egy éve csaknem Kirándulás ezen gyüjtemény rendezésével foglalkozik, te-gitség és segédeszközök hijjában, legna-gyobb buzgósága mellett is csak lassan haladhat előre, a tárgy roppant toka-ja és sokfélesége miatt.

Ennyiből áll, a mit jelenleg a Kül-detés eredményéről előleg mondani jól-részének találok, — de szerintem a Aka-démia, az én Küldetésemnek nemcsak arra

czélja lehetett, hogy általa tudom. ünnepeink gyűjteményét tökéletesítsem és gazdagítsam; — de egy másik, sokkal fontosabb, mely a magyar tudományosság tekintélyének emelése.

Jól tudjuk, hogy más országok, ily külföldi kutatások és gyűjtések eredményeit, kidolgoztatták, az összes világ tulajdonává tették, s így emelkedett tudományos irodalmuk újabb időkben arra tekintélyre, a melyen valóban áll.

Jól tudjuk, hogy legkörülebbi szomszédaink a Novarra expeditio gyűjteményeit (mely legyen bármily gazdag és becsre — a geológia kivitelével, mennyem körülhetik az ön gyűjteményeinket) szinte feldolgoztatták, s fényes kiállításában közré is tették.

A mi feladatunk szerintem nem lehet kevesebb, mint éppen ez; hazai szakfiaink közt ki kell oktatni a gyűjteményünk számos értékeit, s aztán kiadni nyomtatásban, s így végre valahára elérhetjük mi is azt, hogy a mi vett világ előtt ismerni kezdjük tekintélyeket, a honnan vett termé- szetrajzi irodalmi téren.

Nem szándokom ezúttal bővebb részletekkel előlépni; csak tiszte- letteljesen indítványozni bátorkodom, hogy a k. Akademia magához méltó- tassék elvben az ajánlatot, s nevez- zen ki mielőbb kebeléből egy bizottmányt, mely részletes terveket dolgozzon ki arról, hogyan lehetne ezen kelet-szibériai gyűj- teményt saját hazai tudom. erők által feldolgoztatni, s mino költséggel rendelkez- hetnénk; hogy azok aztán, mint egy összes egész tudományos képviselőségünk mélto- ságához képest illő kiadásban megjelen- hetnének.

Tisztelettel [illegible]

Szily K.

Véleményes jelentés

a Mathematika körébe számított magyar munkákról, melyek az 1864–1869 időszakban megjelenvén, az akadémiai nagy- és másodjutalomra pályázhatnak.

A m. tud. Akademia III osztálya által véleményadás végett kiküldött bizottság az 1864–1869 időszakban megjelent, számított magyar munkákat, lelkiismeretesen, egybegyűjtvén és megbírálván, ~~a nagy és másodjutalomra~~ érdemeseknek találta ~~jutalomra~~ a következőket [általában]

~~A Könyvek fenntartásáról, irta~~ Hieronymi Károly: A könyvek fenntartásáról, Pest 1868.

2.) Kovács Istvan: Földmérés, mérnöki használatra, különös tekintettel hazai viszonyainkra. XVI tábla. Pest 1869.

3.) Péch Antal: Az ívezek elkészítésének elvei és gyakorlati szabályai. Pest 1869.

4.) Petzval Ottó: Felsőbb mennyiségtan, két kötetben. I része: Különbségi hányalat; II része: egészleti hányalat. Pest 1867–1868.

5.) Vész János Armin: A legkisebb négyzetek elmélete és bevezetésül a valószínűségi hányalat elemei. Pest 1869.

6.) Zsigmondy Vilmos: Bányászat, kivált tekintettel a kőszéni bányászatra. Pest 1865.

A kiküldött bizottság, a jutalomra általában érdemeseknek ítélte — 6 munka jellemzését, a következőkben terjeszti elő:

Hieronymi Károly munkája: "A közutak fenntartásáról," ~~tudományos nézve~~ alapos monographia a közútépítési ügy azon részéről, melynél fogva a közút más szerkezetektől különbözik. Akon nagyszámú épületektől és hídaktól, melyek a közútépítés dolgában Franczia-országban létet, inductive lehozza azon tapasztalati törvényeket, melyek közül a közútépítés lényege forog, s így a közútépítés szakát tudományos alapra állítva a körülmények más nemzet szakirodalmának szempontjából nézve is a tudomány előhaladásának jelentségét közli. Mint kiséret mű a másod-

1445
1871

jutalomra (általában) érdemes.

Krupár István Földmértana az első magyar kézikönyv, mely a gyakorlati méltant kimerítőleg tár-gyalja. Irodalmunkban úttörő munka, mely kemesak hogy a tudomány színvonalán áll, hanem sok tekintetben előbbre is viszi a tudományt. Gyakorlati haszna jelen-leg és kézzel fogható. A nagyjutalomra érdemes.

Póth Antal (munkája) „A erdők elöléptetésének elvei és gyakorlati fontossága" nevezetű jeles, a meggyeiro-dalomban mely, úgy szólván, teljes hiányában van a hiányzók munkálatok sorába oly munkával lépett fel, mely bármely irodalomban is tiszteletre fogadtatott volna. ~~Kerpely~~ Ritzinger hasonlatlanul terjedelmes művét ~~szintén~~ is túl-haladja abban a tekintetben, hogy Ritzinger ~~tévedett~~ számos elvét, mely hibásnak találtatott, ~~tévedett~~ új-jal és helyesebbel pótolja. A mellékelt táblák oly tökéletesek, hogy az ilyen gépek és készülékek szerkesztésénél bizonyára tekintetbe vétetni fognak.

Pethyl Ottó Felsőbb mennyiségtana irodalmunkban ~~irányadó~~ hiányos hézagot nem pótol ugyan, minthogy a tudomány ~~jelenlegi~~ ~~állásánál~~ ~~fogva~~ ~~kevesebb~~ ~~figyelemre~~, mint egy más, ~~ez~~ ~~szintén~~ ~~érdemes~~ ~~volna~~ ~~több~~ ~~figyelemre~~ ~~méltó~~ ~~volna~~ ~~mint~~ ~~egy~~ ~~más~~ ~~hasonló~~ ~~czélokra~~ ~~szánt~~ ~~magyar~~ ~~tankönyvben~~ ~~már~~ ~~régóta~~ ~~kívánatos~~ ~~volt~~ ~~megjelenni~~ ~~volna

Etzigmondy Vilmos Bányatanai kizárólag
a köfejtbányászatra vonatkozik, s ennek is csak
egyik részét a tudalást és fúrásokat tárgyalja.
Különben, bár befejezetlen mű, kiváló s minden
irodalomban kedvezően fogadtatott volna. Péch
művével fenntéklétva, a második jutalomra érdemes.
A nagy jutalomra érdemesnek találta három pályatársa
mű közül az első Kelló, t. i. Krusper és Péché
a magas színvonalon álló, s a tudományt legalább
részben előbbre is vivő; a harmadik, t. i. Pokorny
felsőbb mennyiségtana sem élénken érzett hézagot
nem jótol a magyar irodalomban, sem a tudo-
mányt nem visz előbbre. Ezen körülmények
kiindulásával a kérdéses tárgyak körül forogtak,
hogy a két elsőbb említett mű közül melyiknek
ítéltessék oda az első, s melyiknek a második
jutalom. Tekintetbe véve azt, hogy Krusper Föld-
mértana, mint tárgyánál fogva, tovább élő. Teggyűlő tudomá-
sebben érzett hézagot pótol az irodalomban s nyos bevi
hogy gyakorlati haszna is sokkal nagyobb körre mellett
terjed, miatt a második
a kitűzött bíróság f. évi május hó 11-én
tartott ülésén egyhangúlag abban állapodott meg, hogy
a nagyjutalmat Földmértanának,
Krusper Istvánn
a második jutalmat
Péch Antal: Ajánlatának munkájának
ajánlja odaitéltetni.
Az említett hat kiválóbb művön kívül
még figyelemre és dicséretre méltónak találta
a következő műveket:
Abel Károly „Mértan a középtanodák számára" Pest 1868.
Corsan-Averdano Gábor: „Síkmértan és Elemi földmértan Pest 1867
Kápolnai István: Magyarország hadászati vázlata, tekintve vagy
éttekintetből jövő támadás elleni. 1866.
Kommerovich Sándor: Az elméleti elemi mértan tankönyve Pest 1868.

4ik értekezleti nagygyűlés

2/ 1871 Május 13.

§ az irodalom. Történet ér. körében Lerje betűvel

Végül a bizottság felszólította Szily Kálmánt 1. tagot, hogy a könyvtár az 1864-1868 iki időszak idevágó termékeiről egy retrospectiv áttekintést.

Jelt 1871 i Május 11

Szily

(1-ső szám.)

A

Az akadémiai nagyjutalom
és a Marczibányi-jutalomra 1872
-ben arra tudományos munkák
tarthatnak igényt, melyek az
1866-1871-ki időszak alatt a
társadalmi tudományok köré-
ben megjelentek: a II Osztály van
hivatva erre jutalmak oda-ité-
lése tárgyában javaslatot tenni:

Az érintett munkák közöt első
sorban kétkö" ronta magára az
Osztály figyelmét. Ak egyik
Wenzel Gusztáv „Egyetemes euró-
pai jogtörténete" (Pest 1869.
II kiadás 1870) és Kelen Károly
„Harcáné és Neje" címü mü-ve.
(Pest 1871).

Amaz a jogeszmének és az
egyes európai államokban megál-
lapodott jogrendszereknek terme-
szetét földeríti, a különböző"
korszakokban különböző"leg fej-
lödött jogállapotok sajátszerüs-
geit föltünteti, megtörve az
utat, melyen hazai jogéletünk-
nek az összes polgárisult világ
jogfogalmaival való öszefüggése
valamint a másuk meghonosult
jogintézményektől eltérő" nemzeti
alakulásunknak Különválása
biztosan kitetsető. Ekkenő becses

1446

1871

vezérfonalt szolgáltas, ~~egyúttal~~
a jogtörténeti irány bővebb kifej-
lését és az összehasonlító jog-
tudomány sikeresb kimüvelését.
Végre kiemelendő azon dús
költészeti és irodalmi kincset is,
melyet az összes joganyag megvi-
lágításán összehalmoztak.

Kelet(nek) munkája hasonlag
mintánál tekintheto" irodalmunk
egy más terén. A rendelkezésre
álló hivatalos statisztikai a-
datok segélyével ~~irodalmi~~ ~~nem~~
megvilágitja a magyar biroda-
lom földe és népében rejto" ter-
melési tényezoket, az állami és
társadalmi szervezetünkben mu-
tatkozó hiányokat, magán és
közéletünk minden terén muta-
kozó visszás állapotokat. Az elo-
adás modora kedvezové teszi, hogy
azt a nagy müvelt közönség is
haszonnal használhassa, mi-
után a statisztikai adatok és a ko-
vetkeztetések kimutatások olyk~~é~~t
vannak földolgozva, hogy köz-
érdekuségek tetteni képesek.
A mellékelt táblázatok pedig,
melyek az egyes társadalmi
viszonyok illustrációjára szolgál-
nak, (akár tekintve) conceptiójuk
genialitását, ~~akar~~ ez nemleges
combinátióit, akár fáradtságot,
kat, bármely külföldi mun-
kánál is dicsére szolgálnának.

munk
fogla
modal
a ke
és
tatni
A
oszta
alko
müve
azon
hogy
mani
kann
állam
pozo
köz
magyar
képe
kanen
is, n
világ
a ko
sület

†szerencsésen

†tobbiekre

(A II Osztály, hogy e kéz
munka egyaránt kiváló helyet
foglal ~~kéz~~ el tudományos
irodalmunkban: a nagyszalmas
a kéz neszó Wenzel Gusztáv
és Keleti Károly közlik megon,
ismi javasolja.)

A Marczibányi-szalmas az
Osztály Hajnik Imre „Magyar
alkotmány- és jogtörténet" címü
művét (Pest 1870) ajánlja; Főleg
nem előnyös tulajdona ennek,
hogy történeti kutfőink és ok
mánygyüjteményeink alapos
tanulmányozását a külföldi
állami viszonyok és jogállo
pont figyelmes észlelésével össze
köti; és így nemcsak a ma
gyar alkotmány fejlődését
képes nyomról nyomra kisérni;
hanem kimutatja azon hatás
is, melyet e fejlődésre a nagy
világtörténelmi események és
a szomszéd népek gyakoroltak.

(Pesten a II Osztály 1872 május 22-ikén tartott
üléséből

Frank Vilmos
hely. osztálytitkár.)

A

(70.
1872)

(Tisztelt Főtitkár ur!)

((Az I osztály f. hó 23-kán tartott értekezleti ülésében a Marczibányi-féle nyelvtudományi pályázat tárgyában a következő határozat hozatott.

B. † Az 1872/2-diki Marczibányi-pályázat a megelőző évek tekintetében elegendő" tárgyalás nyujtott. Mind a két versenyző pályamű egészben véve helyes nézetben tárgyalja az idegen szóalkotmányok és a szabályos nyelvújítás kitűnően kérdését s mindegyik dicséretes szorgalmú dolgozatnak mondható. Az I. számu Grimm-ből vett jellegű pályamunka a kérdés minden oldalról való vizsgálata, részletekbe való megvizsgálása, a bőv" lásokat s világításokat feltüntető példák nagy száma által tünik ki; de vannak lényegbe vágó tévedései is. A II számu Berzsenyi-jeligés pályamű önálló felfogás s főleg a helyes elvek tekintetében múlja felül némileg pályatársát. Minél fogva a bíráló többsége véleményének alapján a jutalmat a II számu pályaműnek ítélteti, kiadását is ajánlja; az I számu pedig dicséretnek s tiszteletdíj mellett szívesen kiadandónak határozta.

I. az I. osztály ajánlatára

(Pest 1872 Május 23.)

(Gyulai Pál
osztálytitkár)

1447
1871

(69
1872.)

(Tisztelt Főtitkár Úr!)

((Az I-sö" osztály f. hó 22-én tartott üléséből az 1871-iki Sámuel-
díjra nézve a következőt terjeszti a nagy gyülés elébe.))

C + Az 1871-re szóló Sámuel-díj az azon évben megjelent nyelv-
tudományi értekezések közül Budenz József r.t. „A denomi-
nativ igék az ugor nyelvekben" (Magy. Nyelvt. Közl. X. Kötete 1872.)
az I. Osztály gyülésére „czimü értekezésének itéltetett, mint a mely a magyar -l
és -z denominativ igeképzők jelentését számos példa alap-
ján kutatja s azokat egyszersmind összehasonlitja az
ugor nyelvek hasonló igeképzőivel, tehát kiterjeszkedik a
fian és lap. továbbá a mordvin és cseremisz, a zürjen
és votják, végre az osztják és vogul nyelvekre s igy nyelv-
tudományunk egyik nevezetes és homályos kérdését ala-
pos tudománynyal és éles észszel világositja meg.

Pest, május 23. 1872.

Gyulai Pál
osztálytitkár

1448
1871

C.

(66/1872.)

Tisztelt Főtitkár Úr!

(Az I-ső osztály f. hó 22-én tartott értekezleti ülésében a Kádasdy-pá-
lyázatra nézve a következő terjesztetik fel a nagy gyűléshez.)

D + Az 187½ Kádasdy-jutalomért két pályamű versenyzett. Az I-ső
sz. „Egy lovag szerelme" ximűnek meséje érdektelen, hosszu leirásai-
ban semmi plasticitas, személyeiben semmi jellemzetes, a katasztróf-
jának tragikuma (rideg) bántólag igazságtalan. Inkább csak technikája
érdemel némi figyelmet, de ez is (nyers) keresett és ixléstelen. Versei,
se zeng, csörög, csattog és peng s a dagály és puszta hangjáték
majdnem élvezhetlenné teszik. A II-ik számuhoz, mely
„Világos" xim alatt alak és tartalom nélküli verseket hal-
moz össze, komoly szó alig férhet. Szerző 800 hasában mintegy
25,000 sorban Dugonics Etelkáját akarja feldolgozni, a tol-
tói szellemnek egyetlen, bár futó, csillama nélkül.

Az I. osztály nélkülözve alapján

~Mindezeknél fogva a jutalom ki nem adása határoztatott.

(Kelt Pesten május 23. 1871.

Gyulai Pál
osztálytitkár

1449
1871

D

71
1872.

Tisztelt Főtitkár Úr!

Az I-ső osztály f. hó 23-án tartott értekezleti üléséből a Fekésházy-fé" le jutalomra nézve a következő terjesztetik föl az összes üléshez.

+ Ejutalomra minden ötödik évben a hazában divatozó bár" mely nyelven (a magyaron kivül) irt oly munkák pályáznak, melyek a magyar nyelv és irodalom megismertetését elő" mozditják. Az 1867-1871 évkörben megjelent ily munkák között legelső helyet foglalnak el a következők:

I. A magyar német és tót nyelv szótára.

Készitette Loos József, beszterczebányai állami főgymna" sium tanár. Két köt. Pest 1869.

II. Gramatica Limbei Magiare pentru clasile gimnasiali inferiori, precum si pentru privati de Octaviu Baritiu. Clu" siu, 1869. Továbbá ugyanazon szerzőtől mintegy az előbbi munka kiegészitéseül. Magyar román zsebszótár, tanodai és magánhasználatra. Irta Baritiu Octav. Kolozsvár, 1870.

Mindkét mü megfelel az alapitvány pontjaiban meghatározott czélnak s ezért az osztály örömest részesitené a Fekésházy-juta" lomban mind két művet, de miután az alapitványi szabály" zat értelmében ez nem lehetséges, a jutalom Loos József magyar-német tót szótárának itéltetett, mely mind terjedelménél, mind tudományos értékénél fogva felülmulja társát. Azonban Baritiu nyelvtana és szótára is dicsérettel kitüntendőnek hatá" roztatott.

Akadémia ov. I. fajának

Pest május 23. 1871.

Gyulai Pál
osztályelnök

1450
1871

(2 ívén.)

F.

+ A Szt-Kayalapítványból ki„
tűzött arra pályahirdetésre, mely
a házasságból eredő" vagyoni
jogviszonyok s a gyámság ki„
fejtései kívánta, egy pálya„
mű" élesvén be, a bíralók az
egyhangulag a jutalomra és
kinyomatásra érdemesnek íté„
lik. Mes bár[a] a hazai jog„
szerűségbe nem feltétlen kellő
súlyt, oloskodó része arányta[lan]
szóval, irálya és előadása nem
elég gondos, kifejezései gyakran
hibásak, ~~nagyi~~ [t]anulmányait
nevezetes irodalmi apparatussal
alapítva, az anyag áttekintő„
ában dicséretes szorgalmat, fel„
dolgozásában komoly szándé„
nyos szellemet ~~tüntet~~ [m]utat, a„
latai eredeti fölfogását és rend„
szer logikai szerkezetét tüntet[i]„
miután fogva a dolgozat a tör[vény]„
hozásra [k]ívánó becsecsel bír[and].

Az osztály emelkedését ajánlja,
hogy a jutalom e pályamunká„
nak kiadassék, s az kinyomat„
tassék. Úgy azonban, hogy ~~azon~~„
mielőtt sajtó alá adatnék, szer„
ző" átjavítva és a nem minden„
kövezetesen használt műki„
fejezésekbe egyöntetűség hozzon.

az ezen jogviszonyok
nyi rendezése tárgyá„
ban kidolgozza

s e kérdések tárgya„
latához

s egyrészről

s másrészről

Pesten a II Osztálynak 1872 május 22-én tartott
osztálygyűléséből.

Frankl Vilmos
kely. osztálytitkár.

1451/1871

Bírálata
a Lorove-alapítványra beérkezett „Magyarországi és külföldi iskoláztatás a XVI.-ik században." című pályamunkáról:

Szerzőnek az „Előszó"-ban tett ajánlkozása, hogy ha munkája a bírálók által elfogadtatnék, része némi hiányokat kipótolni, arra mutat, hogy művének önmaga is érezte gyenge voltát. Én is olyannak találtam.

Nem akadtam fel rajta, hogy az első részben gyengén van a katholikus tanügy felmutatva. Tárgy bősége ide nem tartozik, mert a mohácsi vész a tanintézetek legerősb támaszait, a főpapokat, a tőrök foglalási pedig és az elsajdult protestantismus a volt iskolákat elsenvedé: ami tartom mindazáltal, hogy ugy az egész nincs a györi iskolákról gondosabb utánjárás több részletes találó volna, a szombathelyi pedig (Toldy: Az ujkori magyar nemzeti irodalom története. I. köt. Pest, 1853. 19. l.) szerző nem is említi.

Szintoly fontosnak vagy még fontosabbnak tartom ki ugyanazon részben a protestans tanügy tárgyalása azon korból, midőn nem volt gyülekezet elemi iskola nélkül (sőt egy ágában sincs kétségbevonni, hogy ezekben szerző nézetei általuga öszve), melyben külön tanító, szegényebb gyülekezetben maga a pap, vezetett; — midőn a falusi elemi iskolák legnagyobb részében is külföldi egyetemeken anyira kiképzett festiek tanítóskodtak, hogy (mint nyomtatásban is megjelent és igy szerző által is használt kéziratok közt pár adat található) elmeműveikkel a fajnak is foglalhatnak, később pedig papi, esperesi, sőt superintendensi hivatalokra emelkedtek, mint pld. a szolnai szinodon 1610.-ben superintendensekké választott Lányi Elias és fiul Sámuel falusi elemi iskolában lépek nyilvános pályára. Haga szerző idéz. a 132. l., hogy a XVI. század 78. éve alatt összesen 1013 magyar tanuló neve található csak a wittenbergi egyetem évkönyveiben, a kik, leszámitva néhány főurfi s nemes család fiait, mindannyian egyházi pályára készültek s mivel azonnal papi polcra nem lehettek, nagy részök a falusi elemi iskolai választói működése terére.

E tanférfiak, mint szerző is említi, a XVI. században nyilvános vitatkozásokban gyakorolták növendékeiket. A vitatételeket, közmondás szerint, ércbetűkbe (melyek többnyire nyomtatva is megjelentek) foglalva, magok a tanárok, nem egyszer a tehetősebb tanulók irták és tanulók osztották vagy vették. Ily értekezés tehetne volna munkáját a szerző, ha ezt részletesen kifejtvén, felmutatásával azon tárgyaknak, melyek ily vitatkozások anyagát képezték s feltünteté volna az eszméket, melyek akkoron foglalkoztatták az elméket. Igaz, mindez inkább az irodalomtörténet feladata, de még sem áll, igényteken nézetem szerint, a tanügytől annyira távol, hogy hallgatással mellőzlető volna. A szerző által felhozott egyfár példa is nézetem mellett szól.

Szerző előszámlálja a protestans nagyobb iskolákat, de hiányosan! Fölemlíti ugyan 59. l. a kőszegit, 63. l. a rozsnyait, 76. l. a szelőcsei, sz. keresztfi falusi elemi iskolákat, miket, mint említém, minden gyülekezetben voltak: de a cseregi-, görgei-, nagyfalusi-, skolicsnai, szenicsnai, erdődi, szikszói, komáromi, losonci, lévai, györi, sárvári, szegedi, kecskeméti, kőrösi, gönci, miskolci, rimaszombati, beregszászi, marmarossigeti (Toldy: i. m. 26—27. l.), szatmári (Barabás Gábor: Szatmár-Németi monographiája, Pest, 1861.) nagyobb iskolákról s gymnasiumokról, melyek a XVI. században már léteztek, mitsem tud. Ezek számát még többre emelhető vala, ha jobban megnézi az általa is kutfőül használt Lampe munkájának 571., 576.,

1152/1871

588., 589., 609., 618., 629. lapjait. És azok közül is, a melyeket fölemlít, három ról ról pár szót szólnom kell! A pozsonyi líc sorban, a Sztrokay négyben ismerem, ho lost emeről Füllner Károlyéval 1857.-ben kiadott monographiájából sokkal többet tudunk. A tanárok puszta nevei még nem nagyon világítják meg valamely iskola multját, virágzását vagy pangását s egyházi- és társadalomra befolyását. De a tanárokat illetőleg is a XVI. századból többet ismerünk már, mint a következő századiakról találunk. Így Besztercebánya, Eperjes, Kassa, Kis-Szeben, Rozsahegy, Selmecz, Trencsin, Zólyomnak) szerzőinél több XVI. századi tanárait ismerjük Horányi Viktor „Beiträge zur Geschichte evang. Gemeinden in Ungarn" Pest, 1862. czimü munkájából, „Monumenta evangelicorum aug. conf. in Hung. historica" III. köt. Pest, 1865. és Révai „Gymnasiologia" czimü terjedelmes kéziratú munkájából, az illető czikkek alatt.

És Károly tanárnak van elferdítve a neve! Ez ugyan hajlandó vagyok a leírónak tulajdonítani: de midőn a szöveg pámos helyén látható a szerző javító kezére, ezt a nevet körül alig egyszernél nem ismerem épen. Versfaragásáról levén szó, nincs egy zárjelben említsem, hogy a „Tanalom"-ban Hajnóczi, a szöveg 59. l. pedig Hajnóczi közleget s tanitványait Csorgányi Sámuelt említi a szerző. Gyanúsnak tetszvén a község neve, felütöttem az idézett kútfőt s úgy találtam, hogy szerző Hajnóczra vagy Hajnóczka nem egyéb Hajnikánál, Zólyommegye egyszerü falujánál.

Nincsenek-e még hibás adatok is? B. lapon Lanyera kivadozva 1556.-ki közlegi reformatus lelkész van említve, kinek az ugyanazon kútfő szerint Löcsén 1566.-ban tanárok. — 56. l. Laczius János bicsei tanárnál állitja, hogy a kútfőben, melyre hivatkozik (Bartholomaeides: Memoriae st. 82. l.) szó sincs bicsei, hanem van birói tanácskodásról. — 61. l. Késmárki Gyulai János 1570. körül tanárkodnék s Löcsről költözött oda, a 65. l. pedig 1585 1586. körül, és igy 56. év mulva viselne Löcsén tanári hivatalt.

Ugyanazon rétegben lakónak látszik Erdély tanügyének is XVI. századi képe, pedig ehez nézve több adatot találhatni Szilágyi Sándornak: „Erdélyország története" első kötetében (Pest, 1866.) és Szarvady Károlynak: „A gyulafehérvár-nagyenyedi fejedelem-főtanoda története" czimü munkájában (Nagy-Enyed 1863.). Szerzőnk 98. l. ir ugyan egy keveset az unitariusok kolozsvári iskolájáról is, de enyedi, marosvásárhelyi, óvárbai, radnóti, szentegyházbeli, kisvárdai iskoláiról (Toldy i. m. 29. l.) nincsen szó.

Károly, igénytelen nézetem szerint, a munkának az is, hogy a több kútfeleben tanügyének akár kedvező, akár kedvezőtlen voltáról egy szóval sem emlékezik, minden helyben egy árva szóval sem emlékezik, ámbár megvallom, hogy e tekintetben szerzőnk nagyon is tőrésben ülni kellett volna járnia, de annál nagyobb érdem is lett volna legalább néhány vonás felmutatása.

A munka mágoltabb részéről kevés mondanivalóm közül csak azt az egyet emlitem, hogy kivánatos volt volna, ha szerző fejtegeti azon kérdést: külföldi iskolák, tanárok előnyére vált-e vagy hátrányára nemzetiségünknek? mi pár évtized előtt visszásnak is volt.

A kiemelhető hiányok- s kifejtésre igénytelen nézeteimnél fogva én a pályaművet szerzőnek kiadandónak nem vélem.

Fabó András

A „Gozon pályadíjra beérkezett Olasz és Külföldi iskolázatlan a XII században" című pályamunkának bírálata.

Alólirott a neki bírálatra kiadott ezen pályamüvet a kitüzött pályá. zatnak általában megfelelőnek tartja. Sőt azt mint önerőből jelenséget üdvözli és kiemelendőnek vél: a mennyire ereje a kérdést helyesen felfogva, azt megfelelőleg tárgyalja; annak részleteit tö" adatokkal megvilágítja, a kutfőkről merített nagyobbára sorozatosan felhasználja; sőt ezen felül számos eddig kiadatlan új, levéltári s kézirati forrásra" kiterjeszkedett fel és e szerint a tárgyat ismertelen(?) adatokat gazdagított.

Szépen mind a mellett alig tehet kételkedni arra, hogy az irányban tovább alkalmi munkálat ezen anyagot még nem meríti ki teljesen; sőt hogy még a már kiadott kútfőkben is még elég bővebbi való marad hátra. kiadatlan adat pedig, még nagy mennyiségben lesz feltalálható; — de valamint ezt a szerző pályamüve előtanulmányában sikeresnek, a kiadásnál még pótolni igéri, — minthogy az idő rövidsége miatt mind felhasználni most hanyagolva nem volt módjában; úgy az elhanyagolt, többé kevésbbé jelentékeny iskolahelyek és tanárok nevei is könnyen beillesztheték lesznek.

A mi benn kifejtett ily egyes részletek, valamint egyéb mulasztások s hibás elmevétetek, (melyek egy részét a pályanyertes fülkhatár idönek s más részét, mint talán a hibás leírásnak is betudhatók), kiigazítása és pótlása a munka kiadásánál is könnyen eszközölhető".

1453
1871

Ilyen például elvi tekintetre felöltö-
ztek vagyunk kibúvó leírnunk:
Saenobores helyett Saeni Bures
Sakaniera Mátéi helyett Schaniera
Hajnóczi Bajnóczi v Salán Hajnik helyes
s a t. felse fraenmal prothetőek. De me-
lyek könnyen kiigazíthatók a stb
szókat kutfők mint Lampe vagy
Schönkönyv önmaltáinak mint Földy
Irodalom történetével kezében. —

Ezen kívül bibák vagy hiányok
mellett, melyek nevendéken még nehány
iskola elhanyagzását is érzetlik, — na-
gyobb kifogás alá esnek a műszó-
fogyatkozás is, hogy felsorolva az ille-
tő iskolákat, s leírva azok külső alaku-
lása történetét, megnevezve tanárnáikat,
s itt ott a tanulókat is, kevés kivétel
iskolák tanulmányait s csak kevéssé érinti ezen
az illető tanárgyak, azok rendszerei
könyvei, s általában az iskola külső tör-
ténete mellett, belső történetének is tagla-
lása s előadása.

Sehol nyugtam, hogy a szerző ért a pa-
lyakérdés értelmében, mely az iskolázástól
kívánja czupán előadási, nem darabolta
szükségeinek. Valamiudhogy másról
s bíráló azt is elismeri, hogy ezért nem a legtöbb
iskolánál s tanárnál az adatok teljes hiá-
nyában előadni a pályázásra nincs mód
lehetetlen volt.] Minda mellett a főbb tan-
iskolák tanárgyai felsorolásánál,
történetében ott volna (talán mégis bővebben is utalni
arra, hogy mily tárgyak, mily rendszer-ben
mint vagy minőben adattak elő. A kö-
nélkülözhetlen adatok e részben a hazai föld bővebb nyomok által még nagyob-
bára fiunkén feldeníthetők. Valamint
e körből fennmaradt egyéb tankönyv
is, péld Endrői nyelvtana stb, itt
volna megemlítendő; mi által tanúlva
a tárgy jelentékenységét s érdekét nevelnek
den nyerne tudományos s irodalom-
történeti tekintetben. Mely e nélkül nagyob-

] Mig ellenben ott hol az adatok engedték ezt is tüzetesben tárgyalta

] a többi iskolákban szerek különféle osztályai-ban

kára műszép nagyobbára csupán {Iskola / hely} és {lanári, / Berenyinéi} tovatűnő kép.

Mind a mellett azonban e pályamun-
ka oly sok becsest nyujt, nemcsak érde-
kesen állitva egybe az eddig felhozott ösme-
retes adatokat, hanem azokat uj adatokkal is, mint emlitém,
folemesen bővitve s gyarapitva, valamint
az egész tárgyat szemfrecsen, könnyen
áttekinthető beosztásával, célszerűen,
s a mai irodalomtörténet színvonalára
emelkedett felfogással előadva, — hogy
az irodalmunkra nézve mélyen nyerendő
nek tekinthető.

Minél fogva a pályainat tanárjának
a pálya dijat oda itélendőnek, valamint a mun-
kját kiadandónak vélem. Azon kikötés
sel, hogy a kiadás előtt munkája hiányait
a fentebb jelzett irányban kijavitva s pótol
ja. Ő különösen még azon oéplakkal is
kibővitse, melyeket munkálata előjavá
ban akkor szükségesnek itélt. —

Pest April 30. 1871

Ipolyi Arnold
m. a. r. t. m. titkár

1871

A M. T. Akadémia által
alkotmányi bírálatra kiadott

Róma története

a nyugati birodalom elenyészéig

című", I. szám, „Die römische

Geschichte ist ein Grosses Industrie-

werk sat. Schweyler jelmondatú

Hölgy-pályamű:

Ötlemenyem

szerint a pályázat által kitűzött

célnak, ha nem minden, egy

tekintetben a legtöbb tekintet-

ben megfelel.

A pályázat egyik

tényezőjének feltétele „Követ": hogy

a magyar művelt közönségnek

a tudomány mai színvonalán

álló alapos, de egyszersmind érde-

kesen irott olvasmányt („meg-

határozott rövid terjedelemben nyújt-

son. —

Ezen feladatnak a „szerző" egy

részt minőségét az által igyekezett

megfelelni, hogy a római történet

legvitatottabb részleteit, eseményeit

és mozzanatait részletesb tárgyalás,

kebb elbeszéléssel s előadásban, minden

kiáradozó ragyogtatásokkal tünte-

tő el"; melyekkel azonban azért

a történelmi folytonosság és pra-

matismus kívánalmi szemét

a közbeeső" jelentőbb események

és történetek összefonlabb s rö-

videbb előadásával, mindenütt

helyesen igyekezik összefűzni.

Nevezetesen különös súlyt

fektet azon részletekre is, melyek

ben a római alkotmány törté-

neti kifejlődését adja elő". E rész,

1454
1871

[illegible] [illegible] [illegible] [

más részt, mint az történelmi
vehető, azáltal, hol egyes nevezetesebb eseményeket és tényeket classicus előállításai s az ezekre vonatkozó nemzeti mondatok, „kitünő“ elemzésével s emlékezetes“ erővel fognak.

Mindenek előtt azonban a magyar történelmi ének tanulmányozása (lebeg benne az írói való előtt.

A tárgyas előadás könnyü“ gördülékeny, a styl történelmi emelkedett, hangulatteljes“ élénkséggel bír. A jelentkezők a megkívánt árnyalás által ötet ötet önkénytelen kiemelkednek, mintegy teljes élet képeket állítanak elő“. —

Minden tanuságja, hogy a szerző tehetsége nem csak jól is“ kolcsott, tehetség de nyilvánulni gyakorlott tehetség is

Részletesebb tárgyalásba bocsátkozásról nem tartottam szükségesnek értekezésem, mint“ tán bírálói tanácsom egy is fog szerzőnk tehetségén, erő azonban mutatkozik mutatkozik illedékesebben fogják értekezni. Az irálybani apróbb fogyatkozásokat a kiadás előtti ismételt gondosabb átnézés könnyen ki fogja javíthatni.

Mindezek tekintetbe vételével ajánlom szerzőnket a tudós nyilvánosnak, hogy a tokáj megfelelő“ megoldás nélkül mondott pályakérdés végre e pálya mü által szerencsés megoldást nyert, melynek arát a pályadíjat kiadhatónak vélem.

Pest. Novemb 22. 850

Tolnai Károly Akademiai Tag.

Hétfőpályamű

Bécsnai Főtéren

I. sz.

Kiállítás

Wolzidomolzlol

(3 szám.)

A Hölgyalapítványból kitűzött Kortani (chronologiai) pályakérdésre két pályamunka érkezett be.

A három bíráló egyértelmű nyilatkozata szerint, bár a két mű közül a kitűzött feladatnak teljesen egyik sem felel meg, mindkettő irodalmunkra nézve valódi nyereségnek tekintendő.

Az I számú (Jeligéje „In examine litterarum debet attendi materiae dictum litterarum" Verbőczy) túlnyomólag a magyar középkori Kortan kérdéseit könyvei, a nemmagyar tárgyakat röviden tárgyalja, sőt részletes mellőzési időszámítási szabályai nem mindig a legegyszerűbbek s az ujabb tabellák nélküli számításokat nem ismeri. Minden határozat időszámítási tapasztalásokra tör, mérlegelve előnyeit és hátrányait, nagyrészt eddig ismeretlen, naptári földolgozása által oly fényt vet, hogy általa az eddig ugynevezett teljesen elhanyagolt magyar Kortan egyszer mindenkorra megalapítva van. Végre a naptári ranokat és kritikai vizsgálódásai korát ismertető jegyeinek által a hazai történetirodalmi tényleges gyarapodást nyert. Mig ellenben hiányai és hézagai könnyen lesznek pótolhatók.

A II számú pályamunka (Jeligéje: „Nem fényleni hanem hasznára akarok művemmel") mikáll egyetemes Kortan, a nemmagyar chronologiára nagyobb gondot fordit és az ujabb időszámítási szabályokat is jobban ismeri, mint az előbbi. De a specialis hazai

Legi

1155
1871 :-

történeti szempontot úgyszólván tel-
jesen elhanyagolja, minélfogva a
magyar történetiró szükségleteinek
és a pályakérdés igényeinek meg
nem felel.

A három bíráló közöl az egyik
mindkét pályaművet egyaránt e-
lemesnek találja a jutalomra.
A két másik bíráló pedig hara-
szthan az I számúnak ajánlja
a jutalmat odaitélésre, mintha
az a pályakérdés követeléseit
jobban kielégíti és sok tekintetben
történetkutatásunkra megbecsül-
hetlen értékkel bir. Mindazáltal
ezen két bíráló is dicséretet kiemel
a II számú pályamű többféle
előnyeit és úgy vélekedik, hogy
kinyomatása hazai irodalmunkra
kétségen nyereség lenne.

Az Osztály elfogadván a bírá-
lók többségének javaslatát a
jutalmat az I számú pálya-
munkának ajánlja itéletni.
Ugy azonban, hogy mielőtt sajtó
alá adatnék kiányait, a bírálók
egyikének részletes fejtegetései
alapján kipótolja és a befeje-
zetlen 41-ik ivnak kiegészítse.
A II számú pályaművet pedig
dicsérettel megemlíttetni java-
solja, ~~akajtatni~~ hogy az ~~akár~~
~~ő~~ valamintan
~~kiadás~~ ~~vállalkozóval~~ minden
napvilágra kárthan.

Pesten a II osztályunak 1872 május 22 tartott
üléséből

Frankl Vilmos
kely. osztálytitkár.

A „Róma története" című pályamű, melynek jelige: je: Die römische Geschichte ist ein grosser Inductionsbeweis" etc. a „Bevezetés"-ben Italia földrajzi viszonyait s őslakosait ismerteti meg rövidebben, azután három főszakaszban Róma s a római nép történetét tárgyalja. „Szerző" az „Előszó"-ban ekképp nyilatkozik: „Róma története megírásánál... oda törekedem, hogy a magyar művelő közönségnek a tudomány mai színvonalán megülő, alapos, de egyúttal érdekesen vonzó olvasmányt nyújtsak. Ehhez képest a mű terjedelmét illetőleg is meg voltam némileg kötve, a római történet jelentősb részleteit kidomborodó csoportozatokban okvetlen előállítani s az egyes képeket azután a másodrendű eseményes fűzérével a történelem pragmatismusa végett összeszőni."

Általában úgy tartja, hogy „szerző" a pályakérdés alatt eléje tűzött feladatot helyesen fogta fel s

1456/1871

hogy ~~munkájával~~ neki a feladatot egészben véve megoldania is sikerült.
A pályamű ugyan, s ezt szerző maga is bevallja,
eredetiségre ~~nem tart~~ igényt nem tart, mindazáltal
nem puszta Compilatio; szerzője ugyan leginkább az
általa felsorolt német történetírók műveit, Niebuhr,
Schwegler, Mommsen, Peter, Ihne, Röth stb., tovább
bá Champagny és Sismondi németre fordított mun-
káit használta, de előadásának egyes helyeiből és
idézeteiből következtethetjük, hogy a régi kútfőket
is forgatta. Sajnálhatjuk, hogy egyikét sem újabb jelen
munkát nem használt, pl. a franczia Ampère mun-
káját, melyből ~~a~~ néhány jellemző adatot közölhetett
volna. Ezenkívül ugy is mondhatjuk, hogy a pályamű
a tudomány mai színvonalát megüti. Különösen
dicséretére válik, hogy Rómának s a római nép,
államnak (külső) eseményeit, hadjáratait, hanem
~~a római állam~~ belső (fejlődését és társadalmi viszo-
nyait is tekintő alaposággal tárgyalja. Csak az irodalmi
és művészeti viszonyokat mellőzi, de ezeknek tárgya-
lását a pályakérdés talán nem is kívánta.

Albiré tehát úgy tartja, hogy a pályamű megfelel a pályakérdésnek, s azért a pályadíjat a szerzőnek odaítélendőnek és munkáját az Akademia által kiadandónak véli.

A munka nyelvezete is egészben véve helyesnek mondható, mégis e tekintetben alulírtnak némi észrevételei vannak. „Szerző" az „and" „end" jövőt többnyire puszta jövőnek használja, mint mást is; alulíró futurum exactumnak tartja, s azért nem helyeselhetni, hogy egyszerű jövő, s még kevesbbé, hogy regéltetve gyanánt használ, latsék, mit szerző ezekén tesz, pl. a 124. lapon, hol ezt írja: „Talán a népdüh áldozata leendek, ha a tribunusok őt .... nem állítják."

Alulíró továbbá nem helyesli az efféle passivumokat: elleit fogadva (ilyen az 5. lapon s több helyütt), a helyett: elfogadtatott.

Helytelenecknek tartja e szólásokat is:

„Világos, hogy a viszony megfordított" (9. lap),

„A hely iránt sem bírtak megegyezni" (33. lap).

„Ki nejéről magától eltaszítá" (39. lap).

Végre kikerülendőknek véli az idegen, vagy rosszul alkotott ily szókat, mint pl.:

„A Ticinus, modern néven, Lago di Celano". (3. lap).

„Melyek a történeti kifejlődés hordnokai (41.)

A „modern" szót bizvást kikerülhetjük, s a „kordrok"-ra, vagy kordárra sincs szükségünk, mert nem kell a német „Traeger-t így módon fordítanunk és használnunk.

Kunfalvy János v.

Vettem jan. 17. 1871.

A „Róka történetének czíme" bírálatával lévén megbízva, tiszteln. felügyelése alatt arról győződtem meg, hogy e mű szerzője szorgalmasan tanulmányozta Róka történetét, és ezt czélirányos beosztási mellett olyképen irta meg, hogy bárki is hasznokkal és élvezettel olvashatja. E mű nagyon sarkalhatna arra, mit más történetkönyvről a román történet egyes kerületeivel vagy az egészhez tartozó irányozása nézi terjedelmes munkálatot irtak meg.

Ámbár, — jóllehet ezek nyomán a művet hályadrja érdemmel ítélem, — mégis azt kívánok, hogy szerző" mielőtt munkáját sajtó alá bocsáttatná, azt még egyszer figyelemmel és szigorú gonddal végig olvasná, a tévedett leírási hibát és rek correct kifejezéseket, milyenek p. zárszékiszet, szeleltörvény helyett helyes törvény, stb. kijavítva; az ellentmondásokat, milyen p. az 57ik l. a tribunok és curiákra. kézve fordul elő" kiegészítve; — a hozályos vagy értelmetlen helyeket, mint p. pronho esett, pronhó rokai vagy egyesült Valerius vezérlete alatt, erre a consulok pronhó kitüntetésével stb vagy a 316ik l. ból a 9-dik sor ezek helyett „Kortársai" az egész pont végig értelmetlen, — értelmesbé tegye. Pesten április hó 27-én 1871.

Somhegyi Ferencz.

1457
1871

A „Római történet"

pályamű bírálata

Somhegyi Ferenc t.t.

Vetlem apr. 30. 1871.

D. Klonek Sándor tanár által tartott

a Dóra-féle pályakérdésre beérkezett

pálya-mü felöli véleményes jelentése.

A tárgyalt nagy fontosságu tárgyat a kérdést, az előbben foglalkozik a keresztülvitel, lényeg i szervezkedés, mely ismerteti annak egyes nemeit, megvizsgálja a tőkealakítás és forgalom nagy hatását és rendeltetési jelentőségét. Ha e részben a szerző a kereskedésnek komolyan alig kétségbe vonható nagy fontosságát valamivel terjedelmesebben fejtegeti is, ez nemileg igazolható talán azon ellenvéleményen alapulni, mely nemcsak újabb, hanem sok ujabb iró, mint pld. Cobet, Fournier, Carey, Dühring stb a kereskedelmi üzletet irányában elfogult, tekintve mindazon körülményt, hogy a kereskedelmi szakoktatás hátrányban szükséges oldalt tárgyában kapni a kereskedés tárgyát, feladata és rendeltetési tárgyának nagy fontosságát.

A második fejezetben, mely a kereskedelmi szakokról szól, a pályázó mindazon ismeretes tárgyakat vévé tárgyalás alá, melyek e körülmények közül való kiválasztás érdekében mielőtt számba jöhetnek; e részben a szerző nem csak az egyes tárgyakat sorolja el, melyet a magyar kereskedelmi szakoktatási tantervek valik, hanem mindegyikénél egyszersmind tüzetesen megmutatja, hogy mennyiben, miképen és mikép szükségesnek jegyzi fel alkalmi hiányt fejtegetnek. A szerző kiválasztását

1458/1871

fiktiv cijelkopetsiget is dictatiom emlekezetet imel.[1] Midön indokokat
adjak elö allati nyelvtet, hogy a közgyülesiröl. a közgyülesröl, a tanulgás is kuss.
sikra, az ismeret nyg a tölti fötanitgyok mily modon is nily sajdalmas
dandik elö nyelvtet, hit a kuss. illetsiben tisztülnek.

A szemedik, igjazsagos nyelvtudo szerint, legyüttmüködik nyelvtet a szegö
ven esetlis fiudrigyel nyelvtet-nyggel consultacsok egjes nyelvt, s ezek nyggott
tolbbcsol tiro dolgok tovabbi megismerési a kuss. szabokmanis legyjalt
allapotjat Europat esetben minden egyes államban. Ezen nyggel a szegö ismet
sok ujabb kigyel tölt ki nyelvtjegyzeket szemelyes egjet ismen mindt szeind
kuss nyelvt nyelvtet, hogy a töbi europai kor tanitgyaktol ugy nyelvt ismet kuss
nyelvt nyelvtet elödasinek kajdalmit is modszerit szepitetten megismerhti,
legtöbb nyelvt sorgjalmat a kitajött kerdesek szamnyin nyelvtesseg, mely szep-
lemi fajait, ven anyjval mero ismeretti, mint a tanyles altalmyiosat tanö
modszerek is tanitmyok vitö utalis alapjait vonhati le sikmenyekbol, is
ujat sok mill nyelvtheti, hogy a szegö a töbi europai tanitgyaktol ujat nyg
nyelvt, jelesul a nyggmondjajat is, is fodig nyelvtet nimily tanitga-
tasy ismeretti nyg

Mivel ujat a jelyatandis nyguilajtasaval nyelvtö tö adatkiszület
mellett a szegönek sajat nelmenyel a feltöltt kuss. szabokmanis nihini ren-
dejsod ismet, nyelvtet fajait, nehöl sok ujani nyomatekkal tir, nöha allas
is a jelyatandol nyelvtt ujat kerdesre: hogy mint tanul a szabokmanis gyarapodö

[1] ismeretti

kül

külön felsőségekkel, mikéjen jedes Respectabilitással akis a Tudomány akis a mü-
vészetnek, valhatóleg megfelelni törekszik.

Midőn egyhasonlóval a Tanjó a kitüntetett Kiadóit mind csak helyesnek ítélhetjük
azt mindenki dicsőit fogadtatásban részesítvén, kinem a megnyilt Versenyt sikeres
tés vendégeinek nagy számosságu Kiadóihoz oly tö is kinem vagyunk tisztek,
hogy annak jutalmul egyet kivülök reánk nézve felette édesebb társadalmi egye-
korlati megoldással tekintsed megkönnyitni kegyed, mikor a reánk bizó feja-
müvet, mely csak nihány részletbeli is egyik kisebbszerü fenntartásokkal jönyel,
a kitüntetett Diva-sikra jutalmazásra talpasul ajánlanunk tudom.

Pest Március hó 30-ik 1871.

D. Tronka Lady
rendes akad. tag

Jelentés

a Dóra-féle pályamunkáról. (Jeligéje: „A kereskedő hivatása a műveltség terjesztésére.")

„A kereskedelmi szakoktatás" czímű pályamű (pénzjutalmat) a bíráló véleménye szerint helyesen fogta fel és fejtette meg az Akadémia által kitűzött következő pályakérdést: „Fejtsék ki főbb vonásokban a magasabb kereskedelmi szakoktatás feladata; adassék elő a kereskedelmi oktatásügy jelen állása, fejlődése hazánkban és a külföldön; arra nézve pedig vélemény az ily magasabb kereskedelmi szakoktatás rendezéséről külön szakintézetben vagy kapcsolatban tanodai vagy műegyetemmel."

Először a kereskedő hivatásáról kezdi s kifejtvén abbéli nézetét, mily ismeretekre van a kereskedőnek szüksége, hogy pályáját kellően betöltse, természetes és okszerűen rájön, mit kell az oktatásnak nyújtania és ezzel tág ~~keretben~~ keretben és kimerítőleg oldja meg az első kérdést a kereskedelmi szakoktatás feladatát.

Azonmódon kimerítően tárgyalja a kereskedelmi oktatásügy jelen állását, szakavatottan bírálja hiányait általában s igen részletesen ismerteti a külföld intézeteit, még pedig nemcsak czélszerint arra első az egyes tudományágakat, hanem az elvi kérdést terjedelmét, határait is ismerteti, mi egyedül áll világos fogalmat a tanítási módszeréről és mennyiségéről. Helyesen indokolva adja elő nézetét szerencsésen a kereskedelmi tudományról, mely szerinte korán sem szabatosan körülvonalozott tudomány, hanem valami mixtum compositum, melynek tartalmára nézve a jelesebb írók sem állapodtak még meg. Először nem kapárkodják a nagyhangú szavak és vonnak ki sem az irálytant sem a levelezés-tant nem fogadja el tudománynak, hanem mindkettőt kipállítja kettő nézőkére.

Egyaránt lelkesedésből, mint szakavatottan tárgyalja hazai viszonyainkat és a kereskedelmi szakoktatás szervezését hazánkban és egyaránt jártasnak látjuk a külföldi irodalomban, mint a ma-

magyar

1459
1871

országi forrásokban, törvényekben stb.
Már az első fejezetben arról is részletesen a kereskedelmi ismeretek minőségéről és mennyiségéről az utolsó kérdés röviden megfejti és minden fölött humanisztikus alapot óhajtván adni a kereskedő szakműveltségének is, igen célszerű tanrendet állít fel egyúttal magasabb kereskedelmi szakiskolái számára. E tanrendben legfeljebb háromra terjedő mit lehetne megszámadni, a mennyiben különféle tanfolyamot is kíván – bár igen helyesen imbolyogva a kereskedő számára; valamint talán túlságos súlyt fektet az ~~tanuló~~ idegen nyelvekre, minden európai művelt nyelven kívül a spanyolt és újgörögöt is felvevén tanrendjébe. E túlságos terhet azonban annál inkább lehetne könnyíteni, hogy nem tesz a jobb nyelvet kötelező tantárggyá, általában a legtágabb tanszabadságot kívánja a kereskedelmi szakoktatás hallgatóira is alkalmazni.

Belátva végül, hogy ily magasabb tanintézet felállítása viszonyainkhoz képest alig volna lehetséges, beérik vele, hogy akár a jog- akár a műegyetemben állíttassék fel még néhány oly tanszék, mely által vagy az egyiken vagy a másikon teljes és tökéletes magasabb kereskedelmi tanfolyam létesülhetne.

A legmagasabbra törve mindamellett a középiskoláktól sem feledkezik meg s a most tervezőknél oly szabályokat kíván a kormány által felállíttatni, illetőleg oly törvényekbe foglalni, melyek az államot biztosítsák arra nézve, hogy ifjai kellő haszonnal járhassák a magasabb tanfolyamot.

Mindent összefoglalva, jelen pályaművet – alólírt véleménye szerint – nemcsak teljesen megoldja, körülményesen hozzá fűzött, a pályatételt, annak a mű gazdag tartalmánál, a külföldi viszonyok és tanintézetek tüzetes ismeretén és a benne felhalmozott hasznos anyagnál fogva, nemcsak nyereményre tekinthető hazai irodalmunkra nézve és nagyrészt elég jó ~~opálya~~ alig itt-ott még finomabb stylja által fogva

élvezhető s tanulságot olvasmányul
is kínálkoznék; hanem az ügy országot
rendezése körül is kiváló hasznát
fog tehetni venni.

Ezeknél fogva alólírt véleménye
oda terjed, hogy a kitűzött pályadíj jelen mű szerzőjének okvetlenül
ki volna adandó, egyszersmind gondoskodván a t. Akadémia, hogy
a munka mielőbb nyomtatásban
is megjelenhessék.

Budán 1871. april 25-én.

Kelecsényi
lev. tag

A Dóra alapítványra beérkezett pályamun-
ka bírálata Keleti Károly t.t.

Bírálati Jelentés

a Dóra-féle Alapítványból díjazandó I. k. pályadolgozat felett

Áttérek a felterjesztett pályamüvet átvizsgálva, nyozóra, észrevételeimet röviden abban foglalni össze, hogy bár egyes felhozott adatoknak (például a külföldi keresledési tanulmányozás szervezetéből) tüzetesb kifejtésére kívánatos lett volna; helyenként, jelesül a közgazdasági tudományra való utalásnál, a szerző felfogása, általa megérintett új irányhatok (például a közadósági jogi) illetőleg, nem ellenére indokolt, s pozitiv javaslatainak egyénsége pontja és tovább elemzést igényelne: — a dolgozat egészben véve koly tanulmányozás eredménye, száma igen nagybecsü részletes adatokat, s szerzőnek többoldalu tájékozottságáról tanuskodik, — minek folytán azt

1460
1871

a kitűzve volt pályadíjra érdemesek sorát,
s részeiről a díj kiadatását indítványozza.

u.

Kautz Gyula
rendes akadémiai tag, a szépészeti
osztály

Pest Március 12. 1871.

A III. Hölggyek alaptörvényára becsukott „Bejneri logika"
czimu szépen gépbetunka közöl ez

Iskö szám jeligéje így hangzik. Ho muss ich bekennen, dass alle ganzen Lichtenegen Logiken kaum ein Schatten dessen sein, so ich wünsche, und so ich gleichsam im Feuer sehe. Leibnicz. Op. phil. omnia p. 400.

II. A második szám jeligéje.

Mens manet et vigens calcem premit ensis.

III. A harmadik szám jeligéje: Só mondni, hiv czimzetek a theoreticumról, de ez ö levelei mellett elmélkedni is kell. Kazinczy Ferenc.

Az I. szám dolgozat szerzője szigmatikus nézeteiről a mi alapmeséletével meg nem egyező. Kifejezetten az akarjuk. Ki mutatja, hogy logikájában a materiális állásponthoz ragaszkodik. Semmiesetre sem akar ezen részletül hagyni, hogy álláspontjának érvényt szerezhessen. Fejtegetései sokszor bizarrok. Gondolatokban gazdag, de a nélkül, hogy azokat a kellő összhangzásba ellátva volna. Tárgyalni. Különösen ingadozó a fogalomban. Felemlítja élesen kiemelt ellentétekhez alkalmazkodó. Nyelvi, melyet ő elégé sajátságos művészi szinben nem ismerik meg tüntetett a kellő mértékre. Találkozhatni helyekkel, melyek a kifejezések határtalansága miatt igen homályosak. Szerző a másokról átvételeket nem mindig helyesnülleg felhasználni. Különben általában szépen gondolkodik.

A II-dik szám dolgozat sima, de felkeltett. Alája a bevezetésben találhatjuk a szerzőnek a psychologiai ismeretek határtalanságának következménye. Még az ész és az értelem közötti fordulót különbség sincs annak szerint kiemelve. Ő, a mi adta lön, bizonytalan. Végtelenül a fogalom meghatározásánál tetszés szava.

Szerző a formalis logika álláspontjának híve. Ehhez fűlül nem emelkedett. Sőt jelét sem adja annak, hogy nagyjában a fűlejét való emelkedés, fűkszéglés. E dolgozat semmit sem nyujt, a mit a formalis logikában fűl nem találhatna. Kivonatok, de gondosan összeállított kivonatok. A nyelvezet finomtalan, az előadás pedig hideg és száraz.

A III-dik szám dolgozat szerzője a tapasztalás körülményeitől indult ki. Sokat gondolkodott, de gondolatait nem tudta oly világ

1461/1871

gonsággal és szabatossággal előadni. Hogy beléjök egy szinében történés nélkül szakadó egésznek csinálhassa azokat. Ügyeljenek fel olly rágyakra, melyek a kitűzött feladathoz nem tartoznak. Ügyeljenek jobban oda, esetleg az által megsértett nézeteknek kelessen helyet. Kerüljék a darabos.

Füzetében e dolgozat, tartalmát illetőleg, naggyon gazdag. Egy oldala sincs, mely több irányban nem mozogna. Mondatmai azonban legtöbbször szerkezetben szabatosságra a „helyeselhető“ formát nyerik. Nyelvezete sem olyan, melyet szépítgetnünk lehetne mondani.

—

Miknek fölvételében a. tudományt a jellemzés pályamunkát közöl egyet sem talál eléggé minősítettnek arra nézve, hogy a kitűzött jutalmat megnyerje. Szerző sem a logikai tudomány tovább nem fejték; sem e tudomány mibenlami sincsenek állapodva. Szerkesztők, de tudományok nélkülözni a tiszta objectiv állásponton.

Véleménye szerint a tárgy fontossága látszik igényelni, hogy a pályázat még egyszer megjüttessék.

Pesten 1871. Május 1-sén

Horvát Árpád

t. t.

Birálat,

A M. Hölgyek alapítványára beérkezett „Népszerű Logika" czímű három pályamunkáról:

Az I-sö számu „A Logika Kézi-Könyve" sokoldalu olvasottságot és tárgyavatottságot tanusit, s ha a magyar bölcseszeti irodalom magasabb Körében gerjeszthetne is figyelmet, a Magyar Hölgyek alapítványában kitüzött czélnak, mely „népszerű tudományos" Kézikönyv, nem felel meg sem a tárgy Kezelésénél, sem polemikus szinezeténél fogva, jutalomra nem ajánlható.

A II-ik (Logika - Eszélytan) és III-ik (Gondolkodástan népszerű előadásban) számu pályamüvek sem felelnek meg a tudomány igényeinek, s a pályázat czéljának; azért jutalomra nem ajánlhatók.

Pest, aprilis 26. Kán. 1871.

Rónay Jácint r. t.

1462
1871

A M. Hölgyek alapítványa

„Népszerű Logika"

Bíráló

Rónay Jázint r. t.

A magy. tud. Akademia II. oszt. Titkárának,

Pesten.

Tisztelendő Úr!

Van szerencsém a M. Hölgyek alapszabályára beérkezett és hozzám bírálat végett áttküldött "Nejszerü Logika" czimü három pályamunkát ezennel visszajuttatni a következő észrevételekkel:

Az I. számmal jegyzett munka szerzőjének tudományos bő ismereteiről, bölcseszeti alapos tanulmányairól tanuskodik s mindamellett hogy a "kézi könyv" határain túlmegy, mint essayo és correct nyelven dolgozott művet, mely irodalmunkban a bölcseszeti tudomány előhaladására jótékony hatással leend, a jutalomra érdemesnek tartom.

A II. számmal jegyzett munka a Logika (: Észtan:) szabályainak száraz előadása s már rövidségénél fogva is — mert alig tenne öt nyomtatott ivet, — a jutalomra nem ajánlható.

A III. számmal jegyzett munka az "általános pályázati szabályzat" 138-ik p. alapján, mint nem olvashatólag irott, a 145 p. szerint elesik a jutalomról. —

Tiszteli kiszeretettel

Dr Peregriny Elek
a m. t. akad. lev. tagja.

1463
1871

A M. Hölgyek alapítványa.

„Népszerü Logika"

Bíráló

Peregriny Elek l. t.

Az 1871-ki pályamunkák

bírálata.

Holdán Ernő"

A hadirodalom terén az utób-
bi három évben rendkívüli
lendkany vég fejlödött ki.
Ide nem számítva a két ma-
gyar katonai szaklapban
idönkint közlött önálló ma-
gyob müvecket tekinthetö
czikksorozatokat, évenkint
több katonai mü jelent meg
magyar nyelven.

Valamint minden nyelvnek
a tudományos téren való áltél-
lekedésénél, úgy a magyar ka-
dirodalom jelenlegi fejlödé-
sénél is deinte a tanirányt
képviselö müvek képezik a
kelletkezö irodalomnak
kulnyomó többségét is pe-
dig nálunk elanyira, hogy
a három évben magyar nyel-
ven csak egyetlen egy önál-
ló mü jelent meg, mely az
olvasóink ismeretét már
meglevönek tekintve, azok
segélyével tudományos kü-
zatát tüze ki czéljául.

A tanirány terén meg-
jelent sok mü között külö-
nösen kiválnak a következ-
ök:

„Katonai kézikönyv" írta
Pap Károly alezredes Jel-
vám

„Harcztan" összeállította
gróf Bougnáz Károly; és

„Harczászat" irta, Krányi
Tános. L.

1464
1871

Kajoluai „Katonai kézikönyve"
még a honvédség felállítása
előtt 1868. és elején jelent
meg, s következőleg nem állt
több a jelenlegi szabályza-
tok alapjául, mi ily első
nyom könyvnél első követel-
mek tekintetbe nagyon is ki-
vi' azon körülmény, hogy a
mának minden fejtegetés más
más szabás fogadtatta.
Mind a mellett meg van s
mindenik annak bizonyí, hogy az
egyes anyagból, annak tel-
jes és mennyiségi és helyes beosz-
tását tanusító nyilvános tapasz-
talattal, valóságtalan ki' a
körülötte vívnak, és mi' a jövő
hon minden esetre alkalmazásra
mellő például szolgálhat, ha
a jelenlegi' szervezési korral
befejezése után ily nemű ki'
zikönyv' szerkesztésének ideje
bekönnethez ik.

Kajoluai „kézikönyve"

Gr. Bongrácz Károly „Tiszteletére"
dolgozat egyes nem tarthat
igényt, de szép nyelvezettel ül
tolli ál a magyar honvéd
lomban Waldstätten emlé
nek egyik jeles művét, ki
egészítve az Pönitz és Rüstow
tól merített nézetekkel.

Gr. Bongrácz Károly „Tiszteletére"

Ugyan az eljárást követi
„Harczászat"ában Krauitz
is, a mint katonai szempont
álláspontból ítélve e két
egyes azt az egy tant, egyes
azon egy eredeti mű alap

Krauitz „Harczászat"a

hárg
kéz
llgy
ne
za
nem
mind
nek
gy ar
ne'
mei
oszt
dött
is f
tége
tás
fron
mi
bau
tési
tipt
szás
Krá
az el
Az ö
egy
nal
szág
tudo
ső t
mű
Nap
tart
gyak
kora
nyes
nyíro
St
tiszt
mod
a f
jövő
fon

tárgyaló munka közt vajmi ne-
kéz megkülönböztetést tenni.
Ugyanez áll a nyelvezetre vo-
natkozik.

Bonyolult magyarosabb
szavaink – nyelvtanilag magya-
rosan képzett szóalakjaink
mutatnak ugyanis fel, mint Kirá-
lyság, de a műszavak ma-
gyarításában Králiy mű-
vét illeti az elsőbbség, és
mindaz ez utóbbiban a hor-
ozási szabályok legnyilvá-
nabb változtatásai
és figyelembe vételével, hét-
ségtelen fejlettebb, hogy tar-
talmánál több gyakorlati ha-
szonnal lesz alkalmazható
minden bonyolultabb, – és való-
ban már az imént lefolyta
tási időszak alatt fordultak
lépten tanfolyamokon a hor-
ozással majd minden tanára
Králiy művét választotta
az előadásoknál mérvadónak.

Az önálló hadtáj tervei, azaz Hajóhadai „Magyarország
egy írással, Hajóhadai Jelvé-„ hadászati védelme helyett
nal találkozunk „Magyarország hadászati védelme helyett
ság hadászati védelme ke-„ mondat „vagy északkeletről jö-
letről vagy északkeletről jö-„ vő támadás ellen"
vő támadás ellen" czímű
művében.

Hajóhadai a hadászati elveket
tartva szem előtt, élénk vitá-„
jában tűnteti fel, mint ok
kozónk, de még hozzávág
nyugati szövetségek hadászati
nézeteit is.

Hadászati hadtáviratokban ki-„
tűnő jártasságot tanúsító
modorban jelöli ki Europa
a Jeddetenger felé hajló lej-„
jének hadászati vonalait és
fontjait, – mérlegeli azok

foulatásáról, és minden
minden elöforduló körül
ménytekintetbe vétetni,
minden egyes esetre
nézve megfelelöen határoz,
za meg azok becsét és hely
beállítja a vidéken a tájakon
vivandó harcokra).

A mü terjedelme egésze
ben - mert még az ideig ily
irányban más nyelveken
irt terv mü inkább csak
terv kidolgozási ismertetésé
sel bővített kalauzi föld
leírás nak mondható, ad
dig fejezetei egyedül csak
a kidolgozat terjedelmét
illető, a földrajzi ismere
tekel az olvasóban már
feltételezi, s csak is a vi
vandó harcokra
mének kidolgozásával, és
a minden egyes területi
viszonyok, a külön
böző időjárási ese
mények kiszámításával foglalkoz
zék.

E szerint müve három
fő részre oszlik:
a:) az egyedül északról,
b:) az egyedül délről, és
c:) az egyidejüleg északról és
délről is jövő támadások
nak és az ezeknek visszave
résére legczélszerübb vidmü
ködések leirására.

Minden egyes esetben
felsorolja mindazon vár
ásokat, melyek mind a
támadásban, mind az el
nek ellenszerével kapcsol
latuk szempontjából, részint
az illető vezér személye

nél, részint a seregek száma-
rányál, részint a kadjárat
alatt uralkodó évszak vagy
rágainál fogva egy általános
képzelhetők.

A mi minden részbeni a
földnek időszaka, a nyara-
dék és az ez által kifejlett
lett közlekedési és nemzet-
gazdászati viszonyok, mint
fontos tényező, kellő tapin-
tattal értékesítnek; míg a
hadászati működésekben
zetében a karszámbeli elem
is mindig kellően méltá-
nyoltatik, s végre a kadá-
szati vonatkozások és pontosnak
mélláttatásának és mindig fi-
gyelembe vételök az uzdon
működő erőnek szám-arányá
is csak e fok- amire hogy á-
sos tényező figyelembe vé-
tetével határoztatik meg
minden egyes pontnak
hadászati karakterje.

A mindenkori gyakorlati be-
cél legjobban annak körül-
mény adja, hogy országunk
védrendszere és vasuthálózata
ez egyben abban az irány-
ban fejlesztessék ki, melyet
Pápolumi — amaz alapelve-
ből indulva ki, hogy a ka-
tonának készítésénél mindig
a mink nézve legkevésbbé
kedvező körülmények kell
szem előtt tartani — mint
négy évvel ezelőtt, a mikor
ez általa Eötvössel négy fő
pont volt, kifejezett tény
gyanánt tekintetik.

Így például a Bécs-Lemberg
nek nagyszerű kettős kifejé
általa Eötvös, a Pulavynál
épített kisebbszerű kettős ki-

jö, kiknek az orosz tanul-
lékkadseregnek gyül- és
támpontjául fokgalé nagy
erödített táborná való át a-
lakitása, a Zavichost-
nál épitett a Vistulán
való átkelést elölzáró ár-
mümüvek, a Lengyelországot
Galiczia és Galicziával
való járásszáguak fellün-
tetésére, és jölöslegesse'kü-
ü, az ügyeseég kebirorugyé-
tására, az imént lefolyt
kábornu alatt a „Festi hap-
ló" karabjain megjelent
kadászati cikkeire kiváu-
kozni, melyekben megle-
jö határozottsággal majd
minden egyes kadmüvelés
eredményét már acknay
napjai elöue és minden ke-
lyesen jósolta. jelezte.

Nem mulaszthatom el még
megemlétni, hogy Kajolnai
a Balkán helyzetének észak-
lejtjéről és ott kadászati ér-
tekezésk, mely azonban, nem
mint önálló mü, hanem az
„Ismeid" és „katonai köz-
lönyben cikksorozatokép

jel
fa
kü
ne
ba
fa
la
li
va
fü
ne
Ar
le
re
da
fö

jelent meg.

Több alapos hadimérnöki tanulmányt katonai szakkörökön kívül, megírta még Tápai napi- a „Honvéd" katonai lapban „Magyarok hadjárata" cím alatt a honfoglaló kard, mely mint hadászati és hadpolitikai kérdéssel és tanulmányozta a maga nemében finte figyelemre méltóan kezel. Sajnos, hogy Árpád halálánál megszűnte de az első szerint a mohamedán időkig kiterjeszkedő hadászati tanulmányainak közlését.

Hollán Ernő

Hardt-Romanze

Hollin Ems"

Véleményadás.

A nagy jutalom és a második Marczibányi jutalom Kiosztása ügyében.

I. A *sixta mennyiségtan* körébez tartozó munkák, melyek az 1864-1869-ik évi időközben megjelentek, e következők:

1. *Abel Károly*, Mértan a középtanodák számára, Pest 1868. (29 ív)
2. *Bajusz Mihály*, Elemző tértan a lapban, középtanodák felsőbb osztályai és tanárjelöltek számára, a tudomány jelen állása szerint, Pest 1869 (7 ív)
3. *Corzan* – Arendano Gábor, Elemi síkmértan, Pest 1867 (17 ív)
4. *Corzan* – Arendano Gábor, Szögmértan és ennek alkalmazása a sík-három és sokszögtanra elemző módszer szerint, Pest 1869 (17 ív)
5. *Corzan* – Arendano Gábor, Számtani példatár három füzetben, Pest 1865 (17 ív)
6. *Corzan* – Arendano Gábor, Betüszámtani példatár, Pest 1868 (18 ív)
7. *Corzan* – Arendano Gábor, Mértani példatár, középtanodák használatára, Pest 1868 (21 ív)
8. *Császár* Károly, Betüszámtan középtanodai használatra, Pest 1867 (25 ív)
9. *Garzó* Imre, Mennyiségtan I. rész. Számmetéstan 1. füzet, Szeged 1864 (5 ív)
10. *Kommenovich* Sándor Elméleti elemi mennyiségtan tankönyve, Pest 1868 (39 ív)
11. *Lutter* Nándor, A felsőbb mennyiségtan elemei, Pest 1868 (20 ív)
12. *Lutter* Nándor, Mennyiségtan a középtanodák felsőbb osztályainak számára II. rész. Mértan, 2. bővített kiadás. Pest 1866 (29 ív)
13. *Petzval Ottó*, Felsőbb mennyiségtan, két kötetben, I. rész külső léki hánytlat, II. rész egészleti hánytlat, Pest 1867-68 (56 ív)
14. *Vész* János Armin, A legkisebb négyzetek elmélete, és bevezetésül a valószinüségi hánytlat elemei, Pest 1869 (6 ív)

Ezekből látjuk, hogy a fenemlitett időközben a sixta mennyiségtan örvendetesen szaporodott. Ezen munkák közül:

Garzó Imre számvetés tanának I. füzete említést alig érdemel.

Bajusz Mihály elemző mértana a lapban nem felel meg a szerző az előszóban azon merész állításának, a midőn igy szól: „Ha széllyel nézünk irodalmunkban, alig találunk mathematikai tankönyvet, mely a tudomány mostani színvonalán állna stb"

1465/1871

Lutter Nándor felsőbb mennyiségtan elemei három főrészből áll, u. m. az előmények-, kúpolási és egészelési számolás- és a kúpolási s egészelési számolás alkalmazásából. A szerző az előszavában a többi közölnivalót mondja „e munka kidolgozási modjára nézve főtekintettel vol tanu azon számod ifjura, kik a középtanodát elvégezvén, s magokat a tanári pályán a mennyiségtu szakmára szánván nagy számu akarván egyetemi előadásokat nem hallgathatták stb". A szerző e kitűzött czélját munkájával el nem érte, mert sikk keretbe igen sokat szorított össze, miáltal munkája kevésbé sokat nevetett, az egyes részek igen röviden és így homályosan és érthetetlenül vannak tárgyalva, e munka tehát czélját el nem érte, mert nem kedvek nek, sem pedig önszámlálásra nem alkalmas.

Hasonlóan szerzőnek mértana a mult időkör ben dicsérettel említtetett fel, és mivel e második kiadás lényeges változást nem szenvedett, mit a szerző előszavában maga is bevall a midőn így szól: „mennyiségtanom mértani részének második kiadásánál lényeges változást nem tettem: nehány tan tét és feladatnak czélszerü elrendezése majdnem az egyedüli különbség, mely mértanom e részében az első s ezen kiadás között létezik. A szögmértant termé szetes helyére a síktan után a térfan elé helyeztem stb". Említésre e munkáról jelenleg a felemlítésen kívül mást mondani, mint azt, hogy a gymnasiumok használatára igen alkalmas könyv elégtételnek tart juk.

Császár Károly Betüszámtana középtanodai használatra az előtte tananyagnál többet, a segédnél pedig kevesebbet foglal magában, némely tekintetben eddig megjelent betüszámtani tankönyvektől, azonban szerkezete s előadási modora a középszerüséget jóval meghaladja.

Czuczor-Arendasy Gábor elemi síkmértana már azért is érdemel különös figyelmet, mivel szerzője a synthetikai módszer helyett a hol csak lehetett az analytikait használta, ezenkivül még az ujabb mertan tételeit egy külön szakaszban is felvette, E munka tehát a magyar irodalomban e tárgyra nézve uttörőnek tekinthető.

Ugyanez áll szerzőnek szögmértana és annak alkalmazásáról a sík-három és sokszögtanra nézve is. E munkák hiven a hozzájok előforduló számos példák és feladatok jóval emelik.

Még ugyanezen szerzőnek számtana, betüszámtana és mértani példatára dicséretes hűségességgel van

összeállítva. A számtani példatár 3327 példát, a
kéüszámtani pedig 5242 példát s feladatot, végre
a mértani példatár 456 feladatot foglal magában.

Kommerell Sándor elméleti elemi mennyiségtana
a főreáltanodák számára előírt tankönyvek
közé van sorolva, szerzője igyekodott művét
a tudomány mostani színvonalára hozni.
A korszellem haladásának megadue az újabb
mértanból is néhány főtantételt is felvett, mért
is dicséretttel említendő.

Abel Károly mértana középtanodák számára megdol-
gozott tankönyv három szakaszból áll: az első
a sík-, a második a térmértant, a harmadik
pedig az elemző síkmértan alapvonalait foglal-
ja magában. Az első szakaszban a szükséges
tananyagon kívül az Apollonius-féle érintkezési
feladatok és az újabbkori mértan néhány tar-
kalatos tételei vannak felvéve. A térben igen bőven
van tárgyalva. Emmellátban számos számbeli
példák és feladatok vannak felvéve. A tudomány
mostani színvonalán áll. Szabatosan és köve-
tkezetesen van szerkesztve. Dicséretet érdemel.

Vész János Armin legkisebb négyzetek elmélete eziránt
san és értelmesen kidolgozott könyvecske
azért is érdemel kiváló figyelmet, mivel
ezen elmélet irodalmunkban egy hiányt pótol.
Dicséretet érdemel. Végre

Petzval Ottó felsőbb mennyiségtana világosan, értelmesen
szabatosan és következetesen van írva, és számos
példákkal felvilágosítva. A szükséges tananyagon
kívül magában foglalja a felsőbb mennyiségtan
nak alkalmazását az ezönmődanra, és a való-
színű számolást is.

A felsorolt tankönyvek közül e munka
kétségen kívül az első helyet foglalja el, mind
világos, szabatos egyszerű és következetes tárgyalása
mind bősége és teljessége miatt is. Tekintve
viszonyainkat e munka az irodalmunkra nézve
valódi áldás, mert e nehéz tudománynak ter-
jesztését könnyű és világos modorával hatha-
tósan elősegíti. E munka mégtelen nagybecsű
és páratlan a maga nemében.

A mondottakból kitűnik, hogy csak e munka ~~XX~~
~~XX~~ tarthat igényt a nagy jutalomra.

II. A Geodesia körébe tartozó munkák:

1. Kreuszler István, földmértan kézi könyv, Pest 1869. (70 ív 16 tábla)

2. Fekete Ágoston, a helyszínrajz és földképkészítés története, elmélete és jelen állása, utasítási rendszere, Pest 1869 (22 ív)

Ez utóbbi munkának szerzője az előszavában maga elismeri, hogy munkája hiányos, és hogy ezt a Kegyes olvasó csak vázlatnak tekintse, és megígéri, hogy ezt minélőbb második kimerítőbb, földképpel ellátott kiadással fogja pótolni.

A szerzőnek ezen szép szándékát kivonta semmit sem von le becses munkájának érdemétől, és mint olyan dicsérettel kegyalommal gyűjtött becses adalékai folytán kiváló figyelmet érdemel, azért is dicsérettel felemlítendő.

Kreuszler István földmérésnek rendszeres gyakorlati mértani munkának tekinthető. Minden tekintetben oly becses tankönyv, hogy a nagy jutalom kitűzésénél méltó figyelmet érdemel.

III. A csillagászat körébe tartozó munka:

Molnár József, népszerű csillagászat, magy. tud. akadémiai dicséretet nyert pályamű. Pesten 1865.

Minthogy e munka a magyar hölgyek díjának kitűzése alkalmával az Akademia részéről már dicséretet nyert, e munka felett többet megemlíteni szükségesnek nem tartjuk.

Pesten, 1871. maj. 9.

Kondor Gusztáv
tev. tag

Birálat az 1864-69.
megjelent mathematikai munkákról.

Tisztelettel alólirott a m.
tud. akadémia math. osztá-
lya által az 1864. évtől"
az 1869. évig terjedő "id"
tartam alatt megjelent
a tiszta mathematika
körébe vágó következő "ö"
mü művek birálatával
bizatván meg:

Abel Károly: mértan köré"
tanodák számára.
Bajusz Mihály: elemző tan
olvasban Középis-
modták és tanárjelöltek
számára
Corzan Avendano Gábor:
Szögmértan
Számtani példatár 2 füzet
Elemi síkmértan
Betüszámtani példatár
Mértani példatár
Császár Károly: betüszámtan
Gyaró Imre: számvetéstan
Kommerovich Sándor: elemi
elemi mértan
Lutter Nándor: A felsőbb
mennyiségtan elemei.
: Mennyiségtan I. kör 2
2 füzet.
Betüszámtan
Petzval Ottó: felsőbb mennyi-
ségtan 2 köt.

1466
1871

Vész János Ármin: a legkisebb négyzetek elmélete.

A bíráló véleménye oda járul, hogy a kérdéses pályadíjak kiosztásánál olyan munkák tekintetbe nem vehetők, a melyek minden közép iskolai tankönyvek csak is a mennyiségtan legelső elemeit tárgyalják, ezen művektől tehát el- tekintve csak is Lutter Sándor: felsőbb mennyiségtana Petrval Otto: felsőbb mennyi- ségtana.

Vész: legkisebb négyzetek elmélete jöhetnek kérdésbe.

E három mű mindegyike csak a tudománynak legje- lentékenyebb részeit tárgyalja, mivel a tudománynak újabb ha- ladásait nem méltatja főbb figyelemre, mint az egy másik hasonló célúaknak szánt tisztán magyar nyelven írott könyvben történt, így fő- a bíráló véleménye szerint egy oly terjedelmű munkában helyet kellett volna engedni a függvények elméletének egy complex változóval valamint az elliptikus

integrálok és függvények első elemeinek. Továbbá a határozott egyértelmekre és a változó határ hánytatva vonatkozó fejtegetésekre bővebben kellett volna kidolgozni. Az egész munka ezen hiányok daczára mégis kellő ügyszámmal lévén dolgozva a kérdést könnyű modorban bevezeti a különféléki és egészleti hánytatás elméletébe ~~a~~ al. Kalmárságba.

Vész fentebb említett munkája inkább monografiának tekinthető, mivel a bevezetésen kívül, a mely a valószínűségi hányadok első elemeit tartalmazza csak a legkisebb igényekkel elméletével foglalkozik, mely egy előtt határok közé szorított fejtegetést képez a mennyiségtani tudományokból. Más részt a munka határozottsággal, munkában csakugyan lényeges hézagokat pótol. Ezeknél fogva bátorkodik a tisztelettel alólírott bíráló ha a mennyiségtani ország egyéb ágaiban ezeknél tökéletesebb és fontosabb művek az említett határ évkörben megjelentek, felülvizsgálata végett ide küldeni:

1^{szer} A nagy jutalomra:

Petrivel Ottó: felsőbb mennyiségtanát

2^{szor} A második jutalomra:

Vész János Armin, a leg-
kisebb négyzetek elméletéről.

Pest május 10-kén 1871.

Hunyadi Jenő."

Nyilatkozat

arra két bányászati munkáról, melyek az 1864–1869 időszakban meggyelentek, az akadémiai nagy- és második pótalomra pályázhatnak.

Bányatan, kiváló tekintettel a Köpán bányászatra. Irta Zsigmondy Vilmos. Pest 1865.

Az ércek előkészítésének elmei és gyakorlati szabályai. Irta Péch Antal. Pest 1869.

Alulírottak lévén megbízva a mathematikai nagypotalmi bizottság részéről a bányászati munkákról véleményes jelentést adni van szerencsénk azt a következőkben fogalalni össze.

Mind a két munka nevezetes jelenség a magyar irodalomban, nemcsak azért, mert a bányászati munkáknak nagy szolván teljes hiányában voltunk, de mivel mind a kettő nek szerzője jeles szakember, és valóságos oly munkával lépnek fel, mely bár melly irodalomban is kedvesen fogadtatott volna.

Mind a két munka elméleti és gyakorlati részt foglal ván magában, jónak láttuk nagyobb súlyt adandók jelentésünkben kifejezett véleményünknek, azokat a bányászat jó főpékbe Selmecre is küldeni, s oltani tagtársunkat Pethkó János kérni arra hogy az oltani szakemberekkel együttesen adjanek bírálatot e két műről, mi meg is történt, és így a mi bírálatunk a selmeci bírálat kifejezése is.

1467/1871

Mind a két munkának tartalma tanulmányi szerzőiknek teljes szakavatottságáról, mind a két munkának irálya szép, helyes, és világos, nyelvészeti hiba itt ott lelhető, de ez az ollyan munkában gáncsul felhozni nem lehet. Magában véve mind egyik mind másik érdemes a nagy pitalomra.

De minthogy Kettőnek ki nem adható, kérdés melyiknek inkább oda ítélendő."

Péch nem használta ugyan fel Rittinger terjedelmes használatában művét egészen, de ez nem vált hátrányára, minthogy Rittinger elveit később Sparre tökéletesen megcáfolta. Ellenben Péch munkája mellett a következő két körülmény dönt leg első:

1. A rajzok oly tökéletesek, hogy az illető gépek és készülékek szerkesztésénél azok után indulni bizvást lehet, mi Zsigmondy munkájánál oly mértékben nincs meg.

2. Péch munkája körülkerített egészet képez, holott Zsigmondy bányatana nem felel meg e címnek; az nem „kiválólag" hanem kizárólag a kősóbányászatra vonatkozik s ennek is egyik részét „a kutatást és a furást" tárgyalja.

Mást pedig az Akademiai ügyrend 88 a) pontja szerint „többek közt és hasonló körülmények mellett mindenkor a teljes munka nyeri el a pitalmat".

Ennél fogva a Nagypitalomra Péch Antal munkáját ajánlom.

Pest 1871 Május 10

Dr Szabó József

Reiter Ferenc

Jelentés a jutalomra pályázó munkákról

Az epitészet, csillagászat és Geodaesia körébe tartozó 8 mü érkezvén keezimhez, van szerencsém azok iránti nézetemet következőkben kifejteni:

1.) A kőutak fenntartásáról, irta Hieronymi Károly. Ezen munka 174 nyolcrad-rétü lapon tárgyalja a kőutak fenntartása körül franczia országban számos év során történt észleletek és tapasztalatok ismertetését, kisérletek birálatát s aroknak országos utaink fenntartása körül-hasznu vissonyaink tekintetbe vételével leendő mikénti alkalmazását.

A mü tartalma három részre oszlik u. m.

1.a müdani

2. a finánczviális rész s végre a befejezés

1468/1871

A műlani részt első fejezetében a
jó kődak tulajdonainak elősorolása
után különös érdeket nyujt az alap-
zatos és macadamirozott utak le-
rása viszonylagos előnyeinek ismerte-
lése és a kő rendszernek irány
adául szolgáló alap eszmék meg-
vilatása.

Ezután ezentul a szerző a kavics-
réteg költöttségének szükségességére
a szekérvágányok képződésének
akadályozása s' végre az említett
két útrendszer fentartásai érdek-
lő taglalására, mind ezek uj
tapasztalatokból merítve érthetően
és szabatosan adatván elő.

A második fejezetben a fedanyag
fogyasztása és felhasználásának
szokásos módjai azoknak előnyei s'
hátrányai sorolltatnak elő, ki-
vannak jelesen tüntetve az általá-
nos kaviesterítések a részletes út-
javítások és hengerezett terítések,
ezeknek viszonylagos előnyei és há-
trányai.

A kavics hengerezésére szerző kü-

…ben a
…sorolása
… az alap-
…lak lei-
… ismerte-
…rány
…ék meg-
… kavics-
…ességére,
…tésének
… említett
…át érdek-
…k új
…thetően
…e.
… fedanyag
…ásának
…előnyei s'
…ő, ki-
… általá-
…letes út-
…ítések,
…i és hát-
…szerző kü-

lönös súlyt fektetvén, kitér a henger
alkatására, a hengerezés műtételét,
annak szükszerűségét és költségét
négyszög ölenként, általános ismerve-
tésében foglalja a szerző az út fen-
tartására szükséges költségeket,
lényeges tényezőit kiemelvén, az
útkopás megtérítésére szükséges
fedanyag beszerzését és ennek
költségeit.

A részletekre átmenvén tárgyalja
az útkopást általában, annak
megmérését, valamint a forgalom-
hoz való aránya és ezen forgalom
megállapításának módját.

Ezekből tovább indulva az út-
fentartásra szükséges kézimun-
ka költsége és az útfentartásra
adományozott pénzösszeg fel-
osztása adatik elő, végül pedig
a fedanyag minőségének vala-
mint felhasználási módjának
befolyását a pénzszükségletre
fejtegetvén a befejezésben ezen
2ik résznek áttekintését foglalja
össze, s felemlíti a szerző, hogy

a hazai utak fenntartása körül
mely reformok azoknak élébe lép-
tetésül tekint a jelen miből levonha-
tó tanulságok kivánmatossá.

Ezen rövid vázlatból kitetszően
kivül az derül ki, hogy ezen mü
az útfenntartás körül sok becses
adatokat tartalmazván nem csak
általánosan véve, hanem hazai vi-
szonyainkra nézve is különös érdek-
ket bir, sőt hazai irodalmunk-
nak ezen téren egyedüli mü lévén,
minden részében kiváló figyelmet
érdemel.

2 sor Bodoki Lajos a Temes szab.
főmérnöke, a folyókban és csator-
nákban folyóvíz mozgásának el-
méletéi, Humphrey és Abbot ál-
tal a Mississipinél és mellékfolyó-
in – az Északamerikai egyesült
államok költségén – eszközölt vi-
mérések, és ásatások adataiból le-
vezetve, – Grebenau Henrik né-
met fordítása után – ismerteti.

Ezen 80 nyolcadrétü lapra ter-
jedő ismertetés, csak kivonatos,

fordítása Grebenau Henrik munkájának, melyben szerző hat fejezetben a Mississipi és mellékfolyóinál tett vízméréseknek, s azok eredményeinek, rövid előadása mellett – az eszközölt sebesség-mérések adataiból kiszámított befolyási vízhőmeg kiegazításait a Mississipinél, továbbá a folyókban és csatornákban folyóvíz mozgásának közvetlen észleletekből levezetett elméletét, valamint a felállított sebességi képleteknek közvetlen mért adatokkal, s régibb képletekkel való összehasonlításait ismerteti, végre pedig függelékül a Humphreys és Abbot féle képletek által a becsi lábra való átalakitását adja elő.

Noha szerző előadása eléggé világos, – ezen kizárólag csak kivonatos fordításának mondható egyébb iránt dicséretre méltó munkája, még sem bír nagyobb becsértékkel, mert ezen nagy fontosságu tárgyat nem oly mérték-

ben ismerteti mint a hogy az
azt megérdemelné.
3., Katona Antal, tiszai folyam-
mérnöknek „Torontál megye víz-
rajzi ismertetése, s'mérnöki ja-
vallat a vízhasznosítás érdeké-
ben" czimü, s'92 8ad-rétü lapra
terjedö röpirata, – néhány érde-
kes miszaki adaton kivül, a
földöntözés elönyeinek ismertetését
foglalja magában; s'inkább
csak egy burdító felszólitásnak,
mint sem tudományos értékü
szakmunkának tekinthető".
4., Ennek oldala mellé helyez-
hető Képessy József tiszai
mérnök ily czimü értekezése:
„A magyar alföld hidrographi-
ája, viámiszaki nézetek és ja-
vallatok a földöntözés érdekében.
A magyar alföld közönségéhez
fordulván virágzó irályban
emeli ki a szerzö 75 8ad-rétü la-
pon a földöntözés áldásos ha-
tásait, felemliti az Alföld
folyóinak földöntözési képességét,

illetőleg vízemisztését, esését és egyéb viszonyait. Becsértékére nézve ezen értekezés – mint mondám, a 3=ik pontban említett röpirattal hasonló színvonalon áll.

5.) Asadi Sándor megyei mérnöknek „Földépítészetlan" czímü munkájában a földépítkezési munkálatoknál előforduló lehordási és feltöltési tömegek pontos kőbzisére irányzott kiszámitásokkal foglalkozik s' e czélból képleteket is állit fel melyek azonban mint a szerző maga elismeri nem ujak s' nem is ismeretlenek.

Egyébiránt csak kivonatképen tárgyalja szerző az ide vágó fejtegetéseket, melyek inkább csak egyes esetekre mintsem általánosságban alkalmazhatók, s' ezek-nél fogva ezen munkának külön becsértéket nem is tulajdonitható.

6^szor = Ami továbbá Toth Agoston, kir. főmérnöknek „A helyszín rajz és földképkészités történelme, elmélete és jelen állása"

czimü munkáját illeti, abbeli elöadását 325 nyolczad rét lapra fogalván ősze szerző az elég érdekes tárgyat 5 szakaszra osztja el, s midőn nevezetesen az 1-ső szakaszban a helyszínrajz és földkép készítés történetéről, a másodikban azoknak jelen korszakáról szól, a 3-ik szakasz a különféle földképek elősorolásának tartja fenn és átmenvén a munka további szövegiben a helyszínrajz és abrosz készités jelen állására végül indítványt tesz egy magyar helyszínrajzi intézet felállitására.

A elöttünk fekvő mü rendszeresen irt szaktudományos és egyszerüs előadásával egyáltalában nem dicsekedhetik, hanem duzzadásig telve van ezen tudományi irányban fáradozott más jeles szakférfiak munkálatairól vonatkozó idézésekkel melyek inkább csak figyelmeztetésül mint sem oktatásul szolgálnak e téren az olvasónak. Az előadás egyébiránt

lisára is világosnak mondható.

7. Nagyobb becsértékkel bír – igény-
telen véleményem szerint – Molnár
Pál pécsmegyei áldozár „Népszerü
csillagászat" czimü munkája,
melynek 258 nyolczadrét lapra ter-
jedő, számos rajzábrákkal és két
aczél metszetü csillag-abrafzal
illustrált szövegében – a szerzőnek
egy hiszem, teljesen sikerült ezen
nehéz feladatot a magyar közön-
ség előtt – szabatosan megfejteni.
Tanusítja ezt ama körülmény
is, hogy a jelen munkálat az ma-
gyar tudományos akademia részé-
röl dicséretet nyert pályamüvek
közé tartozik, és ezeknél fogva
egy gondolom, hogy szerzőinknek
ez alkalommal is hasonló dicsé-
retes elismerés volna kimondan-
dó.

8.sz. Végre van még a
megküldött munkák közül:
Kruspér István a budai
k. József müegyetemen működő
tanárunak ily czimü jeles mun-

haja:

Földmértan, kézi könyv müegyetemi, erdészeti és más rokon intézetek előadásaira és mérnöki használatra.

Már maga a czim tanusitja, mily jelentékeny és kézzel fogható gyakorlati hasznot igérő anyaggal foglalkozik szerző ur ezen terjedelmes müvében, melynek tárgyát mindenütt oly alapossággal és érthető szabatos modorban adja elő, miszerint kétkedni nem lehet, hogy a ki a munka tartalmát szorgalommal tanulmányozta mint földmérő bátran felléphet.

A munka 615 lapra irt szövegében a mértanhoz szorosan tartozó elemeken kivül, jelesen: a területmérés, a törmértan a magasság és lejtmérés valamint a domborrajzok előadásán felül, szerző ur előtudományként még egy részletes és világosan szerkesztett sokszögtant valamint a háromszögtant is tárgyalja.

Mind ezen érdekes fejtegetésekhez válogatólag használva fel nem csak más jeles szakférfiak kutforrásait hanem e művet sok uj javitásokkal is gazdagitá melyek e tudomány körén tett személyes fáradozásainak köszönhetők

A munka a mellett világos, következetes irás mód, valamint az által is tünteti ki magát, hogy a legkisebb részletekig foglal, és a különféle méréseknél elkövethető hibáknak és azok kijavitásának elmélelével bővitetik

A mondottaknál fogva azon vélemenyben vagyok hogy ezen munka nem csak elismerést és dicséretet érdemel, hanem a jutalom megadására is méltán ajánlható

Pest Vilmos
r. t.

Azt a mi Vodotky Lajos, Katona, Antal Képessy József, Tóth Ágoston Acsádi Sándor és Krenszer Tótármadi

mit, az 1235. 5 6 8 alatt mondatik
kiengedtem magyarázni kívánom

Ez alatt felhozott Kép.
Ehhez csatlagasított Számú munkát az
alkalommal is dicsérettel említendőnek nem
velem, mert a tudományos szemlélemet nagy
gátolása forogván kérdésben, azt tartom
hogy oly munka mely egy tudományunk
czuk népszerűsítő tételét vagy ötletét, még
akkor sem volna kitüntetendő, ha feladatát
tökéletesen megoldotta.

A mi végre Hadonyine
Károly, A kőművek építtetéséről
számú munkája felőle véleményemet illeti,
ebben is e munkának az 1 alatti
ajánlatának kiegészítését kellemet
nem

A munka tudományi része, hogy ezzel
felette igénytelen, mert a mit a kőművekről
nem csak építtetésének, hanem szerkezeti
részének is minden legkisebb részletére ter-
jed, s így valóképen monographiája a
kőművesipar egy jeles részének, melyről fog-
va a kőnek más szerkezetű utaktól külön
kőzik.

A munka szerkezete része, hogy a
munka alapját azon nagyszámu példáknak
és kivonatoknak képezik melyek a kő-
építtetés dolgában régtől fogva a legjobb

helyen alkl Franciaországban s Németországban tett tanulmányaimból s mostani szünetemből kitűnik, nálla buzgósággal és szorgalommal arra törekedtem hogy munkáját Márványos szobrászati még nálla alkotásokkal és részben az Antik Szobrok és mintegy 2000 más különféle rajzolatokból kitűnik, nálla buzgósággal és szorgalommal arra törekedtem hogy munkáját Márványos szobrászati még nálla alkotásokkal és részben az Antik Szobrok és mintegy 2000 más különféle rajzolatokból

Ezen tapasztalatok után elhatároltam a természet azon tökéletes tanulmányozására és részben tökéletes ábrázolására mely körül a költészet tárgyai forognak — hogy e tökéletes végre a költészet szerkezetének és formáinak, oly részleteket és oktatásul, a fontosabbakat pedig másolatban jelen megjegyzésekkel ellátva a költő.

Ezt tanát előtt tudományosság és megál.

lapítja.

A mi már most e munka helyes felfogását illeti, azt tartom hogy ezen praktikus részletet a természet tudományos vagyis inductive módszerének mérnök tudományára való alkalmazására oly fényesen sikerült, hogy e munkát nemcsak a magyar mérnöki irodalomnak — melynek egyik — hogy az e művet a m. mérnöki egylet

Kőpénzében 1 Kr. 1 f. számolta, talpasan
állatokat Kalapja Szavaival élek —
mutatott falat meg, hanem akármely más
nemű Kalapodalmának Komponálóit nézze
át, egy a valóra tudományt jobbra vitt
jelenésnek el fogja ismerni

A nagy jutalmat mindazonáltal,
oszlamos Krusper István, Föld.
méstan jkemi munkájának oda ítélnő.
nek vélem, mintha egy ilyen Kitünő
mű nem a mérnöktudományok egyikének
csak részét, hanem egy magában álló egész
tudományt kimerítő, melyről hogy oly jeles
és sok részben eredeti tankönyvet ime lehet
szen, mint a melyekkel Krusper gazda-
gította irodalmunkat, egy egész élet külö-
ismérlés munkássága megkívántatott.

Hieronymi Károlynak. A
kiváltak fenntartásától jkemi
munkáját pedig, mint egyedülit, mely a
legtávolabb érdekben volt mérnöki
tudományok körébe tartozó magyar munkák
közül a mértéket teljesen megüti, a
Marczibányi féle díjjal megjutal-
maztatandónak vélem.

Végre az alkalommal mon-
dom, hogy Hieronymi Károly
legközelebb levelező tagsággal tiszteltes-
sék meg — Ez mondtaimon mellett

…lyesen
…
…uly más
…tel nélkül
…e vitt
…
…máltak.
…Tótt.
…elmondá.
…tanú
…
…ének
…állapját
…oly jeles
…me lehes
…gazda
…lett lelki
…
…elt.
…l
…ami
…oly a
…l
…mbe
…mmiből
…i, a
…ulat.
…
…al indul.
…Károly
…tudtára.
…lett

Tekintsen hogy Illetőnyme mint
Elnök ezentúl Kéban fogja jelen mun-
kájával, hanem a mérnökegylet közlönyé-
ben megjelent számos értekezéseikből is
szakirodalmunk emelésére járult, s hogy
1869-ben két jutalom díjazásban is egyik
a mérnök egylet közlönyében megjelent
legjobb értekezésre, a másik az e téren
legmunkásabb tag számára, mint két jeles
tag Illetőnyének lett oda ítélve

Budán 1871 Május 4.

Tomcsányi Béla
levelező tag.

Epistlar
Gillagåsar
Gerdaesa

Reistes Fest.

Bírálata ily czimü kéziratu pályamunkának:
„Harai és külf. iskolártatás a XVI-d. században. Jel-
ige: Inter stridentes bellorum mille tumultus
Et patriam doctis haud carnisse doces.
(Hildebrand Crwittingerkex.)"

Az ívalakban 191. lapra terjedő munka két külön, de egymással benső viszonyban álló részben tárgyaltatik. — Az első rész a harai (1–104. ll.), a második pedig a külföldi (105–154. ll.) iskoláztatást tárgyalja. Befárja az egészet függelékül egy melléklet: „Kivonat a bécsi egyetem magyar anyakönyvéből" (155–191. ll.)

A czimzett munkát végiglen nagy figyelemmel olvastam már csak azon okból is, mert a kérdés alapeseméje azon térre utalja pályáját, mely előttem sem töretlen. Két évtizede annak, hogy e tárgyat tanulmányozom, s örömmel üdvözlöm a jelzett műnek t. Szerzőjében szellemrokonomat, ki alapos készültséggel fogott a nagyérdekű kérdés fejtegetéséhez. A tárgyra nézve kellőleg tájékozott, egészen ismeri a tért, s a kútfőket ide szolgáló tág nem csak választék-san alkalmazza, hanem itt-ott archivalis nyomozásainak eredményeivel is fokozva érdekesíti. Hát ha még számba vesszük azon ígéreteket, melyekkel munkája előszavában kárpótlást azon esetre, ha pályamunkája kedvezőleg fogadtatván, kiadásra méltónak itéltetik. A feltünő szakértelmesség mellett ennyi tapintatossággal szerkesztett műtől nem tagadhatja meg bir. a kitérdemlett koszorút, valamint egy percig sem kétkedik azt mind a kitűzött jutalomra, mind egyszersmind kiadásra határozottan ajánlani.

Nehogy azonban e magasztaló szózatommal többet látszassam mondani a valónál, nem tartózkodom egyuttal azt is kijelenteni,

1469
1871

hogy apró megjegyzések a baseus munkához is hozzá férjenek, ha kedvünk telnék kicsiségekkel bibelődni s teljességgel mit sem akarunk az értelmes olvasó belátására bízni. különben sem érdemel hosszadalmas taglalgatást holmi kicsiszerűség, mit kiki első tekintetre rendbe hozhat, s minek oka kibetűleg azon időrövidségben keli mentségét, mit a derék Sz. munkájára fordíthatott. Vannak továbbá oly fogyatkozásai is a műnek, melyek a szöveg másolója figyelmetlenségének tudandók be s melyeket a t. Sz.-nek az időrövidség miatt nem volt hatalmában az utolsóig mindekelyre hozni. Ez lehet oka annak is, hogy a pályamunkában ilyenek olvashatók: 15. l. Ioannes de Sacro Busco és 26. l. Ioannes de Sacro Busto, Toldynál: de Sacrobosco. 50. l. Leichniczer, magyar néven: Látókövön. 52. l. et dies, in dies h.; 55. l. Leonárd és 64. l. Roxus Leonhardus, Toldynál helyesen így: Coxe Lénárd. 67. l. Scharicaeus, Skaricza Máté, Bereszászi Péter H. l. Beregszászi h.; 75. l. Strásan vagy Kerén, Toldynál: stráskai (néréi); 80. l. Galacsi (?) rem: Gálszécsi? 86. l. nekiök, nekik; 86. l. helyesen irta másoló: Kajántó, kibásar, amire van ferditve: Kajáfztó; 86. vita(e) commendatione, 86. accefseremus hiba, e. h. arcefserenus vagy accerserenus; 89. l. Ehhez kozzájárult, szabatosan: Ehhez járult; 94 s több helyen, főleg irodalmi czikkekben: Seifert, helyesen: Seivert. 95 és még számos egyéb helyen: röviddel utóbb, nyelvünkben érthetlen latinosság, e. h. Kerefsel v. Kifsé utóbb, brevi postea; 96. l. Schirwer, vajjon nem: Schirmer? 107. l. baccalaureusa helyett, Toldy után, nem volna szebb a műbabéros egyenértékű tipsa magyar műszó? 109. l. attributumaikat helyett is díszesebb volna: jelveiket. 110. l. második sorának elején áll: kétfser, helyett a számösszeadásokszerént nyolcszor kell állania; 114. l. kimaradt a számozás a szövegből, helyett a sarkjegyzet 5) száma rávonatkozik; 127. l. allicuisse, hiba e. h. allexisse; nyomban arra utána álló sorban: gravis o-

pinionibus, liba e helyett: pravis opinionibus, 130. l. a pöveg utolsóelőtti sorában: praeter liba e. h. praetor; 131. l. a sarkjegyzetben Molnai hibásan áll, Molnár helyett. 132. l. a sarkjegyzetben, véleményem szerint, hibásan áll 1517 évszám, 1877 vagy talán 1717 helyett. A nyomtatvány nincs kezemnél; 136. l. in carmine heroica liba, heroico helyett. u. o. alább: szülőföldje, földje helyett, 142. l. az *) sarkjegyzetben: Macrus János, talán Macer? 147 l. 8-dik sorb. in nobis, az in fölöslég. u. o. alább: Itala schola, helyesen: Italicae schola; 154. l. „De imitatione a Cicero petenda" hibásan így: „a Cicerone."

Ezek nagyjából, a mik figyelmemet el nem kerülték, miként első tekintetre látható oly lényegtelen csekélységek, hogy miattok a jutalomnak kérdésessé tételét kelleg indokolni lehetetlen, minthogy maga a lényeg minden tekintetben oly jól van adva, hogy irodalmunkra nézve nyerességnek mondható.

Egyet végeredményre mégis bátorkodom a tiszteli Akademiai Osztálynak figyelmébe ajánlani: méltóztassék a pályamű szerzője által a nyomott íveket végleges átnézetni, mielőtt azok sajtó alá szóríttatnának. Ez pedig a sok tulajdonnév és évszámok hibátlansága végett okaitom történelmi munkában mennő lényeg.

A Tekintetes Akademiai Osztálynak

Buda, április 24-d. 1871.

Kész szolgája
Vass József
m. akad. lev. tag.

A Gerrve-alapítványra beérkezett pályamunka
bírálata Vajo József. l.t

Sámuel-díj.

Az 1871-ben megjelent Nyelvtudományi Értekezések közöl Budenz József r. tagunk a Nyelvtudományi Közlemények X. kötetének 1–66 lapjain megjelent „Denominativ igék az ugor nyelvekben" tüntette ki az osztály a Sámuel-díjjal. Ezen gazdag és felette tanulságos Értekezésben a szerző I. a magyar -l és -z denominativ igeképzők jelentését tartja szem előtt a belőlök felhozott igék példáiból, aztán II. az ugor nyelvekben előforduló azon denominativ igeképzőket vizsgálgatja meg, a mellyek jelentési értékre nézve a magyar -l és -z-féléknek megfelelnek. Vizsgálatait kiterjeszti tehát a finn és lapp nyelvre, továbbá a mordvin és cseremisz, a zürjén és votjak, végre az osztják és vogul nyelvekre. Aztán egybeállítja a tárgyalt különböző képzőket, s megmutatja, mennyire egyeznek azok egymással a rokon nyelvekben. Az értekezés tehát nyelvtudományunk egy jeles szakasza világosítja fel, s magyar részről megérdemli a kitüntetést.

1470/1871

ch (876=ch ost ski'melsky ea vgnan
eiba gantelan vgyhel (ann zelek ei'
• tehenek kdül vhyan sen hi hij
fud a Kyst-wd ehek" ecclesiastical
(Rhelichen fralek XIIIch ehes Iz fiel-
1631) an

1871

Tekintetes akadémiai
bizottság!

Mély tisztelettel alulírott
esedezik, mélyszalasfalvi őt
300 forinttal a czélból
segélyezni, hogy ez évi szün-
dő alatt a kárpáthi
tavak gerinczes faunáját tanulmányozhassa.

A kutatásokhoz szük-
séges eszközök megszer-
zése és legalább egy
segédnek alkalmazása szük-
ségessége kényszeritik
alulirottat már valami
mivel nagyobb összeg-
nek kérésére.

A Tekintetes akad.
Demiai bizottságnak

Budán 1871 május hó 10-én

alázatos szolgája

Frieswszános
mérnöki tanár

1471
1871

84 ülés
1871 Jun 22
A 9-re.

magyar tudományos
Akademia
Természettudományi
Osztálya

Tekintetes
Bizottságának

Másolat.

Mélyen tisztelt Kartárs Úr!

Ittleni volt kereskedő Zsiga Miklós hagyatéka tárgyában küldött végzést vévén a végrendeletet körtem a városi bíróságtól, azonban csak most juthattam annak lemásoltatásához, azt kivonatba ide mellékelve küldöm a menyiben a tudományos Akadémiát érdekli, mert az Akadémia részére semmi hagyomány nem tétetett, hanem mint a végrendelet végén látható ahoz azon pótlás van téve, miszerént azon hagyomány egy negyed része illesse az Akadémiát, melyet valamelyik hagyományos vagy örökös el nem fogadna s a hagyatékot perrel tamadná meg. Igaz mint hallom hogy az örökhagyok fia if. Zsiga Miklós pert indított, de hogy ezen per miképp fog eldöntetni erről előre mitsem mondhatok, de ha az illető perét elveszte, ré is, az esetben is mint a hagyatéki bíróságtól tudomá a hagyományozott összeget tőle megvonni nem le- hetne, mert a hagyományt a köteles rész is meg- haladja, mitől pedig a gyermeket megfosztani nem lehet; itt tehát nincsen kilátás arra hogy az Akadémia valamit kapjon, azonban a per menetét s eredményét figyelemmel kísérendem.

Teljes tisztelettel maradván — — —

Igentisztelt Kartárs Úrnak

Nagyváradon augusztus 26. 1871 alázatos szolgája Rubinszky Lajos m.k.

1472/1871

Zsiga Miklós

hagyománya.

4/

1871

Pest $\frac{21}{V}$ 71.

Mélyen tisztelt Kedves Akademiai

Collega Ur!

Az új jogalom kitüzésekor illendőleg kegyes kiszavazás kijelentésében és egy sajkó – vagy kán coll-kibéd vizsem élére, melly csekély vélemé. nyem szerint mindenesetre kijáró. tanbó a' majdan kibontandó Végakaratos Rendelményben.

Ugyanis a' szerzői Atyai fele jogalomtételes szövegezésében a' „közelebb réf" érdekmegése zűr

Fürstin Auersperg

jól kívánom "Pflichtschuldigst" – azaz

Pflichtschuldigst von Liszt.

Most „Liszt" ez így semmiképpen nem

magyar; a' mint így az aláírás

volna, kívánságomhoz „Pflicht-

=schuldigst" van.

Szánalmas, illemszeg a-

datomnál' értelmében kérem

tehát ennek Pflichtschuldigst-re

lemondó" kijavításán.

Tisz

Sőt – ha szabad – még tovább
mennék rékenyről, s nem latinum
szemmi jogosúlatlan válasz kárával,
ha – mert minden bárminelly cultur-
kentzes nomenclaturáról jobban
megillene a continuansos latin
nyelvbeli – általánosabb – kifejezés
használása; ~~:~~ ei szükségesnek ke-
lyébe a classicus (legitima)
értelmezés-tétetnék.

Az első magyarázás meg
fogván tehetni; ha ez utóbbi

javíttatásra végre legközelebb rekéz-

vége vrbova: jónak látnám itten.

da Gróh Lőrinez kiküldeni Colle-

gának - irányadó véleményére hi-

vatkozni.

Kazafiani-ügyet kiküldeni

Maradvánn, alázatos szolgája és

barátja

Kovalovszky.

1834
3/VIII

KIR. MAGY.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT

TITKÁRI HIVATALA.

Pest. (~~Diána-fürdő 1. em.~~)

Alulírott kér. Tem.

1.

Igen tisztelt Főtitkár Úr!

Krieszpér István műegyet. tanár úr megbízásából bátorkodtam kérni, ha a Term. tud. Társ. ülésén a Vénus átvonulásáról vonatkozó jelentést kiküldeni méltóztatnék. — Igen le voltam kötelezve, ha holnap délig előtt kéthez kaphatnám; délutánra azután a legnagyobb köszönettel nincsen szolgálatnám.

Őszinte tisztelettel vagyok

Pest 1871. május 31.

alázatos szolgája

Petrovits Egyed

TERMF

Édes barátom!

Küldöm egy csomagban az én Horatiusomat. Mint ezeddigi folyvást dajkálgatom, s javítgatok rajta, s ámbár még sok bajat sejdítek, elég érettnek tartom már arra, hogy — a kinlőöltés (= akademiai kritika) műtételének alája vessem. Az öreg Fabián viveszen ajánlkozott ene, — de Brassaitól sem féltenem. Már csak az agyon hallgattatás kora halálától meg akarnám óvni.

A mi a kiadást illeti, ha ezt az akademia méltónak itélendi, e célra meg akarom kisérlem adóztatni. Latin - magyar szövegben, cicero betükkel, a Lucretiuséinál vitkább sorokkal (## kis kerek betükkel!) elő- és utószóval, jegyzetekkel, egy kis térképpel, sőt esetleg még valamelyes rajzokkal is ellátva és fekete ornamára vinnem a világ elébe, hogy akademiai tagságomnak némi kis monumentumát hagyjam.

Ha mint jó barátom helyesled e tervemet,
vedd át a csomagot s tárgyald mint az
osztály titkára hivatalosan is.

Magamat sub utraque specie
jó indulatidba ajánlva maradok

Tisztelő barát

Pest 10/6 871.

Lilly

82.
1874. Vallen jun. 10.

Van szerencsém megküldeni

Szabó

Azon vegyszani pályamű-birálatot, mely az Értesítőbe felvecsdő, kérem.

Pest 1871 jún. 12.

Aranyt

1476/1871

Tek. Szabó József
úrnak

4 szám.

A II Osztály új
jutalomkérdései.

I

Dóra-jutalom.

Fejtesék ki elméletileg és gyakorlatilag, mily szempont„ból ítélendő" meg a vasuti kalléziumnak az ugynevezett differenziális (különbözeti) tarifák jogosultsága és határa, a mely irányban lehetnek e tekintetben reformok a fenálló tarifákban eszközlendők".

Jutalma 50 #.

Határnap 1873 február 28.

II

Szabay jutalom.

Adassék a bizonyítás elmélete tekintettel a bizonyítékok rend„szerére, a jogfejlésre, és Kistől„fele törvénykezésünkre.

Jutalma 100 #

Határnap 1873 december 31.

III

A Gorovecalapítványból
Kitűzendő pályakérdés for„mulázására Tanárki
Gedeon, Molnár Aladár
és Pauler Gyula ll. tt.
Kérettek föl.

1477
1871

Pesten a II Osztálynak ülésében 1872 május 24-ei tartott

Frankl Vilmos
titk. osztályfőnök.

5 kap.

Pór Antal „Hellen államra“ gúnyolt „ékirás“ munkájával 1869-ben a Wolgyai-alapítvány-tól kitűzött 300 forintos elnye-rését az Akadémiának is „ajánlotta oly czélból, hogy egy egyptologiai pályaczak kitűzése forditassék. A pálya-kérdés kitüzetett. Azonban a határnapig egy pályamun-ka sem érkezett.

Az Osztály előrelátván, hogy a pályakérdés ujabb kitüzése ezuttal eredménytelen maradna, abban állapodott meg, hogy maga a jutalom kitünőjét Pór Antalt fogja egy egyptologiai kézi-könyv [illegible] pótlására, munkáján ő a történet tudományával már régebben foglalkozik. Egyuttal ajánlja 300 forintos és kamatai [illegible] Pór Antalnak [illegible] Tanulmányainak folytatására, Lajánlja, hogy az Akademia

Pesten a II Osztály 1872 május 22-ei ülésében

Frankl Vilmos
hely. osztályfőnök.

1478
1871

Tekintetes Akadémiai Bizottság!

Alulirt folyó évi septemberben szándékozik Fiume környékét meglátogatni, annak érdekes tengeri faunáját tanulmányozni s a ritkább és becsesebb állatfajokból gyüjteseket tenni, részint a m. n. Museum állatlára részére, részint pedig hazánk felsőbb tanintézetei gyüjteményeinek gyarapitására.

Azon meggyőződéssel, hogy a Tekintetes akadémiai Bizottság minden a tudomány érdekében tett vállalatot párfolni s elömozditani szokott, bátorkodik alulirt a Tekintetes akadémiai Bizottságot alázattal megkérni, méltóztatnék, ha lehetséges, alulirtnak tudományos gyüjteseit és tanulmányait [150] forttal segiteni.

A gyüjtött tárgyakról és tanulmányai eredményéről részletes jelentést a Tekintetes akadémiai Bizottság kegyes szine elébe terjeszteni el nem fogja mulasztani alulirt.

Azon édes reménynyben hogy a Tekintetes akadémiai Bizottság alulirt alázatos kérelmét teljesiteni szives lesz, marad alulirt

A Tekintetes akadémiai Bizottságnak

Pesten 1871 évi junius 22-kén.

alázatos szolgája
Dr Karl Heinz
állattári segédőr a m. n. Museumnál.

1479
1871

84 ülé.

1871 Jun. 22

91.

A m. tudományos Akademia

Tekintetes

Mathematikai s természettudományi

Bizottságának.

Pesten.

Dr Karl Jaros alajelzés
folyamodványa fiume Kör-
nyékén található geologiai
tanulmányainak segélyezése
végett.

METEOROLOGIAI ÉS FÖLDDELEJESSÉGI
MAGY. KIR. KÖZPONTI INTÉZET.

417.

A magyar tud. akademia mathem. és természettudományi tekintetes bizottságának.

A tekintetes akademiahoz több állomásról eredeti észleletek küldettek be. Noha a központi intézet régibb észleletek tudományos feldolgozása jelenleg a folytonos munkaerővel egyáltalában nem rendelkezik, s több észlelet ismeretlen vagy időre nem kitűzött mi[illegible]rel vagy egészen szabálytalanul küldetett, s így alig értékesíthető minőségben által nagy fontossággal bír ezen intézetre, legalább is az eddig gyűjtött anyagot megismerni, s egyes észleleteket az ellenőrzéstől megóvni. – E czél elérése czéljából kívánatos volna, ha az eddigi időközi észleletek a központi intézetnél átalánosságban helyreállítva lennének. – Bátorkodom tehát indítványozni, hogy a tek. akademia nál netán meglevő legújabbi eredeti észleleteket a központi intézetnek átengedjenek, s egyuttal kérni, hogy az akademia tagjai folytonos elfoglaltatásuk mellett a birtokukban levő észleleteket adják át vagy pedig olyanokról melyek hollétéről tudomásjuk bírnak, ezen központi intézetet értesíteni szíveskedjenek.

Budán 1871 évi Julius hó 18-án

Dr Schenzl Guidó
Pest. ig. gaz. tag.

+ Ydle

1480
1871

Copia 1.

C. Kalchbrenner
s. p. d. Elias Fries.

Singulari voluptate lustravi icones fungorum novorum a Te in Hungaria detectorum. Maxime optandum ut hæ icones publicentur in scientiæ incrementum et patriæ vestræ honorem. Hungaria merito gloriatur, se esse Mycologiæ incunabulum, (Clusii historia fungorum in Pannonia lectorum est primum opus, fungos tractans.) ad dein usque ad nostra tempora Mycologiæ studium videtur neglectum, licet fungorum plena cognitio tanti in oeconomia momenti.

Facile video, harum iconum publicationem requirere publicum stipendium. Ejusmodi opus non ephemerum est, sed perennans, quare sumtus primum post aliquot annos solvuntur.

Iconographia mea editur a Reg. Academia scientiarum Suecana, quæ plurima Exemplaria litterario commercio cum aliis academiis communicat, a quibus retro opera pretiosissima acquirit.

Hoc modo, additis exemplaribus divenditis, sine dispendio icones meæ publicantur. Cum Suecia tale opus sublevat, dubitare non licet Hungariam, vel rectius Academiam hungaricam, suis sumtibus has icones editueram.

Si tibi aptum videtur, has meas litteras cum academia vestra communices. Pleniorem cognitionem fungorum Hungariæ, mecum optant omnes Mycologi. etc.

Upsaliæ 7 Aug. 1871.

E. Fries.

Mycologo celeberrimo,
Amico aestumatissimo
C. Kalchbrenner
s. p. d.
Elias Fries.

Singulari voluptate lustravi rerum fungorum
novorum a Te in Hungaria detectorum
Maxime optandum est hae rerum publicarum
in Sorenthae incrementum et patriae vestrae
honorem, Hungaria merito gloriatur se esse
Mycologiae incunabulum (Clusius historia sua
gerum in Sanctorum lectorum est primum opus
longo tractat) ab dono eoque de nostro tempore
Mycologiae studiorum videtur neglectum, licet
fungorum plena cognitio fundi in oeconomia
momentum

Facile video harum rerum publicatio-
nem requirere publicum stipendium Equidem
opus non effluentium est, sed perennarum, quare
singulis primum post aliquot annos solvendum
Iconographia mea edita a Reg Academia
scientiarum Suecana, quae plurimos exemplaria
litterario commercio cum aliis Academiis commu-
nicat, equidem vero opera praestissima accipiet.

Hoc modo, addebis exemplaria duo-
decim, sine dispendio Tuo mecum per
Viennam Cum Tuis: sub opus
subscribam, dubitare non licet Hungaricam
vel rectius Academicam Hungaricam
Societatem hoc Tuum edidisse.
Si Tibi aptum videbitur hoc meas
Litteras cum Academia vestra com-
municare, cognoscemus singulos
Hungariae mecum optabunt cum Mycologi
Sere forsan aptior quam praesens occasio
se offeret, pretia Hungarica stemmata
Mycologica renovandi.
Valeas, Vir aestimatissime! Me
in antica memoria serva.

Tuus
Ehrhart

Upsaliae d. 7 Aug.
1871.

Allerliebster Herr Kollege!

Kürzlich war ich wieder zerstreut und sah
die in meinem gestrigen Schreiben ver-
wünschten Briefe mit einigen Zeitungen vor
gestern. – Ich lege sie heute bei. –
Schulze ist. Er wundert sich bei
mir wohl: ich aber befinde mich bei dem
Ihr Schluß: Ihr ob wir mir viel Kopfbre-
chen. Im Ganzen sind ich so wohl Ihrem Urtheil
gekommen und, ich mich Ihnen vollständig;
wünsche aber erst die Entscheidung des Ministeriums
wissen – ehe ich definitiv in seinem
Alter antworte. – Es würde sehr in
mit seiner eigenen Lehre widersprechen; –
die alte Münster gesinnt sein.
Entschuldigen, bitte ich gelegentlich zu bemerken
– da die derselben offen ist nicht brauchen und
ich hoffe wohl die Absicht des ganzen Werkes
verbürgen werde. –!

Freundschaft wohl.

Halle d. 10 Nov 1871.

Dr. Haldeben

Euer Hochwohlgeboren!
Hochgeehrtester Herr Kollege!

In einem Briefe an C. Fries muß sonst ich Ihnen anderen: daß
der Herr Admiral Lütke in der Lage sein würde, mir
die zur Fortsetzung meiner mykologischen Arbeit erforder-
liche große Mühe zu ersparen. Leider ist nichts aus mir
den beiliegenden Prospectus nicht ganz deutlich zu lesen ist,
weshalb ich muß eine Abschrift desselben beifüge.
Ich bin jetzt damit beschäftigt, für diese Denominationen zu meinem Ge-
brauch, insofern sie einer Correction oder wissenschaftlichen
Absicht meiner Arbeit, nach Art der besten Autorität richte
suche ich sie festzustellen; aber bezüglich der Gelegenheit mir
dadurch nicht gründend, und eben so wenig durch die gemachten
sachlichen Disposizionen, für welche sich Fries, mit dessen Hilfsquellen
Manuscripte vermehrt sind. "daß, nebst Schweden und England
nun Ungarn und, in mykologischer Beziehung, an besten versehen
Land Europas sei," und nun " descriptiones tuae accuratissimae
sunt etc. etc. Das Werk, wie es so mangelhaft sollte, wäre jedenfalls
zu groß und kostspielig geworden. Land- und sonstigen in die
Absprache fällt: ich hatte zu Ostern Vollendung versprochen und
1—1½ Jahre gebraucht. Nun soll mich aber nie wieder Brief
von Fries mit einem andern Gedanken gebraucht.
Er schreibt wörtlich: vellem ut opus tuum sub eodem Formato
ac meum "Icones selectae Hymenomycetum nondum delineatorum"
prodiret, ut nostra opera se invicem supplerent". –

Da nämlich das gesammte Werk, als mühsam zusammengestellt ist, und in keiner wohleingerichteten Bibliothek fehlen darf, kommt dem Einzelnen nur ganz selten Gelegenheit und dessen Vermögen bei stehen, mehrere als Fortsetzung der Friesischen Werke anschaffen und unterhalten dürfe; andererseits aber kommt es mir hier ganz zu Gute, weil ich vermöge mir die Erfindungen und Abbildungen der noch unbekannten Pflanzen und Thiere zu Gemeingut herausgebe, die Übersicht der gesammten Erfindungen Nützen jedoch einem besonderen Werke vorbehalte.

Das Titelblatt könnte dann etwa folgendes sein können:

Magyar és Horvát hon, még le nem festett hángombai.

Icones selectae Hymenomycetum Pannoniae nondum depictorum etc.

Es müsste ungefähr 50–60 neue Arten enthalten, davon Abbildungen 20–30 Tafeln in größerem Formate sollen würden, müssend der Text kaum 2–3 Bogen in Anspruch nehmen würde. Da nun aber eine Tafel in Farbendruck (300 Exemplare) mindestens 50–60 fl kosten dürfte, kostet sich das Kosten einer Erfindung mindestens: wobei jedoch zu berücksichtigen.

1) Daß die Erfindungen nicht nur einmal verfolgen muß, sondern mehrere Male gemacht werden müssen, um Gewißheit zu erlangen.

2) daß die Abbildungen verfolgen können.

3) daß die Autoren mit der Zeit jedenfalls sich verlieren, da ein Werk solcher Art, nämlich in 1–200 Jahren wahrscheinlich ist.

Um über den Kostenbetrag der artistischen Leistungen einen Überblick zu können, sah ich mich dieser Tage um ein Thieme chemisch-technisches Werk, und wurde nicht schwierig, den Kostenbetrag zu ermitteln zu können.

Für jetzt sah ich folgende Lücken

1. Wie die Ausführung der bisherig mitgetheilten, über die Art und Weise, in welcher die Fortsetzung am besten zu geschehen hätte.
Im Octav ist für Hymenomyc. ein bleibend Format mit der Ex. Exemplar. – Am Besten wäre es wenn für ein Format der folgenden Publicationen gesorgt würde, wie z.B. Fries mit Rabenhorst, in seiner Glycologia europaea und Fries mit Rabenhorst, in seiner Glycologia europaea
Und ist meine Absicht möglichst für, wenn ich Absch. mit 3 71
der Subscribenten "ungefähr" Abschluß macht. – Übrigens kann ich mich in solchen Dingen wenig entscheiden.
2. Darüber zu entscheiden ob es gerathen wäre mit der Lieferung
wissen Tod eine Lücke Absatz vorzunehmen; oder
ob ich den Tod muß Lücke geben soll?
3. Leider ist das Werk C. Fries "Icones selectae Hymenomy-
cetum. etc Holmiae / bei B. A. Nordstedt) für die
Bibliothek zugänglich oder nur durch Ankauf zu haben. Es sind bis jetzt 3–4 Hefte à 3 Thaler
erschienen – und es ist ein Jammer, wenn der
Akademiebibl. nicht stehen sollte, sich selbst Lücken wissen
ob sich Einiges kaufen!
Zu fernerer Lieferung einen baldigen, freundlichen Antrag,
Hochachtungsvoll
Wallendorf den 9 Decemb 1871.

Ihr Gehorsamster

† Die Nummern sind ich.
Letzten Jahrgang, zugleich mit
dem Liefg.

ergebenster College
Carl Waldbrenner

Vdlf 28 Nov.

Tekintetes Osztálytitkár Ur!

Stúrcsredeu f. évi febr.
22-én Tinkei József-nek
Sophoclesből fordított
három színművét a m. t.
Akademia I. osztályának
értekezletéből bélemény-
adás végett hozzám áttenni.

Van szerencsém a bírálat-
okat I, II és III alatt
ide csatolni, melyekből
kitűnik, hogy a kérdéses
fordításokat nem ajánl-
hatom jelen alakjokban
a m. t. Akademia pártol-
lására.

Tisztelettel

Pest 1871 julius 24-én

a lektoros tagja

Toldy Ferencz

Tekintetes Igazgató Úr! Ehhez, a m. t.
Akademia osztálytitkárának.

1.481/1871

69
1871

Ekund jul. 21.

Érk. 1871 aug. 19.

a gondnok nous felhívatni.

Rainprecht vous kresteten, de még mu egész dek előre nem volt az Akadémiában. aug. 19 d. 12. órakor Tukács

1482
1871

Tekintetes Akademiai Főtitkári Hivatal!

Jósef főherczeg ő Jensége tudósítása szerint, Mária Henriette növérével a Belgák Királynéjával és Clotilde főherczegasszonynyal f. hó 25én (Pénteken) 3 órakor a margitszigetről jövén az Akademiai Palotát és az országos Képesarnokat szándékoznak látogatni. Kérem a főtitkári Hivatalt méltoztassék intézkedni, hogy az emlitett vendégek illően fogadtassanak.

Vagyok őszinte tisztelettel

alázatos szolgája

Pesten Augusztus 18án 1871.

Römer Flórisz

Kivonat czikkely

az akadémiai III. Osztály értekezlési

jegyzőkönyvéből (1871. okt. 16.)

2. A főtitkár átteszi az országos m. k. statisztikai hivatal elnökének átiratát, melyben az Akadémia felszólittatik, a természettudományi osztályból tagokat nevezni meg, kik földtani, vegytani vagy meteorológiai szempontból véleményre mondanának egy a honi; mint az összes europai szőlőtest statistikájának elkészitésének tervezete iránt.

A nevezett három irányban levén kivánatos a véleményezés, az értekezlet Szabó József, Nendtvich Károly és Schenzl Guido urakat kéri fel a közreműködésre, s azoknak tájékozás szerzésre a mellékelt tervrajz könyomott példánya megküldendő, s nevök Keleti urnak tudomására hozandó.

+2 db

~~III Opis 7 od. 1871 God 16~~

2 pris.

1

1485

1871

1871

Javaslat

Magyarország és az europai borter-
melő államok, szölészeti és borászati statistikájának létrehozása tárgyában,

szerkesztve
az országos magyar királyi
statistikai hivatalban.

1871.

Szőlőzeti és borászati statistika tervezete.

Tájékoztatás.

A Hágában 1869-ben tartott nemzetközi statistikai kongressuson nemzetközi statistikának létrehozása elhatároztatván, Magyarországnak a szőlőzeti s borászati statistika összeállítása iitott osztályrészül; annek folytán meg kellett állapitania az Europaszerte és hazánkban eszközlendő felvételek módozatait. A részletes javaslat elkészítésével Duka Marcel, ministeri titkár biratván meg, a statistikai hivatal elfogadta s a következőkben mutatja be a t. statistikai tanácsnak.

Ezen javaslat két fő részre oszlik; az első kizárólag Magyarország szőlőzetével és borászatával foglalkozik, a második rész pedig az europai bortermelő államokban eszközlendő felvételnek módozatait tárgyalja.

Igaz, hogy hazánkban és a többi europai államokban egy és ugyanazon felvételi módozat alkalmazhatható volna - csakhogy ezen esetben a felvételnél sokkal szükebb körre kellett volna szoritkozni. Ha pedig tekintetbe vesszük azon körülményt, hogy a birtokunkban levő adatok elavultak, egymástól eltérők, meg nem birhatók - tekintve ezen adatok ismeretének szükségességét s azon kötelezettséget, melyet a hágai kongressuson összegyült államok képviselői előtt magunkra vállaltunk: oly felvételről kellett gondoskodnunk, mely minden irányban kielégitő eredményt nyujtson.

Ennélfogva a Magyarországon eszközlendő felvétel bővebb, részletesebb, mindenre kiterjedő - a többi külföldi államokban teendő felvétel pedig általánosabb jellegü kell hogy legyen.

Nem elegendő a felvétel kérdő pontjait s módozatait megállapitani, azokat egy vagy több mintába beleczőzakolni, s ezekkel a közönséget meglepni - hanem jó eleve oly megbizható körezekről kell gondoskodni, melyek a felvételt csakugyan pontosan és lelkiismeretesen végrehajtandják.

Több évi tapasztalat folytán igen is jól tudjuk, hogy nálunk a hatóságok nem feladatnak megfelelni vagy képtelenek, vagy minden statistikai felvétel iránt oly közönbösséggel viseltetnek, hogy velök és általuk czélt érni lehetetlen. A kivánt adatokat legtöbb esetben beküldték

ugyan - de magyarán mondva ugyancsak sok esetben nem volt köszönet benne.

Azon átmeneti korszak, melyben jelenleg élünk, statistikai felvételek eszközlésére egy általában kedvezőnek nem mondható - ezen ügy nagy fontosságánál fogva tehát, az eddig követett eljárást, tudniillik: hogy az adatok kizárólag a törvényhatóságok által szolgáltassanak be - nem ajánlható.

Ha a kormány célt akar érni, akkor ezen felvételt oly módon kell eszközöltetnie, hogy abban az érdekelt felek is - mint legilletékesebbek - közreműködhessenek. Ajánlandó tehát, hogy a bortermelő községek, s mind azon körzetek, kiknek közreműködését igénybe akarjuk venni, a „Hivatalos lap" s azon hírlapok útján, melyek ezen közleményt hasábjaikba felvennék, a megindítandó felvétel indokai, célja és módozatai iránt jó előre értesítessenek: úgy, hogy mire a felvétel ténylegesen megindíttatnék, az érdekelt községek minden tekintetben tájékozva legyenek.

Ezen ügynek nyilvánosság elé való hozatala által - a mivel végtére is tartozunk a közönségnek - a kormány esközölte felvételeket érő bíráltmatlanságnak, gyanusításoknak eleje vétetnék, oly annyira, hogy ezen felvétel ellenőrzésre alig, ellenállásra pedig sehol sem fog akadni, s oly becses és érdekes adatok birtokába fogja az országot juttatni, melyek fáradságunkat és a hozandó pénzáldozatokat egyaránt bőven pótolni fogják.

Mielőtt tehát a javaslat egyes pontjaira áttérnénk, legyen szabad azon körökről szólanunk, melyek ezen felvételnél közreműködni hivatva vannak. Ezek:

1. A törvényhatóságok, a mennyiben a felvételi minták, utasítások stb. általuk küldetnek meg az illető kérdőpontokra, hasonlóképen általuk gyüjtetnek és küldetnek meg ezen hivatalnak.

2. A szőlő tulajdonosok és bortermelők, általában mind, miután nekik egyenkint kell a kérdőpontokra válaszolniok - és kivételesen azok, kik a felvétel eszközléséhez segédkezet nyujtani vállalkoznak.

3. A kereskedelmi és iparkamrák, melyekkel az egész munkálat közlésével, felhivandók, hogy bizonyos kérdőpontokra válaszoljanak.

H. Szakférfiak, u. m. szaktudósok, borkereskedők, kitünőbb bortermelők, borgyárak vezetői és borászati ügynökök, kik, a mennyiben ismeretesek volnának személyesen-ellenkező esetben a kereskk. és iparkamrák útján közreműködésre meghivandók.

Végre nem szabad kifejtenem hazánk e tárgyra vonatkozó szakirodalmát, mely bizonyosan becses adatokat tartalmaz s melyről kimerítő lajstrom szerkesztendő.

A fentelsorolt köregek közreműködése mellett a siker biztositva lesznd!

Ezen általános észrevételek után bátorkodom a javaslat egyes kérdő pontjaira áttérnem.

Itt előre kell bocsátani, hogy a kérdőpontok eddigelé megállapitott sorrendjét fogadván el, az követtetett mindenütt, noha abban vegyesen tartalmaztatnak azon kérdőpontok, melyekre részint az irodalom, részint a szakférfiak, ipar és kereskedelmi kamrák, avagy a termelők maguk válaszolni hivatva vannak.

A felvételi minta szerkesztésénél azonban az idézett sorrendet követni lehetetlen volt - ott a természetszerü összefüggés és egymásután határoztak.

— · —

I.

Javaslat Magyarország szőlőszeti és borászati statistikájának létrehozása tárgyában.

1. A szőlők vidékek szerinti fekvése, magassága, talaja, a vidék éghajlata.

Miután a szakirodalom ezen kérdésekre majdnem kivétel nélkül felvilágositást fog nyujtani, mindenek előtt ez tanulmányozandó behatólag azok által, kik az összes adatok összeállitásával, és a kiadandó mü szerkesztésével megvannak bizva. Ezen esetben, ha a szakirodalom hézagos volna, ezen hézagok pótlására, egy késtagu bizottság költségen a hely színére kiküldethetnék. Ezen bizottság egyik tagja

kiképzett geologus, a második a szőlőszet és borászat terén elismert tekintségü szakember lehesne.

A szőlővidék fekvésének leírásánál a geographiai viszonyokon kivül különösen azon viszonyok volnának tekintetbe veendők, melyek a szőlőszetre kiváló befolyást gyakorolnak, igy például: vajjon fekvésénél fogva az éjszaki hideg szelektől ment-e? Körülfekvő hegylánczolat által védve van-e? stb.

A szőlővidék tengervizine feletti fekvésének magassága, a hegyes szőlővidékeknél hihetőleg kipuhatolható leend - de kétséges vajjon a lapályban fekvő szőlővidékeknél erre az irodalom nyujthat-e választ; itt tehát vagy az említett bizottság, vagy azon ipar és kereskedelmi kamra lesz az adatok gyüjtésével, illetőleg megállapításával megbizandó, melynek területén a szőlővidék fekszik! miután pedig ilyes felvételhez szakember /: mérnök :/ igényelvenik, a kamara költségei a kormány által megtérítendők lennének.

A magasság alatt azonban nem a hegység csucsainak magassága értendő, hanem azon magassági pont, melyen a szőlők kezdődnek, s azon legmagasabb pontok, melyeken túl szőlő nem találtatik. Az emelkedés foka szintén meghatározandó, szóval, minden esetre kiterjedő, vajjon a vidék jellege hegyes, lapályos, meredek, hullámos, dombos-e s igy tovább.

A talaj meghatározása felette nagy fontossággal bir, miután tudjuk, hogy az éghajlati befolyáson kivül kiválólag a talaj minőségétől függ a bor é's, mely rajta terem. Remélhető, hogy földtani intézetünk, s a bécsi hasonló intézet kiadmányaiban sok becses idevágó anyagot fogunk találni - a netalán mutatkozó hézagok azonban ugy mint a fennebbiek pótlandók.

A talaj minőségének kimutatására a felvételi táblázaton egy sor hagyatott ugyan - hanem a válasz, ha be is fog iratni, tudományos alappal és becscsel nem birhat.

A vidék éghajlata a legfontosabb tényezők egyike. Franczia ország egyes hires szőlő" és borterme-lő" vidékei nagyszerü felvirágzásukat majdnem kizárólag a tenger kigőzölgése által mérsékelt éghajlatnak köszönhetik.

Minden egyes bortermelő vidék éghajlatára vonatkozó adatok gyűjtendők. az egyes termelők által rendszeresen gyűjtött légtüneti észleletek megszerzendők és felhasználandók.

A vidéken átvonuló folyamok, tavak, hegylánczok, erdőségek, melyek mind megannyi az éghajlatra befolyást gyakorló tényezők, pontosan és részletesen leirandók.

Ezen adatok vagy azon vidék szakemberei által beküldendők, avagy ha már léteznének, a hivatal által feldolgozandók.

Itt megjegyzendő, hogy mind az adatok gyűjtésénél, mind pedig a leirásoknál a szőlő-vidék, mint önálló, kikerekített egész tekintendő.

2. A szőlők területe.

A szőlők területének kipuhatolására csak egy mód kinálkozik, tudniillik a szőlő-birtokosnál eszközlendő közvetlen felvétel, az e czélra szerkesztett mintával mely a törvényhatóságok utján küldetik meg az illető községeknek.

3. A mivelés módjai /: magas, alacsony, nyesés, kötés, kapálás, szüret: / és költségei.

A mivelés módjai tagadhatatlanul nagy befolyást gyakorolnak mind a szőlő- mind a bor minőségére és mennyiségére; ennélfogva habár minden egyes szőlő- és bortermelő vidéken a mivelés módjai egyformák szoktak lenni, olyanok kivételével, melyek valamely más ország határát érintvén, az ott divó mivelési módot, és a határait is magokban foglalják, úgy minden vidék mivelési módjai nagyobb vonásokkal volnának ecsetelendők, még is rovatok nyittattak a felvételi táblázatokban, hogy a begyülő adatok alapján tökéletesen tájékozhassuk magunkat.

A mivelés módjainak és költségeinek leirása az ipar és kereskedelmi kamrák feladata volna, melyek a legkitünőbb szakemberek és szőlő- birtokosok közreműködésével állapitanák meg és irnák le az illető borvidéken divó mivelés módjait és ezeknek költségeit egy katastralis

holdra viszonyítva. A művelés módjainál megemlítendő, vajjon a trágyázás általában el van-e terjedve? mily eredménnyel? avagy szükség felettinek tartatik-e, végre pedig vajjon nem előítéletből nem alkalmaztatik-e?

A szüret költsége hasonlóképen a művelés módjai közé vétetett fel, habár a szüret ép oly kevéssé tartozik a míveléshez, mint a cséplés a szántáshoz.

A szüret idejének és költségeinek kimutatására a felvételi táblázatban rovatok nyittattak, s a begyülő adatok alapján könnyü leend kiszámítani, hogy holdankint vagy akónként a szüret költségei mennyire emelkednek.

4. Az évenkénti átlagos termés /: egy 10-20 év terméseinek :/ kimutatása szőlőben és borban.

Arra kérdésre, vajjon hány akó termett bizonyos évben minden szőlőgazda képes válaszolni; ezen kérdőpont tehát a felvételi táblázatba sorozatott; a 10-20 évi termés mennyiségének /: szőlőben és borban :/ és értékének kimutatására pedig egy külön minta szerkesztetett, abban 1850-től fogva 1869-ig bezárólag minden évnek rovatok nyittattak, ezen minták teljes betöltésétől fog függni, vajjon 5-10 vagy több évi termés eredményeit leszünk-e képesek kimutatni, s végre megközelítő átlagot kiszámítani.

5. A nyers szőlő eladása és jövedelme.

Ezen kérdőpontra a válasz a 4-dik pont folytán eszközlendő felvétel adataiban benfoglaltatik. Amennyiben a nyers szőlő kivitele külföldre újabb lendületet nyert vagy nagyobb mérveket öltött volna; ezen okok és körülmények /: mint p. o. egy vasut vonal megnyitása által való könnyebbített közlekedés stb. :/ az illető ipar és kereskedelmi kamra által tüzetesen leirandók.

6. A szőlőpréselés /: máslás :/ módja.

Ezen kérdés csak oly módon értelmezhető, hogy

mily rendszerü prések használtatnak - ez ismét csak annyiban birhat érdekkel, a mennyiben egyik vagy másik rendszerü prés jobb, czélszerübb, olcsóbb stb. mint a másik.

Ezen kérdés tehát oly módon fejtendő meg, hogy minden szőlő vidéken használatban levő borsajtó rendszerek leirandók; valamint azon fontos körülmény is megemlitendő, tudniillik, hogy szőlő prések nem alkalmaztatnak, hanem a szőlő csak is lábbal tapostatik.

A szőlőpréseléssel közvetlen és szoros összefüggésben áll a must kezelése /: melyről a kérdő pontban említés nem tétetik :/ pedig ennek helyességétől függ a leendő bor jósága, tartóssága és becse; ezen körülményt tehát figyelmen kivül hagyni nem lehetett.

A must kezelés borvidékek szerint tüzetesen leirandó - figyelembe veendő, hogy vannak e czélszerü épületek és elegendő számu edényzet.

Ezen adatok a legértelmesebb termelők, és azon borkereskedők közremüködésével, kik a mustot veszik meg közvetlenül a szüret után, a kereskedelmi és iparkamarák által állitandók össze.

7. A pincze kezelés /: a pincze épitési alakja, átlagos mélysége, hőmérséke :/ és költségei.

Ezen kérdőpontban ismét két különböző dolog foglaltatik, ugy mint a pincze kezelés és a pincze ek ütöbbiek nagyságának kipuhatolására a felvételi táblázatban rovatok nyittattak. /: Lásd a felv. táblázatot :/

Nagy fontosság tulajdonitandó még azon körülménynek, vajjon a pincze távol vagy közel van-e a szőlő tulajdonos lakásához. Meg lehetünk ugyanis győződve, hogy ezen körülménytől függ vajjon a termelő a pinczekezelésre több vagy kevesebb gondot fordit-e. Tudjuk, hogy jelenleg - néhány borkereskedő kivételével - az ész- és czélszerü pinczekezelés nálunk nem igen divik - mivel pinczéink künn a szőlő kertben oly távolságra vannak, hogy rendesen szekéren kell oda utazni. Erre pedig mi orientalis kényelmet szerető magyarok nem egy könnyen szánjuk el magunkat, kivévén, ha bort akarunk kóstolni.

A felvételi mintába tehát ezen kérdőpont: mily távolságra van a pincze a helységtől /: lakháztól :/ hasonló képen felvétetett.

Nem feleslegesnek, hanem lehetetlennek látszik a pinczekezelés költségeit itt külön felvétetni – mert alig lehető, hogy a borkereskedőkön kivül 10 bortermelő képes legyen a pinczekezelés költségeit külön kimutatni; elég tehát, hogy a szőlőkertre tett összes költségeket szüretig, a szüret költségeit s végre a szőlőgazdaságra tett összes évi kiadások kimutatására rovatok nyittattak. /: Lásd a felvételi mintát :/

A pinczék hőmérvékének ismerete csak a borkereskedők s intelligensebb bortermelőktől várható – ennél fogva ezen, valamint a pinczekezelésre vonatkozó kérdések, ezekhez intézendők.

8. Asszu- és mesterséges bor készítés.

Semmi sem változik annyira, mint az évről évre termelt asszúbor mennyisége – miután az őszkevező voltától és a termelő kénye kedvétől függ, s elvégre is csak oly borvidéken állíttathatik elő, mely mekér, czukros, erős borokat terem. Az asszúbor, az évben termett összes bormennyiségnek igen csekély részét képezi. Ennek kipuhatolására legczélszerűbbnek látszott a kérdést egyenesen a termelőkhöz intézni /: lásd a felv. mint. :/ habár csak az 1870-ik évre kellett vonatkozni. Jólette érdekes volna még megtudni, hogy mennyi asszúbor fogyasztatik el helyben, s mennyi vitetik külföldre – utóbbi kérdésre honi borkereskedőink talán válaszolhatnának.

Mesterséges bor alatt hazánkban a persegőt és azon surrogatumokat lehet érteni, melyek borok gyanánt jönnek forgalomba; tudjuk, hogy mindkettő létezik. Persegőnk ugyan idegen vignette – étiquette – alatt adatik el, de, ezen körülmény minőségén semmit sem változtat. Épen az ellenkező áll egyéb mesterséges boraink ról, melyek jó hangzású etiquettel ellátva (: vegyük Pestet. : nincs egy füszerkereskedés, melyben legkitünőbb borfajtáink kaphatók ne volnának /: drága pénzen :/) – az első pohár megkazudtolja a nevet.

Szükséges volna tehát, mind a persegőborgyárak,

mind pedig a mesterséges borgyárak számát, székhelyét megtudni, hogy a gyártott borok nér, minőség, mennyiség szerint, valamint az eladási irányok kimutatása, tőlük megszerezhető legyen.

A válasz ezen kérdőpontokra a kereskedelmi és iparkamaráknak feladata volna, s remélhető is, hogy készségesen fognak vállalkozni ezen adatok gyűjtésére és összeállítására.

9. A bor szine s vegytani elemzése.

Borainknak név- és színek szerinti osztályozása nehézségekre nem igen fog akadni, alkatrészeikben vegytanilag nem igen elemeztettek, s ha igen, csak egyes borfajoknál, ha tehát teljes adatok birtokába kívánunk jutni, mindenek előtt az illető borfajokból próbamustrák szerzendők, s erre kész út kínálkozik. 1.) a bortermelők felszólítandók, hogy a szükségelt, igen csekély mennyiséget /: egy mezelyes üveg :/ ingyen szolgáltassák a kormánynak. 2.) a szükségelt borok megszerzésével egy hitelt érdemlő borkereskedő megbizatik.

A borok megvétele pár száz forintba, a vegytani elemzés azonban jóval többe fogna kerülni.

10. A bor értéke.

A bor értéke, illetőleg eladási ára tulajdonképen a 4-dik pont azon részéhez tartozik, a melyben a 10-20 éves termény eredménye szőlőben és borban kimutatva lesz; ezen pontra mindenesetre a termelőnek kell válaszolnia. - Ezen kívül bor-vidék szerint minden egyes bortermék megnevezésével azok értékéről a kereskedelmi és iparkamrák által kimerítő jelentés készítendő.

11. Eladási viszonyok.

/: ország, vidék :/

Ezen kérdőpontra tüzetes választ a kereskedelmi és iparkamrák, szállítási vállalatok, borkereskedők, terme-

lők adhatnak. kellő adatok beszolgáltatására tehát a kereskedelmi és iparkamráik által volnának felszólítandók.

12. A szállítási költségek (mértföldsakénként:) vízen, szárazon.

Ezen pont szoros összefüggésben áll az előbbivel, a válasz nehézséggel nem jár, miután a szállítási vállalatok (: vasutak, gőzhajózási társulatok :) árszabályai erre nézve kellő felvilágosítást nyujtanak, a szekéren való szállítás mértföldenként való költségei minden termelő előtt ismeretesek lévén, ezen kérdés a felvételi mintába foglaltatott.

13. A kiviteli és behozatali vám.

Erre az illető országok hivatalos kézkönyvei adnak felvilágosítást.

A kiviteli s behozatali vám nagyságát, akó vámmérsa és üveg szerint valamennyi európai ország és Amerikára vonatkozólag a statistikai hivatal által összeállítandó.

14. A fogyasztási adó.

A fogyasztási adót szabályozó törvényekre ide vonatkozó részre körlendő.

15. Dézsmaviszonyok.

Az e tárgyra vonatkozó legutolsó törvényekre körlendő, valamint az is, hogy mily mérvben léptetett életbe.

16. A szőlőmívelésssel foglalkozó néposztályok viszonyai.

A szőlőmívelésssel foglalkozó néposztályok két főcsoportra oszthatók, u. m.

I. olyanokra, kik kizárólag a szőlőmivelésből élnek,
II olyanokra, kik a szőlőzetet és bormívelést mellékesen üzik.

Az első csoportba tartozók viszonyai behatóbb tanulmányozását érdemelnek, a második csoportnál oly sok mellékes körülmény lenne tekintetbe venni, mely bennünket a kitűzött céltól inkább elvonná, semhogy közelebb hozná.

Mind az I-sö, mint pedig a 2-dik csoporthoz tartozó egyének számszerinti kimutatásaira a felvételi mintában rovatok nyittattak.

Az I-sö csoport t. i. a kizárólag szőlőmívelésel foglalkozó néposztály egyéb viszonyainak, mint értelmiségi fok, vagyoni állapot, szorgalom stb. iránt az illető szőlővidéken járatos egyének nyilatkozatainak felvilágosítását, ezen feladattal talán statistikai küldöttjeinket lehetne megbízni.

A felvételi minták (A-B.)

A felvételi minta oly módon szerkesztetett, hogy habár a felvétel községenként történik, a csoportozás, végösszeállítás akár szőlővidékenként, akár megyénként le-gyen eszközölhető.

Igyekeztünk mindazon kérdőpontokat ezen mintába felvenni, melyek kimerítő szőlészeti és borászati stat. adatok birtokába juttathatnák az országot.

Tapasztalásból tudván, hogy az „Utasítás" melyet ilyen táblázatokon szokott lenni, az illetők nemigen szeretik elolvasni, törekedni kellett a kérdéseket lehető legvilágosabban feltenni, sat „Utasítás"t egyszerűsíteni.

Az A. minta rovatban valamennyi kérdőpontot tartalmazza, a borterméseknek 10-20 évi kimutatására szükséges rovatok azonban nem férvén reá, kiegészítéséül a B. minta szerkesztetett.

Utasítás
az A. és B. minták helyes betöltéséhez.

1. A község elöljárósága az ezen táblázatokhoz mellékelt „Felhivást" * a szőlőbirtokosoknál körözteti.

2. Ha ezen „Felhivás" folytán oly egyének találkoznának, kik önkéns vállalkoznak a felvétel ezközlésére, ezek egy bizalmi férfiu kiséretében minden egyes szőlősgazdát felkeresnek; legyen az akár úr, akár paraszt ember: / s a hely szinén, t.i. a szőlőben ezközlik a felvételt, s irják be a mintába.

3. Ha önként vállalkozók nem találkoznának a községben, akkor az elöljáróság egy tagja, két bizalmi férfiu kiséretében ezközli a hely szinén a felvételt.

4. A felvételből a legkisebb szőlő sem hagyandó ki.

5. Ha a felvétel a község határán teljesen befejeztetett, a felvételi minta a bizalmi férfiu és a birói hányi tagok által aláiratik, s az illető hatóságnak megküldetik.

II.
Javaslat az europai borterme-lő országokban létrehozandó szőlőészeti és borászati statistika iránt.

Ezen javaslatnál kiindulási pontul hasonlólépen a statistikai tanács bizottsága által megállapitott

---

*. Ezen „Felhivás", mely a bortermelőkhöz intéztetnek, oly módon szerkesztendő, hogy a felvétel indító okai, czélja, világosan megértethessenek; végre pedig a termelő felszólittatnék, hogy közreműködése által ezen ügynek - mely az ő érdekében történik - előmozdítsa.

kérdőpontok oxolgálnak, a nélkül azonban, hogy azoll elfo-
gadott sorrend követtetett volna.

A hivatolt kérdőpontok két félék, tudniillik:
<u>először</u> olyanok melyekre inkább csak részletes leírással
lehet tüzetesen válaszolni; <u>másodszor</u> pedig olyanok, melyek
számokkal kifejezhetők.

Ennélfogva a javaslat természetszerüen
két csoportra oszlik.

Az Iső csoportban az általános kérdőpon-
tok - a külföldi párlamenti enquêtéknél divatozó Questio-
näir adalékjában - tartalmaztatnak; melyekre minden e-
gyes államviszonyaihoz képest lehető legkimerítőbben vála-
szol.

A IIik csoportba tartozó kérdőpontok három
illetőleg két táblázatba foglaltattak

Mind két részneк betöltésére nézve <u>uta-
sítás</u> nem adatik, miután egy részt oly tudományos körege-
kel van dolgunk, melyeknél a magyarázat felesleges, ha a kér-
dések ugy vannak feltéve, hogy felvilágosításra alkalmat nem
nyujtanak; másrészt pedig nem ösmervén a rendelkezésük-
re álló eszközöket, az adatgyüjtésénél követendő eljárást ez-
re nézve kinem jelölhettük.

Az egyik részbe fölvett kérdések a má-
sikban nem tárgyaltatnak, - miután a kettő egymást kie-
gészíti.

<u>Általános észrevételek.</u>

Előre bocsátandó, hogy mind az <u>általános</u>
mint pedig a <u>táblázatos</u> részben az adatok oly módon gyüj-
tendők, hogy minden egyes <u>közlönyének</u> egyes leírása külön
külön történhessék.

Azon kérdőpontoknál, melyekre választ
nem adatik, ezen eljárás kellőleg indokolandó.

I-sö csoport.

Általános kérdőpontok.

1.

A szőlők vidékek szerinti fekvése, magassága, talaja, a vidékek éghajlata.

1. A szőlővidék neve.
2. A szőlővidék geographiai fekvésének tüzetes és kimerítő leirása.
3. A szőlővidék magassága párisi lábakban kifejezve, vagyis azon pontok magassága, melyeken alul, s melyeken felül szőlők nem találtatnak.
4. A szőlő-vidék mindenfélé talajának meghatározása és leirása vegytani elemzése.
5. Mely talajon terem a legjobb bor.
6. A vidék éghajlatának általános leirása.
7. A vidék éghajlatára vonatkozó légtüneti észleletek több évről való kimutatása.

2.

A müvelés módjai, (: magas, alacsony, nyesés, kapálás, szüret +): és költségei.

1. A vidéken leginkább elterjedt müvelés módjai.
2. Kapálás

3.

A szőlő préselés (: máslás:) módja.

1. A vidéken használatban levő prések rendszerei és vételárak, a legjobbnak ismert rendszer megnevezésével.

+). Megjegyzendő, hogy a szüret és költségei, valamint, valamint a szőlőkertre tett egyéb költségek a táblázatba felvétettek.

2. Ahol szőlőpréseket nem alkalmaztatnak, milly módon szurolják szét a szőlő?

4.

A pincze-kezelés: a pinczének épitési alakja, átlagos mélysége, hőmérséke:/ és költségei:

1. A vidéken divó pinczekezelés leirása.
2. A pinczekezelés általában megfelel-e a tudomány igényeinek.?
3. A pinczének épitési alakja, átlagos mélysége, - hőmérséke.
4. Hány éri borterme-t képesek a pinczék egyszerre magukba foglalni?
5. A pinczekezelés költségei, az egész éri összes kiadások hány százalékát képezik?

5.

Aszu- és mesterséges borok.

1. Készittetnek-e aszu, - pezsgő", liqueur borok ezen vidéken.
2. Az aszu-, pezsgő", liqueur borok nevei, rendes eladási áruk, szinök, zamatuk, czukor- és szesztartalmuk illatuk /: bouquet:/- azon helységek nevei a hol készittetnek.

6.

A bor szine és vegytani elemzése.

1. Valamennyi kivitelképes bor, nér, szin, /: vörös, fehér:/ zamat, illat, czukor, szesztartalom- értékök szerint a legjobbnál kezdve elősorolandók, - azon helyiségek megnevezésével a honnan erednek.
2. Valamennyi kivitelképes bor vegytani elemzésének eredménye.
3. Ezen borok tarthatósága.
4. Ezen borok szürettől számitva rendesen hány hónap multva készek (eladhatók.)?

7.
Eladási irányok.

1. Ország, vidék, város, hová bizonyos megnevezendő borfajok szállíttatnak, eladatnak.

2. Az eladott bornemek mennyisége, kerek számmal, ország, vidék és város szerint hova eladattak.

8.
Szállítási költségek mértföld-s hectolitre vagy kilogr.-ként vizen és szárazon.

1. Szállítási költségek:

1. hectolit. vagy 1. kilogr. { vasuton, gőzhajón, hajón, szekéren } kilométerenkénti ..... fr. cent " " " "

2. Edények, melyekben a bor szállíttatnak- alak- térfogat szerint; az üvegek, miben szállíttatnak és rendesen hány üveg együtt.[2]

9.
Kiviteli- és behozatali vám.

1. Minden országból és minden országba, franc és ang. hectolitre szerint kifejezve.

10.
Fogyasztási adó.

1. A fogyasztási adót szabályozó törvényczikkek, rendeletek idevágó része körlendő.

2. Ezen rendszabályok befolyása (jó-rossz) a fogyasztásra.

11.
Dézsma viszonyok.

1. A dézsma viszonyokra vonatkozó legutóbbi rendszabályok, törvényczikkek- hatásuk- megváltási összeg, a megváltás módozatai.

12.
A szőlőmíveléssel foglalkozó néposztályok viszonyai.

1. Kizárólag szőlő"mívelésselel, hány

birtokos?

2. Mellékesen foglalkoznak vele, hány birtokos?

3. A művelség magasabb fokán állanak-e az előbbiek, mint a földmívelésel foglalkozó ugyan azon néposztályok?

4. Vagyonilag jobban, vagy rosszabbúl állanak-e?

Függelék.

Felette becses és érdekes volna egy borászati térkép szerkesztése, mely czélszerűen a „Következő" táblázat pontos betöltése által volna elérhető".

Folyó szám	A szőlő és bortermelő község neve	A vidék jellege	A község mely borvidékhez tartozik	A község mely departementben fekszik	A „szőlő" kerület összetétele		A község termel			
							vörös	fehér	pezsgő	liqueur
		hegyes, domb-os, hullá-mos, lapály			hect.	aren	borokat			

Ország neve ..... (Europai fölvétel) 1-ső oldal.

Folyó szám	A szőlővidék neve	A szőlővidék általános jellege (hegyes, dombos, hullámos, lapály)	* Községek száma, melyek a szőlővidékhez tartoznak	A szőlőbirtokosok száma	A szőlők területe (hectare)	A szőlők területe (ares)	Esik átlag egy szőlőbirtokosra (hect.)	Esik átlag egy szőlőbirtokosra (ares)	Egy hectare jó karban levő szőlők becsára: legmagasabb (franc)	legalacsonyabb (franc)	átlagos (franc)	Szőlőfajok nevei, melyek ezen borvidéken termeltetnek. (: Minőségükre nézve, a legjobbtól kezdve leszálló sorozatban:)	Túlnyomólag borok termeltetnek ezen vidéken: vörös	fehér	A szüret rendes ideje; mely hó melyik hetire esik rendesen
1	Szőlővidék neve														
2	(: Községek nevei)														

*. Vagy *név*- vagy *szám* szerint kimutatandók.

(Europai fölvétel)

(Europai fölvétel)

2-dik (hátulsó öldal)

Folyó szám	A szőlő vidék neve	Mennyibe kerül átlag: a szőlőben tett mindenféle kiadás szüretig		a szüret		A szőlőre tett összes évi kiadások		1870-ben termett: szőlő összesen	ebből: mint szőlő eladatott	ebből: bor	szőlő átlag eladatott: kilogr. ként	szőlő átlag eladatott: hectolitt ként	bor átlag eladatott: kilogr. ként	bor átlag eladatott: hectolitt ként	1870. évben: Pezsgő borok: gyártattak	Pezsgő borok: palaczkonként átlag eladattak	Liqueur borok: gyártattak	Liqueur borok: palaczkonként átlag eladattak	Az 1870-évi termés összes értéke (: Szőlő és mindenféle bor :)	Borházak	Pinczék	Észrevételek
		franc	cent	franc	cent	franc	cent	kilogr.	kilogr.	hectol.	franc	cent	franc	cent	palacz.	franc	cent	palacz.	franc	cent	franc	száma		
1																								
2																								

Ország neve ..... Kimutatás (Europai fölvétel)

az 1851-dik évtől 1870-dik évig bezárólag termett szőlő és bor mennyisége és értékéről.

Folyó szám	A szőlő vidék neve	1870-ben termett							1869-ben termett	1868-ban termett	1867-ben termett	*
		szőlő összesen	ebből		szőlő bor átlag eladatott							
			szőlő gyanánt eladatott	bor lett	kilog. kénn		hectoliter kénn					
		kilogr.	kilog.	hectol.	fran.	cent.	fran.	cent.				

* Ezen táblázat ily módon mindaddig folytatandó, míg 20 évi termésnek megfelelő rovatok nyittattak, tehát 1869-től 1850-ig bezárólag.

Magyarország (Erdély)

Megye, kerület, szék, vidék neve, melyhez a község tartozik:

A szőlő vidék neve .....

Községneve, melynek határán a szőlő fekszik:

Azon hegy neve, melyen a szőlő fekszik: (*)

A talajminősége: ..... {p.o. agyag, homok, fekete föld vulcanicus eredetű stb.}

(*) Ha nem hegyen fekszik: akkor a vonalra ráirandó, hogy a lapályban vagy a hegy lábánál fekszik.

Folyó szám	A szőlő birtokos neve	A szőlő birtokos: kizárólag foglalkozik-e a szőlőzettel vagyis alból él-e?	A szőlő birtokos: mellékesen foglalkozik-e a szőlőzettel vagyis bír-e azonkívül gazdasággal?	A szőlő területe: katastralis (1600° öles hold)	A szőlő területe: négyszögöl	Egy katastralis hold jó karban levő szőlő: legmagasabb becsára frt.	Kr.	legalacsonyabb becsára frt.	Kr.	átlagos becsára frt.	Kr.	A mivelés módjai: Sisztafejmetszés, magas vesszőkkel és karókkal	Ásztafejmetszés törpe vesszőkkel karók nélkül	Csapós fejmetszés magas vesszőkkel és karókkal	Csupos fejmetszés borbujtásnak alkalmazott, tér- mő vesszőkkel és karókkal	Dakmetszés magas karókkal	Karikás művelés	Azon szőlőfajok nevei melyek ezen szőlőkben kiválólag termeltetnek.	A szüret rendes ideje mely hónap, melyik hetére szokott, és ni?	Mennyibe kerül rendesen: a szőlő megmüvelése szüretig? frt.	Kr.	a szüret? frt.	Kr.	A szőlőre tett összes évi kiadások. frt.	Kr.
1.																									
2.																									
3.																									

1 minta (hátulsó része

Utasítás.

(Az „Utasítás" ezen helyre irandó)

Folyó szám	1870-ben termett							Az itt termett borok, nevök és színök (fehér, vörös) szerint	Aszú borok			Borházak	Pincék	A pince						Hány akós hordó férbe egyszerre a pincébe:	Mily távolságra van a pince a lakháztól? p.o. 1/4, 1/2, 3/4, 5/4 stb. órányira.	Mit kell mértföldenként egy akó bor szekeren való fuvarozásáért fizetni		Észrevetelek.
	szőlő összesen	ebből		szőlő		bor			Hány akó aszú bort készitett 1870-ben	Mily áron adta el akóját:				hossza		szélessége		magassága						
		mint szőlő eladatott	bor lett	átlag eladatott																				
				vám mázsánként		akónként																		
	vám mázsa		akó	frt.	kr.	frt.	kr.			frt.	kr.	száma		öl.	láb.	öl	láb.	öl.	láb.	darab		frt.	kr.	
1.																								
2.																								
3.																								

Kimutatás

B (Az A minta folytatása)

Község neve ..... az 1850-évtől 1869-ig bezárólag termett szőlő és bor mennyisége és értékéről

Folyószám	A szőlőkert tulajdonos neve	1870-ben termett							1869-ben termett	1868-ban termett	1867-ben termett *
		szőlő összesen	ebből		a szőlő átlag eladatott		a bor átlag eladatott				
			szőlő gyanánt eladatott	bor lett	vám mázsánként		akónként				
		vám mázsa	vám mázsa	akó	frt.	kr.	frt.	kr.			
1.											
2.											
3.											

* Ezen táblázat ily módon folytatandó egészen 1851-ig bezárólag.

Vonal. Linie _____ Szám. Nr. _____

Távirat. Telegramm.

Hó / Monat _____ 186

Rendeltetés helye / Adreßort _____ *Feladás helye* / Aufgabsort _____

Pénztári szám Cassa-Nr.	Osztály Classe	Szavak száma Wortzahl: szó Worte / jegy Chiffre / árszó Taxw.	Feladás ideje Zeit der Aufgabe: nap Datum	óra Stunde	percz Minute	napszaka Tageszeit	Érkezés ideje Zeit der Ankunft: nap Datum	óra Stunde	percz Minute	napszaka Tageszeit	Hivatalos jegyzetek stb. Dienstliche Zusätze etc.

pest wien 3988 16 22 10 50 m arany jános akademiai

főtitkár urnak pest akademia palota - az igazgató tanácsot

kérem 28 ikára egybehivni - lónyay .+

1486/1871 (+7)

Értesítésül:

Az e lapra felragasztott papirszalagok a táviró gép által nyomtattak. A feladás helyére, napjára és órájára vonatkozó adatok a sürgöny előtt állnak rövidítve, p. o. Pest Berlin 854 15 4 4 50 N. azt jelenti: Berlinből Pestre intézett sürgöny, mely 854. szám alatt, 15 szóból állva e hó 4-én 4 óra 50 perczkor délután adatott fel. A feladási hely után következő első szám tehát a sürgöny száma, a második a díjjazott szavak száma. Az aláírás előtt áll kettős vonal (=).

Zur Nachricht:

Die auf diesem Blatte aufgeklebten Papierstreifen sind vom Telegrafen-Apparate selbst gedruckt. — Die auf den Aufgabsort, Datum und Aufgabsstunde bezüglichen Angaben stehen vor der Depesche, in abgekürzter Form, z. B. Pest Berlin 854 15 4 4 50 N., das heißt: Depesche von Berlin nach Pest, Nr. 854, 15 Worte von 4. d. Mts., aufgegeben um 4 Uhr 50 Minuten Nachmittag. — Die erste Zahl nach dem Aufgabsorte ist die Depeschen-Nummer, die zweite die Anzahl der taxirten Worte. — Vor der Unterschrift stehen zwei Striche (=).

Felvette: — Aufgenommen durch: _____

Hogyha a sürgönyző egyszersmind a feleletet is kifizette, ezen távirat a feleletért utalványozott díj felvételénél elömutatandó.

Dieses Telegramm ist, wofern von dem Aufgeber desselben die Gebühr für eine Antwortsdepesche bezahlt wurde, bei der Behebung der angewiesenen Antwortsgebühr vorzuweisen.

Vonal. Linie _____ Szám. Nr. _____

Távirat. Telegramm.

Hó Monat { _____ 186

Rendeltetés helye Adreßort { _____ *Feladás helye* Aufgabsort { _____

Pénztári szám Caſſa-Nr.	Osztály Claſſe	Szavak száma Wortzahl	Feladás ideje Zeit der Aufgabe				Érkezés ideje Zeit der Ankunft				Hivatalos jegyzetek stb. Dienſtliche Zuſätze etc.
		szó Worte	nap Datum	óra Stunde	percz Minute	napszaka Tageszeit	nap Datum	óra Stunde	percz Minute	napszaka Tageszeit	
		jegy Chiffre									
		árszó Taxw.									

pest wien r 4743 20 26 10 20 m arany janos akadémia palota pest =

holnap reggel pesten leszek . hány orára van az igazgato

tanács oesszehiva .- távirati választ kérek' = lonyay

Értesítésül:

Az e lapra felragasztott papirszalagok a távíró gép által nyomtattak. A feladás helyére, napjára és órájára vonatkozó adatok a sürgöny előtt állnak rövidítve, p. o. Pest Berlin 854 15 4 4 50 N. azt jelenti: Berlinből Pestre intézett sürgöny, mely 854. szám alatt, 15 szóból állva e hó 4-én 4 óra 50 perczkor délután adatott fel. A feladási hely után következő első szám tehát a sürgöny száma, a második a dijjazott szavak száma. Az aláirás előtt áll kettős vonal (═).

Zur Nachricht:

Die auf diesem Blatte aufgeklebten Papierstreifen sind vom Telegrafen-Apparate selbst gedruckt. — Die auf den Aufgabsort, Datum und Aufgabsstunde bezüglichen Angaben stehen vor der Depesche, in abgekürzter Form, z. B. Pest Berlin 854 15 4 4 50 N., das heißt: Depesche von Berlin nach Pest, Nr. 854, 15 Worte von 4. d. Mts., aufgegeben um 4 Uhr 50 Minuten Nachmittag. — Die erste Zahl nach dem Aufgabsorte ist die Depeschen-Nummer, die zweite die Anzahl der tarirten Worte. — Vor der Unterschrift stehen zwei Striche (═).

Felvette: — Aufgenommen durch: _____

Hogyha a sürgönyző egyszersmind a feleletet is kifizette, ezen távirat a feleletért utalványozott dij felvételénél előmutatandó.

Dieses Telegramm ist, wofern von dem Aufgeber desselben die Gebühr für eine Antwortsdepesche bezahlt wurde, bei der Behebung der angewiesenen Antwortsgebühr vorzuweisen.

ad 1486/877

Novák Október 24én 871

Különösen tisztelt tekintetes úr!

Előre is bocsánatot kérek alkalmatlankodásomért melyre azon körülmény bátorít hogy több évvel ezelőtt szerencsém volt tekintetes uzat tanáromnak neverhetni." –

Nagyobb fogadás történt két nyelvészeti kérdés felett, ezeknek egyike az valjon ezen ige „működni" ikes e vagy nem? másik kérdés pedig az valjon helyesebben van e mondva idősb báró N. István vagy pedig báró idősb N. István

1487
1871

mindkét fogadó fél tekintetes
uznak mint hazánk legki-
tünőbb nyelvészének véle-
ményét tartja döntőnek.
Igen szépen felkérem
tehát méltóztassék nekem
e részbeni véleményét ne-
hány szóval megirni s
ezen szivességeért magam
valamint a fogadó felek
köszönetét előre is ki
jelenti.

Tekintetes uznak

alázatos szolgája
Majthényi Albert

Lakásom Novák utolsó
posta Oszlány. Nyitra
megye. —

Mélyentisztelt Titkár Úr!

Szívę felszóllitására, fájdalom, nem vagyok képę kielégitő választ adni, mert a szó legteljesb értelmében a physikai idő hiányzik, hogy csak némileg is a kivánatnak eleget tegyek; s azért igen kérem ez alkalommal réám nem reflektálni.

Mély tisztelettel

Ugos Fötitkár Úr

Dest. Okt. 28. 1871.

őszinte tisztelője

Kautz Gyula

1487
1847

Tekintetes Országgyűlési Úr!

T. é. jul. 31kén 71 Sz. a. Ede levelére, Tinkei József úr műfordításairól illőleg, azon esetben, ha é. mint ígéré, Sophokles műveit újból át dolgozandja, oda szavazok, hogy az Akadémia azok kiadására vállalkozzék.

Tinkei úr behatólag tanúlmányozta Sophoklest. Fordításai jobbnemű haladás, ról tanúskodnak. Igyekezet a nehézségeket megküzdeni s nyelve példáúl az 1866-ban megjelent bebizonyítják kiválóan jóval correctebb, folyóbb és erőteljebb, mint az 1850-ben megjelent Trachini költeményben, noha bíz az ugy is sok helyen erőltetett.

Sophoklesről a dalok és ellendalok fordítása képezi a legnagyobb nehézséget, hol a fordító az eredeti szöveg mértéke által rendkívül korlátozva van. Tinkei úr e nehézséget le nem győzte ugyan, de vele

megtiszteni bevülelessel igyekezet.

Reám nézve, hogy Finkei úr oly magyar Sophoclest fog elő állitani, mely a mű fordítás minden igényeinek megfeleljen; de azt nem tudom, hogy munkája irodalmunk részre nyereség lesz-e vagy-ha mint igen, Sophoclest nyílt az olvasóra, annak az akadémia által elismerő fiadását jó lélek, kel párosolom.

Pest Lesta 1871 okt. 26.

Szikszai József

1489
1871

Főtiskár urat kérem, szíveskedjék e levél íróját értesíteni, hogy folyamodásának gyors elintézését nem igen várhatja, minthogy az az egész Karinczy-alap ügyének tisztábahozásától és végelintézésétől függ.

Csengerget
m. elnök.

Nagyságos
Csengery Antal
a. m. akadémiai elnöknek tisztelettel
Sesten

1490
1871

Arany

Nagyságos Úr!

Tisztelettel kérem Nagyságodat a több hitek óta beadott kérvényemre szíveskedjen a Karinczy alapítványi bizottság határozatát minél előbb ki eszközölni, és jó eredményt közölni. Bizony nagyon égető szükségünk volna rá ha a tisztele bizottság jó eredményt vivna ki reszünkre, mert igen szegények vagyunk, és hat apró gyermeket kell nevelnünk.

A választ kérem Ungvárra küldeni, mert pár nap múlva a gyermekek oskoláztatása miatt be kell költöznöm.

Nagyon kérem Nagyságodat szánjon meg egy hat gyermekes anyát és legyen pártfogóm és szószólóm.

Maradtam honleányi tisztelettel

Gyulaháza Oct. 9 nap 1871

Boggó Becske Olga

99
1871.

Nagyságos kir. tanácsos és osztályelnök Úr!

Van szerencsém értesíteni, hogy az I-sö osztály okt. 23-án tartott ülésében, a jegyzőkönyv 34-ik pontja szerint, a következő határozat hozatott:

„Minthogy a közelebbről elhunyt Bitnitz Lajos III-ik osztálybeli t. tagnak munkássága leginkább az I-sö osztály körébe esett, a III-ik osztály szólíttassék fel arra, hogy az emlékbeszéd tartását az I-sö osztálynak átengedni szíveskedjék."

Kérem a tisztelt osztályelnök urat, méltóztassék e felszólítást a III-ik osztály felé terjeszteni s a hozott határozatról osztá-lyunkat értesíteni.

Maradtam teljes tisztelettel

Pest, október 29. 1871.

alázatos szolgája

Gyulai Pál
osztálytitkár

1491
1871

Kis Ferenczek József úrnak, a kir. József műegy. ig. kir. tan., a m.t. ak. egyik osztályelnökének.

8 k értekezlet
Nov 13. 1871.
S. k. pest.

97
1871. Ek nov. 20.

Bálinth Gábor Ét értekezésé-
-nek bírálata.

Az első" értekezés a magyar bir-
-tokos eseti é hangzóval fog-
-lalkozik, a másik a magyar
-ival" féle igealak megfejtésé-
-re irányul. Lássuk legelébb
az elsőt.

Bálinthnak első"
értekezése elején figyelmeztetni
kellett volna a birtokragozás
és birtokesetek lényeges különbsé-
-gére, mert míg az első" a birt
dolgot Traggal jelöli meg, ad-
-dig az utóbbi a birtokost
a birtokragok egyikével helye-
-tesíti. Bálinthnak nem Tel-

1492
1871

lett volna az altai tatár nyelv-
-nek a chivai dialectussal majd
nem teljesen megegyező" eltroposth
nii alakjához folyamodni a ma-
-gyar é megfejtésére, mert hiszen
a kazani nelke alak két rö-
-vid e-je a magyar hosszú é-t
kellőkép megmagyarázza. - A ka-
-zani nelke alaknak ilyenszerü
felbontása nen (neng) - ke a rag
összefüggő" elemeit nem csak hogy
elválasztja egymástól, de a bir-
-tokesetet saját értelmétől" is
megfosztja. Bálinth szerint azon
ne vagy nen, mely a ke képző"
elválasztása után megmarad
egyszerüen a harmadik személy
birtokraga, e szerint „Erlikneke"
értelme „az ő" Erlike" volna,

illetőleg „az, a mi az ő" Erlikére tartozik", már pedig ezen kifejezés „az ő Erlike" mi egyéb birtokragozott névnél? Így tévedt el Bálinth a birtokesetet utjáról a birtokragozására. Nehe alkotó részei következők nek-e s ezen e a „mineke", „sineke" önálló birtokos névmások végén nem több kapocsnál, copulánál s a Syr nyelvben használt 3 sz. névmáshoz hasonlit, mely az első személy névmása után következvén, a mondat kapcsát képezi. Maga a ning az ujgur nyelvben „birtok" értelmében fordul elő" s ezen értelmében igen al-

- Kalmatos a birtokeset kifeje-
-zésére „Erlikneke" a. m. „Erlik
birtok övé", illetőleg „az, a mit
Erlik bir". Az új arab nyelv a
dialectusai hasonló módokat
használnak genitivusok kifeje-
-zésére s az aegyptomi ḫnꜥ
és ḫnꜥ, a bagdadi مال jó
a török - tatár ئنڭ - nek meg-
-felelőleg „dolgok", „tárgyak"je-
-lent p. o. كتاب ḫnꜥ الكتاب „Péter-
- nek könyve". - Bálinth haj-
-landó hinni, hogy az „ö" ni rag-
-jának n betüje az ilyen ge-
-nitivusokban, mint „atyá-jé"
még benne lappang s hogy
ezen ji az n betüből gyengült
meg s az n betü eltünését. -

-je. azzal indokolja, hogy értelem
-lik zavar támadt volna, ha az
mit n megmarad, mert ott van
el- az „Erlikne" (Erlik neje) és a
-rat Székely „Erlikni" féle alak ezen
-je- kérdésre: hová? (az Erlik család-
-ül -hoz). Bajos elhinni, hogy ilyen
-ső Specialis használat miatt a
meg- genitivus n betűjének el kel-
„je- -lett tünnie. A nyelv folyama és
-ér- némely dialectusok elválozásai
haj- független egymástól s egymásra
való tekintet nélkül idomulnak.
-ny-
-ge-
-é"
-gy
-gül
-sét

Bálinthnak második
értekezésében a magyar „való"
féle alaknak általa megkísértett
megfejtése figyelmet érdemel. Én is
így látom, hogy a magyar és török-
-tatár úgynevezett félmuld mind

az értelem, mind az alak-
képzés dolgában egymással meg-
-egyezők, azonban kár volt
a finn alakot is ide vonni,
mert annak i magánhangzó-
-ját a török-tatár létige
kielégítőleg meg nem magyará-
-za. Az „idim" féle alak
i - d - im elemekre való
felbontása nem egészen helyes,
mert a létige tulajdonképen
är, ir, tehát a szóban forgó
alakban közbevetőleg lesz helyesen
elemezendő": är (ir) - d - im. A
magyar alhangú és felhangú
igék felmultban álló alak-
-jainak váltakozó magánhang-
-zóit Bálinth magyarázatában

hagyta, mert a miről ő" mond,
e változást meg nem fejtik.
Jó is, mint egyátalján a
magyar igeragozásnál kettőre
kellett volna tekintenie, u. m.
a hangrendre és a tárgyi ragozás
által szükségessé tett hang-
-megkülönböztetésre. Végül Balint-
-nak ezen felmult alak jelen-
-tését se lett volna szabad
szó nélkül hagyni s a meg-
-felelő" tövet-tatár alak külön-
-böző" jelentéseit példákban
kellett volna megmutatnia.

Mind ezek után kö-
-vetkező" véleményem: örizthessék
meg ezen figyelemre méltó

8,

Ét értekezés az Akademia könyv-
tárában, hogy majd annak
idejében, midőn jelenleg messze
külföldön levő fiatal tudósunk
haza tért, e Ét értekezését
újból átdolgozhassa némelyek
elhagyásával, mások hozzá-
tételével; ilyen módon e
Ét első nyelvtudományi érte-
kezésének állandó értéket biz-
tosíthassa; a magyar
nyelvtudományt kabát figyelmet
érdemlő, de töredékes dolgozat
helyett maradandó becsű érte-
kezéssel gazdagíthassa.

Gróf Kuun Géza
mint az egyik bíráló.

Tekintetes Osztály-Jegyző Úr,

Napokkal kötött fogadásunk csak imént szabadulván, t. Kegyednek Októb. 25-ről, 89. sz. a. vett becses föltiszántára minél hűtelebbenben, annál hatásosabb készséggel válaszolom, hogy az Árvayfélőri „emlékezés" tartására elvállalom, – azon kijelentéssel mégis, hogy mintán a dologban még szét kell tekintenem, s munkámat a folyó s közeli téli évszakra munkával már elég erősen megrakva, s végre, a foglalkozásról, szokásos téli gyöngélkedéseim által is, gyakorlatból el vagyok vonva: a teljesítés tőlem jövő tavasz előre ne közeledjék.

Miután ez iránt pár megnyugtató szavát, s egyszersmind azt kéném, hogy a t. Osztály előtt a becses birálatomért köszönetemet jelenteni méltóztassék, tiszteletemet vagyok

J. Kegyednek,
Egerben, Nov. 1-jén, 1871.

Kész szolgája
Szvorényi József
alsószém. tanf. főgymn. igazg.

1493/1871

91
1871

Elenco nov. 3a

1871

Ipolyság 1871 Novemb 3án

Tudós tisztár úr!

Vitatkozás forogván fen, néhányunk
közt a felett, vajjon ezen kérdé-
sekre: „Van-e apró jénzed?"
és „fát veszesz"? általam adott
ezen felelet: „épen azt keresek"
helyes-e vagy nem, bátor vagyok
a tudós tisztár úrhoz fordulni,
s tisztelettel jesen megkérni az
iránt, méltóztassék néhány sorral
tudomásunkra juttatni, vajjon
az általam adott fentebbi felelet
a szintén fentebbi előadott módon
feltett kérdésre, valóban helyes-e
vagy nem.

Kénytelen voltam e kér-
déssel alkalmatlanskodni azért,
mert ellenfelem csakis a tudós
tisztár úr véleményében compro-
mittálnak.

Ellenfelem szerint a fentebbi

V. Sz. 6/XI 71

1494
1871

kérdésre igy lenne helyes felelni „Azt keresem" holott ez már határozott módban van és csak akkor lenne helyesen alkalmazva, ha a kérdés is határozottan tétetnék fel.

Ellenfeleim felvilágosítása czéljából újolag bátor vagyok tudós titkár urat felkérni, méltóztassék nehány sorban megírni, melyik helyes állítás illetőleg melyik a helyes felelet a fentebbi kérdésekre [illegible] felelettel kiszül.

Mély tisztelettel maradván

alázatos szolgája

Balás Gy.

m. kir. [illegible]

Tekintetes Szabó József Úrnak
a m. tudom. Akadémia III. osztálya Titkárának.

Kántus Jánosnak 1871. május 15-én a III. osz-
tály ülésén felolvasott előleges jelentését kikül-
detése alkalmával Kelet-Ázsiában gyűjtött ter-
mészeti és népismei tárgyakról, — mely hozzám
bíralat végett átküldetett, — van szerencsém ide mel-
lékelten visszaküldeni, azon véleményem mellett,
miszerint az, mint a kiküldött szorgalmas működé-
sének rövid vázlatát tartalmazó jelentés, az érte-
kezések közzé felvehető. Amennyiben pedig a jelen-
tésben netalán előforduló némely sikiktöbb kifejezések
mellőzendők vagy enyhítendők volnának, annak megítélé-
sét az osztály belátására bízom.

Pesten 1871-ki November 10-én

Frivaldszky János
a m. tudom Akadémia tag. tagja.

1495
1871

Jegyzőkönyvi kivonat
a m.t. Akadémia 1871 nov. 13-án tartott kisülésének
jegyzőkönyvéből.

2. Felolvastatott az 1871. oct. 30-ki
összesülésnek azon határozata
melynél fogva a III. osztály fel„
szólíttatik, a hazai I-ső pesti Takta„
rékpénztár által kitűzendő 3000
frtos pályadíjra az ennek levelé„
ben említett mezőgazdasági
vízműtani kérdést kellőleg
formulázva terjeszteni be a
legközelebbi összesülésre.
A mezőgazdasági vízműtan„
ra pálya-kérdés már formulár„
va adatott be, Szily Kálmán
úr által az 1871. Jún. 19. érte„
kezletenys azon ítéletkerlet
jegyzőkönyvében ekképp fog„
laltatik:
„Magyarország sajátszerű
viszonyainak tekintetbe vételével
iratnék egy mezőgazdasági víz„
műtan, melyben a vízépítés„
szetnek a mezőgazdaság sikerét
előmozdító munkálatai, nevere„
tesen, az öntözés és a vízmente„
sítés mezőgazdasági szempont„
ból tárgyaltassanak. Mint
azon körülmények, melyek
egyrészt az építészettel, más
részt a mezőgazdasággal
kapcsolatban állván, a mun„
kálatok sikerére befolynak,

1496
1871

alapos taglalás alá veendők.

Maga a Kérdés beadója, Szily Kálmán úr indítványára az értekezlet határozta azt Reitter, Fest és Kruspér urak, nak külön megküldeni, hogy azon nem találnak-e tárgyi szempontból valamit módosítan, dónak? Az ezen észrevételek szerint he talán módosított pályakérdés, az 1871. nov. 27iki ülésen elé lesz terjesztendő.

A pályakérdés formulázásában teljesen meg, nyugszom.

Budán 1871 Nov. 18án

Kruspér Károly

Tekintes
Krutpér István úrnak

Jegyzőkönyvi kivonat

a m. t. Akadémia 1871. nov. 13. tartott
kiséletének jegyzőkönyvéből

2. Felolvastatott az 1871.
ev. 20. ősszes ülés szám latáro
zata, melyre éltetve a 3-ik osztály
felszólításából a hazai első pesti
Takarékpénztár által kitüzendő
3000 frtos pályadíjra az ennek le-
vetében emlitett mezőgazdasági
vízmütani kiadási hellőleg for-
mulázva terjesztni be a legkö-
zelebbi ösz ülésre

A mezőgazdasági vízmütani
pályakiadás már formulázva ada..
tott be; melyet Zsigmán úr által
az 1871. junius 19-ki értekezlet
s az azon értekezlet jegyzőköny-
ben közlött fogalmazat:

"A Magyarországi sajátszerü vi..
szonyainak tekintetbe vételével, iga-
zitsa egy mezőgazdasági vízmutan,
melyben a vízjárásoknak a mező-
gazdaság iránti előnyöstől mun-
kálatai nevezetesen az öntözés
és a vízmentesités mezőgazdasági
szempontból tárgyaltassanak. Mind-
azon körülmények, melyek egy rész
az épitészettel, más részről a mező-
gazdasággal kapcsolatban állván,
a munkálatok sikeres befolyását,
olyan kapcsolás alá vezessék."

Maga a kiadás leadója Szily Kál.
mán úr indítványára az értekez-
let határozta, hogy Reitter Ferenc

1497/1871

Kossuth nyakunk közös megküldési
hogy azonnal találtak-e sürgöny
szerencsét valamit rendelkezésünk?
az eran eljárásról szóló nem találván
rendszert 1871. nov.
27 hi összesítő de kéz tejekezendő.

A kiküldött a kérdés fő-
végrehajtásával, — mely szabatos
időnál fogva valóban
sikerültnek tekinthető," —
tökéletesen egyetért.
Budán 871 Nov. 24én
Temesi
Pettten

Méltóságos
Reitter Ferencz ur
[illegible]
[illegible] t.

A megjegyzéseket kérem
ezen ívre írni, s ezen
ügyiratot 1871 Nov
24-ig hozzám beküldeni.

Pest 1871 Nov 17

Szabó
főtanácsjegyző

Jegyzőkönyvi kivonat
a m. t. Akadémia 1871 nov. 13-án tartott kisülé„
sének jegyzőkönyvéből.

2. Felolvastatott az 1871. oct. 30. összesülés azon határo„zata, melynél fogva a III. osztály felhatalmaztatik, a ha„zai I-ső pesti takarékpénz„tár által kitűzendő 3000 frtos pályadíjra az ennek levelében említett, mező„gazdasági vízműtani kérdést kellőleg formulázva terjeszteni be a legközelebbi összesülésre.

A mezőgazdasági vízmű„tanra pálya-kérdés már formulázta adatott be, Szily Kálmán úr által az 1871. jún. 19-iki érte„kezletén, s az azon értekez„let jegyzőkönyvében ekképp foglaltatik:

„Magyarország sajátsze„rű viszonyainak tekintet„be vételével iratnék egy „mezőgazdasági vízműtan„, melyben a vízépítészetnek a mezőgazdaság sikerét dönthető munkálatai. nevelésen, az öntözésés a vízmentesítés mezőgazdasági

1498/1871

a vízmentesítés, és — a mennyiben ide tartozik a folyó és állá„

gi szempontból tárgyaltassanak. Mindazon körülmények, melyek egyrészt az építkezéssel, más részt a mezőgazdasággal kapcsolatban állván, a munkálatok sikerére befolynak, alá pos taglalás alá veendők", az ismertetések pedig vagy kötelezőkké tétessenek.

(Ez utóbbi az ülésen vitatott kérdés.)

j. vizek szabályozása mezőgazdasági s. a. t.

i jelesen a vízerővel hajtott gépekkel, más rész s. a. t.

Feith
V. t.

Maga a kérdés beadója Kálmán úr indítványára az értekezlet állapította azt Reitter, Fest, és Kruspér uraknak külön megküldeni, hogy arra nem találnak-e tárgyi szempontból valamit módosítani? Az ezek észrevételeket szerint netalán módosított pályakérdés az 1871' nov. 27-ki ülésre leend tegyesztendő.

Nagyságos
Fest Vilmos urnak

A megjegyzéseket kérem
ezen ívre irni, s ezen ügy-
iratot 1871. nov. 24-ig hozzám
beküldeni.

Pest, 1871. nov. 17-é.

Szabó
ofőtáblabiró.

Tekintetes Főtitkár Úr!
Kedves Barátom!

A mai ülésben bekövetkezett foglalatosságaim miatt meg nem jelenhetvén, e levelem által Tiéd Hegyedet, mélyóratteli ez ide mellelt ajánlatomat felolvasattatni, melynek egy előre crélszerüségét és kivitelét akarom megkisérleni.

Bálintit Gáborc kelesi uraró egy újabb levelét is ide csatolom, jó lesz színtén felolvasni.

Az Athenaeumban arc mondák hogy még a mult hóban beküldötték az Akadémiába a 26-ik füzet példányait, Előnek rendelést tételni, hogy ha még meg nem történt volna, mielőbb kiosztassanak.

Vagyok tisztelettel

Pest 1871 végelőtt 20-ikán

szolgája barátja
Nagy-api János

1,499
1871

Tagsági I. rendes tagtól

Tekintetes Arany János úr

magyar tud. akadémiai főtitkárnak

helyben

a magy. tud. Akadémia palotájában

Ha a jelentkező főtitkár akadályozva volna, kérem Gyulay Pál titkár urat e levél felbontására s el intézésére. F.

95
1871

Eskerett nov. 13.

Tekintetes Osztályviskár ur!

Folyó hónap 7-dikén kelt hivatalos felszólítására, hogy Hesiodot küldeném be, tiszteletet válaszolom, hogy azt, bármily szivesen okajtanék a t. Akadémia katározatának megfelelni, nem teheten már; mert a fordítmány vezzei magamnak is visszatetszenek a befejezés: 1865 év óta, s mert különösen a Theogoniát, fordításomban jegyzetek nélkül kiadva látni sehogy se kívánhatom, s a mythologiai kérdésekre nézve céltalannak is tekintem; az ujabb és szükségképi bővitendő átdolgozást gedig évein és hírülményeim bulya alatt, ha megkezdem is, nem remélem végkezrihetőnek.

Tisztelettel

Kegyednek

Alázatos szolgája
Szabó Ugrán

Kazár nov. 11. 1871.

1871
1895

Edvi Illés Gyula fájdalomtól sajgó szivvel jelenti édes anyja:

özvegy EDVI ILLÉS PÁLNÉ

született Rétalapi Németh Terézia asszonynak

élete 80-ik évében, bús özvegysége 5-ik havában 5 hétig tartó végelgyengülés folytán 1871. évi november 20-án reggeli 6 órakor bekövetkezett csendes elhunytát.

A megboldogultnak hült tetemei 1871. évi november 21-ik napján délután 4 órakor fognak a kerepesi-uti sirkertbe örök nyugalomra helyeztetni.

Béke lengje körül kiszenvedett porait!

Lakás Pest, Józsefváros Mária-uteza $\frac{587}{2.}$ sz.

Pest, 1871. Nyomatott Heckenast Gusztávnál.

Arany János Akadémia 8.

Nagy-Apponyi gróf **Apponyi György** a Lipótrend nagykeresztes vitéze, cs. k. aranykulcsos és valóságos belső titkos tanácsos, saját — valamnt gyermekei **Georgina**, a Jézus szent szivéről czímzett szerzetes rendbeli apácza, és **Albert** nevében szomorodott szivvel jelenti felejthetetlen emlékü forrón szeretett hitvesének, illetőleg anyjoknak

Nagy-Apponyi gróf Apponyi Györgyné

szül. Sztáray Julia grófnő

csillagkeresztes és palotahölgy

huzamos szenvedés folytán és a halotti szentségek áhitatos felvétele után, erénydús életének 51-ik, boldog házasságuknak 31-ik évében f. é. január hó 12-én történt gyászos kimultát.

Az elhunytnak hült tetemei szombaton f. hó 14-én, délutáni 3 órakor a Nádor-uteza 6. sz. alatti lakásban beszenteltetvén, a családi sirboltba fognak örök nyugalomra letétetni.

Az engesztelő sz.-mise-áldozatok pedig Pesten, a Servita-rend templomában, hétfön f. hó 16-án, reggeli 10 órakor valamint annak idejében a családi birtok területén fekvő egyházakban fognak a Mindenhatónak bemutattatni.

Pest, 1871. január 12.

AZ ÖRÖK VILÁGOSSÁG FÉNYESEDJÉK NEKI!

Kivonat
a Nyelvtudományi Bizottság
1871. dec. 6-ján tartott
ülésének Jegyzőkönyvéből.

1.

2. Gyulai Pál bizottsági tag indítványozá, hogy Szarvas Gábor bizottsági tagul tétessék.

Az indítvány egyhangulag elfogadtatván a Nyelvtudományi Bizottság Szarvas Gábor lev. tagot bizottsági tagjának s kéri az Akademia I. osztályát, méltóztassék ezen ajánlat alapján Szarvas Gábort a Nyelvtudományi Bizottság tagjává kinevezni.

Jegyzette és hitelesíti
Hunfalvy Pál

1503/1871

109
1871

Eskenek Lec. 8ám.

Kivonat

a'

Nyelvtudományi Közlöny 1871. dec.
Jegyzőkönyvéből.

kőnéhány miatt, hogy Farinenebül csak kis részecske jelene meg, mivel a részek nem abból való, megbatározni nem tudom.

Továbbá ismételt kérésemre, szíveskedjék a tisztelt tulajdonos, a mi van olyfele s bármily irat, mind előhozatni, vagy felkeresnünk engedni, határozottan kinyilatkoztatá, hogy a fentebbenlétett napokon és módon tett vizsgálat alá vetteken kívül semmi részében. Volt még Beppenyinek egy 10-20 ívnyi kéziratra, ívalaki (fol.) czímű, alakra és kéziratra nézve, mint emlékezik, ama 2 sz. alattival egyező, — talán annak folytatása — de ez mint egészen olvashatatlan rosszdéh már korábban eldobatott és megsemmisült.

E határozott és végső nyilatkozatban, tekintve a t. akadémia előbbeni szívességét, irodalmára s nemzeti tudományaink iránt érdeklődő lelkét és műveltségét, kétkedni semmi okot nem találok.

Azonban, mint sorsom elején előadám, legenkább a Beppenyi György és utódai oklevélgyűjteményével kellett foglalkoznunk, ezzelnek megvizsgálása folytán reábukkanék darabot közé és tartalma tekintetéből méltónak láttam ide feljegyezni, annyival inkább mivel a t. tulajdonos felhatalmazott hogy ezekre egyenként vagy összesen, ha netalán érdekelnék a tek. akadémiának ajándékul felajánlyam. — A többi kézirásaim iránt intézkedni módhagyó."

Ezek jegyzéke ide mellékelve van szerencsém küldeni. — E természetüek nem szakemberek műve s nem elég nagyszerű; de talán mégis fogjon az oklevelek tartalmát s értékét.

Ennyi az, mit megbízásom nyomán teljesítettem. Vagyok hogy a siker épen nem felel meg a felébresztett kívánalmaknak s talán a Tt. Akadémia reményeinek.

Végül bibliographiai érdekből nem tartom felesleges megjegyezni B. Gy. „Tatmúzeum irlapá"-nak egy tép példányát, régiekre s tárgyalásokra, beírásra, főiskolai könyvtárunkban is megvan, félfarkas ív ajándékozásától 1865 óta.

Továbbá jóindulatába ajánlván magamat vagyok

Tisztelettel Tiszteletes Titkár úrnak

Debreczen 871 dec. 2.

1504/1871

ad. volg. Szabó Károly

Tekintetes Választmány!

Becses levelét a Bessenyei-maradványok érdekében közelebb nov. 20-dikán vettem. A tekintet tapintatos tudva, hogy a „Debreczen" ugyanazon tárgy a hagyományok megmentése iránt már lépéseket tett, előtte nem, mint akkor eljárni, e tekintetben fenntartotta magát. Mivel megtudtam azt is, hogy ezen hagyományokra vonatkozólag Rumy Károly úrnak Bánó József úrnál is tétetett fel, mint az akkori Választmány titkárának megbízásból kérdést, ugyanezt a Kisfaludy Társaság akadémiájának ajándékul, feltétlenül tudtára kívánja hogy ha ezen maradványok kiadásának, a jövedelemből a legkisebb emlékjel nélkül hamvadó harasztjai legalább Kisfaludy emléktáblájának állításának, — valamint azt is, hogy a B. Gy-ról maradt családi és egyéb okleveleket átnézem és azok tartalmát a t. ajándékozóval legalább szóban közölgem. E munkát már 28-dikán elkezdtem és azóta két napon — ekkor már második mozgalmas napomban 3-4 óráig folytattam. Azonban minden fennmaradt irodalmi adatának és megvizsgálásának daczára Bessenyeféle irattal csak nehány apró töredéket találkattunk, u. m.

1. A „Töldalék M. Ország törvényes állásához" cz. s Töldy Kálmán Kéziratában B. Gy. második rendbeli munkái közöl a 12. s. alatt említett s e nevénél a pataki Könyvtárban is megléte munch csonka példányát bélyegzés, elhomályosuló betűkkel, de elégge olvashatót.

Ezt a t. Társaság ajándékul kívánja hogy második példánya a pataki Könyvtárban (nem adta ki / megvan) — ha azonban kiadásról lenne szó, talán variansok kinyomozhatása végett, átadni kérem sietve megígérte.

2. „Az emberi nemzet szaporodásáról és fajáról" cz. Kéziratból egy kis ív 27 számmal jelelve.

3. Hat negyedrét levélnyi, a 3-dik levél után hiányos, töredék, Fatsimile-ből vagy annak folytatása. Melyik? a mellékelő" Közöltmény

Véleményi Szarvas Gábor munkájáról.

Szarvas Gábornak pályadíjat nyert, és a bírálók óhajtásának felelve átdolgozott munkája, véleményem szerint, megfelel azon követeltetéseknek, a' melyeket a' bírálók tettek volt és a' Nyelvtudományi Bizottság is helyeselt. Ellenben egyfelől a' sokszori részből mind az elmaradt, a' mit talán szembetűnőbbnek lehet vala tartani, mert élesebben volt kifejezve; másfelől pedig a' régi irodalom tanával. való szoros összeköttetésben foglalja magában a' könyv, a' minél többet alig lehet kívánni. S minthogy az átdolgozott munka, úgy a' mint most előttünk van, épen a' két említett oldalánál fogva is a' kifejezett óhajtásnak teljesen megfelel, azt véleményezem, hogy a' Nyelvtudományi Bizottság kimondhatja a helyeslését az átdolgozásra.

Pesten, 1871, Dec. 3.

Hunfalvy Pál
mint véleményező.

1505
1871

III

1871 Estratto dei. 6.

„ATHENAEUM"
irodalmi és nyomdai részvénytársulat

Pest, 1871 December 7.

Nagyságos másodelnök ur!

Folyó hó 6án kelt becses soraira van szerencsénk válaszolni, hogy – miután ugy látszik az illustrált nagyobb példü kiadás ellen kifogás nincsen, – az Athenaeum elfogadja Nagyságod által emlitett feltételeket, minél fogva Pór „Roma története" kiadásául

1., Tiszteletdij képen a M. tud. Akademiának ivet nyomatott ivenként 20, azaz husz forintot o. é.

2., Az alapitó hölgyek részére az Akademiának átadunk 60, hatvan példányt. –

Egyuttal, hogy ez ügyben tiszteletbe jöjünk, ha Nagyságodnak ugy tetszik, jelen levelünket mint szerződést megtartani kérjük, mig mi Nagyságod ezzel egyező levelét tekintjük illyennek. –

Megkülönböztetett tisztelettel

alázatos szolgája

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNYTÁRSULAT
Osztalan

1506
1871

1871

114/1871 Eskuett dec. 11

Décs dec. 9 871.

M. tud. Akademia

Tekintetes 1ó osztályának Pest.

T. hó 1jén 's 2án kelt leveleim folytatásaul kántr. urnak ujabb közlései nyomán a Dacsányiféle iratok ügyében még néhány megjegyzést vagyok bátor tenni.

Dacsányinak örököse /Haferl nevü boltos:/ az örökölt könyveket 's iratok egy részét olcsó áron elprédálta. Ugy látszik Dacsányi iránt nem viseltetett kellő kegyelettel, vagy pedig nem ismerte az örökségnek értékét.

Hafner kőfaragó ugyanakkor, midőn D: arczképét Magyarországba küldötte egy csomó iratot is küldte, mely utóbbit – gondolom – Toldy ur már 865ben Dacsányi munkáinak kiadásakor használhatott. (?)

1507/1871

Hafner az örököstöl kapta Bacsányi nejének miniatur-arczképét, melyért viszonzásul ő (Hafner) Bacsányi számára sirkövet állitott, és ezt ez ideig jó karban tartotta. Ez okból csodálkozom hogy Tölvy ur oly nehezen akadt a sirra.

Hafner birta Baumberg Gabrielle ama kéziratát, mely a végrendelet értelmében nyomda alá lett volna adandó. E kézirat – ha jól értesültem – szinte az Akademia birtokába fog kerülni.

Kántz ur megszerezte Bacsányi hirlapjait, melyeket szinte el fog küldeni a tek. Akademiának. A hirlapok vagy folyóiratokon B. sajátkezü jegyzéseket tett, melynél fogva azokat szinte érdemeseknek tartottam a t. Akademia számára fentartani. –

Ha eddigi közléseimbe akaratlanul egy vagy más tekintetben hiba csuszott volna, ugy kegyes elnézésért esedezem. Annak idejében Kántz ur az egész ügyben részletes jelentést fogtenni, mely eléleges közleményeimet bővebben kifejtvén, egyuttal a netalán felmerült hiányokat is helyre pótolandja és az egész ügyállást megállapitandja.

Kántz urat ismételve fölkértem, hogy mindennemü hiteles hirt, melyet Bacsányi s nejére nézve Linzben megtudhat, a tekintetes Akademia számára összegyüjteni el ne mulassza. Ugyszinte ujra figyelmeztettem hogy a Bacsányi s nejére vonatkozó minden darab papirt – ha még oly csekélynek látszatnék – gondosan összeszedni szíveskedjék, az igy gyüjtött anyag szétválasztása s kellő felhasználása ugy is a tek. Akademia által megbizandó szakavatott kezek föladata lévén.

Mély tisztelettel maradok

a Tekintes Osztálynak alázatos szolgája

Stessel Józef

Stadt Wallnerstrasse No 4.

113
1871. Erkezett dec. 4.

Deis 2 dec. 871.

Magy: Tud: Akademia 1ª osztálya

Tekintetes Elnökségének!

Tegnapi levelemhez pótlólag még meg kell jegyeznem, hogy Kántz ur Bacsányi-nak egy festett arczképéről kérdezösködött (mely – a mennyire jól értettem – 848 után Hafner által Turánits kanonokhoz küldetvén) valjon az a nemzeti muzeumba került-e vagy nem?

Tisztelettel jesen maradok

Tekintetes Elnökségnek

alázatos szolgája

Stessel József

Stadt Wallnerstrasse Nro 4.

már sokáig is nagy érdekeltséget tanusitván a' Költő' 's neje' ottani öszekötteté-
sei, örökösei, végrendelete 's a. t. Lányában nyomo,
zástokat tett, és az ügy érdekében jövőre is munkálkodni szándékoznak:
ez okból mély tisztelettel kérem a' tek. osztályt, hogy érdemeinek
elismeréséül és további buzditásul Kántz urat felszólitani méltóz-
tassék, miszerint a' megkezdett irányban kutatásait folytatva Dessányi
iratainak kiegészitésére lehető sok adatot gyüjtsön, és azokat a' tek. n.
tud. Academiával közölje. Ha a' tek. osztály Kántz urhoz irni kivá-
nyi egyik tisztjével ajánlkozom az iratnak elküldésére. Közelebbi ténye-
ben az ügy Kántz urnak ez iránt magam sem tudván, csak is egyik
tiszt. társa nyujt irántkezem vele, és ezután is ez után fogok
vele érintkezni.

Záradékul még egyszer kérem a' tek. osztályt, hogy a' rendőrségileg le-
foglalt iratok kiadatása iránt intézkedni kegyeskedjék, mivel Kántz
ur közlése megerősíti Tolvy ur állitását, kinek levele miszerint ottani
magán személyek tudják, hogy az iratok egy részét rendőrségi körök
által lefoglaltattak. Következőleg kétséget sem szenved, hogy
Dessányinak 's nejének kéziratai most is a' hatóság birtokában
lesznek, melyeket a' tudomány kárára ott hagyni nem lehet.

Pesten tisztelettel 's hazafiás üdvözlettel maradok a' tek. nagy:
tud. Akademiának, és a' tekintetes osztálynak

mély tisztelője

Dec. decemb. 1ső 871.

Steussel József

ad 1507/1871

107
1871.

Extrait des 2 mss

1858. 1. 1. 1

nyonyai, szóval társaságos életéhez adatok fognak kidomborodni. Dessányi saját egyénisége s jellemének megítélésére bő anyagot fognak szolgáltatni az iratok. Azonban nem csak általános tudományos sőt speciális magyar irodalmi tekintetben is érdekesek lehetnek a' talált iratok. Hiszen hogy azok kincsei képpenek még azon esetben is ha a' P. Tolvaj ur által említett iratokkal nem volnának is azonosak. Minthogy a' látrakazyott iratok közt D. nagyobb rész levelezései el'nem fordulnak, csak ugyan kívánatos lenne tudni, hogy a' nyilvánosságra szánt munkák a' rendőrségi levéltárban pihennek, kérem tehát a' tek. Akadémiát hogy ezekre a' nagy. Kormány közbenjárásával felszólítani kegyeskedjék.

Alkalmam lévén kéz alatt néhány darabot a' D.-féle iratokból átolvasni, bátor vagyok egy pár szóval azokról megemlékezni. A' levelek - melyeket találtam - mind német nyelven irvák. - Dessányi levelein nincs megszólítás, nincs aláírás. - D. egy párisban tett levelében nejéről s annak szenvedés teljes életéről a' legnyeregebb modorban nyilatkozik, említést tesz hogy neje Berlinben egy grófnénál nyert alkalmazásáról, ugyszinte az akkori politikai viszonyokat néhány megjegyzéssel kíséri. - A' költönek egy német jegyzete kis papirszeleten a' francia ministerium öpreathibájára nézve s egy pár jellemzetes észrevétellel, a' levele 835-ben Párisban kelt. - Ugyan a' tőle kelt levél, egyik "Belleville" ben Paris mellett, a' másik Paris

/.

ban hall 815-t, nyolcz magyarokk gyengéjével irva. Szemléses jegyzetek következnek a' levélek, melyekből kitünik hogy a' francia király már előlt ismeretek elsmeretnek nyugtjával gyakorta, és alkalmatosabban közlötte. Végre rövid a' levél vége felé következő passus fordul elő: " Nem tudjuk ob ő nincs ébenfalki nincs Schmidt Mark vorhanden ist, und für den Ostfriesl. wünschen zu sorgen

D. sajátkezü rajzával egy darabka papirra 8 sor van irva, melyben nem tudom ki készitette-e - nagy ecc.; a' sorok igy hangzanak:

" Állj meg kifusatlan virágok, " Hogy a' bölcsöd hegyéből "
" Dus ombladékain " Ott sirba szállottál "
" Illatos borostyán fajaidnak " " Örökre zárdát ki magyar "
" Gyöngyöző lanyain, " " " Szivében élsz D. "

Trattner levele dto 822 Pest. Talady Ferencz' leveleiből egy magyar jegyzettel küldi Dessewffynak.

Egy Bécsi levél valahely irodalmi ismerősétől arra az Annalikat és Kazinczy Sirgony birálatát tárta. E' levelet Ferenc D. már 811 Bécsben volt.-

Rajnek két levelét látjuk, egyik Párisból van keltezve; rajta a' megszoritás kitörülve; a' levél vége, tehát az aláirás is ollóval van levágva.- A' párisi utra nézve sok megjegyzéseket tartalmaz. A' másik Bécsből 816-ki kelt és terjedelmes vol. 32 oldalu volt ez utolsó — mint az első lapot meg van jegyezve —, de most többnyire annak vége, azonban igy is elégséges arra hogy belőle a' rok egyik dicsekedő tanulját megismerni. A gyengéd szerelet, a' türelem, az advocatoskodó ügyaskodás s minden erény eggyáit elkésitik ő, ki mint egy hiuk

/

va volt hogy anyagilkat örökösök nagas röptü tollkével a' jeles fiuj's Lavaté felett. A' továl a' tehetség költö sorsáról aggódva szól és faj. dalonteljes hangon gyönyörüen dija elö ama képéseit, melyekel fiuje iggében a' Császárnál Bécsben személyesen tett. paraszturik érek ver. nemtelensége felett stb. Végre saját Lissi életének napirendjét sorol, ja elö. Az egész szerény és oly nemes nézetben van irva, hogy e' sö irányában sajnálat kell hogy ébresszünk. - E' szerencsö anyagi nemes lelke 839^{ik} negyedében dobogni, a' költönek sulyos anyagi sérelmeit enyhitek, hogy a' III osztl. nemetlaki rendben megállapitott 14/36 r költ. segül nagyobb összeget fordithatott volna kedves s Lissi nyé hanyai nak eltakaritására.

Miután ezen jelentésemet már Bécsben akarám, a' D. iratai tárgyában folytatólagosan ujabb hirekel kapcsolatban, melyekel a' tekintetes nagy: Lud. Akademiának kegyes figyelmébe ajánlani kötelességemnek tar tottam. Linében lakó konfitárosunk Kántz Dsignor cs. k. fö bánya és erdész-tanácsos ur szives utasitására sirkeresztel rendelvén meg egy ot, tani kőfaragónál, ez alkalommal a' Hafner nevü kőfaragó - ki Da. czájnak egy tisztelője és az iratoknak birtokosa volt - az egész irat gyüjtemenyt Kántz. urnak felajánlotta, ki ez ajánlatot örömmel fogad, ván azt lényleg magához vette és azóta annak rendezésével foglal, kozik. Mihelyt az időszerint szerinti egybeállitást, átnézést, és lel, tározását az iratoknak Kántz ur elvégezni fogja, - mit jövö tavaszig eszközölni vél, - azonnal tavaszias készséggel nyujtandja át a' tek. Akademiának az egész gyüjtemenyt. - Mivel ez iratok fontartását Kántz urnak kell köszönni, és ö a' helyi viszonyoknál fogva Da. czájnak életére nézve sok hasznos adatok fog gyüjteni, ezt ez irányban

/.

Kedves barátom,

Mélyen tisztelt Hivatal — (a kér ügy) — pénzügyi tudósítása jóléte, mikor bek tárgyaló. napja volt? Én úgy tudom hogy 18-kai; de mert vasárnapról is volt szó, tán 17-kén. Reggeltől reménjük sorsáig vétele után szeli Gab 3 hóval megjönni ept.

Öllek, kérve, hogy e sorok a Mélt. Alkormányt adjad át, kinek kellő tiszteletem

Barátod

Jókai

dec 11/71

1508/1871

1509
1881

Kedves barátom Arany,

Szabó Károly barátok nagyon nagyon ingyenes és ölhegyet! Jedel meg neki hogy azonnal utalványozzard, felvétezd és elküldd, t.i. míg ma. 27-kén váltója van. Szi. lágyi S. a kézirat okat csak tegnap adta nekem által

Szívre

Nov 25.

Eskedő Toldy

1570
1871

Fiszult barátom,

Ez irományt egyéb Általad hozzám áttett irományok közt
találván, úgy hiszem tévedésből vegyülnek ezek közzé,
mintán az sem a Tostíneti, sem a Könyvtári Bizott-
mányt nem illeti, hanem az evidentiában tartás
végett úgy látszik az Akademiai Ügyészhez volt kül-
dendő.

Nehéd kuldom tehát vissza.

Nem gondolnád-e hogy vasárnap dec. 3. ülszerű
volna könyvtári és alapítványi bizottsági ülést tartani?
Intézkedjél, kedves barátom, bőles belátásod szerint.

Dec. 71.

Igaz híved Jolly

1511/1871.

Tisztelt osztálytitkár Úr!

Van szerencsém az I-sö osztálynak dec. 15-én tartott értekezletében kelt határzat szerint áttenni a II-ik osztályhoz dr. Kohut Sándornak az „Ó persák szokásai és szertartásai" czimü értekezését.

Ez értekezés az I-sö osztályhoz küldetett felolvastatás végett. S. Kohut Sándor nem lévén akadémiai tag, az ügyrendi szabályok szerint értekezése megvizsgálására bíráló nevezteték ki, ki ugy nyilatkozott, hogy az értekezés inkább történelmi, mint nyelvészeti s ezért a II-ik osztályhoz utasitandó, mely inditvány el is fogadtatott.

Méltóztassék ~~az osztálytitkárnak~~ ugy tekinteni ez értekezést, mint a II-ik osztályhoz felolvastatás végett beadottat, melyre nézve az ügyrendi szabályok alkalmazandók.

Az értekezés sorsáról annak idejében becses tudósitását kérve, maradtam

Pest, dec. 16. 1871.

teljes tisztelettel

Gyulai Pál

osztálytitkár

1511/1871

T. Frankl Vilmos II. osztálytitkár úrnak.

Tekintetes Szilkai Úr!

E levelem két negyed nappal előbb kapcsam Bessenyei Tarimenese nőjében özv. Rakovszky Sámuelné asszony, mint b. Jósinczy né anyjától, de családi viszonyaikból is tudom, B. egyik unokájától, — mint látnivalók s hely feljegyzése nélkül.

Figyelemre méltónak látnám arra, hogy tudomásul vétessék ott, hol B. munkáinak bibliographiájával vagy talán kiadásával is lehessen kö.

Tulgálok vele, tetsző szerénni tovább intézkedés végett idezárva,

Kedvező indulatba ajánlom tisztelettel vagyok Debr 871 dec 13.

Tekintetes Urnak

alázatos szolgája

Imre Sándor

1513
1871

Pest, aug. 24/71.

Tisztelt Barátom,

Kártek szépen, miltóg sassál Wenzel sárvnak Számára az ide mellékelt kimutatás alapján neki függő díjat 345 ftban utalványozni. Bécsbe menni.

Vedd jó szívva ha Fáy András képére figyelmeztetlek, mely a Kegyőszemvirkai Jávszolat termiben ki van állítva. Nem illenék-e az Elnökön értesítsed, hogy azt Akademiánk Számára megvétesse?

Végre szabad lesz-e „Újabb Adalékaim" kiírásával a jövő hét elején alkalmatlanakodnom? Rendelj azalatt vizsgálókat. Tán Bellagit és Fogarasit, kik az 7ő füzetet vizsgálták.

Igazi tisztelőd

Feldy

Decéahna 1871 feb.

Tekintetes Úr!

Ő hó 6r irt becses levelében melyért hálás a tájszó
jobb megértésére figyelmeztetett, s nehány sze
ki is jegyezve kérdezősködni.

Így a pacsenről tudom hogy Nagyiklon = sz
rútlan lábbeli posztószálból vagy ilyen kelméből
et páéh maga megvan ugyan a szótárban, d
a ráálhalmaztam szójárás nincs még ottan.

A pattó mint szálhid : bürü nincs még ott
A pall, pallóverző" igen szépen szü erdélyben
melyet valamint a lat. pellere (v pólnai a pe
pavire, palari, piluus) nem a pulvis-t vall
törzsének, ugy a magy. pall (: palol, pelel.
nem származik a por-ból legalább egyenes
nesn, jöllehet ott a palari itt a palol, palan
hang is ezt mutogatják átmenetes lejtek a
pili, pehely, pilling, ballangó (fűről) s a l. pale
pilus, pluma - s ezek közén a por, pulvis szó
a görögben is így áll az ezt megfelelő hangokkal a
effélében, a franczia is a sajátját balaye
szóval fejezi ki, nekem is van pallo-kefém
s pallo-seprűm, bár porozónak is ráneveriq

Pécsáhra 1871 febr. 11

Tekintetes Úr!

Ő hó 6r irt becses levelében melyszóltatott a tájszóim
jobb megérthetésére figyelmezetni, s nehány szót
ki is jegyzve kérdezősködni.

Így a paccsen-ről tudom hogy hágyikon = szá-
razlan lábbeli posztószálból vagy ilyen kelméből
ot páéá maga megvan ugyan a Szótárban, de
a ráálhalwarlam Szójárás miés mig állan.

A patló „mint szálhid" bürü ninc meg állan.

A pall, pallóvesző" igen szokott szó erdélyben,
melyet valamint a lat. pellere (s rokonai a pelvare
pavire, palari, pilum) nem a pelvis-t vallja
törzsének, ugy a magy. pall (: palol, pelel, pálol)
nem származik a porból legalább egyenesen
nem, jöllehet ott a palari itt a pálol, palangol
hang is ezt mutogatja átmenetes lejtek a m.
pili, pehely, pelling, ballangó(fiú) s a l. palea,
pilus, pluma - s ezek révén a por, pulvis szókkal,
a görögben is így áll az ezt megfangadással az
eppé'lében, a francia is a sajtrest balayer
szóval fejezi ki, nekem is van pallós-kefém
s pallós-deguém, bár porozónak is ráneveriy.

A *pápaszem* vagy szükelyesen *ólálárk* csak Kelemen szerint igazolható, *bábaszem* elnevezését, mert gyermekkoromban nem biggyesztett másnak a székelyek közt orrán szemüveg csakis a ~~pap~~ varró szövő aggnőknél, – de igaz hogy régen a Velencei kereskedők drágán árulták a szemüveget s az öreg papnak legtöbb módja lehetett annak szerzésével. Itt azon szónak sorsára utalhatok, melyek a tiltás hangközelrégénél fogva a nép szájában elcsonkán szoktak elterjedni, p.o. *törélődni*, *varrodni*, *kodni*, *zavarodni*, *dappanodni*, és a hangtörvény tette a *Kántor bőjtöt* megszokottá, az előbbiekben ti. az *é*, *v*, *z*, lapp. tör. *ö*, *f*, *sz*, löf. de-sit venia verbis!

A *parafalat* nem a nép szájában élő szó, a tévé *falazasja* ismeretes. Kapuikon a parafalával neve vagy *majorlá*, ha kő- v. *kasicza* ha fa.

A *ragadat* szólásbeli megfejtésére nehezebb feladat, hiszen e szó csak *bitor ragadat* lép áll jótékonyzóim sorában, mint holttetem a tesztben ~~[illegible]~~ egy *szerelem ragadat*, de ki- vagy felvakarható mint a *pulizza* odatűlt ragadhata az *ajtófene*kéről, már a *mészféle ragadat* kérges. E szó rímjáratból megjár, pl. a *daganat* nem holmi

raganat, mikent a dermenet sem gerjenet, vagy ily „ellenkező" szókamban: a vangerinek, mint a Ebnyelvből babrányos czifrái, csak tettely raganatuk. Igyekvém a raganatot az ily szabályszerüen daganattal hasonraugba állitani, s egyjárást a gerjenetet is a bevett dermenettel egyenjogusitani. — Bárhogy a fogamnatelő" fogan törzsébe Vegyük sem dicsekedhetik sudvon szerint hasonlóval.

Eddig a Felvilágosodás nyomában jártam, most én Kérem a mint Követeztek.

Ha még szerint volna a multkori Sbeüj Szóelemzésemre, s amaz utóraganuyakjeu Körlött példái a Kettőzött se Lisiumetivus Közszólamolnak, még az itt Következőket Lenne szives mellé sorolni:

Se több se Kevesebb
Se neve se neme
Se háza se vára
Se pénze se posztó.

Igy nyer a durvántuliai se-fü-se-fa növény neve is, a Kétszeres se-től maggyon felavatást. Szerepel-e vajon még több nyelvben is ily jelentősen a se? (: a vajon t szándékosan irám egy j-vel mint azt Erdélyben ejtik eredetének megfelelőbb, mert az a szótely Vaj (= vágy) ból ugy képződik, mint a latin

ut, aut-ból az uterum, utinam, s a német oder
mellett az ob, s még inkább a görög ὑ és ὗ.)

A deés-vidéki dialectus kivánt ismertetésére
szintén leszen figyelmem, nehány fajtáját edigy
szert tettem. Csakhogy nagy baj, hogy ezen mesterének
hiányában itt is, oly ridegen állok, mint kapuban
állram, s mesterek segédeszközeim, mint elég
erőm a munkát győznöm, sem ehhezigen birnom
a kivitelt. Füzetem 315 forma levén könyvekre
nem költhetek, még a rokonnyelvek, társaságról ki
rigen kiadott nyelvtani mintaszabályok
(igazi czéljáról nem ismerem) sincsenek megnekem.

Megtisztelő böszteted tiszteletével

alázatos szolgája
Szinnyei József
s.k. gk.

1874
V 87

Kivált czikkely

a M. T. Akadémia 1871. május 22-én tartott ősszevonulási jegyzőkönyvéből.

180. Végrés: Az osztály véleményét a Kapuvi lakká alakítás tárgyában, az Akadémia magáévá tevé, s oly értelemben fog az igazgató tanácsa f. é. április 25-i üléséből hozzá intézett kérdésre válaszolni. Mi az igazságügyi miniszterium részére átengedés ügyét illeti, erre nézve egyéb iratok nincsenek, mint a volt miniszter úrnak a helyiségét kérő egyszerű leirata, mely kérésre azonban az Igazgató tanács már elutasitólag válaszolt, s az Akadémia sem látja kivánatosnak, hogy helyiségei törvényszéki vegyteremül átengedtessenek, vagy e már befejezett ügyben ujabb tárgyalás kezdessék.

Kivonta

Arányi Lajos
főtitkár.

180. (Bemutatója) Ugyanaz a III. Osztály az akad. laboratorium helyiségeinek kapui lakká változtatása iránt ezt véleményezi: tekintetbe véve, hogy a chemiai laboratorium bizonyos határok közöt mint a tudományos Akadémia tulajdona elvitázhatlan örökre, az osztály úgy az Akadémia által el van ismerve, s ezen a lapon annak berendezéséről tüzetes föl-terjesztvény már több mint egy évvel ezelőtt benyujtatott a vallás- és közoktatási minisztériumhoz, tekintve azonban, hogy annak megfelelő felszerelési, vagyis Akadémiánk elhunyt elnöke Ő felsége egyszersmind e czélra 10,000 forintjának egyszersmind e czélra 10,000 forintjának ezközölte ki, s hogy ez összegből több ezer forintra menő alapberendezések már csaknem meg is történtek s a befejezéshez, ha már nem kell: az érdekeltek egyhangulag arra kérik az Akadémiát, hogy annak elforditását tárgyalás eredeti czéljától függ kapulakká változtatásába beleegyezését ne adja. — Hogy azonban stb. (Kéri az igazságügyi miniszter által e tárgyban kiküldött ezen osztályhoz átiratni).

Igazgató Tanács elé.

1515/1871

Kapus-lab
Laboratorium.

Jg. Janáč

V 122

A M. T. Akadémia levéltárába

megőrzés végett egyesek által letett iratcsomagok naplója.

Sor. Szám	Letétemény ideje	Letevő neve	A csomagban állítólag levő tárgy megnevezése.	Jegyzetek.
1.	1871 dec. 4.	Than Károly r.t.	Nincs külön leg megjelölve.	A Than K. leletei összeírásával a család 1911. jan. 20. [illegible]
2.	1872 máj. 24.	" "	" " " " "	
3.	" dec. 16	" "	Nincs megjelölve.	
4.	1875 április 10-én	ugyanez.	Nincs megjelölve.	
5.	" nov. 29	Gyurky András	Új hajószerkezet	Győrvári határ-tabló
6.	1876 márc. 2.	Sarlay Sámuel	Csillengből gyárnak indulás anyag kidolgozási módja.	márc. 27-i ülés határozatából.
7	1879. jul. 2	Pazdavsky József	Adatok a vörösgubás fejlődéséhez	
8	1881. febr. 1.	Dr. Ulbricht J.	Kazsindary Nincs megjelölve	1881. jan. 31. ülés határozata
9	1881. máj. 31.	Antolik Károly	Nincs megjelölve	1881. máj. 30. ülés határozata
10	1882 márc. 27.	Than Károly	nincs megjelölve	a III. osztály kívánatára
11	1883. febr. 17	Rallé M.	[illegible]	[illegible]
12	1884. nov. 27	Thanhoffer Lajos	Vízszálati rendszer Leírása	
13.	1886. jan. 29.	Rovány Pál	A feltalálói jog megóvása végett	a III. osztály kívánatára
14.	" " "	Dr. Veith Sándor és Rissel Sándor	„A világossárga egész violaszín ásványolajok előállításának módjáról"	Otto
15.	1887. nov. 15	Dr. Liebermann Leo	Prioritásának megőrzése végett	Otto
16.	1888. febr. 28	Than Károly r.t.	Elsőbbségi beadványa	1888. febr. 27. összes ülés hat.
17.	1889. jan. 29.	Antolik Károly tanár Arad	Egy újabb a kísérleti természettan körébe vágó felfedezése	1889. jan. 28. összes ülés hat.
18.	1890. márc. 26.	Dr. Liebermann Leó	Prioritásának megóvása czéljából	1890. márcz. 17. III. osztl. határozat
19.	1890. jun. 2	Sauer (Szávai) Kálmán	Fudow. kérdésre vonatkozó levele	1890. jun. 2. főtitk. utasítására
20.	1890. jun. 21	Dr. Liebermann Leó	Prioritás. 2 darab	1890. jun. 16. III. ostz. értekel.
21.	" "	Thanhoffer Lajos l.t.	A test üres üregeinek körlekedése egymással.	" " "
22.	" okt. 18	Zichy Antal t.t.	Halála után felbontandó	A főtitkár rendeletére.
23	1891. máj. 29.	Dr. Jendrassik Ernő	A III. osztály körébe tartozó tudományos kérdésre vonatkozó előleges vizsgálatai	1891. máj. 25. III. ostz. ülése

Sor. szám	Letétemény ideje	Letevő neve.	A csomagban állitólag levő tárgy megnevezése	Jegyzetek.
24.	1891. jul. 13	Than Károly r.t.	Prioritásának megóvása céljából	Tótiskán rendelete.
25.	1892. aug. 22	Fabinyi Rudolf l.t.	Zárt levél megőrzés végett	
26.	1892. dec. 14	Wartha Vince r.t.	Zárt levél megőrzés végett	
27.	1893. jún. 26	Berendy Antal	„Emléke" cz. lepecsételt kötet	1901-ben felbontandó.
28	1895. X. 10	Bárczay Károly	prioritási megóvási célu levele	
29	96. XII. 24	Lipcsey Károly		
30.	1901. I. 29	Than Károly r.t.	Elsőbbségi jogának biztositása végett	Az 1901. febr. 25. ö. ü. rendelete
31.	1901. ápr. 26	Kosutány Tamás l.t.	A buza siker vizsgálatai tárgyában.	
32.	1903. máj. 29	Dr. Mandello Gyula	Elsőbbség megőrzése végett	Az 1903. jún. 22. ö. ü. rendelete
33.	1904. dec. 5	Philanthrop	Lepecsételt levelek, 2 db.	Felbontás 1905. májusban
34.	1905. dec. 23	Schmidthauser Antal	Lepecsételt levél, kiegészitéssel	
35	1908. febr. 21	Hamburger Antal	Egy magyarors. ásvány ügyében lepecs.	
36.	1911. jan. 20	Dr. Sztankai Ida	Lepecsételt levél	
37.	1911. okt. 24	Gr. Zichy Géza	List Ferencz vonatkozó lepecsételt levél.	
38	1918. Aug. 6	Kőhegyi József	Prioritás biztositása czéljából 5 db. lepecsételt levél.	csak igazolás után adható ki.
39	1919. Apr. 29	" "	" " 10 " " "	" " "
40	1920. febr. 17	Dr. Rohrer László	Kéziratban: a fémolvadék reductiója megolvasztott electrolyterben és a szénelem kiválasztása bonitások	~~1920~~ 1920
41	" márc. 13	Szegvári András		27/1920
42	" ápr. 24.	Kőhegyi József	Prioritás biztositása czéljából 4 db. lepecsételt bonitások (20 bonitás).	csak igazolás után adható ki.

1517
1871

A M. T. Akadémia
levéltárában egyesek
által megtekintett
végzések
lajstroma.
1871-től
kezdve.

Arányossy
főtitkár

Tisza!

Rovnul emlékezetem. Régebben határozták
hogy a Kazinczy-utcából díja jelére szállít.,
Lassék. 1860 máj: 27-én azt határozta
az igazgatóság, hogy az üres segélyezés,
1600 forról 600 forra szállíttassék, s ezt
a fizetések arányában kell közzé kivetni.
Tehát ez az utolsó határozat, a mi
most áll. — Igazítsd e szerint a bolgot,
ha úgy lehet.

Deák

Ez a határozat meg is van nálunk. De
ennek alapján nem lehetett volna utalni
egyeni. Másképp segítek tehát a
dolgon és csengem vissel utalványozva
hattam 100 ftot, azon reménybem, hogy
a bizottság majd utólagos hozzá és
rendezi az dolgot.

Lónyai
(Gyámpénztár)

1519
1871

Tisztelt Asszonyom!

Igen fájdalmasan esik nekem Asszonyságodnak a dicső Kazinczy Ferenc emlékére tett alapítvány sorsáról értesítenem. Midőn az Akadémia Igazgató Tanácsa múlt évben magára vállalta, ezen (az illető bizott. jegyzet részint halál részint más okok miatt csak nem teljes pel. bontalja után) így módba jutván nélkül maradt alapítvány ügyét tisztába hozni: úgy találta, hogy a kitűzött tőke 5-6000 ft, hián, az épületi anyag és munka időközben történt megdrágulása folytán, a szépkalmi emlékre kiépíttetett, s ezen kívül csak a jövőig maradt, mikoron csekély jövedelme és a most említett megfogyott tőkepénz kamatja, épen nem elegendő arra, hogy abból a Kazinczy-utódok számára kirendelt évdíjait, az eddigi arányban, teljesíttessenek. Hogy még is, mindjárt az első évben, az Igazgató Tanács az év. dij leszállításán ne legyen kénytelen kezdeni: a múlt évben az Igazgató Tanács tagjai, saját pénzökből, ki 50-ki, ki száz forintot, s az illető örökösök, azok közöt gr. Károlyi és br. Sennyei is, nemes lelkűen összeadtak, azért közöl gr. Károlyi és br. Sennyei is, a tőkéket, hanem arra szolgálta, hogy az utódok múlt évi díja levonás nélkül kiadathassék. De az Igazgató Tanáccsal nem lehet közölni, hogy évenkint 1200 frtot a sajátjából adjon, s az jelen évre már nem is lehetett. Hanem oly reményben, hogy a jószágot, az az óta fölemelkedett földárhoz képest, talán eladhatnuá annyiért, hogy az így nyerendő tőke összeg kamatja, az említett maradvány tőke kamatjával, elég lenne arra, hogy az évdíj illetményeket levonás nélkül, vagy kevés leszállítással, tovább is fizethesse, közelebbi (máj. 19-i) ülésé. ben elhatározza, hogy megkísérli a jószágot, ha lehetne jó áron eladni, s az árát tőkésíteni; addig pedig, míg ez megtörténik, azon rendelje, hogy a Kazinczy-utódok illető évdíjaik fele részét ki. Ha a jószág eladás sikerül, tehát a tőkés fele is megfogyatkozott tőke kamatjait és akkor az Igazgató Tanács azon kénytelen helyzetben lesz, hogy csak az eddigi megfogyatkozott tőke kamatjait és a jószág hasonlatát összehasonlítja ki, arányosan, az utódok közt.

Mely sajnos felvilágosítás után, tisztelettel maradok,

Pesten 1871 máj. 30-án

Tisztelt Asszonyságod

1518/1871

alázatos szolgája
Arany László
akad. főtitkár.

MTA KÖNYVTÁRA
KÉZIRATTÁR
AKADÉMIAI LEVÉLTÁR

1871

KÉZIRATOK

FINIS

VEGE